

ვახტანგ მაღრაძე

კასპის რეგიონის ტოპონიმია

(ტოპონიმთა ანბანური, ინვერსიული და მეტსახელთა
ლექსიკონებით)

თბილისი

2021

ნაშრომის დანიშნულებაა დაადგინოს საკვლევი რეგიონის ტოპონიმის სტრუქტურა და გამოჰყოს სათანადო სტრუქტურულ-სემანტიკური მოდელები: შეისწავლოს სიტყვაწარმოების სისტემა, კერძოდ, გაარკვიოს აფიქსების ფუნქციები, მათი არეალური განაწილება და პროდუქტიულობა; აღწეროს ტოპონიმის შემადგენელი კომპონენტების (ფუძისა და აფიქსების, სხვადასხვა ფუძის) კომბინატორული შესაძლებლობები: აღწეროს რეგიონში მოქმედი ძირითადი ფონეტიკური თავისებურებები და სხვ.

შემოთავაზებულია ტოპონიმთა დაწერილობის ახლებური (ერთი სისტემით გამართული) მიდგომა, რაც გაამარტივებს გეოგრაფიულ სახელთა მართლწერას.

კვლევას ახლავს ავტორის მიერ რეგიონში მოპოვებული ტოპონიმთა ანბანური, ინვერსიული და მეტასახელთა ლექსიკონები, თქმულებები, გამომცემები, ცალკეულ ტოპონიმთა ისტორიები, პირთა და გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი.

ნაშრომი გამოადგებათ ენათმეცნიერებს, ისტორიკოსებს, ეთნოგრაფებსა და ქართული ონომასტიკით დაინტერესებულ მკითხველებს.

რედაქტორები: აკად. წევრ.-კორ., პროფ. [ივანე გიგინიეშვილი]
ფილოლ. მ. დ., პროფ. შუქია აფრიდონიძე

რეცენზენტები: აკად., პროფ. ზურაბ ჭუმბურიძე
ფილოლ. მ. დ. [გურამ ბედოშვილი]

ტექნიკური რედაქტორი: **ლევან ვაშაკიძე**

@ თსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი 2021

ISB

სარჩევი

შესავალი	5
თავი I. ფონეტიკურ-მორფოლოგიური თავისებურებანი	19
თავი II. ტოპონიმთა სტრუქტურა	30
1. უაფიქსო, მარტივი სახელები	30
2. ნაწარმოები სახელები	33
ა) ბოლოსართებით ნაწარმოები სახელები	34
ბ) თავსართებით ნაწარმოები სახელები	50
გ) თავსართ-ბოლოსართებით ნაწარმოები სახელები ..	52
3. სიტყვაშეერთებით მიღებული სახელები (კომპოზიტები) .	57
მსაზღვრელ-საზღვრულის სემანტიკა	58
ა) ატრიბუტულმსაზღვრელიანი სახელები	59
ბ) მართულმსაზღვრელიანი სახელები	69
გ) საზღვრული ინდიკატორები	75
დ) სამსიტყვიანი რთული ტოპონიმები	80
ე) „სინონიმური“ რთული ტოპონიმები	82
ვ) რთულ ტოპონიმთა მართლწერისათვის	85
4. ფორმაუცვლელი სახელები	94
თავი III. ტოპონიმთა სემანტიკური კლასიფიკაცია	99
1. ჰიდრონიმები	99
2. ფლორის აღმნიშვნელი სახელები	107
3. საკრალური ტოპონიმები	112
4. არაქართული ტოპონიმები	116
თქმულებები, გადმოცემები, ცალკეულ ტოპონიმთა ისტორიები	119
რეზიუმე რუსულ ენაზე	134
ლიტერატურა	150
ინფორმატორთა სია	159
საკუთარ სახელთა სამიებელი	161
პირთა სახელები	161
გეოგრაფიულ სახელთა	166
დანართი	189
ტოპონიმთა ანბანური ლექსიკონი	193
ტოპონიმთა ინვერსიული ლექსიკონი	275
მეტსახელთა ლექსიკონი	315

კუძღვნი ტრაგიკულად დაღუპული შვილის –

აჩიკო (არჩილ) მაღრაძის

ნათელ ხსოვნას

შესავალი

ნაშრომი ეძღვნება შიდაქართლის ერთი რეგიონის, დღევანდელი კასპის მუნიციპალიტეტის, ტოპონიმიკური მასალის ანალიზს. შიდაქართლის ეს ტერიტორია გეოგრაფიულად ქართლის საკმაოდ დიდ ნაწილს მოიცავს. რეგიონის თანამედროვე ადმინისტრაციული საზღვრებია: ჩრდილოეთით – ახალგორის, აღმოსავლეთით – დუშეთისა და მცხეთის, სამხრეთით – თეთრი წყაროსა და წალკის, დასავლეთით – გორის მუნიციპალიტეტები. რეგიონის ჩრდილოეთი და სამხრეთი ნაწილები მდინარე მტკვრითაა გაყოფილი და ძირითადად მოიცავს: ლეხურისა და ქსნის (ქვემოწელის) ხეობებს, სამხრეთით კი – თემისხეობას.

უძველესი ქართული ცნობები კასპის რეგიონის სოფლებისა და სხვა გეოგრაფიული ობიექტების, აგრეთვე, თავად ქალაქ კასპის შესახებ გვხვდება ლეონტი მროველის „მატიანე“-სა და ვახუშტი ბატონიშვილის „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“-ში.

ახლანდელი ქალაქის ტერიტორიაზე, წყაროების მიხედვით, ადამიანს ჯერ კიდევ ბრინჯაოს ხანაში უცხოვრია. „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ კასპს ქართლის ოთხ უძველეს ქალაქს შორის მოიხსენიებს, ჯერ კიდევ ალექსანდრე მაკედონელამდე. ლეონტი მროველი ქალაქის დაარსებას ქართველთა ერთ-ერთ ეთნარქს, უფლოსს მიაწერს: „ხოლო უფლოს დარჩა სოფელსა მამისა მცხეთოსისასა მცხეთას, და მან აღაშენა უფლისციხე, ურბნისი, კასპი“ (ლეონტი მროველი 1955, 40). V ს-ში კასპი ციხექალაქია. VIII ს-ის 30-იან წლებში იგი სარდალმა მუეგანყრუმ დაარბია. XVI ს-იდან კასპი მსხვილ საგვარეულოს – ამილახვრებს ეკუთვნოდა.

კასპში შემორჩენილია ფეოდალური ხანის ეკლესიები – **კვირაცხოველი, ღვთიშობელი** და „**შუბნიშანი**“. კასპის სამაროვანი, მდინარე ლეხურის მარჯვენა ნაპირზე, გვინადელი ბრინჯაოსა და რკინის (ძვ. წ. XIV-VIII სს.) ხანით თარიღდება (ფიცხელაური 1973, 66). კასპის არქეოლოგიურმა გათხრებმა გამოავლინა, რომ ლეხურისხეობა დასახლებული ყოფილა გვიანბრინჯაოს პერიოდში VIII-VII საუკუნეებში ძვ. წ. (მაკალათია ს., 1964, 4). მსგავსი სამაროვნებია ამავე რეგიონში: მეტეხში, კავთისხევში, ხოვლეში, ალაიანში. ძვ. წ. XIII ს-ს მიაკუთვნებენ ნოსტეს სამაროვანს (ფიცხელაური 1973, 66). რეგიონი მდიდარია ისტორიული ძეგლებით. სოფელ ხოვლეში გაითხარა მრავალფეროვანი ნამოსახლარი „ხოვლგორა“, რომლის კულტურულ ფენას ძვ. წ. II ათასწლეულს მიაკუთვნებენ (ფიცხელაური, 1973, 16). კიდევ უფრო ძველ ნამოსახლარად მიიჩნევენ სოფლის განაპირა ხოვლგორას, რომლის შემადგენელი სხვადასხვა სტატოგრაფიული ჰორიზონტის ქრონოლოგიური ჩარჩოებია ძვ. წ. XV-IV სს (ფიცხელაური 1973, 21).

ნასოფლარში ფეოდალური ხანის ჭურჭლის ფრაგმენტებიც მოიპოვება. ვარაუდობენ, რომ სწორედ ეს იყო ძველი **ხოვლე** და, შესაძლოა, ამით აიხსნებოდეს, რომ ამ გორას დღეს **ხოვლგორა** ეწოდება¹. რაიონში არის მატერიალური კულტურის სხვა ძეგლებიც: იდლეთისწმინდა **ნათლისმცემლის** (VI ს.), კაბერის (X-XI სს.) და იკვის **წმინდაგიორგის** (XI ს.), ქვათახევის მონასტერი (XII-XIII სს.), მაღალანთეკლესია (XII ს-ის ბოლო) წინარეხის მიდამოებში – რკონის სამონასტრო ანსამბლის ბაზილიკა (ადრინდელი შუა საუკუნეები) და ერთაწმინდის **წმინდაესტატეს** (XIII ს.) ეკლესიები, გუდალეთის **ღვთიშობლის** ტაძარი (XIII-XIV სს-ის მიჯნა), გიორგი სააკაძის კოშკი (XVIII ს.) ნოსტეში, სხვილოსციხე (შუა საუკუნეები) (ქსე).

მრავალი თანამედროვე ტოპონიმის – ხევის, მთის მდინარის, ტბის, სოფლისა და სხვა სახელწოდება მოხსენიებულია ვახუშტის

---

¹ ნ. ბერმენიშვილის მოსაზრებით, შეიძლება უძველეს დროს ამ გორას ერქვა **ხოვლე** თუ **ხომლე**, ან **ხოვლევი** (ნ. ბერმენიშვილი 1975, 26).

„აღწერა“-ში. განსხვავებას ის ქმნის, რომ ზოგიერთი მაშინდელი ქალაქი და მჭიდროდ დასახლებული პუნქტი დღეს მხოლოდ ნასოფლარია.

მცხეთოსმა „ოდრკოს აღაშენა ქალაქნი, **ოდრკე** (ხაზი ჩვენია) და **თუხარისი**“ (ჯანაშია 1952, 204) „და დაურჩეს ციხე-ქალაქნი **თუხარისი**, **სამშვლდე** და მტუერის ციხე...“ (ლეონტი მროველი 1955, 122). ხოლო გუდარებს არის მონასტერი უგუმბათო...“ (ვახუშტი ბატონიშვილი 1973, 326).

არც **თუხარისი** და არც **გუდარები**, ისევე როგორც მრავალი სხვა სოფელი, დღეს აღარ არსებობს.

გუდარების ნაცვლად თითქმის იმავე ტერიტორიაზე გვხვდება **გუდალეთი**. ოიკონიმთა პირველი კომპონენტი (**გუდა**) საერთო ჩანს. ტოპონიმ **გუდარების** მეორე ნაწილი – **რები** სოფლის სახელწოდებად გვხვდება ცალკეც – „**რები**“ და კომპოზიტშიც – **წინარები**. თუ **რებში** -**ებ** ელემენტს სუფიქსად მივიჩნევთ², ძირში დაგვრჩება **რ. გუდალეთ**-ში კი **-ეთ** გეოგრაფიულ სახელთა გავრცელებული მაწარმოებელია, **ლ** კი განვითარებული უნდა იყოს.

საინტერესოა სამი ოსური სოფლის სახელწოდება: **სარიბარი**, **ყარაფილა** და **რენე** (ზემო და ქვემო). ეს სოფლები დაუსახლებიათ მე-19 საუკუნის დასაწყისში ოსეთიდან (კავკასიონზე) გადმოსულ ოსებს. სარიბარის მოხუცებულ მცხოვრებთა მონაყოლით, მეფის რუსეთის მთავრობას ახალმოსახლეები გაუთავისუფლებია გადასახადებისაგან და სოფლისთვისაც **სარიბარ**-ი უწოდებიათ, რაც ოსურად – **თავისუფალს** ნიშნავს. ყარაფილას და რენეს კი არც ძველ და არც ახალ ტერიტორიაზე არ ეძებნება ქართული თუ ოსური შესატყვისები. ეტყობა, დაუსახლებელი ადგილები აუთვისებიათ. სახელი **ყარაფილ**-ი გვხვდება ვახუშტი ბატონიშვილის „აღწერა“-ში: „ესმა რა ესენი შაჰ ისმაილს, მაგრება და სპითა შეკრება მეფისაგან, წარმოავლინა სპასპეტი თვისი **ყარაფილ** სპითა დიდითა“ (ვახუშტი ბატონიშვილი 1973,

---

² მ. ჩიქოვანს **-ებ** და **-ახ** ფორმანტებად მიაჩნია და **რ-ებ**-ში **-ებ**-ს გამოყოფს: „**-ებ**,**-ახ** თუმცა იშვიათად, მაგრამ მაინც გვხვდება: კენჭ-**ებ**-ი, (კენჭი), რ-**ებ**-ი, ჭანჭა-**ახ**-ი (ჭენჭ-**ებ**-ი...)“ (მ. ჩიქოვანი 1949, 235).

398). ცნობილია, რომ ამ ბრძოლაში ქართველები დამარცხდნენ და - შეიძლება მინდორს გამარჯვებული სარდლის სახელი ეწოდა (მითუმეტეს, რომ ეს სიტყვა თურქულია), რომელიც შემდეგ თვით სოფელსაც გადმოეცაო. ამდენად, უფრო სარწმუნოა ს. მაკალათიასეული დაკავშირება: „ქემენარის ადგილას ახლა ოსების სოფელი **ყარაფინას**” (ს. მაკალათია 1964, 11) **ყარაფილა – ყარაფინას** იდენტიფიკაციას რაიმე ფონეტიკური დაბრკოლება არ ელობება (ნ/რ მონაცვლეობა ადვილად მოსალოდნელი პროცესია).³

ზოგ ტოპონიმს მცირეოდენი გრამატიკული სახეცვლილება განუცდია. მაგ., დღევანდელი სოფელი **თვალ-ად-ი**, ვახუშტი ბატონიშვილთან **თვალ-ივ-ად** იხსენიება (ვახუშტი 1941, 93). **-ივ**⁴ ელემენტი, ისევე, როგორც **-ად**⁵ წარმოშობით ბრუნვის ნიშანია. ამდენად, ამ მაწარმოებელთა მონაცვლეობა მოულოდნელი არ არის.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქართლის პოლიტიკურ თუ კულტურულ ცხოვრებაში ამ რეგიონის დასახლებული პუნქტები აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ.

ქრისტიანობის გავრცელების პერიოდში (III-IV სს.) კასპი და მისი მიდამოები გარკვეულ როლს თამაშობდა ქართლში ამ ახალი მოძღვრების დასაწერგვად. მატიანის მიხედვით, პირველ ქრისტიან მეფეს, მირიანს, მზე დაუბნელდა კასპის სანახებში. ამის შესახებ ლეონტი მროველი მოგვითხრობს: „ხოლო მეფემან მოვლო ყოველი სანახები მუხრანისა და ალვიდა მთასა ზედა თხოთისასა მაღალსა, რა-

---

³ ამ თუ იმ გეოგრაფიული სახელწოდების აპელატიური მნიშვნელობის ასხნა-განმარტება უცდიათ ჯერ კიდევ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე. ამ მხრივ განსაკუთრებით გამოირჩეოდნენ ძველი ბერძენი და რომაელი ისტორიკოს-გეოგრაფები (პეროდოტე, სტრაბონი, ტაციტუსი, პ. მელა და სხვ.), რომლებიც თავიანთ შრომებში ახდენდნენ ზოგი გეოგრაფიული სახელწოდების ეტიმოლოგიზებას.

⁴ როგორც არნ. ჩიქობავა შენიშნავს, **-ივ** მოქმედებითი ბრუნვის ფუნქციითაც გვევლინება (არნ. ჩიქობავა 1942, 91). ადრინდელ ტოპონიმთა შეპირისპირება (თვალ-ივ-ი, თვალ-ად-ი) ნათელყოფს **-ივ** და **-ად** სუფიქსების ბრუნვის ნიშნისეულობას. ამჟამად კი **-ივ** ელემენტი სიტყვაწარმოებით ფორმანტადლა შემორჩა ქართულ ზმნისართებს (გ. მაკალათია 1976, 32).

⁵ „ად“ სუფიქსი მქონეობისა და დანიშნულების გამომხატველია **თვალად-ი**, ე. ი. თვალად კარგი შესახედავი, გამოსაჩენი (ი. ჯავახიშვილი 1976, 56).

თამცა მონინახულა კასპად და უფლისციხედ, განვიდა თხემსა მთისას, შუა სამხრისა ოდენ დაბნელდა მზე მთასა ზედა და იქმნა ღამეზნელი“ (ლეონტი მროველი 1955, 109).

კასპის რაიონში მრავლად გვხვდება თქმულება, ლეგენდა, გადმოცემა, როგორც ცალკეული ტოპონიმებისა, ასევე ლეგენდადქცეულ პირთა შესახებ.

შიდაქართლის ხეობათა შესწავლას, ისტორიული გეოგრაფიის თვალსაზრისით, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ისტორიული წარსულის გასაცნობად. ბუნებრივია, რომ ამ საკითხების კომპლექსურად შესწავლისათვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ტოპონიმური მასალის ლინგვისტურ ანალიზს – როგორც სტრუქტურული, ისე სემანტიკური ასპექტით.

მასალა მოპოვებულია ადგილზე 1980-1984 წლებში სამეცნიერო მივლინებების დროს⁶. ჩაწერილი ტოპონიმები შედარებულია თსუ ტოპონიმის ლაბორატორიის ფონდში დაცულ მასალასთან⁷.

აღნუსხულია რეგიონის მრავალი სახის გეოგრაფიული ობიექტის სახელწოდება– სოფლებისა და ნასოფლარების, მთებისა და მდინარეების, აგრეთვე, უმცირესი გეოგრაფიული ობიექტების (მინდვრების, სახნავების, ნაკადულების...) სახელები, რომელთა რაოდენობა 6000 ერთეულს აღწევს (აქვე შედის ლაბორატორიის მასალაც).

გამოკვლევაში გაანალიზებულია ტოპონიმის ლაბორატორიაში არსებული განსხვავებული მასალაც. ლექსიკონებში კი ასახულია მხოლოდ ჩვენ მიერ მოპოვებული გეოგრაფიული სახელები.

საკვლევი რეგიონის ზოგიერთი სოფელი (მაგ., სამთავისი, ნოსტე, ახალქალაქი, ცხირეთი, ყარაღაჯი...) თავისი არსებობის რამდენიმე საუკუნეს ითვლის (ქართლის ცხოვრება 1959, 122, 386, 409, 438...), ზოგი კი, სულ რაღაც საუკუნეზე მეტი ხნისაც არაა (მაგ., ზემორენე და ქვემორენე, ჩობალაური, ფერმა, სარიბარი...).

---

⁶ ნაშრომი დაცულია 1986 წელს საკანდიდატო დისერტაციად. გამოქვეყნებულად ამ სახით მზად იყო 1988 წელს, თუმცა, შეტანილია გარკვეული შესწორებები და დამატებები.

⁷ გაწეული დახმარებისათვის მადლობას ვუხდით ლაბორატორიის ხელმძღვანელს, პროფ. პაატა ცხადაიას.

მასალა ნაირგვარია და ეს არა მარტო თვისებრივ მხარეს ეხება, არამედ რაოდენობრივსაც. ეს სხვადასხვაობა და სიჭრელე სხვადასხვა სოფლის მოსახლეობის სპეციფიკური შემადგენლობითა და მიგრაციების ხასიათითაა შეპირობებული. როგორც ნაწილობრივ უკვე აღინიშნა, კასპის რაიონის მოსახლეობა არაერთგვაროვანი შემადგენლობისაა. ძირითადი მოსახლეობა ქართველობაა. მკვიდრ ქართლებთან ერთად სახლობენ ხევსურებიც (ს. ჩობალაური), მთიულები (ს. მთიულთუბანი), მე-19 ს-ის პირველ ნახევარში ახალქალაქის სამხრეთით მოსახლეობა უკვე აღარ იყო. შემდეგში აქ გადმოსახლებულან არაგვისხეობის მთიულები (ს. მაკალათია 1959, 8), რომელთაც უჭირავთ თემის მარჯვენა მხარე, მარცხენა მხარეს კი, ოსები დასახლებულან. ისტორიული ზემოქართლიდან – სამაჩაბლოდან – გადმოსულ ქართველებთან ერთად ცხოვრობენ ოსებიც (მაგ., ს. ბოჭამსა და ს. სამთავისში). არის ძირითადად ოსებით დასახლებული სოფლებიც: ვაკე, გორაკა, რენე (ქვემო და ზემო)... ამ რეგიონში სახლობენ აგრეთვე აზერბაიჯანელები, სომხები და რუსები. ეს უკანასკნელნი მცირერიცხოვანნი არიან და შერეულ მოსახლეობას ეკუთვნიან: საკუთარი სოფელი – ისეთი, როგორც ქართველთაგან ხევსურებსა და მთიულებს, ანდა ოსებსა და აზერბაიჯანელებს აქვთ – მათ არ აქვთ.

მიუხედავად მოსახლეობის ამგვარი სიჭრელისა, ურთიერთობისას ენობრივი ბარიერის პრობლემა არ დგას: ამ სოფლების არაქართველი მოსახლეობაც თავისუფლად ფლობს და იყენებს ქართულ ენას.

1977 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით რაიონში სულ 71 დასახლებული პუნქტია, რომელთაგან ერთი – კასპი – ქალაქია, დანარჩენი კი – სოფლები. რაიონში ერთი საქალაქო და 17 სასოფლო თემია, რომლებიც მუნიციპალიტეტებში შემდეგნაირადაა განაწილებული:

1977 წლის აღწერა⁸

1930 წლის აღწერა

I. კასპის მუნიციპალიტეტი

1. ქ. კასპი	1. ქ. კასპი
2. ს. მირიანი	2. ს. მირიანეული
3. ს. მიქელწყარო	3. ს. ალაიანი
	4. ს. საქადაგიანო
	5. ს. ფერმა (ჩანგილარი)

II. ალაიანის მუნიციპალიტეტი

4. ს. ალაიანი
5. ს. საქადაგიანო
6. ს. ხიდისყური

III. ახალქალაქის მუნიციპალიტეტი

7. ს. ახალქალაქი	6. ს. წითელქალაქი (ახალქალაქი)
8. ს. ახალსოფელი	7. ს. ახალსოფელი
9. ს. გარიყულა	
10. ს. ერთაწმინდა	
11. ს. ზემოჩოჩეთი	
12. ს. თემისხევი	8. ს. თემისხევი
13. ს. კაპრიშინი	9. ს. კაპრიშინი
14. ს. ჩაჩუბეთი	10. ს. მთიულთუბანი
	11. ს. ნოსტე
	12. ს. ფაშინი
	13. ს. ჩოჩეთი
	14. ს. ცხავერი
	15. ს. ჭყობიანი
	16. ს. ხანდაკი (ზემო)

---

⁸ განსხვავება რომ უფრო თვალსაჩინო გახდეს, შეპირისპირებულია სოფელთა რაოდენობა 1977 წლის აღწერის მონაცემებისა 1930 წ. გამოცემულ საქართველოს სსრ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ცნობარის მონაცემებს (საქართველოს სსრ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფა, 1930, 11-13).

IV. ახალციხის მუნიციპალიტეტი

15. ს. ახალციხე
16. ს. მთიულთუბანი
17. ს. ნოსტე
18. ს. ცხავერი

V. გომის მუნიციპალიტეტი

19. ს. გომი
20. ს. ნიაზი

VI. დოესის მუნიციპალიტეტი

21. ს. გრაკალი
22. ს. დოესი

VII. ზემოხანდაკის მუნიციპალიტეტი

23. ს. ზემოხანდაკი
24. ს. ზენადრისი
25. ს. ფაშიანი
26. ს. ჭყოპიანი

VIII. კავთისხევის მუნიციპალიტეტი

27. ს. გუდალეტი	17. ს. გუდალეთი
28. ს. ეზატი	18. ს. ეზატი (ჩივანთუბანი)
29. ს. თვალადი	19. ს. თვალადი
30. ს. კავთისხევი	20. ს. კავთისხევი (ციხისუბნ. ნაწ.)
31. ს. ქეზაანი	21. ს. ქეზაანი
32. ს. ქვემოჩოჩეთი	22. ს. ჩოჩეთი
33. ს. ქვემოხანდაკი	23. ს. ხანდაკი (ქვემო)
34. ს. წიფორი	24. ს. წიფორი
	25. ს. ზარდანთკარი
	26. ს. ბოტისი
	27. ს. გომისჯვარი
	28. ს. ვარჯაანი
	29. ს. ვერხეულა
	30. ს. ზვარიკოტმანი
	31. ს. თელადგორი
	32. ს. იდლეეთი

- 33. ს. ნუსხელაანთუბანი
- 34. ს. საკურთხისი
- 35. ს. სამტრედო
- 36. ს. სანათაანთუბანი
- 37. ს. ტყემლოვანი
- 38. ს. შუაუბანი
- 39. ს. შუბათი
- 40. ს. ციხისძირი
- 41. ს. წინარეხი

IX. კოდისწყაროს მუნიციპალიტეტი

- 35. ს. ზადიანთკარი
- 36. ს. ზემორენე
- 37. ს. კოდისწყარო
- 38. ს. ნიგოზა
- 39. ს. სარიბარი
- 40. ს. ქვემორენე
- 41. ს. ყარაფილა
- 42. ს. ჩობალაური

X. ლამისყანის მუნიციპალიტეტი

43. ს. თვაურები	
44. ს. ლამისყანა	42. ს. ლამისყანა
45. ს. ხვითი	43. ს. ხვითი
	44. ს. ზვარეთი
	45. ს. თეზი
	46. ს. მარდიანთკარი
	47. ს. ოკამი
	48. ს. წიფორისწყარო

XI. მეტეხის მუნიციპალიტეტი

46. ს. ბარნაბიანთკარი	49. ს. ბარნაბიანთკარი
47. ს. მეტეხი	50. ს. მეტეხი
	51. ს. გომი (ქვემო)
	52. ს. ნიაბი
	53. ს. სასირეთი

XII. ოკამის მუნიციპალიტეტი

- 48. ს. იგოეთი
- 49. ს. თეზი
- 50. ს. ოკამი
- 51. ს. მრგვალი ჭალა
- 52. ს. ფერმა
- 53. ს. ჩანგილარი

XIII. სამთავისის მუნიციპალიტეტი

- 54. ს. ბოჟამი
- 55. ს. თოგოიანთკარი
- 56. ს. სამთავისი

XIV. ქვემოჭალის მუნიციპალიტეტი

57. ს. ახალშენა	54. ს. ახალშენა
58. ს. გამდლისწყარო	55. ს. გამდლისწყარო
59. ს. გორაკა	56. ს. გორაკა
60. ს. ვაკე	57. ს. ვაკე
61. ს. პანტიანი	58. ს. პანტიანი
62. ს. საკორინთლო	59. ს. საკორინთლო
63. ს. ქვემოჭალა	60. ს. ქვემოჭალა
	61. ს. ბოჟამი
	62. ს. ზადიანთკარი
	63. ს. ზეგარდი
	64. ს. იგოეთი
	65. ს. კოდისწყარო
	66. ს. ლამი
	67. ს. ნადარბაზევი
	68. ს. ნიგოზა
	69. ს. რგვალი ჭალა
	70. ს. რენე (ზემო)
	71. ს. რენე (ქვემო)
	72. ს. სამთავისი
	73. ს. ყარაფილა
	74. ს. ხურვალეთი (დიდი)
	75. ს. ხურვალეთი (პატარა)

XVI. ყარაღაჯის მუნიციპალიტეტი

- 64. ს. სასირეთი
- 65. ს. ყარაღაჯი

XVII. წინარეხის მუნიციპალიტეტი

- 66. გომისჯვარი
- 67. ს. თელათგორი
- 68. ს. იდლეთი
- 69. ს. ლავრისხევი
- 70. ს. წინარეხი

XVIII. ხოვლეს მუნიციპალიტეტი

- 71. ს. ხოვლე
- 76. ს. ხოვლე
- 77. ს. გრაკალი
- 78. ს. დოესი
- 79. ს. ყარაღაჯი

გოსტიბეს ყოფილი სასოფლო საბჭო

- 80. ს. გარგარი
- 81. ს. იგოეთი
- 82. ს. გოსტიბე (ზემო)
- 83. ს. გოსტიბე (ქვემო)
- 84. ს. დევენამუხლი
- 85. ს. ზირთა
- 86. ს. თეკნელა
- 87. ს. იკვი
- 88. ს. კაბერი
- 89. ს. კლდეკაპნევი
- 90. ს. მერია
- 91. ს. ორღობე
- 92. ს. რკონი
- 93. ს. საბოლია
- 94. ს. სალომე
- 95. ს. სამოჭალო
- 96. ს. ჩაჩუბეთი
- 97. ჭავჭავი
- 98. ჭინჭრიანი

1930 წლით დათარიღებულ სოფელთა რაოდენობა საგრძნობლად აღემატება (27 ერთეულით) 1977 წლის „საქართველოს სსრ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფის ცნობარში“ აღნუსხულ სოფელთა რაოდენობას. განსხვავებაა ასევე მუნიციპალიტეტებში განაწილების მხრივაც.

როგორც ვხედავთ, სხვაობა თვალსაჩინოა. ბევრი სოფელი დღეს ნასოფლარია ან მათმა სახელებმა მიკროტოპონიმიამი გადაინაცვლა. მაგ., მარტო გოსტიბეს სასოფლო საბჭოში შემავალი ცხრამეტი სოფელი უკვე ნასოფლარია და ეს ტოპონიმები ამჟამად ცალკეულ ადგილს – მინდორს, ველს ტყეს ან მთას თუ მიანიშნებს.

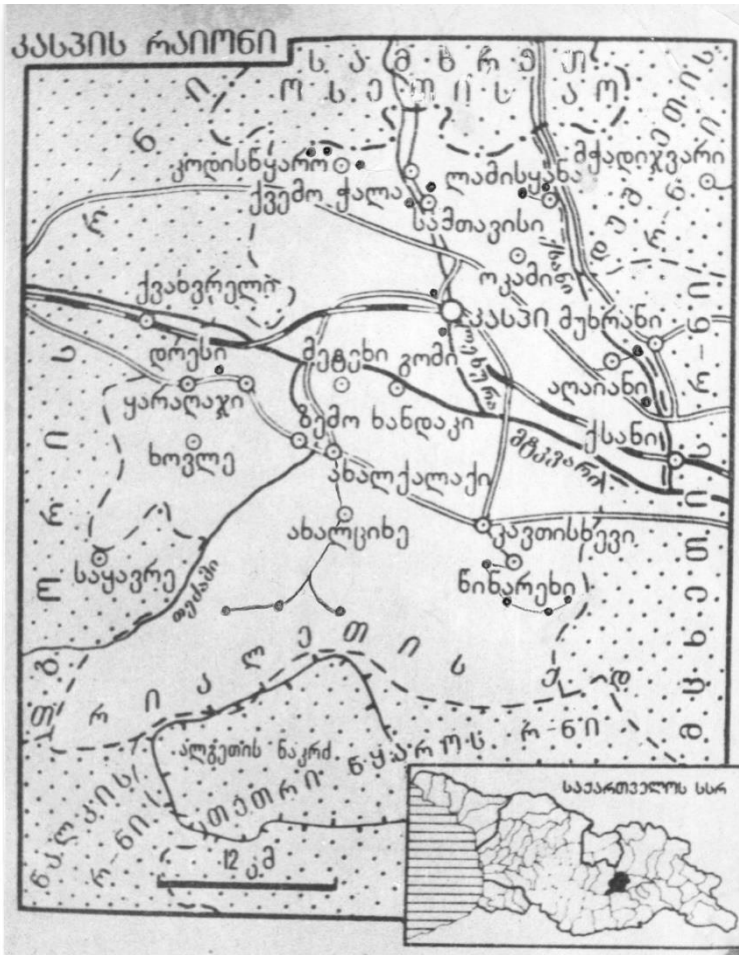
მითითებულის გარდა, დღევანდელი აღწერილობით,⁹ რეგიონში 40-მდე მიტოვებული სოფელია (კომუნისტების მიერ რუსთავში ძალით გასახლებული მოსახლეობა) აღნუსხული. ესენი ძირითადად მთის სოფლებია: ავკეთი, ბოტისი, გარგარი, გოგოთი, გრაკლები, დევენამუხლი, ვარჯაანი, ვერხოული//ვერხოულა, ზემოგოსტიბე, ზემოშუბათი, ზვარიკოტმანი, ზვილეთი, თადეკეული, თეკნელა, იკვი, კაბერი, მეკრიაანთუბანი, მერია, მზვარეთი, მიქრიაანთუბანი, პარატისი, რკონი, საბოლია, სათუხარლო, საკურთხისი, სალამაანთკარი, სალომე, სამოჭალო, სამტრედო, ტყემლოვანი // ტყემლოვანა // ტყემლიანი, ქვემოგოსტიბე, ქვემოშუბათი, ყანობილა, ყრუველი, წიფლისწყარო, ჭავჭავი, ჭინჭრიანი.

---

⁹ იგულისხმება 1980-1984 წლების მდგომარეობა.

კასპის რეგიონის რუკა¹⁰

¹⁰ რუკაზე აღნიშნულია მხოლოდ მუნიციპალიტეტების სახელწოდებები

<><><>

ნაშრომი მიზნად ისახავს: დაადგინოს საკვლევი რეგიონის ტოპონიმის სტრუქტურულ-სემანტიკური მოდელები; შეისწავლოს სიტყვაწარმოების სისტემა, კერძოდ, გაარკვიოს აფიქსების ფუნქციები, მათი არეალური განაწილება და პროდუქტიულობა; აღწეროს ტოპონიმის შემადგენელი კომპონენტების (ფუძისა და სართების, სხვადასხვა ფუძის) კომბინატორული შესაძლებლობები; აღნუსხოს რეგიონში მოქმედი ძირითადი ფონეტიკური თავისებურებები და სხვა. მაგრამ ნაშრომი არ იფარგლება მხოლოდ რეგიონული ტოპონიმიკის საკითხების ანალიზით. გარკვეული საკითხები შესწავლილია შედარებით-შეპირისპირებითი თვალსაზრისით. ეს განსაკუთრებით ეხება ე.წ. საზღვრულ ინდიკატორებს, რომლებიც შედარებულია უკვე შესწავლილი რეგიონების (ფშავის, ერწო-თიანეთისა და სხვ.) სათანადო მასალასთან, რაც საშუალებას იძლევა გაიმიჯნოს ზოგადქართული და კერძორეგიონული სპეციფიკური მოდელები ტოპონიმიაში.

თ ა ვ ი I

ფონეტიკურ-მორფოლოგიური თავიებურებანი

რეგიონული ტოპონიმიკის თითქმის ყველა საკითხი, რომელ დონეზეც არ უნდა განვიხილოთ ისინი (ფონეტიკა, მორფოლოგია, ლექსიკა), იმავდროულად დიალექტიზმების საკითხსაც მოიცავს. ამ თვალსაზრისით, საკვლევი, რამდენადაა გამოვლენილი ტოპონიმებში დიალექტებისათვის დამახასიათებელი ლექსიკური თუ გრამატიკული თავისებურებანი, სხვაგვარად: რამდენად ექვემდებარება ან რამდენად ასახავს ამა თუ იმ რეგიონის ტოპონიმთა სათანადო დიალექტებში მოქმედ წესებს; რა თავისებურებებს განასხვავებს ტოპონიმთა წარმოებას სხვადასხვა დიალექტში. კერძოდ, გამოვლინდება თუ არა სპეციფიკური, მხოლოდ ამა თუ იმ კილოსათვის დამახასიათებელი რომელიმე ფორმანტი ტოპონიმებში; საჭირო ხდება იმის გარკვევა, თუ რატომ არ დასტურდება სხვა კილოებში დამოწმებული ფაქტი ამა თუ იმ დიალექტში, ან რამ გამოიწვია იმ მოვლენის გაჩენა, რაც სხვა კილოებში არ გვხვდება და სხვა (მურზაევი 1973, 229-230). საკვლევი რეგიონი, დიალექტური თვალსაზრისით, ქართლურს განეკუთვნება. ქართლური, როგორც ცნობილია, მთავარი დიალექტია ქართული ენისა. იგი ქართული ენის კილოთა შორის ყველაზე უფრო მსხვილი დიალექტური ერთეულია. გავრცელებულია საქართველოს ცენტრალურ (შუაგულ) ნაწილში და მოიცავს კახეთიდან იმერეთამდე ტერიტორიას, ე. ი. არაგვისა და მტკვრის ხეობიდან ლიხის მთამდე. ხოლო ისტორიული ქართლი კიდევ უფრო მეტ ტერიტორიას მოიცავდა, სახელდობრ, ჩრდილოეთით – ხევსა და მთიულეთს, სამხრეთით – მესხეთ-ჯავახეთს (სამცხე-საათაბაგოს), დასავლეთით კი – ზემოიმერეთს. თუმცა, ამჟამად ქართლური დიდ მანძილზეა გავრცელებული, იგი შედარებით მთლიანია და არ იყოფა მნიშვნელოვნად განსხვავებულ დიალექტურ ერთეულებად (გიგინეიშვილი, თოფურია, ქავთარაძე 1961, 276-278).

კასპის რაიონის მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა არაერთგვაროვანია, მაგრამ, მათი ერთმანეთთან მჭიდრო კავშირის მიუ-

ხედავად, ქართლურის გრამატიკას არ განუცდია არცერთი ენის გავლენა. ამის კვალობაზე მცირეოდენი გამოხატულების გარდა, აღნიშნული რეგიონის ტოპონიმის ძირითადი ფენაც, როგორც მოსალოდნელი იყო, ქართულია, დიალექტურად – ქართლური. ბგერითი შედგენილობით ქართლური ახლოს დგას სალიტერატურო ქართულთან, ხოლო ის ბგერები, რომლებიც სალიტერატურო ქართულისაგან განსხვავებით დადასტურებულია ქართლურში, არ არის უცხო ქართული ენის სხვა კოლოებისათვისაც (იმნაიშვილი 1974, 131).

აქ ჩვენ არ განვიხილავთ სალიტერატურო ენისათვის დამახასიათებელ არც ერთ ფონეტიკურ მოვლენას. ყურადღება გამახვილებულია ზოგადად ქართლურში და, კერძოდ, საკვლევ რეგიონში გავრცელებულ ფონეტიკურ პროცესზე და ამის შედეგად მიღებულ დიალექტურ ფორმებზე.

§ 1. დამსგავსება (ასიმილაცია)

ა) ხმოვანთა სრული რეგრესული დამსგავსება -აე-ეე

ეს მოვლენა თავს იჩენს მაშინ, როდესაც სახელის მრავლობითი რიცხვის -ებ¹¹ ბოლოსართისეული ე დაიმსგავსებს ხოლმე ფუძის ა-ს და სრული კონტაქტური რეგრესული დამსგავსების შედეგად მიიღება გრძელი ე (მარტიროსოვი 1939, 212).

მართალია, -ებ ბოლოსართით გაფორმებული ტოპონიმები ერთგვარადაა ნაწარმოები, მაგრამ გარკვეული თავისებურება მაინც იჩენს თავს. კერძოდ, -ებ-იანი თანხმოვან- და ხმოვანდართული ტოპონიმები საზოგადო სახელთა წარმოებას მისდევს. ისეთი ტოპონიმები, როგორიცაა **ხოდაბუნ-ებ-ი**, **ფონ-ებ-ი**, **ფილაქნ-ებ-ი**, **ნახნაგ-ებ-ი**, **თეთრობ-ებ-ი**, **კაკლ-ებ-ი**, **ბად-ებ-ი**, **ვენახ-ებ-ი**, **ჭაობ-ებ-ი**, **შავწყალ-ებ-ი**, **დაჭრილ-ებ-ი**, **ქვაყრილ-ებ-ი** და მისთ., თანხმოვანფუძიანი სახელებისაგან არის მიღებული -ებ ბოლოსართის დართვით. მათ მსგავსადვე იწარმოება **ო** და **ე** ხმოვნებზე დაბოლოებული სახელებიც

---

¹¹ მრავლობითის აღმნიშვნელ -ებ-ის შესახებ დაწვრილებით ბოლოსართით წარმოების სახელებში შევხებით. აქ კი, მხოლოდ მისი დართვით გამოწვეულ ცვლილებებს განვიხილავთ.

(ახო-ებ-ი, ბერთახევისწყარო-ებ-ი, ბექთათებისმიდამო-ებ-ი, მელი-
ოსსო-რო-ებ-ი, ვიწრო-ებ-ი, მლაშე-ებ-ი, პავლიაანთტყე-ებ-ი, ფლა-
ტე-ებ-ი, შრე-ებ-ი, ჭყანტე-ებ-ი...)

ერთი შეხედვით, ამ უკანასკნელის მსგავს მოდელს გვიჩვენებს
ისეთი ტოპონიმები, როგორიცაა: ბორტ-ე-ებ-ი, გრძელ-ე-ებ-ი, ვარ-
ცლ-ე-ებ-ი, ნამგალ-ე-ებ-ი, კირკიტ-ე-ებ-ი... ოხერ-ე-ებ-ი, შავწყალ-ე-
ებ-ი, შიმშილ-ე-ებ-ი, შურდულ-ე-ებ-ი, წკანწკარ-ე-ებ-ი, მაგრამ მათი
ერთ ქვეჯგუფში გაერთიანება მიზანშეწონილი არ არის. ეს სახელები
თავდაპირველად -ა სუფიქსით უნდა ყოფილიყო გაფორმებული
(ბორტ-ა, გრძელ-ა, ნამგალ-ა, შიმშილ-ა...), შემდეგ -ებ ბოლოსართის
დართვის შედეგად აე კომპლექსი ეე კომპლექსად გადაიზარდა. ეს
ფონეტიკური მოვლენა სპეციალურ ლიტერატურაში კარგადაა ცნო-
ბილი (მარტიროსოვი 1939, 32).

აღნიშნული ფონეტიკური პროცესის მიხედვით ტოპონიმთა
ამოსავალი ფუძე ადვილი აღსადგენია. ამასთან, საწყისი მხოლოობი-
თი რიცხვის ფორმები ყველა შემთხვევაში ამავე რეგიონშია დადას-
ტურებული. მაგ.: ბორტ-ა, გრძელ-ა, ვარცლ-ა-ხევი, ოხერ-ა-სხევი,
შავწყალ-ა...

თუკი -ა ფუძისეულია (მარტივ სახელებში ან კომპოზიტებში),
მაშინ იგი, ჩვეულებრივ, იკვეცება -ებ სუფიქსის დართვის შედეგად
(ბაგა-> ბაგ-ებ-ი, ჭალა-> ჭალ-ებ-ი, ძველი თელა-> ძველი თელ-ებ-ი,
დიდი ყანა -> დიდი ყან-ებ-ი...).

ამ ქვეჯგუფიდან უნდა გამოიყოს ორი წყვილი: ნამგალ-ე-ებ-ი
(სს. გომი, თელათგორი) – ნამგალ-ებ-ი (ს. დოესი), კირკიტ-ე-ებ-ი –
კირკიტ-ებ-ი (ს. გუდალეთი), ერთი მხრივ, და დიდვაკე-ებ-ი (სს. გომი,
კავთისხევი) – ვაკე-ებ-ი (ს. ნოსტე), დიდვაკე-ებ-ი (ს. ჩაჩუბეთი) – მე-
ორე მხრივ.

თუ პირველ შემთხვევაში აღნიშნული ფონეტიკური მოვლე-
ნა (აე<ეე) მოქმედებს (ნამგალ-ე-ებ-ი კირკიტ-ე-ებ-ი), მეორეში კი -ა
მაწარმოებელი დაკარგულა (ნამგალ-ებ-ი, კირკიტ-ებ-ი). მეორე
წყვილში ტოპონიმ დიდვაკე-ებ-ში ფუძისეული -ე ხმოვნის ჩავარდნა

არ ივარაუდებოდა და არც დასტურდება¹². სხვა მაგალითებში ფუძისეული -ე ბუნებრივად რჩება -ებ სუფიქსით ნაწარმოებ ტოპონიმში ვაკე-ებ-ი, დიდვაკე-ებ-ი.

გვხვდება ერთი გამონაკლისიც: კოდა-ებ-ი (ს. თელადგორი) მოსალოდნელი იყო -ა-ს სრული დაკარგვა როგორც ეს არაერთ ჩამოთვლილ შემთხვევაში გვქონდა, ანდა მიგველო პროცესი აე →ეე, მაგრამ ამის ნაცვლად უცვლელად რჩება არაბუნებრივი აე კომპლექსი: -ა უკვეცელ სახელთა მსგავსად დაირთავს -ებ სუფიქსს. საინტერესო მოვლენა შეინიშნება ტოპონიმ კრაკლიან-თან დაკავშირებით (ს. რგვალი ჭალა): თავდაპირველად რომ გრაკლიანი იქნებოდა, ამას მრავალი სხვა ტოპონიმიც ადასტურებს: გრაკლიანი (სს. გრაკალი, იგოეთი, ხოვლე...), გრაკლები (ს. ახალქალაქი) და თავად აპელატივიც – ხემცენარე გრაკლა. შეიძლება გვევარაუდათ ორი პროცესი: ან ფუძისეული გ დაიკარგა და შემდეგ გაჩნდა კ ფუძისეული კ-ს გავლენით (მაგრამ ასეთი რამ სხვაგან არ დასტურდება). ანდა ყრუ კ-მ დაიმსგავსა მჟღერი გ. უფრო სარწმუნოა, რომ მოხდა დისტანციური რეგრესული დამსგავსება.

ბ) თანხმოვანთა პროგრესული დამსგავსება

ქართლური დიალექტის მიმოხილვისას გრ. იმნაიშვილი ღ → ხ გადასვლას ბუნებრივ პროცესად არ მიიჩნევს და მიუთითებს, რომ აღმოსავლური კილოებისათვის ასეთი მაგალითები საერთოდ არ არის დამახასიათებელი, უჩვეულოა ქართლურისთვისაც და აქვს შემთხვევითი ხასიათი (იმნაიშვილი 1974, 185).

მაგრამ, თუმცა იშვიათად, ამგვარი პროცესები მაინც გვხვდება საანალიზო რეგიონში. მაგ.: ხვთიშობელი (დასტურდება შემდეგ სოფლებში: ახალშენა, გომი, გუდალეთი, ზემორენე, ზენადრისი, ლამისყანა, მრგვალი ჭალა, საკორინთლო, ქვემოჭალა, ყარადაჯი); ხვთიშობლისკაკალი (ს. ოკამი); ხვთიშობლისკოშკი (ს. ქვემოჭალა); ხვთიშობლისმიწები (ს.საკორინთლო); ხვთიშობლისინიში, ხვთიშობლისქედი (ს. იგოეთი); ხვთიშობელი (ს. თელადგორი).

---

¹² შესაძლებელია ადგილი გვქონდეს ორი ე-ს შერწყმასთან.

მჟღერი **ღ** კბილისმიერი **ვ**-ს მეზობლობაში ყრუვდება და იძლევა **ხ**-ს, ხოლო უკანასკნელ მაგალითში (**ხტი**მოზბელი) ორ ყრუ თანხმოვანს შორის (**ხ-თ**) მოქცეული **ვ**-ც იკარგება: ღვთისმშობელი → ხვთისშობელი → ხთიშობელი.

გ) თანხმოვანთა კონტაქტური პროგრესული დამსგავსება დასტურდება როგორც **დ**-ს დაყრუების, ასევე **თ**-ს გამჟღერების შემთხვევები. მომდევნო მჟღერი **ღ** დაყრუვდა წინამავალი **ჩ** ფშინვიერის გავლენით და მოგვცა **თ**: პატარა**ჩ**თილი (კონტაქტურ დამსგავსებას ხელს უწყობს **რ**-აეს (დაკარგვაც) ← ჩრდილი.

საწინააღმდეგო შემთხვევაა ყრუ **თ**-ს გამჟღერება: **ღ** ← **თ**. მაგ., თელადგორი ← თელათგორი (= თელებისგორი, მკვიდრ მოსახლეთა გადმოცემით, მათ სოფელს სწორედ თელათგორი¹³ რქმევია ძველად დღეს კი თელადგორად მოიხსენიება.

§ 2. განმსგავსება (დისიმილაცია)

თანხმოვანთა სრულ დისტანციურ განმსგავსებას სისტემატური ხასიათი არა აქვს, მაგრამ შეგვხვდა ერთი შემთხვევა: ვერგრძელი (ს. ერთაწმინდა) ← ველგრძელი **ლ**-მ (**გრძელი**) განიმსგავსა პირველი **ლ** (**ველი**).

§ 3. ბგერის დაკარგვა

ბგერის დაკარგვა ქართულშიც ისევე გავრცელებული მოვლენაა, როგორც კახურსა და ქართული ენის სხვა აღმოსავლურ კილოებში. იკარგება თანხმოვანიც და ხმოვანიც. მაგრამ ეს ფონეტიკური პროცესი ქართლის ყველა კუთხის მეტყველებაში ერთნაირად არ არის გავრცელებული.

1. ხმოვნის დაკარგვა ხმოვანთა შორის, როგორც მოსალოდნელია, ძირითადად იკარგება **ა** ხმოვანი: პატა**(ა)**რამთა (ს. ყარაღაჯი). შეიძლება **ა**-ს დაკარგვა მომდევნო ერთმარცვლიანი საზღვრულის ენკლიტიკისათვის მიგვეწერა: პატარა მთა → პატარამთა → პატრამთა (სს. გრაკალი, ზემორენე, იგოეთი, ქვემორენე, მაგრამ სხვა შემთხვევაში: პატრაგორაკა (ს. სასირეთი).

---

¹³ სპეციალურ ლიტერატურაში -**ათ** სუფიქსის კრებითობის გაგება უცილობლად მიჩნიათ (მარი 1925, 361, მეგრელაძე 1938, 68)

მოულოდნელია ა-სა და ე-ს შენარჩუნება ტოპონიმში **ზვარე-ები** (ს. გრაკალი), თუმცა ყველა სხვა შემთხვევაში გვხვდება **ზვრები** (სს. აღიანი, გომი, თელადგორი, კავთისხევი, კასპის სატყეო, ლამისყანა).

2. თანხმოვნის დაკარგვა

თანხმოვნის დაკარგვის შემთხვევები უფრო ხშირია, ვიდრე ხმოვნისა. თანხმოვნები იკარგება სიტყვის თავშიც და შუაშიც, განურჩევლად იმისა, ხმოვნების მეზობლობაშია თუ თანხმოვნებისა, ყრუ თანხმოვნებისა თუ მჟღერებისა.

ა) თანხმოვანი იკარგება სიტყვის თავში: უმეტესწილად იკარგება მჟღერი თანხმოვნები (ხშირად მჟღერისავე მეზობლობაში):

ლ: წიფ(ლ)ნარი (<- წიფლნარი). კუნ(ლ)იანი (<- კუნლიანი).

სონორი იკარგება ყრუ თანხმოვნებს შორის:

ვ: ძეძ(ვ)იანი (სს. გორაკა, ზენადრისი, პანტიანი,); შდრ.: ძეძვიანი (სს. პანტიანი, საკორინთლო, სამთავისი, ქვემოჭალა...); ლავრევისხ(ვ)თიშობელი (ს. თვალადი); **ვ** იკარგება წინა რიგის საშუალო და მაღალი აწეულობის ხმოვნებს (**ე ი**) შორის: ზე(ვ)ითრუ (სს. დოესი, თვალადი), ქვე(ვ)ითრუ (სს. თვალადი, ოკამი). იკარგება აგრეთვე თანხმოვნებსა და ხმოვანს შორის: კ(ვ)ირაცხოველი (ს. ქვემოჭალა). უფრო ხშირია თავკიდური **მ**-ს დაკარგვის შემთხვევები. იკარგება როგორც მჟღერი, ისე ყრუ თანხმოვნების წინ: (**მ**)რგვალი ჭალა (სოფელი); (**მ**)გლისსოროები (ს. ნოსტე). შდრ.: მგლისსორო (ს. სამთავისი), მგლისხევი (ს. ზემოჩოჩეთი); (**მ**)ზვარე¹⁴ (სს. ზემოხანდაკი, ლამისყანა, ქ. კასპი...), შდრ.: მზვარესტყე (ს. ხოვლე); (**მ**)ღვდლისეული (სს. კავთისხევი, ყარაღაჯი), (**მ**)ღვდლიაანთეული (ს. კოდისწყარო), შდრ.: მღვდლებისმიწა (ს. ნიგოზა), (**მ**)ღვდლიაანთხევი (ს. ზემოხანდაკი); (**მ**)შრალხევისმიწები (ს. თელათგორი), შდრ.: მშრალხევეთავი (ს. ერთაწმინდა); (**მ**)კვდრებისწყალი (ს. ქვემოჭალა); (**მ**)ყრალტბასთან (ს. ახალციხე).

რაე, ჩვეულებრივ, იკარგება თანხმოვანთა შორის: გძელა (სს. ნიგოზა, კავთისხევი, ფაშიანი) გძელვაკე (ს. ოკამი), გძელეები (სს.

---

¹⁴ შეიძლება სადავო იყოს ტოპონიმ **ზვარეში მ** დაკარგულია თუ **მზვარეში** განვითარებული.

ახალსოფელი, ახალქალაქი, გუდალეთი, საკორინთლო, სასირეთი...) გძელველი¹⁵ (სს. ახალქალაქი, ერთაწმინდა...), პატარაჩითლა (ს. თელადგორი)...

ს: ყრუ მკვეთრი ს იკარგება კ-ს წინ. მაგ., **კუნლისმიწები** (კასპის სატყეო, სს. საკორინთლო, ქვემოხანდაკი), **კუნლისმიწა** (ს. ლამისყანა). შდრ.: **სკუნლიანი** (ს. ზენადრისი). მართალია, **სკუნელი** ამჟამად, ქართლურის გარდა, არც ერთ დიალექტში არ დასტურდება (მაყაშვილი 1961), მაგრამ ჯერ კიდევ საბას ლექსიკონში მხოლოდ ამ ფორმით გვხვდება (სულხან-საბა 1966) უნდა აღინიშნოს, რომ სალიტერატურო ქართულში დღეისათვის სწორედ **კუნელ** ფორმა გამოიყენება.

§ 4. ბგერის დასუსტება (რედუქცია)

ა) გვხვდება მომდევნო ხმოვნის გავლენით ლაბიალური **უ**-ს დასუსტების შემთხვევები, რის შედეგადაც ჩნდება მჟღერი **ვ**. თუმცა, ამას სისტემატური ხასიათი არა აქვს და გვხვდება ფაქტობრივ რთული შედგენილობის ტოპონიმის შუა კომპონენტში.

უ -> **ვ**: შგაველები (ს. წინარეხი), შგამინდორი (ს. ზემოხანდაკი), შგაქედი (ს. შგაქედი (ს. წინარეხი), შგარუდ (ს. ხოვლე). შდრ.: შუაწყარო (ს. წინარეხი), შუაველები (ს. წინარეხი) შუამთა (ს. მეტეხი)...

ბ) ცალკეულ შემთხვევაში დენტალური თნხმოვნის წინ ხდება **ს** თანხმოვნის იოტაცია: მაგ., ფოფტიგზა (ს. ყარალაჯი) (ფოსტის გზა).

§ 5. ბგერის გაჩენა

ბგერა, ჩვეულებრივ, თანხმოვანი, ჩნდება როგორც სიტყვის თავში, ასევე შუაშიც. **ს** თანხმოვნების წინ ჩნდება. მაგ.: **სხვითი**, შდრ. ხვითი.

ვ: შვინდიანი (სს. ახალციხე, ნიგოზა, ქვემოქალა), შვინდავაკე (სს. ბოჭამი, ლამისყანა, სამთავისი, ხვითი), შდრ. შინდავაკე (სს. ქვემოქალა, ხოვლე), შინდავაკეები (ს. გომი); დიდრუფი¹⁶ (ს. ჩაჩუბეთი), შდრ.: წაბლარუ (ს. ერთაწმინდა), ზედარუ (ს. ოკამი)...

---

¹⁵ საგულისხმოა, რომ სიტყვა **გრძელში რ** იკარგება 16 შემთხვევაში, ხოლო 27-ში – შენარჩუნებულია.

¹⁶ ხვეის ტოპონიმიკაში **რუ** მხოლოდ და მხოლოდ გავრცობილი სახით (რუვი) იხმარება, არა აქვს მნიშვნელობა ის საზღვრულია თუ მსაზღვრელი.

§6. ბგერის გადასმა (მეტათეზისი)

ბგერათა გადასმა გავრცელებულია ქართლის ყველა კუთხის მეტყველებაში. ბგერი მათგანი საზიაროა სხვა კილოებისათვისაც და დასტურდება ძველ ქართულ მწერლობაშიც, ისტორიულ საბუთებშიც (ძიძიშვილი 1960, 125-130).

გადასმა უმთავრესად მჟღერებს შორის ხდება. ჩვეულებრივია **ლ-სა** და **რ-ს** დისტანციური გადასმა. მაგ.: **ლურსხმული** (სს. ახალციხე, გომი, თელადგორი, ლავრისხევი), შდრ.: **რუსხმული** (სს. გომისჯვარი, თვალადი, ქვემოჭალა, წინარეხი); **ლუხურა** (სს. თოგოიანი, მრგვალი ჭალა, სამთავისი, ქვემოჭალა), შდრ.: **რეხულა**¹⁷, პარალები (კასპის სატყეო, სს. ზემოოჩქეთი, ქვემოხანდაკი), პარალებისმიწები (ს. ქვემოხანდაკი). შდრ.: **პალარები** (ს. ზემოოჩქეთი). **ლურსხმული** (სს. ახალციხე, გომი, თელადგორი, ლავრისხევი), შდრ.: **რუსხმული** (სს. გომისჯვარი, თვალადი, ქვემოჭალა, წინარეხი); **ლუხურა** (სს. თოგოიანი, მრგვალი ჭალა, სამთავისი, ქვემოჭალა), შდრ.: **რეხულა**, **პარალები** (კასპის სატყეო, სს. ზემოოჩქეთი, ქვემოხანდაკი), **პარალებისმიწები** (ს. ქვემოხანდაკი). შდრ.: **პალარები** (ს. ზემოოჩქეთი).

§7. აფრიკატიზაცია

აფრიკატიზაცია ქართულში საკმაოდ გავრცელებული მოვლენაა და ამ მხრივ კუთხეების მიხედვით დიდი სხვაობა არ შეიმჩნევა, და მაინც, ქართულურში ეს მოვლენა, როგორც შენიშნავენ, იმდენად ფართოდ გავრცელებული არ არის, რასაც სავსებით ადასტურებს საკვლევი რეგიონის ტოპონიმური მასალაც. გვხვდება სულ რამდენიმე მაგალითი: **გარაჯი** (ს. ლამისყანა), **გარაჯსუკან** (ს. ლამისყანა), **გარაჯისსაწყობი** (ს. ახალქალაქი). გარაჯი მიღებულია **ჟ-ს** აფრიკატიზაციით (**ჟ** → **ჯ**): **გარაჟი** → **გარაჯი**; (ნებივრიაანთ) **ბირჯა** (ს. ყარადაჯი) ← ბირჟა.

---

¹⁷ ვახუშტი ბატონიშვილი – წიგნში „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“ ლეხურას დაბა **რეხას** უკავშირებს (ვახუშტი 1941, 72), ხოლო ს. მაკალათია „ლუხურის ხეობა“-ში პირდაპირ მიუთითებს: **ლუხურის** ანუ **რეხულის** ხეობა მდებარეობს შიდა ქართლში (ს. მაკალათია 1964, 3).

ჰიდრონიმ ლუხურის შესახებ ვრცლად იხ. თავი III, 1.

სიტყვაწარმოებისას გვხვდება სახელობითისა და ნათესაობითი ბრუნვის ნიშნების დაკარგვის ან დასუსტების შემთხვევები.

1. სახელობითი ბრუნვა

კომპოზიციური შედგენილობის ტოპონიმებში სახელობითი ბრუნვის ნიშანი -ი ეკარგება თანხმოვანფუძიან ატრიბუტულ მსაზღვრელს. მაგ., **ახალუბანი** (სს. ზემოხანდაკი, ქვემოჭალა...), **დიდთელა** (ს. ნოსტე), **მშრალხევი** (სს. ბოჟამი, ერთაწმინდა), **მრავალწყარო** (სს. გუდალეთი, კავთისხევი...), **გრძელველები** (ს. ხოვლე...), **შავტყე** (სს. ლამისყანა, სამთავისი), **წითელტყემლები** (ს. ხოვლე), **რბილმინდორი** (ს. ზადიანთკარი)... თუმცა, მათ საპირისპიროდ¹⁸, შედარებით იშვიათად გვხვდება ბრუნვის ნიშნის შენარჩუნების შემთხვევებიც. შდრ.: იმავე შემადგენლობის ტოპონიმები: **ახალი** უბანი (ს. ლამისყანა, ქ. კასპი), **დიდი** თელა (სს. თეზი, ოკამი), **მშრალი** ხევი (სს. თვაურები, ხვითი...), **შავი** ტყე (სს. ბოჟამი, იგოეთი...).

ზოგ შემთხვევაში ხმოვანფუძიანი ტოპონიმები სახელობით ბრუნვაში სრულ დაბოლოებას გვიჩვენებენ. მსგავსად ძველი ქართულისა და ზოგიერთი ქართული დიალექტისა, დაირთავენ **ი-ს**, რომელიც სუსტდება და **ა-ს** იძლევა. ამ ნიშნის გამოყენების თვალსაზრისით, ქართლური არ არის ერთფეროვანი. ჩრდილოურ ქართლურში (არაგვისა და ქსნის ხეობათა მეტყველებაში) ხმოვანფუძიან სახელებში ბრუნვის ნიშანი **ი** ისევე იკარგება, როგორც სალიტერატურო ქართლურში. იგი იშვიათია სამხრულ ქართლურშიც (ქვემოქართლურში). სამაგიეროდ, შემონახულია შიდაქართლურსა და დასავლურ ქართლურში (ლიახვისხეობის მოსახლეობის მეტყველების ჩათვლით) (იმნაიშვილი 1974, 192). კასპის რეგიონში ხმოვანფუძიან სახელთა სახელობითი ბრუნვის ნიშანი, ჩვეულებრივ, სუსტდება და იძლევა **ა-ს**.

---

¹⁸ დაპირისპირება თითქმის ყოველთვის ხდება ერთი მუნიციპალიტეტის ფარგლებში ან ერთი და იმავე სიტყვებით შედგენილი კომპოზიტებისა.

მაგ., მიხასწყარო (ს. ნოსტე), მალაქაჲ, მალაფერდაჲ (ს. წინარეხი), კვართირუჲ (ს. ხოვლე), ცხვილოდმიწაჲ (ს. ვაკე), თეთრი გზაჲ (ს. ნოსტე), ზვილეთისტყეჲ (ს. თვალადი), პატარაველაჲ (ს. ახალქალაქი).

2. ნათესაობითი ბრუნვა

მართული მსაზღვრელისა და საზღვრულისაგან შედგენილ ტოპონიმებს ნათესაობით ბუნვაში „მსაზღვრელური პრეპოზიციური კომპონენტი მორფოლოგიურად გაცვეთილი აქვთ (ე. ი. აკლიათ ბრუნვის ნიშანი ან მისი ნაწილი)“ (აფრიდონიძე 1983, 48).

ხმოვანზე ფუძეგათავებულ უკვეცელ მართულ მსაზღვრელებს ნათესაობითი ს დაერთვის, ასე რომ, ბრუნვის ნიშნის მოკვეცისას მასვე კარგავენ: აბრეულახევი (ს. საკორინთლო), შდრ.: აბრეულახხევი (ს. ახალშენა); ახოციხე (სს. ვაკე, ქვემოჭალა), ბაჩახევი (ს. პანტიანი), შდრ.: ბაჩახხევი (ს. ქვემოჭალა).

ხშირია ნათესაობითი ბრუნვის ნიშნის დასუსტების შემთხვევებიც. რედუქცია ამ დროს იოტიაციაში გამოიხატება: ს → ძ. მაგ.: შალიკაჲწყარო (ს. დოესი), ადუაჲნაწისქვილარი (ს. ახალციხე), ლამგანაჲკორომი (ს. პანტიანი), კოლაჲბაღები (ს. ზემოხანდაკი), ხევიბოლოჲწყარო (ს. ახალციხე), ნიკოჲმორევისგზა (ს. ლამისყანა), დიდრუჲპირები (ს. ოკამი), ცხვილოდმიწაჲ (ს. ვაკე).

იშვიათ შემთხვევაში იოტაცია ხდება ფუძეკვეცვად სახელშიც: ბაგიჲთავები (ს. ყარაღაჯი).

ფუძეთანხმოვნისაგან სახელებს კი ბრუნვის ნიშანი ეკვეცება სრულად ან ნაწილობრივ (თანხმოვნითი ელემენტი). ბრუნვის ნიშნის ნაწილობრივი კვეცის ნიმუშებია: არყინიხევი (ს. კაპრიშიანი), შდრ.: არყინისხევი (ს. ერთაწმინდა); ბებრიწყაროები, შდრ.: ბებრისწყაროები (ს. დოესი); ვაშლიმიწები (ს. ჩაჩუბეთი), შდრ.: ვაშლისმიწები (ს. გუდალეთი); ზვრიბოლოები (ს. ნიაბი), შდრ.: ზვრისბოლოები (ს. გომი); ბოსლებიმიწები (ს. სამთავსი), შდრ.: ბოსლებისმუხა (ს. ფერმა); ბაღიბოლოზე (ს. ლამისყანა), ბაღებისხევი (ს. ქვემოჩოჩეთი); ბოჲმიგზა (ს. ქვემოჩოჩეთი); დიდრუჲპირები (ს. ოკამი). ბრუნვის ნიშნის მოკვეთის სრული მაგალითებია: მუნწყარო (ს. კავთისხევი), შდრ.: მუნისწყარო (ს. ქვემოჩოჩეთი, ქვემოხანდაკი); თელწყარო (ს. კავთისხევი);

შდრ.: თელიწყარო (ს. ქვემოჩოჩეთი) და თელისწყარო (ს. ფერმა). უფრო მოსალოდნელი იყო ბრუნვის ნიშნის ნაწილობრივი, თანხმოვნითი ელემენტის მოკვეცა.

ნათესაობითი ბრუნვის ნიშნის დაკარგვა-დასუსტება მეტად გავრცელებულია აღმოსავლურ კილოებში (ქართლურში, გარეკახურში, ქიზიყურში) (გიგინეიშვილი 1939, 202) და ამ დიალექტურ მოვლენას საანალიზო რეგიონის ტოპონიმიაც ადასტურებს.

თ ა ვ ი II

ტოპონიმთა სტრუქტურა

1. უაფიქსო, მარტივი სახელები

გამოჰყოფენ ტოპონიმიკური წარმოების ორ გზას: ტოპონიმიკურ აფიქსაციას, ანუ ტოპონიმთა წარმოებას სართების მეშვეობით, და ტოპონიმიკურ კონვერსიას, ანუ საზოგადო სახელთა გადასვლას საკუთარ სახელთა კლასში (ცხადაია 1985, 22). ტოპონიმიკური წარმოების ეს მეორე გზა ფაქტობრივ გულისხმობს აპელატივთა გამოყენებას გეოგრაფიულ სახელთა ფუნქციით.

მაგრამ ტოპონიმად ყოველგვარი აპელატივი როდი გამოიყენება. ტოპონიმიკური კონვერსიის დროს მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ლექსიკური შეზღუდვის ან არჩევითობის ფაქტორი. ჩვეულებრივ, მხოლოდ გარკვეული სემანტიკური წრის სიტყვები იღებს მონაწილეობას ტოპონიმიკურ კონვერსიაში, – ის სიტყვები, რომელთაც აქვთ ან შეიძლება ჰქონდეთ გეოგრაფიული ობიექტის აღნიშვნის ან, ზოგადად, ამა თუ იმ ადგილზე მინიშნების უნარი. ასეთ აპელატივებად გეოგრაფიული ტერმინები ივარაუდება, რომლებიც მიჩნეულია ტოპონიმის საყრდენად (ლიტვინი 1981, 71).

საკუთარ სახელებად გამოყენებული გეოგრაფიული ტერმინები თითქოს აძლიერებენ და ხაზს უსვამენ ტოპონიმთა აღწერით ფუნქციას, ქვეყნის, მხარის და მისთ. სურათს, მათ ფიზიკურ-გეოგრაფიულ და გეოპოლიტიკურ თავისებურებათა გათვალისწინებით (ბელენკაია 1977, 193).

ბუნებრივია, საზოგადო სახელი ადვილად ახერხებს ტოპონიმის ფუნქციით აღჭურვას, თუ ამა თუ იმ ტერიტორიაზე აპელატივით აღნიშნული ობიექტი ერთადერთ მიმანიშნებელ საგანს წარმო-

ადგენს. ამიტომ სამართლიანი ჩანს ვ. ნიკონოვის შენიშვნა, რომ მთავარია არა ობიექტის სიდიდე¹⁹, არამედ მისი როლი, კერძოდ, სახელს იღებს მართო მდგომი ხეც კი, თუ ის ხდება ორიენტირი, რომლითაც გზას აგნებდნენ... (ნიკონოვი 1965, 17).

გეოგრაფიული ტერმინების გამოყენება მარტივ, ძირეულ ტოპონიმებად გაცილებით ნაკლებპროდუქტიული საშუალებაა ტოპონიმოკურ აფიქსაციასა და სიტყვათშეერთებასთან შედარებით და რეგიონების შეფარდებითი კვლევა, ამ თვალსაზრისით, ძნელად თუ მოგვეცემს რაიმე მეტ-ნაკლებად ხელშესახებ სხვაობას.

ბევრი გეოგრაფიული ტერმინი მეტაფორულია, გააზრების შედეგადაა მიღებული. როგორც ცნობილია, მეტაფორა ემყარება მსგავსებას და ხასიათდება ნიშან-თვისებათა მრავალფეროვნებით. მნიშვნელობის მეტაფორული გადატანა დაფუნებულია საგნის ფერის, ფორმის, მოძრაობის ხასიათის მსგავსებაზე.

უფრო კონკრეტული და ლეგალიზებული გეოგრაფიული ტერმინების შესაქმნელად გეოგრაფიული ობიექტების აღსანიშნავად ადამიანს იზიდავდა სხვა სიტყვები, რომლებიც ამ ობიექტების ფორმებს, ფერს და სხვა ნიშნებს აგონებდა. ასე შევიდა გეოგრაფიულ ნომენკლატურაში სიტყვა-მეტაფორები.

რეგიონული ტოპონიმისათვის უფრო ფასეულია ადგილობრივი, ლოკალური ტერმინების, როგორც რეგიონული ტოპონიმის (განსაკუთრებით, მიკროტოპონიმის) საყრდენი ლექსიკის შესწავლა, რამდენადაც მას შეუძლია საერთო ლექსიკურ მასალასთან ერთად და მის დონეზე გამოავლინოს, სახელდობრ, მოცემული რეგიონისათვის ნიშანდობლივი სპეციფიკური მასალა, მისი ხვედრითი წილი საერთო ლექსიკაში, როგორც არეალური, ისე ქრონოლოგიური თვალსაზრისით, ამიტომ, ერთი შეხედვით, მსგავსი მასალა მომიჯნა-

---

¹⁹ შდრ. ა. სუპერანსკაიას დებულება (სუპერანსკაია 1968, 66; 1967 31-36), რომლის მიხედვითაც ობიექტის სიდიდე განაპირობებს ტოპონიმთა დაყოფას მაკროტოპონიმებად და მიკროტოპონიმებად.

ვე რეგიონებისა ამგვარი კვლევის შედეგად შეიძლება დიფერენცირებული გახდეს და ამის ფიქსაცია რეგიონული ტოპონიმიკის მნიშვნელოვანი ამოცანაა.

მარტივფუძიანი, ძირეული ტოპონიმები გეოგრაფიული ნომენკლატურის ერთ-ერთ უძველეს ფენას განეკუთვნება და მათი უმრავლესობა რელიეფის ამსახველია (ხევი, ქედი, მთა...).

ძირეული ტოპონიმი, საკვლევ რეგიონში მეტად მცირე რაოდენობით გვხვდება.²⁰ ეს ტოპონიმები ძირითადად მიკროტოპონიმებია (ყველაზე მრავლად ორონიმები). ისინი სრულიად გაუფორმებელია. მაგ., მთა, წყარო, ზვარ-ი, ქედ-ი, მორევ-ი, ჭანჭახ-ი, ხე-ვ-ი...

მარტივფუძიან სახელებს, სიხშირე-პროდუქტიულობის თვალსაზრისით, მკვეთრად უპირისპირდება რთული წარმოების გეოგრაფიული სახელები. აფიქსაცია ძლიერ გავრცელებული საშუალებაა საკვლევ რეგიონში. მარტივი ტოპონიმებისაგან ვღებულობთ როგორც ნაწარმოებ (წყაროები, ზვრები, ჭანჭახები...), ასევე თხზულ ტოპონიმებსაც (მშრალხევი, დამპალწყარო, შვინდავაკე...).

სპეციალურ ლიტერატურაში შენიშნულია, რომ ტოპონიმების უძველეს ფენას მარტივფუძიანი სახელები და დიდი მდინარეების სახელწოდებები ქმნის (ვ. გეორგიევი, ა. დულზონი, ვ. ნიკონოვი...). ქართულ-ქართველურ მასალაზე ამ დებულების სისწორის შემოწმებას და, მითუფრო, მტკიცებას რამდენადმე აძნელებს ის გარემოება, რომ ქართულ მარტივფუძიან სახელებს, ისევე როგორც აფიქსური წარმოების სახელებს, უეჭველია, სიძველით არ ჩამოუვარდება რთული ტოპონიმები... (ბედოშვილი 1981, 14).

გზა მარტივი გეოგრაფიული ტერმინებიდან საკუთარ სახელებამდე ზოგჯერ ძალიან გრძელია და ტოპონიმიზაციის პროცესი ჩვენს დროშიც და ჩვენს თვალწინაც გრძელდება. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ დროთა განმავლობაში ტერმინები თანდათანობით განივ-

---

²⁰ პროცენტულად თუ ვიანგარიშებთ, მარტივი ტოპონიმები ბოლოსართებით ნაწარმოებ ტოპონიმებთან შედარებით უმნიშვნელოდ მცირე რაოდენობისაა (1% : 99%-თან).

რცობა და კონკრეტდება დამატებითი ცნებების აღმნიშვნელი სიტყვებით: ზედსართავებით, რიცხვითი სახელებით, ეთნონიმებით (მურზაევი 1973, 31) და აუცილებლად – მაწარმოებლებით (მაგ., **მრგვალი** ჭალა, **მლაშეხევი**, **გრძელველი**; **სამთელა**, **სამგორი**; **თუხარლიანთწყარო**, **ლევანიანთგორა**, **თამარისხიდი**, **ქედები**, **ბაღები**, **გმელა...**). ამ გზით მარტივი ტოპონიმები იქცევა კომპოზიტებად და განსხვავებულ მნიშვნელობას იძენს.

2. ნაწარმოები სახელები

ცნობილია, რომ ტოპონიმიკური ფორმანტების პროდუქტიულობას აქვს ქრონოლოგიური და სივრცობრივი საზღვრები.

ტოპონიმთა წარმოება თითქმის არ განსხვავდება საზოგადო სახელთა წარმოებისაგან. ტოპონიმიკა არ იგონებს საკუთარ საშუალებებს.

ა. შანიძე შენიშნავს, რომ ტოპონიმებში ყოველგვარი წარმოების საზოგადო სახელი შეიძლება იქნეს გამოყენებული. „ზედმიწვენილობა რომ დავიცვათ, უნდა ვთქვათ: ყოველგვარი წარმოების საზოგადო სახელი შეიძლება მიეკუთვნოს რომელსამე დასახლებულ პუნქტს ან ფიზიკურ-გეოგრაფიულ ობიექტს და იქცეს საკუთრებად“ (შანიძე 1953, 139).

მაგრამ მაწარმოებელთა სიუხვე და მრავალფეროვნება ნებისმიერობას როდი გულისხმობს. როგორც ტოპონიმიკურ ლიტერატურაშია აღნიშნული, მართალია, ტოპონიმები მრავალი საუკუნის განმავლობაში უმეტესწილად სტიქიურად იქმნებოდა, მაგრამ ნებისმიერი სიტყვა ან ბგერათა უსისტემო გროვა ტოპონიმად ვერ იქცევა. სახელწოდებათა არჩევანი, შინაარსისა და ფორმის მხრივ, მკაცრად განსაზღვრულია. გარკვეულ პერიოდში მთელს ტერიტორიაზე მოსახლეობის განსაზღვრული ერთობისას ლექსიკური მარაგის მხოლოდ უმნიშვნელო, მკაცრად შეზღუდული ნაწილი შეიძლება მოხმარდეს ტოპონიმთა წარმოებას. ტოპონიმიკა იყენებს ენაში არსებულ საშუალებათაგან მხოლოდ მათ უმნიშვნელო ნაწილს. ქართული ტოპონიმიის ძირითადი ნაწილი სიტყვაწარმოების პროდუქტია. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ტოპონიმთა საწარმოებლად გამოყენებული ფორმანტების პროდუქტიულობაც და ფუძეებთან შეხამების უნარიც

მკაცრად განსაზღვრულია (ნიკონოვი 1965, 22-23). კერძოდ, განსხვავებულია, ერთი მხრივ, სხვადასხვა რეგიონში ერთი და იმავე მაწარმოებლის შეფარდებითი გავრცელებულობა, ხოლო, მეორე მხრივ, ერთსა და იმავე რეგიონში სხვადასხვა მაწარმოებლის შეფარდებითი სიხშირე.

ტოპონიმთა²¹ წარმოებას ემსახურება არა ყველა აფიქსი, არამედ აფიქსთა მკაცრად შერჩეული ჯგუფი. სპეციალური ლიტერატურის მიხედვით, ქართული ადგილთა სახელები უმთავრესად სუფიქსური წარმოებისაა.

კასპის რეგიონის ტოპონიმურ მასალაშიც სუფიქსაცია ტოპონიმთა წარმოების ყველაზე უფრო გავრცელებული საშუალებაა. სართების გამოყენებით იწარმოება როგორც მარტივი, ასევე თხზული ტოპონიმები.

ა) ბოლოსართებით ნაწარმოები სახელები

-ობ(ა) ბოლოსართი

ენაში უკვე არსებულ ფუძეებზე გარკვეული სიტყვაწარმოებითი საშუალებების – სართების დართვით იწარმოება ახალი სიტყვები. ეს სიტყვები ამოსავალ ფუძეებთან შეფარდებით ახალ ლექსიკურ მნიშვნელობას და თვისებებს იძენს.

არსებითი თუ ზედსართავი სახელის ფუძეზე -ობ ბოლოსართის დართვა და ამ გზით ადგილის აღნიშვნა-მითითება ქმნის გარკვეულ ტოპონიმურ მოდელებს. -ობ ბოლოსართს ზოგჯერ ენაცვლება -იან და -ოვან მაწარმოებლები და ამ ფუნქციით (ადგილის ჩვენება) ისინი გვევლინება სინონიმურ სიტყვაწარმოებით აფიქსად (საბაშვილი 1978, 94).

საკვლევი რეგიონიდან არსებითი სახელებისაგან -ობ სუფიქსით ნაწარმოები ტოპონიმებია: ტაფ-ობ-ი, ჭყანტ-ობ-ი, ჭვიროსფერდ-ობ-ი... ზედსართავებისაგან ნაწარმოები ტოპონიმები – თეთრ-

---

²¹ დასახელებულ ტერმინ ტოპონიმში ნაგულისხმევია ობიექტის სახელი (ტოპონიმი თუ ჰიდრონიმი, ორონიმი თუ ოიკონიმი...), რომელსაც ტოპონიმის წესით ვაწვდით.

ობ-ი, წითლ-**ობ-ი**, კომპისმალ-**ობ-ი**, ქვენადრისისდაბლ-**ობ-ი**...

თ. ზურაბიშვილი აღნიშნავს, რომ გეოგრაფიულ სახელთა საწარმოებლად გამოყენებულ -ობ//ობ-ა ბოლოსართს, რომელიც საერთოდ აბსტრუქტულ სახელებს აწარმოებს, ტოპონიმებში კრებითი, ქონების მნიშვნელობა აქვს (ზურაბიშვილი 1961, 151). ა. ჭინჭარაულის აზრით კი, -ობ//ოვ (-ობ-ა) სუფიქსი ზოგჯერ მრავლობითობასაც გამოხატავს (ჭინჭარაული 1960, 72).

საანალიზო რეგიონში -ობ სუფიქსით ნაწარმოები ტოპონიმები: ღვთიშობლ-ობ-ა, კვირაცხოვლ-ობ-ა, ილმიტ-ობ-ა, კიკნა-ობ-ა... ისინი, მართალია, აბსტრაქტულ სახელებს აწარმოებს, ამ შემთხვევაში რელიგიური დღესასწაულის სახელებს, მაგრამ თვით ამ ადგილსაც, სადაც ამა თუ იმ დღეობას იხდიან, კვლავ ამ სახელით იხსენიებენ, თუმცა, შესაძლოა, იქ აღარც საყდარი ან ნიში, ანდა სხვა რაიმე საკულტო ძეგლი აღარც იყოს.

მაშასადამე, სემანტიკურად -ობ და -ობ-ა სართებდართულ ამგვარ სახელებს მრავლობითობის გაგება არ გააჩნია.

-ა ბოლოსართი

საკვლევ რეგიონში ტოპონიმთა ყველაზე პროდუქტიული ფორმანტია -ა. მაგ., ბილიკ-ა, გვერდ-ა, გორაკ-ა, გრძელ-ა, ვარცლ-ა, კოდ-ა, ლომის-ა, ნაზუქ-ა, ნამგალ-ა, ოხერ-ა, უნაგი-რ-ა, ფერდ-ა, ფიცარ-ა, ქედ-ა, ქოჩორ-ა, შიმშილ-ა, შურდულ-ა, ჩაჩქან-ა, ჩრდილ-ა, ჭინჭარ-ა...

ამ აფიქსის დანიშნულების შესახებ გამოთქმულია არაერთი მოსაზრება.

აკ. შანიძე -ა-ს კნინობითობის სუფიქსს უწოდებს და -აკ ბოლოსართის ნაშთად მიიჩნევს. გარკვეული ტიპის სახელებში კი -ა სუფიქსი ქონებისა და მსგავსების წარმოდგენას იძლევა (შანიძე 1930, 120-126).

თ. ზურაბიშვილის აზრით, ეს ნაწილაკი ტოპონიმებსა და ზოგ სხვა სახელებში, მართლაც, კნინობითობის ფუნქციით იხმარება, მაგრამ გეოგრაფიული სახელების მიმართ იმავეს თქმა გაჭირდებოდა,

რადგან აქ მას ქონების, მსგავსების²², თვისების მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს (ზურაბიშვილი 1961, 140).

მართლაც, რომ შევადაროთ უაფიქსო და -ა სუფიქსიანი წყვილი - გვერდ-ი და **გვერდ-ა** (სს. ლამისყანა, ხოვლე...), გრძელ-ი და **გრძელ-ა** (სს. ერთაწმინდა, სასირეთი) გორაკ-ი და **გორაკ-ა** (ქვემოჭალის მუნიცი.), ნიგოზ-ი და **ნიგოზ-ა** (კოდისწყაროს მუნიცი.), ფერდ-ი და **ფერდ-ა** (სს. გამდლისწყარო, სამთავისი, ქვემოჭალა...), ფიცარ-ი და **ფიცარ-ა** (სს. ნიგოზა, ყარაღაჯი, ჩობალაური), ჩრდილ-ი და **ჩრდილ-ა** (ს. საკორინთლო), - ცხადი გახდება, რომ მეორე გეოგრაფიული სახელია, ხოლო წყვილის პირველი ცალები კი, შეიძლება მოქმედებდეს როგორც საზოგადო, ისე საკუთარ სახელებად ს.ჯანაშია -ა სუფიქს ტოპონიმების მასუბსტანტივებელ ხმოვნად თვლიდა (ჯანაშია 1959, 218).

ფ. მაკალათიას აზრით, -ა სუფიქსი გეოგრაფიულ სახელებში ზედსართავ სახელთა გაარსებითების გარდამავალ საფეხურს წარმოადგენს. მაგ., *მოკვეთილი მამული -> მოკვეთილა მამული -> მოკვეთილა (მაკალათია 1974, 34)²³.

გ. ბედოშვილს ა სუფიქსისათვის მასუბსტანტივებელი ხმოვნის წოდება უძნელდება ისეთ ტოპონიმებში, რომლებშიც ზედსართავი მნიშვნელობა გამორიცხულია (**შუბლა, ველ-ა, გორ-ა...**) და ამ ტიპის სახელებში მას კნინობითობის ტოპონიმიკურ სადერივაციო აფიქსად მიიჩნევს; ხოლო ზოგ შემთხვევაში, სადაც გაურკვეველია ა-ს ფუნქცია, მას ანალოგიის შედეგად მიღებულად თვლის (ბედოშვილი 1980, 16-17).

---

²² მსგავსებასთან დაკავშირებით აღ. მანჯგალაძე აზუსტებს ერთ პუნქტს: -ა სუფიქსი გამოიყენება მსგავსების აღსანიშნავად ფერის, მოყვანილობის ან სხვა რაიმე ნიშნის მიხედვით (მანჯგალაძე 1954, 277).

²³ დაახლოებით ასეთივე მოსაზრება ეკუთვნის ი. კარპენკოს: „ტოპონიმიკურ მეტონიმებში ტოპონიმ-ზედსართავებზე არსებითის სუფიქსების დართვისას გვხვდება ზედსართავი სიტყვაწარმოებაც. ცვლილება ტოპონიმიკური შესიტყვების დაშლამდე უნდა მომხდარიყო, კერძოდ, ტოპონიმების სუბსტანტივაციამდე (კარპენკო 1966, 7). განსხვავება მხოლოდ ისაა, რომ რუსულ ტოპონიმიში, ამ კერძო შემთხვევაში, ზედსართავია ჩავარდნილი (город Бъжцкий Верхъ в Новгородской земле – На Бъжцы, Бъжичи; буювсий город Черновский Торгъ – на Черновцы...), ქართულში კი, ზედსართავი ჩანს და არსებითია დაკარგული.

მ. ჩიქოვანი ლექსუმური მასალების ანალიზის შედეგად ასკვნის, რომ -ა დაბოლოება კინოზოტობის ფორმითაა შესული ტოპონიმიკაში მსგავსების ან ქონების აღსანიშნავად. იგი ფუძესაა მიმაგრებული სახელი კი, ბოლოს თითქმის აღარ იკვეცს (ჩიქოვანი 1949, 232). მისივე დაკვირვებით, ეს ფორმანტი ნაკლებ იხმარება სოფლების სახელთა წარმოებისას. ლექსუმური ტოპონიმიკური მასალის ჩვენების საწინააღმდეგოდ, კასპის რეგიონის ტოპონიმიკაში არცთუ იშვიათია ა-ს საშუალებით ოიკონიმა წარმოება: ახალშენ-ა, ბორ-ტ-ა, გორაკ-ა, ვერხვეულ-ა, თეკნელ-ა, ნიგოზ-ა, ტყემლოვან-ა... და არც ამ ფორმანტის მოკვეცაა უჩვეულო: ახალშენ*ისწყარო, ახალშენ*ისქალები – შდრ.: ს. ახალშენა; ბორტ*ისბაღი, ბორტ*ისრუ, ბორტ*ისმიწები – შდრ.: ს. ბორტა; გორაკ*ისუბანი, გორაკ*ისწყარო – შდრ.: ს. გორაკა...

ზემოთ ჩამოთვლილ ვარაუდებს ემატება ა. პაპიძის რამდენადმე განსხვავებული მოსაზრება: -ა სუფიქსის დართვისას „ერთი და იმავე დანიშნულების საგანთა სიმრავლიდან გამოიყოფა მხოლოდ ერთი საგანი და დანიშნულება მის საკუთარ განმსაზღვრელად იქცევა: ასაწევლა, საჭრელა, სახაპელა...“ (პაპიძე 1974, 28). კასპის რეგიონის ტოპონიმაგან, რომლებიც ნაწარმოებია მიმდებრიდან, აბსოლუტური უმრავლესობა -ა-ს დართვის შედეგადაა მიღებული. მაგ., სახეთქელ-ა, მოდრეკილ-ა, მოხვეულ-ა, გაპარულ-ა, სათვლელ-ა, გადასხვეპილ-ა, ჩაკირულ-ა, დაწყობილ-ა, დაკიდულა, ხარიწოლ-ა, კენჭიყარ-ა, ღვედიწყვეტ-ა²⁴...

-ა ბოლოსართი დაერთვის როგორც მარტივფუძიან სახელებს, ისე ნაწარმოებსა და თხზულს.

ა) **მარტივფუძიანები:** ფიცარ-ა, კვართა-ა, ხიდ-ა, გვერდ-ა, ველ-ა, ხრიაკ-ა, ფერდ-ა, ნაზუქ-ა, ვარცლ-ა, გმელ-ა...

ბ) **ნაწარმოები სახელები:** კავთ-ურ-ა, ლეხ-ურ-ა, გუდალ-ურ-ა, კოწახ-ურ-ა, კაკალა-ურ-ა, ძენძე-ურ-ა, ნატრა-ულ-ა, ძეძვ-ნარ-ა, ფიჭვ-ნარ-ა, ნა-ცხვარ-ალ-ა...

---

²⁴ ცალკე კვლევის საგანია ცხვარიჭამ-ი-ა, ხარიჭამ-ი-ა, ქუდიტაც-ი-ა, ორმოხეთქ-ი-ა, თითიკვნეტ-ი-ა... ტიპის ერთეულები, სადაც გასარკვევია, თუ რას წარმოადგენს -ია ელემენტი: იშლება ნაწილებად თუ არა.

გ) **თხზული სახელები:** ახალშენ-ა, გველთახევე-ა, დიდფერ-დ-ა, ველგრძე-ლ-ა, ობოლფურცელ-ა, პირწითელ-ა, ქვაკაც-ა, ყანიყურ-ა, შავწყალ-ა, ხმელი ფერდ-ა, ხეხმელ-ა...

სემანტიკურად საანალიზო რეგიონის ყველა ტოპონიმი, რომლებიც ნაწარმოებია -ა სუფიქსით, თვისებისა და მსგავსების მიმანიშნებელია და მიემართება როგორც ბუნებრივ, ისე ხელოვნურ ობიექტთა აღმნიშვნელ სახელებს.

მრავლობითი რიცხვის სუფიქსები

-თ(ა), -ევ, -ებ მორფემები საერთოდ მრავლობითი რიცხვის აღმნიშვნელია ქართულში, თუმცა, ტოპონიმებში მრავლობითობის გაგება ამჟამად დაჩრდილულია. დასახელებულ ბოლოსართთა მეშვეობით ტოპონიმთა წარმოების სისტემა მყარი ტრადიციითაა შეპირობებული.

სახელთა მრავლობითი რიცხვის წარმოება ძველ, საშუალ და ახალ ქართულში ძირითადად ერთ სისტემას ექვემდებარება.

ტრადიციული შეხედულების მიხედვით, ქართულში გვაქვს სახელთა მრავლობითი რიცხვის სამი სუფიქსი: -ნ, -თ(ა), და -ებ (-ევ). ეს ფაქტი აღნიშნულია როგორც ადრინდელ, ისე თანამედროვე მეცნიერთა შრომებში.

ზოგიერთი მკვლევრის მიერ გამოთქმულია ვარაუდი, რომ ქართულში გეოგრაფიულ სახელთა საწარმოებლად გამოიყენება მრავლობითის აფიქსები -თა, -ებ და სიტყვაწარმოების ფორმანტები -იან, სა--ო, ნა--ო (კაჭარავა 1960, 216). მათ უმატებენ აგრეთვე -ეთ, -ათ სუფიქსებსაც.

ყველა ენისათვის დამახასიათებელია ტოპონიმის გაფორმება მრავლობითის ნიშნით, მიუხედავად იმისა, რომ თვით ეს ადგილი – აღსანიშნი ობიექტი ერთადერთია. „ტოპონიმი, როგორც ერთი გარკვეული ობიექტის საკუთარი სახელი, ერთგნებია“ (ნიკონოვი 1965, 66).

აკ. შანიძის სამართლიანი შენიშვნით, „ზოგიერთი სახელი მრავლობითის ფორმით არის წარმოდგენილი, მაგრამ მრავლობითის ფუნქცია აღარ აქვს. განსაკუთრებით ხშირია ასეთი ფორმები გეოგრაფიულ სახელებში“ (შანიძე 1953, 137).

ვინაიდან ტოპონიმი ცალკეული გეოგრაფიული ობიექტის სახელწოდებას წარმოადგენს, ბუნებრივია, მას შეუძლია მხოლოდ ერთი რიცხვის გაგება – მხოლოდობითის გაგება ჰქონდეს, იგი ერთცნებიანია, ამიტომ ტოპონიმები, ჩვეულებრივ, მხოლოდობით რიცხვში იხმარება, მრავლობითში – უფრო იშვიათად. მაგრამ ტოპონიმი მრავლობითი რიცხვის ფორმითაც მაინც ერთ ობიექტს აღნიშნავს, განსხვავებით აპელატივებისაგან, რომლებიც მრავლობითი რიცხვის ფორმაში მიუთითებს ერთგვარი საგნების განუსაზღვრელ რაოდენობაზე. მაშასადამე, მრავლობითი რიცხვის ფორმა არსებითად ამა თუ იმ აპელატივის ტოპონიმიზაციის საშუალებას წარმოადგენს.

ქართულ ტოპონიმთა საწარმოებლად, ზემოაღნიშნული სამივე სუფიქსი **-ნ**, **-თ/-თა**, **-ებ** გამოიყენება, რა თქმა უნდა, მეტ-ნაკლები სიხშირით. მაგრამ მათ გარდა გვხვდება მრავლობითობის სხვა მწარმოებლებიც, რომლებიც წარმოადგენს ტოპოფორმანტებს. ესენია: **-ევ**, **-ან**, **-ნარ...**

-თ/-თა ბოლოსართი

თ მრავლობითის მაჩვენებელი აფიქსია, რისამე ან ვისიმე მრავლად მყოფობის ადგილის აღმნიშვნელ სახელებს აწარმოებს (ლექსავა 1979, 181). რაც შეეხება თანმხლებ ხმოვნებს, ზოგი მკვლევრის აზრით, ხმოვანი არ არის ძირითადი ელემენტი: იგი ან ფუძის კუთვნილება ან ჩანართია (ს. ჯანაშია, აკ. შანიძე, ლ. ლექსავა). სხვათა აზრით კი, ხმოვანი აფიქსისეულია (ვ. თოფურია, ქ.ლომთათიძე).

გეოგრაფიულ სახელთა მწარმოებელი ექვსი აფიქსი (**-ათ**, **-ეთ**, **-ით**, **-ოთ**, **-უთ**, **-თა**) ს. ჯანაშიას ერთ **-თა/-თ** აფიქსამდე დაჰყავს. მაგრამ, ამასთანავე, გამოთქვამს ვარაუდს, რომ **-თა/-თ** მხოლოდ ქართული აფიქსი არ არის და პარალელს უძებნის ჭანურში, აფხაზურსა და ოსურში (ჯანაშია 1959, 152).

ს. კაკაბაძესაც **-თა** აფხაზურის შესატყვის კილოში ადგილის მწარმოებელ სუფიქსად მიაჩნდა (კაკაბაძე (1924, 255).

ქ. ლომთათიძის დასაბუთებით ქართული გეოგრაფიული სახელების **-თა** სუფიქსი და აფხაზურში არსებული გეოგრაფიული სახელების საწარმოებელი **-თა** სუფიქსი სრულიად განსხვავებული მნიშვნელობისაა და მათ ეტიმოლოგიაც განსხვავებული აქვს (ლომთათიძე 1956, 134).

ვ. გამრეკელი -**თა** ბოლოსართს ქისტურ თანდებულად თვლის და მას -**ზე** თანდებულის ექვივალენტად მიიჩნევს (გამრეკელი 1958, 60-61).

-**თა** სუფიქსის უცხოური წარმოშობის საპირისპირო მოსაზრება ეკუთვნის ვ. თოფურას. მისი აზრით, -**თა** ქართული აფიქსია. იგი წარმოშობით მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითი ბრუნვის ფორმანტია (თოფურია 1956, 288).

ამ ფორმანტით გაფორმებულ სახელს თავიდან რაღაც საზღვრული უნდა ხლებოდა, რომელიც შემდგომ დაიკარგა და -**თა** სუფიქსმა თანდათან იკისრა ადგილის სახელთა სუფიქსის ფუნქციაც (თოფურია 1956, 289; შანიძე 1981, 115).

თუკი ყველა თანიანი აფიქსი ერთ -**თ(ა)** აფიქსამდე დაიყვანება, თანაბარ ვითარებაში მათ ცვლილებებიც ერთგვარი უნდა გვიჩვენონ და ამ აფიქსებით გაფორმებულ სახელთაგან ახალ სახელთა წარმოებისას სხვადასხვაგვარობა თითქოს არცა გვაქვს (ლუჟავა 19739, 184).

კასპის რეგიონში **თ-ს** შემცველი ბოლოსართებიდან ნაკლებ პროდუქტიულია:

-**ით**: ხვი-**ით-ი**, სხვ-**ით-ი** (ს. ხვითი);

-**უთ**: წყრ-**უთ-ი** (ს. თვალადი), გეგ-**უთ-ი** (ს. ხოვლე);

-**ოთ**: ქოლ-**ოთ-ი** (ს. ახალშენა), გოგ-**ოთ-ი** (ს. მეტეხი);

-**თა**: კავ-**თა** (ს. თვალადი), კვარ-**თა** (ს. ხოვლე), ფიცარ-**თა** (ს. ფერმა)...

ყველაზე ხშირად გავრცელებულია -**ეთ** ფორმანტი, რომელიც მიაჩნიათ -**თა** სუფიქსთან ფონეტიკურად ახლოს მდგომ და იმავე ფუნქციით აღჭურვილ ბოლოსართად. მისი ამოსავალი მნიშვნელობა უკავშირდება -**ედ** სუფიქსისას, კერძოდ, -**იან**, -**ოვან**, ანუ მქონეობის მიმანიშნებელ ფორმანტთა მნიშვნელობას (ჩიქობავა 1974, 70).

სამეცნიერო ლიტერატურაში ცნობილია, რომ -**ეთ** სუფიქსი გეოგრაფიულ სახელწოდებებს, ჩვეულებრივ, მცენარეთა, ცხოველთა სახელებისა და საკუთარი სახელებისაგან აწარმოებს. არნ. ჩიქობავას აზრით, -**ეთ** წარმოება ძველია და ამჟამად ეს წარმოება ჩანს ყველაზე პროდუქტიული (ჩიქობავა 1974, 71).

შენიშნულია, რომ ენაში სპეციფიკური, მხოლოდ ტოპონიმთა მაწარმოებელი სართები, ანუ ტოპოფორმატები შედარებით იშვიათია, ზოგ ენაში კი, შეიძლება სულაც არ იყოს. ქართულში ასეთ ფორმანტებად **-ეთ** და **-ურა** ითვლება²⁵. **-ეთ** სუფიქსი ეთნონიმისაგან აწარმოებს ქვეყნის სახელს და სხვა (აპელატივები) დანიშნულება თითქოს არ უჩანს (ცხადაია 1985, 25).

მიუხედავად იმისა, რომ ტოპონიმთა წარმომქმნელი **-ეთ** სუფიქსი ფუნქციურად დატვირთულია, ქართულ ჰიდრონიმებში იგი თითქმის არ გამოიყენება. **-ეთ**-აფიქსიანი ჰიდრონიმი არ დასტურდება არც საკვლევ რეგიონში. რაც შეეხება მთელი საქართველოს ჰიდრონიმიას, იქ მხოლოდ 15 მდინარის სახელია გაფორმებული

-ეთ დაბოლოებით (საქართველოს გეოგრაფიული სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონი). **-ეთ** დაბოლოებას ძველ სალიტერატურო ქართულში კრებითი მნიშვნელობაც აქვს. საერთოდ ქართულში იგი აწარმოებს ქვეყნების, როგორც განსხვავებული ეთნიკური სახელწოდების მოსახლეობის შემცველი კრებითი ცნებების სახელწოდებებს. მაგრამ **-ეთ**-იანი ტოპონიმების ყველა შემთხვევის მიმართ ეს არ ითქმის. კერძოდ, ს. ჯანაშია არ იზიარებს ნ. მარის მოსაზრებას, რომ **-ეთ** ფორმანტით დაბოლოებულ ყველა სახელში შეიძლება ეთნიკური შინაარსის ძიება და ამის ნეგატიურ საბუთად მოჰყავს **-ეთ** ფორმანტით დაბოლოებული მრავალრიცხოვანი სოფლისა და ადგილის სახელი (ჯანაშია 195, 146).

ასევე ძნელია ეთნიკური შინაარსი მიეწეროს კასპის რეგიონის შემდეგ ტოპონიმებს: ველ-**ეთ**-ი (ს. გამდლისწყარო) – ტყე; ზვილ-**ეთ**-ი (ს. ლამიყანა) – სახნავი, ძულ-**ეთ**-ი (ს. თვალადი) – ხეობა; მზვარ-**ეთ**-ი (ს. თვალადი) – ფერდობი; ძვილ-**ეთ**-ი, გუდალ-**ეთ**-ი, ავკ-**ეთ**-ი, ჩაჩუბ-**ეთ**-ი, იგო-**ეთ**-ი, ჩოჩ-**ეთ**-ი, ცხირ-**ეთ**-ი – ყველა ოიკონიმთა – დღეს არსებული ან ნასოფლარის სახელებია.

ქართულში გეოგრაფიულ სახელთა **-ეთ** დაბოლოებას ოდესღაც მოთხრობით, მიცემით და ნათესაობით ბრუნვათა ნარ-თანაინი

---

²⁵ იხ. შ. აფრიდონიძე, ფ. მაკალათია, „ქართული ოიკონიმები“, „ტოპონიმიკა“, თსუ, 1980, ტ. 2, გვ.244-246, 251-252.

მრავლობითიდან მომდინარედ მიიჩნევენ. როგორც ცნობილია, დასახელებულ ბრუნვათა ფორმებიდან ქართულში გეოგრაფიულ სახელებად მხოლოდ საზღვრულდაკარგული ნათესაობითი ბრუნვის ფორმები გვევლინება. ამიტომ სავარაუდებელია, რომ **-ეთ** დაბოლოებიანი გეოგრაფიული სახელებიც ანალოგიური წარმოშობისაა. მაშასადამე, საფუძველს მოკლებული არ უნდა იყოს ვარაუდი, რომ **თ** ელემენტი მრავლობითის მაჩვენებელია.²⁶

-ევ ბოლოსართი

საქართველოს ტოპონიმია ძალზე მდიდარია მრავლობითის ბოლოსართებით წარმოქმნილი ფორმებით, მათვე უნდა მიემატოს **-ევ** სუფიქსით ნაწარმოები სახელები. მისი გავრცელების არედი შეიძლება ჩაითვალოს ტერიტორია არაგვიდან რიონის შუა წელამდე. ეს ის ტერიტორიაა, რომელიც „მველადვე სამი ენის გავლენის ფარგალში იყო მოქცეული: ქართულის, ზანურისა და სვანურისა“ (შანიძე 1981, 443).

სოფლის სახელებს გარდა, რომლებშიც **-ევ** დაბოლოება საკმაოდ გავრცელებულია, იგი გვხვდება მთების სახელებში, და არა მარტო იქ: „ასეთი სახელების რიცხვი ძალზე დიდი იქნება, მაგრამ ბევრი სახელის დაბოლოება დღეს უეჭველია **-ებ**-ად არის გადაკეთებული“ (შანიძე 1981, 441).

ალბათ, სწორედ ამის შედეგია, რომ კასპის რეგიონშიც **-ევ** ფორმანტით გაფორმებული ტოპონიმები არ გვხვდება (თუ არ მივიღებთ მხედველობაში **ნა**- პრეფიქსთან შეხამების შემთხვევებს: (**ნა** – **-ევ**).

-ებ ბოლოსართი

სავარაუდებელია, **-ებ** ფორმანტმა საკვლევ რეგიონში თანდათან შეავიწროვა და ბოლოს განდევნა კიდეც **-ევ** ბოლოსართი. მისი

---

²⁶ ა. სვანიძის აზრით, საქართველოს ტოპონიმიაში განსაკუთრებით ხშირია **-ეთ** და **-ით**-ზე დაბოლოებული გეოგრაფიული სახელები. მკვლევარი მათ ამავე დაბოლოების მქონე, მცირე აზიაში ფართოდ გავრცელებული, გეოგრაფიული სახელების შესატყვისად მიიჩნევს, და გამოთქვამს ვარაუდს, რომ მცირე აზიის პირვანდელი მოსახლეობა ამიერკავკასიის პირვანდელ მოსახლეობას ენათესავება (სვანიძე 1936, 30).

ადგილი დაიკავა უფრო პროდუქტიულმა და სიცოცხლისუნარიანმა მაწარმოებელმა (-ებ).

-ებ და -ევ ფორმანტებს ზოგიერთი მეცნიერი პარალელურ ვარიანტებად მიიჩნევს (შანიძე 1981, 176).

-ებ წარმოება საერთოქართულია. მრავლობითის -ებ სართის შემცველი გეოგრაფიული სახელები საერთოდ მრავალრიცხოვანია, მაგრამ ამა თუ იმ რეგიონში გვხვდება მეტ-ნაკლები სიხშირით. მაგ., მაჭახელასხეობის ტოპონიმულ გეოგრაფიული სახელები ხშირად ნაწარმოებია მხოლოდ მრავლობითის სუფიქსით (მსხალაძე 1954, 22).

-ებ სუფიქსის გამოყენების მაქსიმალური სიხშირით იმერული ტოპონიმია გამოირჩევა. აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის, კერძოდ, ფშაურ-ხევსურულ მიკროტოპონიმიაში -ნ მატოპონიმებული ფუნქციით არის გავრცელებული (მაკალათია ფ. 1975, 118).

-ებ-ის გავრცელების მხრივ მსგავსი ვითარებაა ერწო-თიანეთის, აჭარისა და დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმიაშიც (იხ. შესაბამისად: ბედოშვილი 1980, 22; სიხარულიძე 1958, 36; კაჭარავა 1960, 217).

ისტორიულად ნარ-თანიანი გეოგრაფიული სახელები უფრო ძველია, ვიდრე -ებ სუფიქსიანები, რომლებიც ამჟამად ფართოდაა გავრცელებული. -ებ-იანი მრავლობითის ფორმები თავს იჩენს შედარებით გვიანდელი ხანის ტოპონიმიაში.²⁷ „ძველ ქართულს კი საერთოდ არ ახასიათებს ამ სახის წარმოება“ (ზურაბიშვილი 1961, 144).

სხვა სართებს შორის -ებ მრავლობითის სუფიქსი ერთ-ერთი ყველაზე პროდუქტიული ჩანს კასპის რეგიონის ტოპონიმიაშიც: მიწ-ებ-ი, ბაღ-ებ-ი, ვენახ-ებ-ი, კაკლ-ებ-ი, ჭაობ-ებ-ი, წყარო-ებ-ი, ფერდობ-ებ-ი, გრძელე-ებ-ი, ბორტე-ებ-ი, ზვრ-ებ-ი, ყან-ებ-ი, სერ-ებ-ი, გორაკ-ებ-ი...

-ებ სუფიქსი ხშირად გამოიყენება როგორც მარტივი შედგენილობის ტოპონიმებში: ფონ-ებ-ი, ზვრ-ებ-ი, ბაღ-ებ-ი, ყან-ებ-ი... ისე

---

²⁷ თუმცა, თეზისი -ებ სუფიქსის სიახლის შესახებ ზოგი მეცნიერისათვის სადავოა, რამდენადაც მიჩნეულია სალიტერატურო ენაში ამა თუ იმ დიალექტის შემონატანად (დლონტი 1981, 88).

რთულ სახელებში ანუ კომპოზიტებში: დიდი ყან-**ებ**-ი, დიდვაკე-**ებ**-ი, კომპიტან-**ებ**-ი, ზედაჯვრ-**ებ**-ი... და ნაწარმოებ ფუძეებთან: თეთრ-**ობ**-**ებ**-ი, ფერდ-**ობ**-**ებ**-ი, ნა-სერ-**ლ**-**ებ**-ი, სა-ყავრ-**ე**-**ებ**-ი...

-**ებ** ფორმანტიტ გაფორმებულია სრულიად სხვადასხვა სახის გეოგრაფიული სახელი – ბუნებრივი თუ ხელოვნური ობიექტების ადმინისტრაციული სახელები – წყაროები, საბანაო ადგილები, კლდეები, სახნავ-სათესები, ბაღები. მაგ.: ფონ-**ებ**-ი, არჩილწილ-**ებ**-ი, ფიქლიჭყანტე-**ებ**-ი, წითლიტყემლ-**ებ**-ი, ბედაურ-**ებ**-ი, ზვრ-**ებ**-ი, ნა-ხნავ-**ებ**-ი, გაღმიკალო-**ებ**-ი, ნაფუძრ-**ებ**-ი, კოდე-**ებ**-ი, ნამგალე-**ებ**-ი, ლიბე-**ებ**-ი, ტონი-**ებ**-ი, თელე-**ებ**-ი, ფერდე-**ებ**-ი...

აღსანიშნავია, რომ საკვლევ რეგიონში -**ებ** სუფიქსი მხოლოდ მიკროტოპონიმებს აწარმოებს, ერთადერთი შემთხვევა დასტურდება -**ებ** ფორმანტის მაკროტოპონიმთან, კერძოდ, ოიკონიმთან გამოყენებისა (ს. თვაურები).²⁸

ტოპონიმებში, რომლებშიც აღსანიშნი ობიექტის რეალური მრავლობითობა არ ივარაუდება, -**ებ** და -**ნ** სუფიქსებს მატოპონიმებელი ფუნქცია უჩანს. ამის დამადასტურებელია ის ფაქტი, რომ ტოპონიმთა ფუძეში გამოყენებულ მრავალრიცხოვან აფიქსთაგან, რომელიც ტოპონიმებს საზიარო აქვთ საზოგადო სახელებთან, მხოლოდ -**ნ** და -**ებ** სუფიქსებს უჭირავთ გამორჩეული მდგომარეობა.

-იან ბოლოსართი

-იან სუფიქსი ძალზე გავრცელებულია მცენარეთა სახელთაგან ტოპონიმთა საწარმოებლად.²⁹ -იან აწარმოებს სხვაგვარ ტოპონიმებსაც: ტალახ-იან-ი, კლანჭ-იან-ი, აშურ-იან-ი, ნატურ-იან-ი, მუქერ-იან-ი, ბარნაბ-იან-ი, კუჟუჟ-იან-ი, ლამ-იან-ი, ლოდო-იან-ი, თოგო-იან-ი, ტრაბიკ-იან-ი...

ამ ტოპონიმთაგან ზოგი თვისებას აღნიშნავს (კლანჭ-იან-ი), ზოგი საკუთრებას მინიშნებს (ბარნაბ-იან-ი)...

---

²⁸ ანალოგიურ ვითარებას ადასტურებენ აღმოსავლეთ სქართველოს სხვა რეგიონებშიც. რამდენადმე მეტია -**ებ** სუფიქსით ნაწარმოები ოიკონიმები თიანეთის რეგიონში (ბედლოშვილი 1980, 22).

²⁹ დაწვრილებით იხილეთ ქვეთავი: III. 2. „ფლორის აღმნიშვნელი სახელები“.

-იან (<ეან) სუფიქსი ქართულში თავდაპირველად იხმარებოდა მხოლოდ წარმოშობის, შთამომავლობის, მიმდევრობის აღსანიშნავად (-იან ფორმანტის ეს მნიშვნელობა დღემდე დაცულია გვარებში: დადიანი, დავითიანი...) შემდგომში -იან ბოლოსართს ფუნქცია გაუფართოვდა, და ამჟამად იგი იხმარება ყოლა-ქონების აღსანიშნავად. სწორედ ამ მნიშვნელობით არის იგი ნახმარი ისეთ გეოგრაფიულ სახელებში, როგორცაა: კაპრიშ-იან-ი, თოგო-იან-ი...

იგივე -იან სუფიქსი სხვა სემანტიკის ზოგ ფუმესთან შეხამებულია ადამიანთა წარმომავლობის სახელთა -ელ მაწარმოებელთან. ტოპონიმი ნაკოშკრ-იანი უბანი მიღებული უნდა იყოს ნაკოშკრ-იან-ი (მხ. რიცხვი) ან ნაკოშკრ-იან-თა (მრ. რიცხვი) ფორმებისაგან, ხოლო ნაქალაქ-იან-ი (მხ. რ.) ან ნაქალაქ-იან-თა (მრ. რ.). ეს იგივე ჩანს, რაც ნაკოშკრ-ელ-ი – ნაკოშკრ-ელ-ნი (ნაკოშკრ-ელ თა), ნაქალაქ-ელ-ი – ნაქალაქ-ელ-ნი (ნაქალაქ-ელ-თა).

აკ. შანიძის აზრით, -იან დაბოლოებას ზოგიერთ შემთხვევაში შემონახული აქვს ჩამომავლობისა და კუთვნილების ფუნქცია, ისიც მხოლოდ მაშინ, თუ ფორმა მრავლობითია. როდესაც ეს ბოლოსართი დაერთვის ა-ზე გათავებულ ბოლოუკვეცელ სიტყვას, მაშინ მაწარმოებლის პირველი ხმოვანი ი დასუსტდება, დაიკარგება და მიიღება -ან სუფიქსი.

ამავე აზრისაა ს. ჯანაშია, როდესაც -ან სუფიქსის უძველეს და პირვანდელ ფუნქციად კრებითობას თვლის (ჯანაშია 1959, 47). იგი მიჩნეულია ძირეულ ქართულ სუფიქსად, რომელიც გარკვეულ ეპოქაში იხმარებოდა, ქართული სატომო სახელების საერთო მაწარმოებლად. შდრ.: სვ-ან-ი, ჭ-ან-ი, ტიბერ-ან-ი ანუ ტაბარ-ან-ი... (ჯანაშია 1952, 11).

მართალია, ამ წარმოების ტოპონიმები დღეს სატომო სახელებს აღარ აღნიშნავს, მაგრამ მათი მიდრეკილება გვარების კრებითობა, ოჯახი, შტო და მისთ. მინიშნონ, ხოლო თვით გვარებიდან უბნის სახელები აწარმოონ, აშკარაა.

ივ. ჯავახიშვილის ვარაუდით, კავკასიის ალბანეთისა და დაღესტნის ტომთა სახელებში დაცული -ან და -ონ სუფიქსებიც, მათი

ფონეტიკური ვარიანტებითურთ, ანალოგიური წარმოშობისაა და მათაც თვისების მიმანიშნებელ სუფიქსად მიიჩნევა (ჯავახიშვილი 1950, 50).

მაშასადამე, სპეციალური ლიტერატურის მიხედვით, **-იან** და **-ან** მაწარმოებელი ერთი წარმოშობისად არის მიჩნეული.

-ან დაბოლოებიანი სახელები განსაკუთრებით გავრცელებულია ქართლსა და კახეთში, მაგრამ ისე, რომ ეს დაბოლოება ქართლში გაგებულია როგორც **-ან-ნ-ი**, მის გამოც ნათესაობით ბრუნვაში გვაქვს **-ანთ...** (შანიძე 1981, 438). მაგ., ხატკაცი-**ანთ-ი**, დათუა-**ანთ-ი**, ჭიჭინა-**ანთ-ი**...

მაგრამ ამ შემთხვევაში იგულისხმება მართულ მსაზღვრელთან საზღვრულის ჩავარდნა.³⁰

-ან სუფიქსი წინამავალი ხმოვნითა და მისი ვარიანტებით, კუთვნილებაზე მიანიშნებს. მაგ., ნინიკა-**ან-ი**, ბარაბა-**ან-ი** (ტყე), კოკოლა-**ან-ი** (ვენახები, ბაღები), ქონდარა-**ან-ი** სოფელი), შაქარა-**ან-ი**, ხოკერა-**ან-ი**, ბიძინა-**ან-ი** (უბანი)... სემანტიკურად ამ ტოპონიმებში ამკარად იგრძნობა მრავლობითის გაგება.

საქართველოს დასახლებული პუნქტებისა და უბნების სახელთა შორის საყურადღებოა **-იან/-ან** დაბოლოებიანი სოფლების სახელები, როგორცაა, მაგ., ქიზიყსა და კახეთში **ლუკიანი**, **ოზიანი**, **მირიანი** (ჯავახიშვილი 1950, 51).

ამგვარ ტოპონიმებს ეხმაურება საკვლევი რეგიონის ანალოგიური წარმოების ერთეულები: წივილა-**ან-ი**, მოურა-**ან-ი**, ხაბარა-**ან-ი**, თოთოსა-**ან-ი**, თუთუა-**ან-ი**, ნაცვალა-**ან-ი**, გუგულა-**ან-ი**, ტურიკა-**ან-ი**, ქება-**ან-ი**, შაველა-**ან-ი**... ესენი წარმოადგენს შტოგვარისა ან ოჯახს შერქმეული მეტსახელისაგან წარმოქმნილი უბნებისა და სავარაუდო ფართობების (ბაღების, სათესების, სამოვრების...) სახელწოდებებს. ამდენადვე, ამკარაა, რომ ეს ფორმანტი საერთო საკუთრების აღმნიშვნელად გამოიყენება.

---

³⁰ დაწვრილებით იხ. ქვეთავი III. 3. ბ) მართულ-მსაზღვრელიანი ტოპონიმები.

აქვე შეიძლება ერთი შენიშვნის გაკეთება: **-ან**-ი მთლიანად მაწარმოებლად არ გამოიყოფა. ყველა აღნიშნულ სახელში პირველი **-ა** ფუძისეულია (უფრო სწორად, ფუძეს შეხორცებული კნინობითის **-ა**, მეორე კი – ფორმანტისეულია. მაგ., წივილა-**ან**-ი, გუგულა-**ან**-ი, თუთუა-**ან**-ი, ნაცვალა-**ან**-ი...

სოფლების ან უბნების აღსანიშნავად ამგვარად ნაწარმოებ მართულ გვარსახელებთან საზღვრულებად არსებითი სახელები **კარი** ან **უბანი** გამოიყენება (მაგ., ზადიანთ**კარი**, ბარნაბიაბთ**კარი**, მთიულთ**უბანი** – სოფლები; ხატკაციანთ**უბანი**, შაქარაანთ**უბანი** – უბნები)... მაგრამ ზოგჯერ საზღვრულის ჩავარდნის შედეგად ვიღებთ **-ან** სუფიქსით გაფორმებულ ნომინატიურ ფორმებს (მაგ., მონასელა-**ან**-ი, თავვია-**ან**-ი, მოდრეკილა-**ან**-ი).

ქართლში, როგორც ცნობილია, გვაროვნული სახელების აღსანიშნავად იხმარებოდა და ახლაც იხმარება სუფიქსები **-იან**-ი და **-ან**-ი. ასე ნაწარმოები გვაროვნული სახელებისაგან მიღებული გეოგრაფიული სახელები საკვლევ რეგიონში მრავლად მოგვეპოვება. მაგ., დვანაძი**ანი** – სახნავი, შდრ.; დვანაძე; კაპრიში**ანი** – სოფელი შდრ.; კაპრიშიძე; ბარნაბი**ანი** – სამოვარი, შდრ.; ბარნაბიშვილი; ბასილა**ანი** (ს. გრაკალი) – სამოვარი, შდრ.; ბასილაშვილი; გეჯა**ანი** – უბანი, შდრ.; გეჯაძე; თოიძი**ანი** – საყანე, შდრ.; თოიძე...

ვარაუდობენ, რომ ქართველურ ენებში ადამიანთა გვარებისაგან მიღებულ გეოგრაფიულ სახელთა წარმოქმნაში თავდაპირველად მონაწილეობდა მხოლოდ თავსართები, რომლებსაც მოგვიანებით ბოლოსართებიც დაემატა. მათ შორის მრავლობითობის სუფიქსების მეშვეობით ტოპონიმთა წარმოება შედარებით გვიანდელ მოვლენად არის მიჩნეული (კაჭარავა 1960, 221).

-ის(ა) ბოლოსართი

ქართულ ტოპონიმთა წარმოებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს **-ის** ბოლოსართს, რომელიც გეოგრაფიულ სახელებში ისტორიულად ტოპოფორმანტების ფუნქციით არის დამკვიდრებული.

ამ სუფიქსით ნაწარმოებ ტოპონიმთაგან ზოგის დაბოლოებაა

-ის-ი, ზოგისა კი, -ის-ა, სადაც -ის ნათესაობითი ბრუნვის ნიშანია, -ი – სახელობითი ბრუნვისა, ხოლო -ა – მავრცობი ანუ ემფატიკური ხმოვანი. მთლიანად ტოპონიმი კი, წარმოადგენს ნაგენიტივარ (ნანათესავითარ) სახელს.

სპეციალურ ლიტერატურაში გამოთქმულია ვარაუდი, რომ -ის ფორმანტს სიტყვაწარმოებითი დანიშნულება, გარკვეულწილად, საერთოქართველურ ფუძეებშიც უნდა ჰქონოდა.

კასპის რეგიონის ტოპონიმიაში -ის სუფიქსი დღესაც მეტად პროდუქტიულია. მაგ., ქსოვრ-ის-ი, ქსილ-ის-ი, ბოტ-ის-ი, ფუნგ-ის-ი, კად-ის-ი, სამთავ-ის-ი, ბრილ-ის-ი, ბენ-ის-ი, თავნ-ის-ი, საქარ-ის-ი, ქვენადრ-ის-ი, ზენადრ-ის-ი, საკურთხ-ის-ი, პარატ-ის-ი.

გარკვეულწილად ამ ტოპონიმთა სიძველით უნდა აიხსნებოდეს, რომ დროთა განმავლობაში ფორმანტის თავდაპირველი ფუნქცია შესუსტდა და მოითხოვა სხვა ტოპომარწარმოებით გაძლიერება. ამ შემთხვევაში იგულისხმება მრავლობითობის -ებ ფორმანტის დართვა. მაგ., ომ-ის-ებ-ი, ბრილ-ის-ებ-ი, ბენ-ის-ებ-ი, ფავნ-ის-ებ-ი, იკად-ის-ებ-ი, სამთავ-ის-ებ-ი....

ამგვარი ნაგენიტივარი ტოპონიმები ნაშთი უნდა იყოს შესიტყვების ფორმის მქონე გეოგრაფიული სახელებისა, რომელთაც საზღვრული კომპონენტი (დაბა, სოფელი, ციხე, ქალაქი და სხვ.) ჩავარდნით, რის გამოც მსაზღვრელს დაჰკარგვია პირვანდელი მნიშვნელობა და ახალი მიუღია: დაბაჲ რუ-ის-ი -> რუ-ის-ი, ციხეჲ ქუთათ-ის-ი -> ქუთათ-ის-ი (აქედან შემდეგ: ქუთათისი) და მისთ. (შანიძე, 1984, 115). უნდა ვივარაუდოთ, რომ შესიტყვების ეტაპზე (მაგ., ციხეჲ ქუთათისი) ტოპონიმიზაციის პროცესი ჯერ არ დასრულებულა და, ამ თვალსაზრისით, საზღვრულის ჩავარდნა – ამ პროცესის ერთგვარ „კატალიზატორად“ უნდა ვიგულოთ.

ყოველივე ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ ნაგენიტივარი ტოპონიმები მუდამ საზღვრულის ჩავარდნის შედეგია. უკვე შექმნილი მოდელი ანალოგიის ძალით აჩენს ახალ მსგავს ერთეულებს.

-ურ ბოლოსართი

-ურ სუფიქსი სპეციალურ ლიტერატურაში წარმომავლობისა და თვისების აღმნიშვნელად ითვლება (შანიძე 1942, 129).

და, თუმცა, ეს აზრი ზოგადად გაზიარებულია, ზოგიერთი ნაწარმი, რომელიც ეძღვნება რეგიონული ტოპონიმის საკითხებს, მთიულეთისა და სამცხე-ჯავახეთის მასალაზე დაყრდნობით -ურ ბოლოსართის ფუნქცია მიჩნეულია მეორეულ, გვიან შექმნილ ფუნქციად, რომელსაც უსწრებდა კუთვნილების აღნიშვნა – ურ ფორმანტის უძველესი ფუნქცია (ხორანაული 1973, 135; ბერიძე 1978, 121). შემდეგ ეს ფუნქცია დაეკარგა და ასკვნის -ურ (-ულ) სუფიქსი აწარმოებს ორონიმებისაგან ახალ ტოპონიმებს, მიმართებით ტოპონიმებს (ბერიძე 1978, 121).

კასპის რეგიონში -ურ სუფიქსით ნაწარმოები სამივე ტოპონიმი აღნიშნული ფუნქციითაა დატვირთული (კუთვნილება, თვისება და წარმომავლობა-სადაურობა). მაგ., გავაზ-ურ-ი (მინდორი), შდრ.: ს. გავაზი; ავკ-ურ-ი (ბაღი), შდრ.: ს. ავკეთი; ახალსოფლ-ურ-ი მიწები (მინდორი), შდრ.: ს. ახალსოფელი...

გვხვდება დისიმილირებული ფორმებიც: ბარდ-ულ-ი (ნაკვეთი, ბაღი), ლაბირინთ-ულ-ი (ბაღი), ლავრ-ულ-ი (მდ.), რუსხმულ-ი (ს. ნაკვეთი)...

-ეულ ბოლოსართი

ყურადღებას იქცევს კუთვნილების -ეულსუფიქსიანი მოდელი. ეს სუფიქსი, ჩვეულებრივ, დაერთვის ნათესაობითში დასმულ საკუთარ სახელებს, რომელთა წარმართი მრავლობითის ფორმა მათი კრებითობის შინაარსს ავლენს. მაგ., ნიკა-ან-თ-ეულ-ი (ვენახები), ნონია-ან-თ-ეულ-ი ვენახები, თუხარლი-ან-თ-ეულ-ი ბაღი, ტახია-ან-თ-ეულ-ი ვენახი, ბეინა-ან-თ-ეულ-ი ვენახი...

გვხვდება მხოლოდობითი რიცხვის ნათესაობით ბრუნვაში დართვის შემთხვევაშიც. მაგ., სიდა-ს-ეულ-ი მიწები, პლატონა-ს-ეულ-ი მამული, ერისთავ-ის-ეულ-ი შენობა, შქარა-ს-ეულ-იველი...

კასპის რეგიონში ხშირია საზღვრულწავარდნილი სახელები, რომელთა მსაზღვრელებს – მართულს, ორივე რიცხვში – დაერთვის -ეულ ფორმანტი. მაგ., ტოლბა-ს-ეულ-ი, ტატე-ს-ეულ-ი, გიორგა-ს-ეულ-ი, ყაყანა-ს-ეულ-ი, ბათილა-ს-ეულ-ი, ფიდუა-ს-ეულ-ი, ღვდლ-ის-ეულ-ი, ბარდამ-ის-ეულ-ი, გვი-ან-თ-ეულ-ი, ღვდლია-ან-თ-ეულ-ი, კონია-ან-თ-ეულ-ი, გელა-ან-თ-ეულ-ი, გოგო-ლა-ან-თ-ეულ-ი.

აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის (კერძოდ, ხევის) ტოპონიმიურ მასალაზე დაყრდნობით, -**ეულ**, ფორმანტის დართვისას ასხვავებენ კუთვნილების ორ სახეს: საკუთრების მემკვიდრეობით გადასვლას პირდაპირ და არაპირდაპირ შტოზე და ეს სხვაობა შემდეგნაირადაა ილუსტრირებული: „**ჯარანას** შთამომავლობა არ ჰყავდა და ჯარანას სახელის მატარებელი პატრონი არ შექმნილა. მემკვიდრეობა გადაეცა ძმისშვილ **სასებას**, ადგილის სახელწოდება უნდა ყოფილიყო არა **ჯარანთეულები** ან **ჯარანთეული**, არამედ **ჯარანასეულები** ან **ჯარანასეული**...“ (ითონიშვილი 1971, 96). მაშასადამე, მისი შვილის კუთვნილებას -**ნარ-თან**იან მრავლობითზე დართული -**ეულ**-ი გამოხატავდა, ხოლო ძმისშვილზე გადასულ საკუთრებას – მხოლოობითი რიცხვის ნათესაობითზე დართული -**ეულ** ფორმანტი.

კასპის რეგიონის ტოპონიმიურ მასალაში ამგვარი სხვაობა არ შეინიშნება.

-ამ ბოლოსართი

-**ამ** სუფიქსი არაერთი ქართული გეოგრაფიული სახელის მწარმოებელია (სურამი, თეძამი და სხვ.). ეს ელემენტი ამაჟამად ისე შეხორცება ფუძეებს, რომ მათი გამოყოფა ჭირს (ზურაბიშვილი 1961, 151). ასევე ძნელდება კასპის რეგიონის ტოპონიმთა დაშლაც: ოკ-**ამ**-ი, ბოჟ-**ამ**-ი, თემ-**ამ**-ი. აქედან პირველი ორი **კომონიმია**, მესამე – **ჰიდრონიმი**.

ეს სუფიქსი იმავე ოდენობისა უნდა იყოს, რაც -**ომ** და -**უმ** დაბოლოებები.

ბ) თავსართით წარმოები სახელები

კასპის რეგიონის ტოპონიმიაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ბოლოსართული წარმოების გეოგრაფიულ სახელებს. თავსართების გამოყენება კი, ნაკლებად გვხვდება. სახელთა ოდენთავსართული წარმოება გაცილებით იშვიათია. ზოგ რეგიონში (მაგ., აჭარაში) თავსართული წარმოების ადგილთა სახელები მინიმალურია. ქართულ გეოგრაფიულ სახელებს მხოლოდ წინა ვითარების **ნა-** და **სა-** პრეფიქსები აქვთ, თუმცა მათი საწარმოთქმო ძალა თითქმის ყველა რეგიონში საკმაოდ შეზღუდულია (იხ. მაგ., ზურაბიშვილი 1962, 14; ბედოშვილი 1980, 30; სიხარულიძე 1958, 36).

გამონაკლისს ამ მხრივ არც კასპის ტოპონიმია წარმოადგენს. შესწავლილ რეგიონში ამგვარი წარმოების მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევა დასტურდება.

გეოგრაფიული სახელების ოდენთავსართული წარმოების სპეციფიკური ნიშანი ისაა, რომ **ნა-** და **სა-** თავსართები, როგორც წესი, მხოლოდ ვნებითი გვარის მიმღეობურ, აგრეთვე დანიშნულებისა და წინა ვითარების აღმნიშვნელ გეოგრაფიულ სახელებს წარმოქმნის. **ნა-** და **სა-** პრეფიქსებით გაფორმებული ტოპონიმები მეტწილად მიკროტოპონიმიაში გვხვდება.

ნა- თავსართი

წინა ვითარების **ნა-** პრეფიქსი, ჩვეულებრივ, სხვადასხვა ბოლოსართებთან ერთად აწარმოებს ტოპონიმებს. მასთან უმეტესად გვხვდება **-არ//ალ, -ურ//ულ, -ევ** ბოლოსართები.

სემანტიკური თვალსაზრისით, საგულისხმოა, რომ **ნა-** თავსართით ნაწარმოები ტოპონიმები ე. წ. „სამეურნეო ტოპონიმის“ ძირითადი მასაზრდოვებელი წყაროა. ამიტომ ეს ნაწარმოებელი ტოპონიმებს უმეტესად მცენარეთა სახელებისაგან წარმოქმნის, ჩვეულებრივ, სუფიქსთან ერთად. ამიტომაცაა, რომ ისეთი სახელები, როგორიცაა **ქერი, პური, თივა, ღანძილი, ნიორი** და მისთ., დამოუკიდებელ ტოპონიმებად ვერც ერთ შემთხვევაში ვერ ივარაუდება. ტოპონიმობაჰციის უნარს ისინი შეიძენენ მხოლოდ აფიქსაციის დროს, ისიც არა ნებისმიერი სართებით წარმოებისას, არამედ, სწორედ აღნიშნული **ნა-** და **სა-** თავსართებით წარმოებისას (აფრიდონიძე, მაკალათია 1980, 282).

სხვაგვარი ვითარება გვაქვს ზმნური ფუძეებისაგან წარმოქმნილი მიმღეობური წარმოშობის სახელთა შემთხვევაში, რომლებიც ასევე მოქმედების ობიექტის წინავითარებას გვიჩვენებს: **ნა-ტეხ-ი, ნა-ჩეხ-ი...** აქ წინა ვითარების აღსანიშნავად მარტოოდენ **ნა-** პრეფიქსიც საკმარისი აღმოჩნდა.

საკვლევ რეგიონში **ნა-** პრეფიქსით ნაწარმოები ტოპონიმებია: **ნა-ტეხ-ი** (ს. ქვემორენე), **ნა-ტეხ-ებ-ი** (სს. ქვემორენე, ხოვლე), **ნიკოს-ნა-ტეხ-ი** (ს. ბოჟამი), **შუილაანთ-ნა-ტეხ-ი** (ს. ლამისყანა), **ახალ-ნა-ტეხ-ი** (ს. გუდალეთი), **სოლომნისეული ნა-ტეხ-ი** (ს. ლამისყანა), **გიოსნა-ტეხ-ი** (ს. ლამისყანა).

ნა- ფორმანტი ნამყოფობას გვიჩვენებს და აღადგენს მოცემული სახელწოდებით აღნიშნული ადგილის წინაავითარებას (მდგომარეობას). ამიტომ ამ პრეფიქსით ნაწარმოები ტოპონიმი ისეთ ინფორმაციას გვაწვდის ამა თუ იმ სახელწოდების წარმომავლობის შესახებ, რაც სხვა წყაროებიდან ყოველთვის მისაწვდომი შეიძლება არ იყოს.

სა- თავსართი

სა- თავსართიანი მიკროტოპონიმები, **ნა-** თავსართიანების მსგავსად, ასევე, უპირატესად, სამეურნეო ხასიათის სახელებია. მათში სათანადოდაა ასახული საყოფაცხოვრებო-სამეურნეო რეალები, მოსახლეობის საქმიანობა და მისთ. მაგრამ **სა-** თავსართის საწარმოქმნო ფუნქცია ამჟამად საგრძნობლად შეზღუდულია და საანალიზო რეგიონში მხოლოდ ამ თავსართით ნაწარმოები ტოპონიმები თითო-ოროლაა: **სა-ყარ-ი** – საქონლის შესაყარი, შესაკრები, თავმოსაყრელი ადგილი (სს. აღაიანი, ახალქალაქი, გამდლისწყარო, გარიყულა, გრაკალი, ერთაწმინდა...), **სა-ცურ-ი** (სს. ერთაწმინდა, თელათგორი), **სა-ცურ-იგზა** – (ხე-ტყის მოსაცურებელი, დასაცურებელი ადგილი (ს. წინარები).

გ) თავსართ-ბოლოსართებით ნაწარმოები სახელები

როგორც წინა ქვეთავში იყო ნაჩვენები, ოდენთავსართული წარმოება უკიდურესად არაპროდუქტიული აღმოჩნდა ტოპონიმიზაციის თვალსაზრისით, გეოგრაფიულ სახელთა წარმოქმნის მთელი სიმძიმე ბოლოსართზეა გადატანილი, უფრო ზუსტად, თავსართებისა და ბოლოსართების კომბინაციაზე.

ნა- და **სა-** პრეფიქსები ზოგ შემთხვევაში ერთსა და იმავე სუფიქსს შეესაბამება, ზოგჯერ კი – სხვადასხვას. ამასთან, საერთო სუფიქსთან შეხამებისას თითოეული თავსართი შეიძლება სხვადასხვა კომბინატორული უნარით ხასიათდებოდეს.

ნა- -არ

კასპის რეგიონში **ნა-** თავსართით და **-არ// -ალ** ბოლოსართით ნაწარმოები მრავალი სახელი გვხვდება. მაგ., **ნა-ბოსლ-არ-ი**, **ღვთი-შობლის-ნა-ქოშ-არ-ი**, **ნა-ბაგ-არ-ი**, **ნა-ბაკ-არ-ი**, **ნა-ბალ-არ-ი**, **ნა-დუქნ-არ-ი**, **ნა-ვენახ-არ-ი**, **ნა-იონჯ-არ-ი**, **ნა-ნესტ-არ-ი** (ყოფილი ნესტიანი, ტენიანი ადგილი), **ნა-კარტოფილ-არ-ი...**

დისიმილირებული ვარიანტია **ნა-ბორნ-ალ-ი**.

ეს სართები შეიძლება გართულდეს მატოპონიმებელი -ა სუ-ფიქსით: **ნა-ხაფანგ-არ-ა, ნა-ცხვარ-ალ-ა, ნა-ომ-არ-ა...**

ლექსიკური მნიშვნელობის თვალსაზრისით, **ნა- -არ, ნა- -ალ** აფიქსით წარმოქმნილი სახელები შეიძლება ორ ჯგუფად დაიყოს:

1) ტოპონიმით მინიშნებულია ადგილი, სადაც ადრე მოჰყავდათ ტოპონიმის ფუძით აღნიშნული კულტურა: **ნა-კარტოფილ-არ-ი, ნა-ვენახ-არ-ი, ნა-ბაკვ-არ-ი...**

2) ტოპონიმით მითითებულია ადგილი, სადაც ადრე ტოპონიმის ფუძით აღნიშნული საყოფაცხოვრებო თუ სხვა დანიშნულების ობიექტი იყო: **ნა-დუენ-არ-ი, ნა-ბოსლ-არ-ი, ნა-კომკ-არ-ი, ნა-წის-ქვილ-არ-ი, ნა-ბორნ-ალ-ი...**

გამოთქმულია მოსაზრება, რომ **ნა- -არ, ნა- -ევ** წინა ვითარებას მხოლოდ **ნა-** გამოხატავს, ბოლოსართები კი, ერთი ფუნქციისანია და შეიძლება მონაცვლეობდეს (გაბეჩავა 1971, 39).

ნა- -ევ

ნა- -ევ სართები ტოპონიმებს ძირითადად არსებით სახელთაგან აწარმოებენ: **ნა-ქალაქ-ევ-ი, ნა-ზვრ-ევ-ი, ნა-მარნ-ევ-ი, ნა-დარ-ბაზ-ევ-ისწყალი, ნა-მცხვრ-ევ-ი** (ნამცხვრევი – ადგილი, სადაც წინათ ცხვარი იდგა (კაიშაური 1967, 34) .³¹

თუმცა, წინავითარების სახელთა დიდი უმრავლესობა **-ევ** ბოლოსართითაა ნაწარმოები, ზოგჯერ ხდება ბოლოსართა მონაცვლეობა და **-ევ-ის** ნაცვლად **-ებ** ბოლოსართი იჩენს თავს.

გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ეს ბოლოსართები ფუნქციურად სიმრავლეს აღნიშნავს **ნა-** თავსართთან ერთად.

საანალიზო რეგიონის ტოპონიმიაში ხშირია **-ევ** ბოლოსართის **-ებ-**ით შენაცვლება და ამგვარად ნაწარმოებ სახელებს თითქოს მართლაც დაჰკრავს სიმრავლის ელფერი. მაგ., **ნა-ლუდუშაურ-ებ-ი, ნა-**

---

³¹ ადგილობრივი ხალხური ეტიმოლოგია ამ ტოპონიმს ნამცხვარს უკავშირებს (ნამცხვარივით მიწაა).

დარბაზ-ებ-ი, ნა-ვენახ-ებ-ი, ნა-ზვრ-ებ-ი, ნა-სახლ-ებ-ი, ნა-ტეხ-ებ-ი, ნა-ქალაქ-ებ-ი.

ჩვეულებრივ, ნა- დაერთვის საზოგადო სახელს, მაგრამ არა ყოველგვარს და არა ყოველთვის, სახელდობრ, აპელატივი უპირატესად სოციალურ-პოლიტიკური ან სამეურნეო დანიშნულების ობიექტს აღნიშნავს, უფრო ზუსტად, იმ ობიექტს, რომლებიც აღბეჭდილია ადამიანის მოღვაწეობის (ან ნამოღვაწარის) მიზნით. მაგ., ნა-ფარეხ-ლებ-ი, ნა-დუდუშაურ-ებ-ი, ნა-ბინა-ვ-რ-ებ-ი...

ზოგი მაწარმოებელი კიდევ მოითხოვს ახალი სუფიქსის და-რთვას და ვიღებთ სამ და ოთხ სართს ერთი ტოპონიმის წარმოსაქმნელად. მაგალითად:

ნა-ევ-არ- ნა-კალ-ვ-არ-ი (<- ნა-კალო-ევ-არ-ი), ნა-ფუზ-ვ-არ-ი (<- ნა-ფუზ-ევ-არ-ი), ნა-ტყე-ვ-არ-ი (<- ნა-ტყე-ევ-არ-ი), ნა-გზ-ევ-არ-ი (<- ნა-გზა-ევ-არ-ი)...

ნა-ევ-ებ- ნა-ზვრ-ევ-ებ-ი, ნა-ტყე-ვ-ებ-ი...

ნა- არ-ებ-/ნა- ალ-ებ- ნა-ფუზ-რ-ებ-ი, ნა-სოფლ-არ-ებ-ი, ნა-ბამბ-რ-ებ-ი, ნა-ბაღ-რ-ებ-ი, ნა-ბოსლ-არ-ებ-ი, ნა-გუბ-რ-ებ-ი, ნა-მუხ-რ-ებ-ი, ნა-თეთრ-ალ-ებ-ი, ნა-ბოგირ-ალ-ებ-ი, ნა-თათრ-ალ-ებ-ი...

ნა-ევ-არ-ებ- ნა-ბინა-ვ-რ-ებ-ი, ნა-ბაკ-ვ-რ-ებ-ი, ნა-ფუძ-ვ-რ-ებ-ი...

ნა- არ-ევ-ებ-ი; ნა-ბამბ-რ-ევ-ებ-ი.

აღსანიშნავია, რომ რამდენიმე ბოლოსართის დართვისას, გარდა ბოლო სართებისა, ყველა ან ნაწილი მაინც იკუმშება – ხმოვანს კარგავს. მაგ., ნა-ფუზ-(ე)ვ-არ-ი, ნა-ბამბ-(ა)რ-ებ-ი, ნა-ბაკ-(ე)ვ-(ა)რ-ებ-ი... გამონაკლისია ნარნარა ბგერები, რომელთა შორის სართში ხმოვანი არ იკუმშება: ნა-სოფლ-არ-ებ-ი, ნა-თეთრ-ალ-ებ-ი, ნა-ბოგირ-ალ-ებ-ი... მაგრამ ფუძის ბოლოკიდური ა და ბოლოსართის და-მწყები იდენტური ხმოვანი ორივე იკუმშება: ნა-მუხ(ა)-(ა)რ-ებ-ი.

სა- -ე თავსართ-ბოლოსართი

თავსართ-ბოლოსართი სა- -ე საკმაოდ პროდუქტიული მაწარმოებელია. მისგან მიიღება შემდეგი სახის ტოპონიმები: ხელოვნურ ნაგებობათა სახელები, სამეურნეო ტოპონიმია, ბუნებრივი წიაღისეულისა თუ საწარმოო ადგილის აღმნიშვნელი სახელები. მაგ., სა-ქათმ-ე, სა-კუპრ-ე, სა-კრამიტ-ე, სა-კეც-ე, სა-ნახშირ-ე...

სა- ე აწარმოებს აგრეთვე დანიშნულების სახელებს: სა-დროშ-ე-ქედი, სა-ნალო-ე.

სა- ე აფიქსებით ნაწარმოებმა ტოპონიმებმა შეიძლება დაირ-თონ დამატებითი მატოპონიმებელი აფიქსები- სა-ლორ-ე-ებ-ი, სა-თიხ-ე-ებ-ი, სა-ყავრ-ე-ებ-ი, სა-კირკიტ-ე-ებ-ისტყე, სა-კარტოფილ-ე-ებ-ი, სა-გაჯ-ე-ებ-ი, სა-კურდღლ-ე-ებ-ი, სა-მძივ-ე-ებ-ი... და მისთ. ყველა ჩამოთვლილ შემთხვევაში ეს აფიქსები დანიშნულების სახე-ლებს აწარმოებს.

არნ. ჩიქობავას აზრით, სა- ეთ წარმოება ადგილის სახელებში არ უნდა იყოს არც ახალი, და არც შემთხვევითი – სხვა ტიპების აღ-რევით (კონტამინაციით) მიღებული, და მას ძველ წარმოებად მიიჩ-ნევს, ხოლო -ეთ სუფიქსს – მისი გამარტივებით მიღებულად: სა- თავ-სართმა დაკარგა ფუნქცია და ჩამოშორდა ამ ტიპის სახელებსო. „ნიე-თის კატეგორია მოიშალა, სათანადო ფორმანტიც (სა-) წაიშალა, რო-გორც უფუნქციო და აქა-იქ შემოგვრჩა ადგილის საკუთარ სახელებ-ში, ამ სახელთა დეეტიმოლოგიზაციის შედეგად“ (ჩიქობავა 1974, 74). კასპის რეგიონის მასალებში ამგვარი წარმოების ერთადერთი ტოპო-ნიმი დასტურდება – ეს არის კომონიმი სა-სირ-ეთ-ი (სოფელი, შედის ყარაღაჯის მუნიციპალიტეტში).

სა- ო თავსართ-ბოლოსართი

საზოგადო სახელებში ეს თავსართ-ბოლოსართი უფრო პრო-დუქტიულია, ვიდრე სა- ე. სა- ო სართები სა- ე-ს მსგავსად, ხშირად აწარმოებს აპელატივებს. ორივე ეს აფიქსი მნიშვნელობით იდენტუ-რია, ოღონდ განსხვავება მათ შორის ისაა, რომ სა- ო სართს მეტი სა-სიცოცხლო ძალა აქვს.

ამ ორ მაწარმოებელს შორის გ. ახვლედიანი გარკვეულ განსხვა-ვებას ხედავს: „ერთიცა და მეორეც წარმოშობით ზედსართავის ფორ-მებია, მაგრამ ერთს, მათგან („სა-ე“) სუბსტანტივობის ფუნქცია დაუ-ჩემებია, ხოლო მეორეს („სა-ო“) – ადიექტობისა“ (ახვლედიანი 1923, 57).

ამგვარი განსხვავება ჩვენს ხელთ არსებული ტოპონიმიკური მასალის მიხედვითაც დასტურდება. სა- ე ფორმანტით ნაწარმოები სახელი ყოველთვის დამოუკიდებლად გვხვდება, სა- ე კი, ხან არსე-ბითი სახელის მაწარმოებლად გვევლინება (სა-გომურ-ო, სა-ნახშირ-

ო...), ხან კი – ზედსართავისად (სა-ყარაულ-ო-გორა, სა-ფონდ-ო-ვენახები...).

ქართულ ტოპონიმიკურ ლიტერატურაში შენიშნულია, რომ სა-ო აფიქსები ტოპონიმებში დანიშნულებას გამოხატავს და თავისუფლად აწარმოებს მაკროტოპონიმებს – მხარეებს, ქვეყნებს, აგრეთვე ოიკონიმებს. „სა-ო აფიქსით ნაწარმოები ტოპონიმები კი, მხარეკუთხეების აღმნიშვნელი, უპირატესად ეთნონიმური და ანთროპონიმული წარმოშობის სახელებია: საქართველო, სამეგრელო... საგარეჯო (ბედომვილი 1980, 32-33). ჩვენს საკვლევ რეგიონში ამგვარი წარმოების სამი კომონიმი გვხვდება: სა-თუხარლ-ო, სა-კორინთლ-ო, სა-ქადაგიან-ო; მაგრამ ასეთი შემთხვევები ძალზე იშვიათია.

ძირითადად კი სა-ო მიკროტოპონიმებს აწარმოებს. ამ ტოპონიმების სემანტიკური დაჯგუფება შემდეგნაირად შეიძლება:

ა) ადამიანის ადრინდელი სამყოფელის აღმნიშვნელი: სა-მოლოზნ-ო, სა-ჯავახ-ო... ან საკუთრების მიმანიშნებელი: სა-ოთარ-ო, სა-ქარსიძ-ო, სა-მუხრან-ო, სა-ოდის-ო, სა-ამილახვრ-ო, სა-ზალიან-ო, სა-ლამისყან-ო, სა-წინარეხ-ო, სა-სამთავის-ო... ამ უკანასკნელებში გამოყენებულია სახელი, გვარი ან ოიკონიმი.

ბ) ნიშან-თვისებისა: სა-მანქან-ო, სა-მარხილ-ო-გზა, და მიმართულების აღმნიშვნელი: სა-მთ-ო-გზა, სა-თეზ-ო-გზა, სა-მთი-ულ-ო-გზა...

გ) დანიშნულების საზოგადო სახელები: სა-ნახშირ-ო, სა-ბანა-ო, სა-ბანაკ-ო, სა-ბაჟ-ო, სა-გომურ-ო, სა-იჯარ-ო, საკურდღლა-ო, სა-ლხინ-ო, სა-ყარაულ-ო-გორა, სა-ჯილდა-ო-ქვა...

აქვე უნდა აღინიშნოს ერთი თავისებურებაც. ტოპონიმთა წარმოებისას ზოგ შემთხვევაში სა-ო აფიქსი იხმარება სა-ე-ს მაგივრად. მაგ., სა-ტივ-ო//სა-ტი-ო, სა-მტრედ-ო, სა-გომურ-ო, სა-ნახშირ-ო-ებ-ი... მაშინ, როცა ამავე აპელატივთა ფუძეებს სა-ე მაწარმოებელი ეხამება: სა-ტივ-ე, სა-მტრედ-ე და მისთ. თუმცა ჩვენს საკვლევ რეგიონში ანალოგიურ შემთხვევებში ჭარბობს სა-ე წარმოება: სა-ჩიტ-ე, სა-ქათმ-ე, სა-ფუტკრ-ე, სა-ნერგ-ე, სა-ნახშირ-ე-ს-ხევი, სა-ღორ-ე-ები, სა-ყავრ-ე-ები.

შესაძლებელია, **სა-ო** თავსართ-ბოლოსართი ცდილობს **სა-ე** სართებით ნაწარმოები საზოგადო სახელები განასხვავოს გეოგრაფიულ სახელთაგან (თბილისშიც არის ადგილი რიყეზე, რომელსაც **სა-ტი-ო** ეწოდება და არა მოსალოდნელი **სა-ტი-ე-ე**), სახელდობრ, სატი-ვე, საყავრე, სანახშირე – აღნიშნავს მასალას, ხოლო სატი(ვ)ო, სამტრედო, სანახშიროები – მხოლოდ ტერიტორიას, ადგილს, ობიექტს. საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ **სა-ო** აფიქსები პირთა სახელებთან, გვარებთან ან ოიკონიმებთან შეხამებაში ყოველთვის წინა ვითარების ამსახველია: **სა-ოთარ-ო**, **სა-მუხრან-ო**, **სა-ამილახვრ-ო**, **სა-ომის-ო** – ყველა შემთხვევაში ობიექტები ადრინდელ მფლობელთა, მეპატრონეთა სახელს ატარებს და ამ თვალსაზრისით **სა-ო** სართები თითქოს **ნა-არ**, **ნა-ეე**//**-ურ** თავსართ-ბოლოსართით ნაწარმოებ სახელებს უთანაბრდება.

3. სიტყვათშეერთებით ნაწარმოები სახელები

სხვადასხვა აგებულების ტოპონიმთა შორის გამოიყოფა რთული შემადგენლობის ტოპონიმები, რომლებიც, ჩვეულებრივ, წარმოადგენს მსაზღვრელ-საზღვრულისაგან შედგენილ სინტაგმებს. მრავალი ქვეყნის ტოპონიმიაში რთულ გეოგრაფიულ სახელებს რაოდენობის მხრივ გაბატონებული ადგილი უკავია (იაცენკო 1964, 78; კონკოშპაევი 1963, 75). გამონაკლისს არც საქართველოს და, კერძოდ, მისი ერთ-ერთი რეგიონის, კასპის, ტოპონიმია ქმნის. ორი (ან მეტი) ლექსემისაგან შედგენილი ტოპონიმები აშკარად სჭარბობს მარტივ და ნაწარმოებ ტოპონიმებს ერთად აღებულს.

რთული შედგენილობის გეოგრაფიულ სახელწოდებათა წარმოქმნა გამოწვეულია რეალური აუცილებლობით – განასხვავოს, დააზუსტოს, ერთგვარი ობიექტების რიგიდან გამოჰყოს ერთი ან მეორე. ეს დიფერენციაცია ხდება მსაზღვრელის დამატების საშუალებით.

მსაზღვრელ-საზღვრულისაგან შედგენილ ტოპონიმში მსაზღვრელად გამოყენებულია რომელიმე სახელი – როგორც არსებითი და ზედსართავი, ისე ზედსართავის ფუნქციით აღჭურვილი ზმნისართები, რიცხვითი სახელები... მეორე კომპონენტს კი, ძირითადად ტოპონიმი ან აპელატივი წარმოადგენს. შედგენილი ტოპონიმების

კომპონენტურ ანალიზს დიდი მნიშვნელობა აქვს როგორც თეორიული (სტრუქტურული და ისტორიულ-ეტიმოლოგიური კვლევისათვის), ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით (კერძოდ, მართლწერისათვის – კომპონენტთა ცალკე თუ ერთად წერის წესების გამოსამუშავებლად, იხ. I. 3. ვ).

მსაზღვრელ-საზღვრულის სემანტიკა

გეოგრაფიულ სახელწოდებათა ზოგადი ტიპები უნივერსალურია (სუპერანსკაია 1968, 43) და ეს უნივერსალობა გარკვეულწილად რთული შედგენილობის ტოპონიმებსაც ახასიათებთ. უნივერსალურია, კერძოდ, მსაზღვრელთა ტიპები და საზღვრულთა სემანტიკური ჯგუფები.³²

სხვაობას ამა თუ იმ ტიპისა და მოდელის სიხშირე-პროდუქტიულობა ქმნის, აგრეთვე, კომპონენტთა სინტაქსური შეკავშირების წესები და ხასიათი.

მსაზღვრელები არის ატრიბუტული და მართული, ხოლო საზღვრული იყოფა საზოგადო და საკუთარ სახელებად.

ტოპონიმები შეესაბამება ობიექტის ხასიათს, იმ ობიექტისას, რომელსაც ისინი აღნიშნავენ. ტოპონიმები შეიძლება დაიყოს ორ ჯგუფად:

ა) ბუნებრივი წარმოშობის სახელწოდებები და

ბ) ადამიანის მიერ შედგენილი ობიექტების სახელწოდებები.

პირველის მაგალითები: დიდთელა, წინფერდა, რგვალჭალა... ხოლო მეორისა: თეთრი კოშკი, დაქცეულსაყდარი, ზეითუბანი.

ვინაიდან განხილვის საგანია საზღვრულთა სემანტიკა, ამჯერად ყურადღება არ ექცევა ტოპონიმთა ფორმას – კომპოზიტებიც და შესიტყვებებიც ერთად განიხილება.

რთული, შედგენილი ტოპონიმები მსგავს ობიექტთაგან მოცემული ობიექტის დამატებითი დიფერენცირების აუცილებლობამ

---

³² იხ. ვ. მაღრაძე, „მსაზღვრელი კომპონენტები რთული შედგენილობის ტოპონიმებში“, „მაცნე“ (ელს), N4, 1984, გვ. 102-104, თბ.

წარმოქმნა. როგორც წესი, ასეთი ტოპონიმები შედგება ორი სიტყვი-საგან, სადაც პირველი კომპონენტი უმეტესად ზედსართავი ან მართული არსებითი სახელია.

შედგენილ ტოპონიმებში პირველი კომპონენტი განსაზღვრების ფუნქციას ასრულებს და იგი, ჩვეულებრივ, უჩვენებს ერთი რომელიმე ნიშნის სიჭარბე-უპირატესობას.

შედგენილი ტოპონიმები შეიძლება დაიყოს ოთხ ჯგუფად:

1. გეოგრაფიული სახელწოდებანი მსაზღვრელებით, რომელთა პირველი კომპონენტი ზედსართავი სახელია და ობიექტის განსაზღვრულ ნიშანს გახაზავს: **რგვალი** ჭალა, **მლაშეწყალი**, **დამპალი** წყარო...

2. ბინარული ოპოზიციის განმსაზღვრელია: **ქვემოხანდაკი**, **ზემოხანდაკი**, **დიდი** მთა, **პატარამთა**...

3. რიცხვითი სახელია: **მეორესაქადაგიანო**, **მეოთხეთარგი**...

4. კუთვნილებითი მნიშვნელობის გამომხატველია: **ებრალიძეებისქედი**, **საკაკიძისკოშკები**, **ამილახვრიანთმიწები**...

ა) ატრიბუტულმსაზღვრელიანი სახელები

შედგენილი ტოპონიმები წარმოადგენს სიტყვათშეხამებას, რომლის პირველი კომპონენტი შეიძლება იყოს ზედსართავი სახელი, არსებითი სახელი, რიცხვითი სახელი, მიმღეობა, ზმნისწინი, მეორე კი – არსებითი სახელი – გეოგრაფიული ტერმინი ან ფუნქციურად მასთან ახლოს მდგომი სახელი. გეოგრაფიული ტერმინი, რომელიც იზოლირებული სახით ფუნქციონირებს მხოლოდ როგორც აპელატივი, იქცევა საკუთარ სახელად – ტოპონიმად. შდრ. მაგ., **წყალი** და **ორწყალი** (ფშავი), **წყარო** და **თეთრი წყარო** (ქვემოქართლი) და მისთ.

მსაზღვრელთა შორის სიხშირით გამოირჩევა ზედსართავი სახელი. მაგ., **მლაშეწყალი**, **წითელი გორა**, **შავი ტყე**, **გრძელი მიწები**, **მოკლეველი**, **რგვალი მიწები**, **ძველი სასაფლაო**, **პატარამთა**, **წითელი საყდარი**, **თაფლიანი კლდე**.

ზედსართავის შემდეგ პროდუქტიულობით გამოირჩევა მიმღეობა. მაგ., **დამწვარი ველი**, **დამპალწყალი**, **დახვრეტილი** კლდეები,

დამშრალი ხევი, გალაჯული მიწები, გაშლილი დეღე, გაჭრილი გორა, დანგრეული საყდარი, მოსაცური ქედი, დაჭრილი ნაკვეთი, სარწყავი რუ...

ასევე ხშირია ატრიბუტულ მსაზღვრელად გაზედსართავებულის ზმნისართი. მაგ., **მალაქედი, უკანჭალა, იქითუბანი, გაღმაბადი, დაბლაურწყავები...**

შედარებით იშვიათია მსაზღვრელად რიცხვითი სახელები. მაგ., **ორხევი, სამთელა, ორთელები, პირველი** საქადაგანო, **პირველი** აუზი, **ორი** პანტა, **მესამეთრგი, მეოთხეთარგი...**

კიდევ უფრო ნაკლებია მსაზღვრელად საზოგადო არსებითი სახელი. მაგ., **ვაკეგზა, ვაკემიწა...**

ატრიბუტულ მსაზღვრელებად გამოიყენება როგორც ვითარებითი, ისე მიმართებითი ზედსართავი სახელები.

ვითარებითი ზედსართავებით გამოხატული მსაზღვრელი უმეტესწილად ბუნებრივი ობიექტების აღნიშვნელ საზღვრულებს შესაბამება (მაგ., **შავწყალა, თეთრი წყარო, თეთრი კლდეები...**), ხოლო მიმართებითი ზედსართავები შესიტყვებაში უკავშირდება მხოლოდ და მხოლოდ აპელატივებს (მაგ., **თვალეზიანი კლდე, თაფლიანი კლდე, გოგირდოვანი წყალი.**

ვითარებითი ზედსართავი სემანტიკურად რამდენიმე ქვეჯგუფად იყოფა: ზომისა და ფორმის, ფერის, თვისების, სემანტიკური მიმართების მიხედვით.

განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ტოპონიმთა წარმოქმნაში ფერების აღმნიშვნელ ზედსართავებს. სხვადასხვა მხარის ტოპონიმში ყველაზე გავრცელებულად ითვლება **თეთრი, შავი და წითელი** ფერის აღმნიშვნელი ზედსართავები. შეიძლება ითქვას, რომ სიხშირის მხრივ ეს ფერები უნივერსალურია ტოპონიმოკურ, ფოლკლორულ და ფრაზეოლოგიურ მასალაში.

ობიექტის სახელწოდება მიუთითებს თანამედროვე ან იმ ეპოქის თავისებურებებზე – ნიადაგის ფერზე – როცა იქმნებოდა ეს სახელწოდება.

საკვლევ რეგიონის ტოპონიმიაში მსაზღვრელ კომპონენტად შედარებით ხშირად გვხვდება **შავი** და **თეთრი**.³³ **შავწყალა**, **შავტყე**, **შავი წყარო**, **შავი ტყე**; **თეთრი წყარო**, **თეთრაწყარო**, **თეთრი გორა**, **თეთრი გზა**, **თეთრი მიწები**. ეს ზედსართავები ყოველგვარი გართულების გარეშე იხმარება ბუნებრივი ობიექტების აღმნიშვნელ აპლათივებთან (წყალი, წყარო, ტყე, გზა...). შედარებით იშვიათია და შემთხვევითი ხასიათი აქვთ მათ (ზედსართავებს) ხელოვნური ობიექტების აღმნიშვნელ საზღვრულებთან (მაგ., **თეთრი კომპები**...).

უფრო იშვიათია სხვა ფერების გამომხატველი ზედსართავები: **წითელი** ჭალები, **წითელტყემლები**; **ყვითელი** მიწები, **ყვითელი** საყდარი; **მწვანე**ქედი...

მაგრამ, როგორც აღნიშნულია სპეციალურ ლიტერატურაში, ფერთა აღმნიშვნელი ზედსართავები ყოველთვის არ არიან დაკავშირებული წმინდა ფიზიკურ ფერებთან.³⁴ კერძოდ, შენიშნულია ქვეყნის მხარეთა სათანადო სიმბოლური ფერების გამოხატვის გარკვეული ტრადიცია (სუპერანსკაია 1968, 51, აფრიდონიძე 1977, 86): იქმნება ახალი ოპოზიცია: **წითელი** სამხრეთის სიმბოლური გამომხატველის, **თეთრი** – ჩრდილოეთისა.

საკვლევ რეგიონის მასალაში ფერთა სიმბოლური ასახვის ამგვარი შემთხვევები ძნელი გამოსაყოფია. შესაბამისობა აღმნიშვნელსა და აღსანიშნს შორის უფრო „სწორხაზოვანია“. კერძოდ, ისეთი სახელწოდებები, როგორცაა **წითელი თიხნარი**, **თეთრი წყარო** და სხვ. მიანიშნებენ შესაბამისად ნიადაგის, წყლის სათანადო თვისებებზე.

გეოგრაფიული ობიექტის ზომისა და ფორმის მიხედვით აღწერითი ხასიათი აქვს აგრეთვე შემდეგ ტოპონიმებს: გრძელვლები, მოკლეველი, დიდი ზვარი, რგვალი მიწები... – ხოლო ვარცლამიწა,

---

³³ ა. სუპერანსკაიას თქმით, „თუ გავითვალისწინებთ მდინარეების, მთებისა და ქედების სახელწოდებებს, შეიძლება განსაკუთრებით ხშირად შეგვხვდეს ყველაზე გავრცელებული ზედსართავები **შავი** და **თეთრი**“ (ა. სუპერანსკაია 1968, 39-40).

³⁴ ვ. ითონიშვილი, ხევის ტოპონიმის მიმოხილვისას ასკვნის, რომ ხევის სოფლების მიკროტოპონიმიაში წითელი ფერი სწორედ ნიადაგის შეფერილობის მიხედვითაა ასახული ტოპონიმებში (ვ. ითონიშვილი 1971, 63).

ნამგალახევი, უნაგირამთა... მსგავსების საფუძველზე მეტაფორული გააზრების შედეგია.

ამა თუ იმ ტოპონიმიკურ სისტემასა თუ მის ქვესისტემაში ხშირად პოულობს გამოხატულებას ადგილმდებარეობის რელიეფის განსაზღვრა. ფიზიკურ-გეოგრაფიული პირობები დიდ როლს ასრულებს ობიექტის გეოგრაფიულ ტერმინ-სახელწოდებათა არჩევაში (ბონდარუკი, 1966, 167).

ზომის აღმნიშვნელ ზედსართავებში ჭარბობს **დიდი** და **გრძელი**. უნდა აღინიშნოს, რომ თუ ზედსართავი **დიდი** მეტ-ნაკლებად „ინდეფერენტულია“ საზღვრულის სემანტიკისადმი ზედსართავ **გრძელ**-ის შეხამებითი უნარი ენაში, ამ მხრივ, საგრძნობლად შეზღუდულია. იგი არ იხმარება ჰიდრონიმებში, ე. ი. არ შეეხამება ისეთ ობიექტთა აღმნიშვნელ სახელებს, რომელთათვისაც სიგრძე თავისთავად ნაგულისხმევი თვისებაა, რისი აღვნიშნაც ამიტომ ზედმეტი ხდება. მაგ., არა გვაქვს არც ერთი ასეთი შემთხვევა: #გრძელღელე, #გრძელი წყალი, #გრძელი რუ..., მაგრამ არის გრძელი ველი...

ასევე მსაზღვრელები ძველი და ახალი არ შეიძლება შეგვხვდეს ბუნებრივი ობიექტების აღმნიშვნელ აპელატივებთან **გორა**, **მთა**, **ქედი**..., მაშინ როცა ხელოვნური ობიექტების აღმნიშვნელ სახელებთან ისინი ბუნებრივია. კასპის რეგიონში ამგვარი შეხამების მაგალითებია: **ახალი** ბაღები, **ახალი** სასაფლაო, **ახალი** უბანი, **ახალი** დასახლება: **ძველი** ბაღი, **ძველი** სასაფლაო, **ძველი** აბანო, **ძველი** ვენახები...

ობიექტის სხვადასხვა თვისებაზე მიანიშნებს მსაზღვრელებიანი ტოპონიმებიც. მაგ., **წმინდაწყარო**, **მდორეწყალი**, **რბილმინდორი**, **ქაჩალი** გორა, **ღრმახევი**, **ხმელი** ფერდა, **ზედოვლათი** მიწები, **მლაშეწყარო**. მათ ანტონიმები ამავე რეგიონის მასალაში არ უჩანთ.

როგორც უკვე ითქვა, ზედსართავი სახელების შემდეგ პროდუქტიულობით გამოირჩევა მიმღეობები. მაგ., **გალაჯული** მიწები, **მოკაკული** რუ, **გაჭრილი** გორა, **გაშლილი** ღელე, **დანგრეული** საყდარი, **დახვრეტილი** კლდეები...

ხშირია სივრცობრივი მიმართების აღსანიშნავად ზედსართავის ფუნქციით გამოყენებული ზმნისართებით ტოპონიმების შედგენა: **ზეითუბანი**, **ქვეითუბანი**, **იქითუბანი**, **წინფერდა**, **უკანჭალა**, **დაბლაურწყავები**, **მაღლაურწყავები**, **გაღმაუბანი**, **გამოდმაუბანი**...

გეოგრაფიული ტერმინებისა და **დიდი, ახალი, ქვედა** და მისთ. ზედსართავების (ან ზედსართავის ფუნქციით აღჭურვილი ზმნისართების) შეხამება ყველაზე გავრცელებული კომბინაციაა რთული შედგენილობის ტოპონიმებში.

ტოპონიმთა შექმნაში დიდი როლი უთამაშია მნიშვნელობით დაპირისპირებულ წყვილებს, როგორცაა, კერძოდ: **დიდი და პატარა, ახალი და ძველი, გრძელი და მოკლე, ზემო და ქვემო..**

ამასთანავე განსაზღვრება მოგვეპოვება ბინარული ოპოზიციების დროს, როგორცაა მაგ., **ზემორენე – ქვემორენე, ზემოჩოჩეთი – ქვემოჩოჩეთი, ზემოხანდაკი – ქვემოხანდაკი** – ამ ტოპონიმებში მსაზღვრელები შეხმებულთა ოპოზიციებთან; ხოლო ტოპონიმებში: **ზემოუბანი – ქვემოუბანი, ზედაბილიკი – ქვედაბილიკი, ზედარუ – ქვედარუ, დიდითა – პატარათა** – მსაზღვრელები შეხამებულია აპელატივებთან ანუ საზოგადო სახელებთან.

უნდა აღინიშნოს, რომ კომონიმთა (სოფლების სახელწოდებათა) გამიჯვნის ერთ-ერთ ყველაზე გავრცელებულ ხერხს სწორედ ამგვარი მსაზღვრელების დართვა წარმოადგენს, რამდენადაც მსაზღვრელი, როგორც პირველი კომპონენტი, აღწერით და იმავდროულად შემზღუდველ ფუნქციებს ასრულებს. ატრიბუტული მსაზღვრელის საშუალებით ნაწარმოები 12 კომონიმიდან ხუთში გარკვეული თვისებაა მითითებული (მაგ., ახალქალაქი, რგვალი ჭალა...), ხოლო დანარჩენ შვიდში – სივრცის მიმართებაა მინიშნებული (ზემოჩოჩეთი, ქვემოხანდაკი...).

მაგრამ ჩამოთვლილ მსაზღვრელთა განაწილება თანაბრად როდი ხდება, ყველას არ მოეპოვება შესაბამისი ანტონიმი იმავე საზღვრულთან.

ზედა – ქვედა, ზემო – ქვემო, ზევით – ქვევით, მაღლა – დაბლა ანტონიმურ წყვილებში უფრო აქტიურია **ზევით, ზედა, ზემო, მაღლა**. ზედსართავები **დიდი** და **გრძელი** ბევრად სჭარბობს ანტონიმურ ცალეებს – **პატარა, მოკლე**, რომლებიც რაოდენობრივად საგრძნობლად შეზღუდულია და ვერ შეეთანადება თავიანთ ანტონიმურ მეწყვილებს.

საკვლევ რეგიონში ანტონიმური წყვილები შემდეგნაირად ნაწილდება: **დიდი** ყველაზე მეტად გავრცელებულ მსაზღვრელს წარმოადგენს. იგი გვხვდება 101-ჯერ, ხოლო მისი ანტონიმი **პატარა** – 38-ჯერ, **ახალი** – 59-ჯერ, ხოლო **ძველი** – 18-ჯერ და ა. შ.

ანტონიმური წყვილები

N	მსაზღვრელი	რაოდ.	მსაზღვრელი	რაოდ.
1	დიდი-ი	101	პატარა	38
2	ახალი-ი	59	ძველი-ი	18
3	ზემო	30	ქვემო	28
4	ზედა	24	ქვედა	5
5	შავ-ი	24	თეთრი-ი	21
6	ქვეით	22	ზეით	10
7	გრძელი-ი	14	მოკლე	2
8	გაღმა	11	გამოდმა	6
9	მაღალი-ი//მაღლა	7	დაბალი-ი//დაბლა	5
10	წინ	6	უკან	3
11	იქით	2	აქეთ	1

ანტონიმურ მსაზღვრელთა ამ არათანაბარი შეფარდებების თვალსაჩინოებისათვის ცხრილის სახით წარმოვადგინეთ (როგორც შევეულ, ისე თარაზულ რიგში მსაზღვრელები დალაგებულია კლება-დი სიხშირის მიხედვით).

როგორც აღინიშნა, მსაზღვრელები გვხვდება საზღვრულ აპელატივებთანაც და ტოპონიმებთანაც. **ქვემოჭალა, რგვალი ჭალა** – ოიკონიმებია და მათ მსაზღვრელებს სათანადო ანტონიმები არ მოეპოვებათ. პირველ შემთხვევაში (ქვემოჭალა) აპრიორულად მოსალოდნელი იყო ზემო ჭალის ან მხოლოდ საზღვრულის – **ჭალის** არსებობა, **მრგვალი** – ზედსართავის შედგენილ ტოპონიმიკურ ერთეულებში კი (**რგვალი** ჭალა, **მრგვალი** ტყე და **მრგვალი** გორა) ანალოგიური ოპოზიცია, არც ივარაუდება.

ტოპონიმებში – დიდი ყანები, დიდი ხევი, დიდი ორღობე, დიდთელა, დიდველა, დიდჭაობი, დიდფერდა; ახალი ნატეხები, ახალუბანი; ბოლოუბანი... ერთსა და იმავე საზღვრულთან შეხამებული საპირისპირო მსაზღვრელები არა გვაქვს, მაგრამ უფრო ზუსტი იქნებოდა, თუ ვიტყვოდით, რომ ანტონიმების მაგივრობას ნულოვანსა-ზღვრულიანი დამოუკიდებელი ტოპონიმები ეწევა: ყანები, ხევი, ფერდა, ნატეხები... ამიტომ დაპირისპირება მაინც ხდება და ანტონიმური წყვილები მაინც მიიღება. შდრ.: დიდჭაობი – ჭაობი, დიდხევი – ხევი, ახალი სასაფლაო – სასაფლაო, ახალი ბაღები – ბაღები...

ცალკე აღნიშვნის ღირსია ზედსართავი გრძელი, რომელსაც მსაზღვრელად გამოყენებისას თითქმის ყოველთვის ანტონიმური მეწყვილე აკლია (გვაქვს გრძელი მიწები, გრძელვაკე, გრძელებისბოლო, გრძელველები, გრძელველებისტყე... ანტონიმურმსაზღვრელიან ტოპონიმებთაგან კი გვხვდება მხოლოდ მოკლეველი და მოკლეველისტყე).

მიმართებითი ზედსართავები ვითარებითთან შედარებით ნაკლები პროდუქტიულობით გამოირჩევა. ამ ჯგუფის მსაზღვრელთა აბსოლუტური უმრავლესობა მქონებლობის სართებით -იან (იშვიათად, -ოვან) ბოლოსართით ნაწარმოები მარტივი სახელებია: (თხილიან-ი ვაკე, ბარდ-იან-ი ტყე, თაფლ-იან-ი კლდე, რიყ-იან-ი ტყე, ნაძვ-იან-ი ფერდა, ნამყენ-იან-ი ბაღები, გოგირდ-ოვან-ი წყალი...). ზოგ შემთხვევაში ასეთი სახელები მსგავსებაზე მიანიშნებენ (კუზ-იან-ი ნაკვეთი-ი, თვალებ-იან-ი კლდე...).

საგულისხმოა, რომ მიმართებითი ზედსართავები შესიტყვებაში უკავშირდება მხოლოდ და მხოლოდ აპელატივებს, უმეტესად, ბუნებრივი ობიექტების აღმნიშვნელ სახელებს. შეხამების ეს სპეციფიკა იმითაა შეპირობებული, რომ მიმართებითი ზედსართავები ვერ ქმნის ისეთსავე ოპოზიციას, რასაც ვითარებითი ზედსართავები.

მსაზღვრელ-საზღვრულის შეხამების სრულად დასახასიათებლად უნდა შევეხოთ კომპონენტთა სინტაქსსაც, კერძოდ, სიტყვათა წყობას.

ვითარებითი ზედსართავებით გამოხატული მსაზღვრელები ძირითადად წარმოდგენილია პრეპოზიციური წყობით (შავი ტყე, მლაშეწყალი, თეთრი კლდეები, დიდი ზვარი...) პოსტპოზიციური

წყობა შედარებით იშვიათია (ხევხმელა, რუსხმული, ჯვარიპატიოსანი, ჯვარდაბალი...), მიმართებითი ზედსართავები მხოლოდ პრეპოზიციული წყობით გამოიყენება (ნამწვიანფერდა...).

მიმღობით შედგენილ მსაზღვრელ-საზღვრულიან სახელებში წყობა მხოლოდ პრეპოზიციურია (დამწვარი ველი, დახვრეტილი კლდეები, დამპალწყლი, გალაჯული ნაკვეთები...), ერთი გამონაკლისის გარდა (გზაგაწყვეტილები).

დიდი სიხშირით ხასაითდება ატრიბუტულ მსაზღვრელებად გაზერდსართავებული ზმნისართი (დაბლაკავთა, ზეითუბანი, მალლაქედი, აქეთუბანი, უკანჭალა...) ამ შემთხვევაშიც წყობა მხოლოდ და მხოლოდ პრეპოზიციურია.

შედარებით იშვიათია მსაზღვრელებად რიცხვითი სახელები (მაგრამ, სადაც გვხვდება, მხოლოდ პრეპოზიციამი დასტურდება: ორთელები, პირველი საქადაგიანო...).

ახლა ვნახოთ საანალიზო რეგიონში ტოპონიმებში გავრცელებული სახელების განაწილების ცხრილი:

კასპის რეგიონის ტოპონიმიაში გავრცელებული ზედსართავი და ზედსართავის ფუნქციით გამოყენებული სახელები

N	სახელი	მსაზღვრ. ატრიბუტ.	მსაზღვრ. მართული	სულ
1	დიდ//დიდი	101	–	101
2	ახალ//ახალი	59	–	59
3	პატარა	38	–	38
4	შუა(//შვა)	35	–	35
5	ზემო	30	–	30
6	ქვემო	28	–	28
7	ზედა	24	–	24
8	შავი	24	–	24
9	ქვეით	22	–	22
10	თეთრი	21	–	21
11	მლაშე	19	1	20
12	წითელი	19	–	19
13	ძველი	18	–	18

14	გრძელი (//გძელი)	14	–	14
15	გაღმა	11	–	11
16	მშრალი	11	–	11
17	ზეით	10	–	10
18	ფერდა	–	10	10
19	(მ)რგვალი	9	–	9
20	გვერდა	–	8	8
21	მაღალი//მაღლა	7	–	7
22	გამოღმა	6	–	6
23	წინ	6	–	6
24	ნამგალა	4	2	6
25	ჩრდილი	–	6	6
26	დაბალი//დბლა	5	–	5
27	ქვედა	5	–	5
28	უკან	3	–	3
29	გ(რ)ძელა	2	1	3
30	ურწყავი	–	3	0

ატრიბუტულმსაზღვრელიან სინტაგმაში ზოგჯერ არსებითი სახელი ზედსართავის ფუნქციითაა აღჭურვილი. მაგ.. ვაკეგზა (შდრ.: სწორი გზა, ვაკემიწა... მაგრამ არ შეინიშნება საპირისპირო შემთხვევა: სინტაგმაში ზედსართავის დატვირთვა არსებითის ფუნქციით. ეს მოვლენა თავს იჩენს მხოლოდ სინტაგმის გამარტივების ხარჯზე. გრძელა, ჩრდილა, ოხერა... ესენია გასუბსტანტივებული ზედსართავები, რომლებიც ნაწარმოებია მატოპონიმებელ-მასუბსტანტივებელი -ა სუფიქსით და რომლებიც გეოგრაფიულ სახელწოდებათა მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენს. სპეციალურ ლიტერატურაში გამოთქმულია აზრი, რომ რთულ ტოპონიმებში მსაზღვრელთა სუბსტანტივაციას წინ უსწრებს შეკუმშვის, ელიფსის პროცესი. საზღვრულჩავარდნილ მსაზღვრელებს ემატება საზღვრულის (არსებითის) სუფიქსები, რის შედეგადაც სუსტდება ზედსართავი სიტყვაწარმოება. სი-

ტყვაწარმოებითი ცვლილება უნდა მომხდარიყო ტოპონიმიკური სიტყვათშეხამების დაშლამდე, ტოპონიმის სუბსტანტივაციამდე.³⁵ უნდა აღინიშნოს, რომ საზღვრულის დაკარგვის ასანაზღაურებლად ზედსართავს და ზედსართავის ფუნქციით დატვირთულ მიმღეობებს თითქმის ყოველთვის სიტყვაწარმოებითი აფიქსები უჩნდება: დაკიდულ-ა, დაჭრილ-ებ-ი...

რთული შედგენილობის ტოპონიმთა გამარტივებისას, ერთი შეხედვით, თითქოს მოსალოდნელი იყო, დაკარგულიყო სინტაგმის გრამატიკულად დამოკიდებული წევრი – მსაზღვრელი. მაგრამ სინამდვილეში იკარგება სწორედ საზღვრული – გეოგრაფიული ობიექტის აღმნიშვნელი სახელი, რადგან სინტაგმაში ლოგიკური მახვილი მას არ მოუდის.

ძირითადი სემანტიკური დატვირთვა (გეოგრაფიული ობიექტის ტერიტორიული კუთვნილების, ვისობა-მფლობელობის, წარმომავლობის და სხვ. აღნიშვნა) მსაზღვრელს აქვს, რაც განაპირობებს კიდევ მის შენარჩუნებას და ტოპონიმის ღერძად ქცევას.

ამრიგად, კომპონენტთა გამარტივებისას (საზღვრულის დაკარგვის გზით) ანგარიში ეწევა მსაზღვრელთა სემანტიკურ მახვილს. მაგრამ, გარდა საზღვრულის ჩავარდნისა, როგორც ზემოთ ითქვა, სათანდო ყალიბის შექმნა შესაძლებელია საზღვრულის დაკარგვის გარეშეც – ანალოგიის გზით. ზოგ შემთხვევაში ტოპონიმები – ერთადერთ ვარიანტს გვიჩვენებენ (მაგ., **გაპარულა, გადასხვეპილა, დაქცეულეები, გეთაანთეული, გაბრიაანთეული...**). მიღების გზა ორივენაირი შეიძლება ყოფილიყო – საზღვრულის ჩავარდნითაც და ანალოგიის ძალით მზა მოდელის სესხებითაც.

აღსანიშნავია, რომ საზღვრული უნდა ხლებოდათ გენტივის ფორმით წარმოდგენილ ტოპონიმებს (შინდისი, მოწამეთა...). ამას ადასტურებს პარალელურ ფორმათა არსებობა (გორისა, შდრ.: გორის უბანი (მაკალათია 174, 15).

---

³⁵ აღმოსავლურ ტოპონიმიაში ამ მოვლენის შესახებ იხ. ი. კარპენკოს ნაშრომი (1966, 7).

გეოგრაფიული სახელწოდებების მნიშვნელოვან ნაწილს რუსულ ტოპონიმიაშიც გასუბსტანტივებული ზედსართავები შეადგენენ (გ. ბონდარუკი 1975, 49).

ბ) მართულსაზღვრულიანი სახელები

ქართულ-ქართველურ ტოპონიმიაში სიტყვაწარმოებით ნაწარმოებ ტოპონიმებში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს მართულ-მსაზღვრელიან სინტაგმებს. მსაზღვრელად გამოყენებული არსებითი სახელის ნათესაობითი ბრუნვის ფორმა ყველაზე პროდუქტიულია.

მიკროტოპონიმთა ძირითადი ფონდი მართულმსაზღვრელიანია და ეს მთელი საქართველოს მიკროტოპონიმურ მასალას ეხება.³⁶

ამ მხრივ გამოწვევის არ წარმოადგენს საანალიზო რეგიონიც – ნათესაობით ბრუნვაში დასმული მართული მსაზღვრელი უცვლელად უკავშირდება საზღვრულს. შეიძლება შეგვხვდეს როგორც მხოლოდობით ბრუნვაში, ისე მრავლობითში, და დაუკავშირდეს ორსავე რიცხვში მდგომ საზღვრულს. მაგ.,

1. **მსაზღვრელიცა და საზღვრულიც მხოლოდობითშია:** ავაზას ნაქურდალი, ღვთიმობლისნიში, სამებისგორა, ალიზისამოსადები, ნადარბაზევისხევი, ჭირისწყარო, ამოსაწვეისხევი, ბაკლიასმორევი.

2. **მსაზღვრელი მხოლოდობითშია, საზღვრული – მრავლობითში:** ამილახვისაბანოები, თელისმიწები, ამკიდესმიწები, ბურღისმიწები, ფშატასმიწები, ალექსასათიბები, ქათმისყვერები...

3. **მსაზღვრელი მრავლობითშია, საზღვრული -- მხოლოდობითში:** ეშმაკებისხევი, ერისთავებისსასახლე, ებრალიძეებისქედი, გრძელველებისტყე, ბერბიჭაშვილებისუბანი, ქვაკაცებისხევი, ქვაყრილებისკუნელა, გიგილაანთეკლესია, ჯავახაანთუბანი, ჯიქურაანთხევი...

4. **მსაზღვრელიცა და საზღვრულიც მრავლობით რიცხვშია:** ჯავახებისმიწები, ხევთათებისმიდამოები, ჯანდიერაანთმიწები, ჯანგლარაანთხრამები, დანდურაანთვენახები, ჯავახიანთწილები, ხრიკულიაანთველები, წვერიაანთმიწები, კარიჭაანთბაღები...

---

³⁶ მთიან სამეგრელოში, მაგალითად, თვალში საცემია მართულ-მსაზღვრელიან გეოგრაფიულ სახელწოდებათა სიმრავლე: ტოპონიმთა თითქმის ნახევარი კომპოზიტებია, რომელთა პირველი წევრი ნათესაობითშია დასმული (ვ. ცხადაია 1985, 123).

ანტ. კიზირია სამართლიანად შენიშნავს, რომ რამდენადაც რიცხვის მიხედვით დამოკიდებულება განსაზღვრებასა და საზღვრულს შორის გამორიცხულია, ამიტომ მხოლოობითში დასმული განსაზღვრება შეიძლება დაუკავშირდეს მხოლოობითში ან მრავლობითში საზღვრულს (კიზირია 1982, 224,) და ამ ვითარებას სავსებით ადასტურებს კასპის რეგიონის სათანადო სათანადო ტოპონიმიური მასალაც (იხ. ზემოთ).

მართულ მსაზღვრელებად მიკროტოპონიმიში გამოიყენება როგორც აპელატივები, ისე საკუთარი სახელები,³⁷ საზღვრულებად კი, ჩვეულებრივ, – აპელატივები, იშვიათად – ნაზმნარი სახელები (მიმღეობები). მაგ., **ამოსაწევისხევი**, **ამკიდესმიწები**, **დამპალისწყალი**... ოღონდ უნდა გავითვალისწინოთ, რომ მრავლობითში დასმული აპელატივები საზღვრულის როლში, თავიანთი ფუნქციით უახლოვდებიან ტოპონიმებს (მაგ., ამკიდესმიწები, გადმოსაყარისმთები...) ეს ის შემთხვევაა, როცა მრავლობითი რიცხვის სუფიქსს მატოპონიმბელი ფუნქცია ეკისრება.

საკვლევი რეგიონის მიკროტოპონიმიში მართულ მსაზღვრელთა შორის სიხშირის მიხედვით მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ანთროპონიმულ მსაზღვრელებს. გარკვეულ ადგილს გვარებისა და მეტსახელებისაგან მომდინარე ტოპონიმები იჭერს.

ამ ტიპის ტოპონიმები, ჩვეულებრივ, მსაზღვრელის როლში ყოველთვის ადამიანის სახელი ან გვარია, საზღვრულად კი – აპელატივები.

მართულ მსაზღვრელებად გვხვდება:

ა) პირთა სახელები: **ბათოსჭალა**, **ანიკოსნიში**, **ალიოშასჭა**, **ანტონისსაყდარი**, **ასანასწყარო**, **არსენასკლდე**, **ბათლომესხევი**, **ალექსასსათიბები**, **არსენასგამოქვაბული**...

---

³⁷ საკუთარ სახელთა მეშვეობით წარმოქმნილი ადგილის სახელწოდებები დადასტურებული აქვს ჯერ კიდევ ვახუშტის: ამირანის გორა, დავითის ციხე, ომანის ხევი (ვახუშტი 1973, 671, 358, 267).

ბ) მართულ მსაზღვრელებად გამოყენებული გვარები გვხვდება ორსავე რიცხვში. შდრ.: აბაზადისტყე, სააკადისმოედანი, აფციაურისსალოცავი, სააკადისკოშკები, ოქროპირიდისწისქვილი, ალაპიშვილისაბანოები, გრუზინსკისწისქვილი... და ებრალიძეებისქედი, ბაზლიძეებისნაკვეთი, ბერბიჭაშვილებისუბანი, აბუაშვილებისსაყდარი.³⁸

სიტყვაწარმოების შედეგად ნათესაობით ბრუნვაში დასმული გვარები მხოლოდ თან-იან მრავლობითში დგას (ამილახვრიან-თ-მიწები, ნაბახტევილიან-თ-მიწები, ნუსხელაან-თ-ველ-ები...).

შეინიშნება, მხოლოდობით რიცხვში, იშვიათი გამონაკლისის გარდა, მართულ მსაზღვრელებად ფეოდალური გვარები (სააკაძე, გურამიშვილი, აბაზაძე...), რაც ტოპონიმთა სოციალური დანიშნულების ირიბ მაჩვენებლად უნდა მივიჩნიოთ.

მრავლობითში დასმულ გვარებს ეს შეზღუდვა არ ახლავს. მაგრამ ძირითადად ისინი სოფლის უბნების გასამიჯნავადაა მოწოდებული.³⁹ მაგ., შეშაბერიაანთუბანი, ონოფრიაანთუბანი, სიდამონიძიანთუბანი, ოდიშაანთუბანი, ოთარაანთუბანი, პარკაძიანთუბანი, კაციაშვილებისუბანი, ბერბიჭაშვილებისუბანი, ხოკერაშვილებისუბანი... ამასთანავე აღსანიშნავია, რომ -ებ სუფიქსით ნაწარმოები მსაზღვრელური კომპონენტები შედარებით იშვიათია. უმრავლესობა გვარის შემოკლებულ ფორმაზე (ფუძე+ან) -ან მაწარმოებელსა და მრავლობითის თ ნიშანს დაირთავს და ფუნქცია იდენტურია. მაგ., ფარადა-ან-თ-ღელე, ფარსადა-ან-თ-უბანი, ქასრა-ან-თ-გორა, შატბერა-ან-თ-მამულები, ქავთარა-ან-თ-წყარო, ყუთულა-ან-თ-საყდარი, ღვინია-ან-თ-წყარო, შარიქა-ან-თ-უბანი, ყველაძი-ან-თ-ნაბოსლარი...

---

³⁸ გ. კაჭარავას კლასიფიკაციით გამოიყოფა სამი ჯგუფი: ა) უცვლელი სახით შესული გვარები, ბ) ბოლოსართიანი გვარები და გ) თავსართ-ბოლოსართიანი გვარები (კაჭარავა 1960, 216).

³⁹ საქართველოს მრავალ კუთხეში უბნები, პირველ ყოვლისა, სწორედ გვართა მიხედვითაა გარჩეული. ზოგან მრავალრიცხოვანი გვარი ცალკე შტოებადაა დაყოფილი წინაპართა სახელების ან მეტსახელების მიხედვით. ამგვარად შექმნილია არაოფიციალური ე. წ. საუბნო გვარები, რომლებიც სოფლის შიგნით კარგადაა ცნობილი და ორიენტაციაც ამის მიხედვით ხდება.

ეს წარმოება ქრონოლოგიურად უნდა უსწრებდეს -ებ-იანი მრავლობითის ფორმით წარმოდგენილ მსაზღვრელის შემცველ ტოპონიმებს – არა მარტო -ნ-თ-იანი და -ებ ნიშნების ურთიერთმიმართებიდან გამომდინარე, არამედ თვით გვარის თავდაპირველი, სათანადოდ გაუფორმებელი და, მეორე მხრივ, გვიანდელი ჩამოყალიბებული ფორმების ურთიერთმიმართებაზე დაყრდნობით (შდრ.: შატბერაანთ და შატბერაშვილების, ქასრაანთ და ქასრაშვილების და მისთ).

აღსანიშნავია, რომ -ან დაბოლოება აუცილებლად თხოულობს მრავლობითის -თ ნიშანს, თუ მსაზღვრელს ერთვის ისინი. ზოგჯერ პირდაპირ ქვავდებიან გეოგრაფიულ სახელებად. ასეთებია აღმოსავლეთის მთაში (და ბარშიც) ფართოდ გავრცელებული სოფლის სახელები, რომელთა ერთ კომპონენტს (საზღვრულს) „კარი“, „სოფელი“, „უბანი“ და მსგავსი სიტყვები შეადგენს, მეორე (მსაზღვრელი) კი -- გვარის სახელებია (ჯანაშია 1959, 45-46).

კასპის რეგიონში ამგვარი ტოპონიმების მაგალითებია: ბარნაბიანთკარი, თოგოიანთკარი, ზალიანთკარი (სოფლები), სალამანთკარი, კუდუხხანთკარი, ხატკაციანთუბანი, ხიზაზავრიანთუბანი (უბნები). ზოგჯერ ასეთ სახელებში საზღვრული სიტყვა იკარგება, დარჩება მხოლოდ მსაზღვრელი: ქება-ან-ი, შაველა-ან-ი, თუთუა-ან-ი, ტურიკა-ან-ი, ნაცვალა-ან-ი, თამაზა-ან-ი, თავგია-ან-ი, ბარდა-ან-ი, ზავრადა-ან-ი, ნავროზა-ან-ი...

საერთოდ ადამიანთა საკუთარი სახელებისა და გვარების ტოპონიმიზაცია საზოგადო მოვლენაა და ის რელიეფურადაა ასახული ჩვენი რეგიონის ტოპონიმიაშიც.

ტოპონიმთა წარმოქმნაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია მეტსახელებისაგან წარმოქმნილ ტოპონიმებს.

მეტსახელები, როგორც ცნობილია, იქმნებოდა იმპროვიზებულად. მათ შეთხზვაში გონებამახვილობას, ხალხურ იუმორსა და სატირას, ხშირად – ირონიასაც, განუსაზღვრელი ასპარეზი ჰქონდა. ამ მიზნით უფრო უწყინარ, მსუბუქი იუმორით შეფერილ გამოთქმებს არჩევდნენ ხოლმე: პაწიანთმიწა, პატარკოლასწყარო, პაჭუათმიწა, კრეჭიანთბალები... მაგრამ არაიშვიათად საკვიმატო, გამოსაჯავრებე-

ლი, ზოგჯერ შეურაცხმყოფელი გამოთქმებიც კი უხმარიათ: **პეწენი-კასნაკავი, ნებივრიაანთბადები, პრიწიასწყალი, ლიყიანისმორევი, რიქასეული** ნაკვეთი. მეტსახელის შერქმევის ტრადიცია ქართველურ ტომებში ძველთაგანვე ყოფილა გავრცელებული და, როგორც ირკვევა, გვარ-სახელთა ძირითადი ნაწილის პირველწყაროც ადამიანთა სახელებთან ერთად, მეტსახელებიცაა. მათი მონაწილეობით შედგენილი ტოპონიმები აღნიშნავენ არა მარტო ობიექტის განკუთვნილებას ნათესაობითში დასმული სახელით აღნიშნული პირისადმი, არამედ მიუთითებენ ობიექტის აგება-მოწყობაში ამ პირის აქტიურ მონაწილეობაზე და სხვ. ამგვარ მართულ მსაზღვრელებში დასახელებულია, მაგალითად, ციხის, კოშკის ამშენებელი, წყაროს მიმღნები ან გამოწყვანი ან მომწყობი, ყამირის გამტეხი: მითითებულია აგრეთვე ობიექტის საიხლოვე ამა თუ იმ პირის საცხოვრებელ ადგილთან და მისთ. ადამიანთა საკუთარ სახელებს, გვარებს და მეტსახელებს უკავშირდება სავარგულების – სახნავ-სათეს და საბოსტნე ნაკვეთთა, ვენახების, წყაროების, ტყეების და სხვა სახელწოდებები.

ამიტომ თავიანთი აღწერითი დანიშნულების გამო მსგავსი სტრუქტურის ტოპონიმები დიდ სიძველეს ვერ დაიჩემებენ (ბელენკაია 1977, 55)⁴⁰, თუმცა კი, მიკროტოპონიმების წარმოების ბუნებრივ ტრადიციას თვალნათლივ ასახავენ.

კასპის რეგიონში ანთროპონიმული, პატრონიმული და ეთნონიმური წარმოშობის გეოგრაფიული სახელწოდებები მრავლადაა და ტოპონიმების მრავალრიცხოვან ჯგუფს ქმნის. მაგ., **აბუაშვილების** საფლაო, **თარხნიშვილების** მამულები, **გოლასხევი**, **ვახტანგის** წყარო...

მსაზღვრელთა ერთი ნაწილი ნაწარმოებია ცხოველთა სახელწოდებებიდან: **მგლის** წყარო, **დათვთხილიანი**, **გველთამიწა**, **მელეების** სახტომელა, **კურდღლის** ოლე, **მტრედების** ხევი, **კუსთავი**, **მორიელების** მიწა...

ცნობილია, რომ გეოგრაფიული ტერმინები, ე. ი. გეოგრაფიული მნიშვნელობის აპელატივები განსაკუთრებულად ხშირად გამო-

---

⁴⁰ როგორც მიუთითებენ, ამგვარ სახელწოდებათა დიდი რაოდენობა წარმოიქმნა ფეოდალურ ხანაში.

იყენება რთული შედგენილობის ტოპონიმთა საზღვრულებად და ეს აპელატივები ასევე საკმაოდ ხშირად იხმარება მართულ მსაზღვრელებადაც და სინტაგმის სემანტიკური მახვილის მატარებლად გვევლინება, რამდენადაც მოცემულ სინტაგმაში ძირითადი მათორიენტირებელი ფუნქცია სწორედ მას აკისრია. მაგ., **აბანოსხევი**, **ახოებისტყე**, **ბადისწყარო**, **ბზისხევი**, **ბოგირისმიწები**, **გალავნისმიწები**, **გამოქვაბულებისხევი**, **გვირგვინისქედი**, **ბილიკისწყარო...**

ძალზე ხშირად, როცა მსაზღვრელად ტოპონიმი გამოიყენება, საზღვრულად აპელატივი გვხვდება – **ტყე**, **მთა**, **წყარო**, **გზა...** და ყველა შემთხვევაში ტოპონიმით მინიშნებულია განკუთვნილება ან მიმართულება. მაგ., **ერთაწმინდისტყე**, **იკვისწყარო**, **მეტეხისრუ**, **აღაიანისზვრები**, **გრაკლისასაფლაო**, **აგვეთისმინდორი**, **საკორინთლოსგზა**, **ახალშენასადმართი...**

რაც შეეხება მსაზღვრელ-საზღვრულის სინტაქსს, უნდა ითქვას, რომ გენეტიური მსაზღვრელები საკვლევ რეგიონში მხოლოდ პრეპოზიციური წყობით არ დასტურდება და არც არის მოსალოდნელი. რადგან ქართულში არსებით სახელთა შემდეგ სინტაგმებში მართული მსაზღვრელი სახელი, წესისამებრ, პრეპოზიციურია. ასეთი წყობისაა მართული მსაზღვრელი ყველა იბერიულ-კავკასიურ ენაში.⁴¹ ეს იბერიულ-კავკასიურ ენათა ერთ-ერთი არსებითი ხასიათის თავისებურებაა (ინდოევროპულ ენებში მართული მსაზღვრელი, ჩვეულებრივ, პოსტპოზიციურია) (როგავა 1984, 20).

იბერიულ-კავკასიური ენებიდან ამ მხრივ გამონაკლისია ძველი ქართული სალიტერატურო ენა, რომელშიც მართული მსაზღვრელი პოსტპოზიციაცაა. გ. როგავა ასკვნის: „იგი უნდა იყოს წიგნური გზით მიღებული (თარგმნის პროცესში კალკირებით) (როგავა 1984, 20).

---

⁴¹ დადგენილია, რომ ქართველურ ენებს, ზოგი დადესტნური ენის მსგავსად, ისტორიულად ახასიათებდა კლასოვანი ბრუნება. შესაძლებელია, რომ პრეპოზიციური მართული მსაზღვრელის შემცველი სინტაგმის არსებობა იბერიულ-კავკასიური კლასოვანი ნათესაობითი ბრუნვის აგებულებით იყოს შეპირობებული ამ ოჯახის ენებში.

გ) საზღვრული ინდიკატორები

ამ ქვეჯგუფში განხილულია კასპის რეგიონის მიკროტოპონი-
მიში დადასტურებული განმეორებადი ლექსემები – ე. წ. ინდიკატო-
რები და მათი შემცველი ძირითადი მოდელები⁴².

ჩვეულებრივ, „ინდიკატორი წამოადგენს გეოგრაფიულ ტერ-
მინს, რომელიც მიუთითებს, თუ რომელ ტოპონიმიკურ ტიპს მიე-
კუთვნება ტოპონიმი“ (პოდოლსკაია 1978, 133). „ერთი შეხედვით გე-
ოგრაფიული მიზეზი სინამდვილეში წმინდა ისტორიული აღმო-
ჩნდება და ყველა სახელწოდება ასეთია. ობიექტში არცერთი არ არის
თავისთავად ჩადებული“ (პოდოლსკაია 1978, 133).

აკ. შანიძეს მიაჩნია, რომ ერთი და იგივე სახელი შეიძლება თა-
ვისთავად, დამოუკიდებლადაც ვიხმართ და მსაზღვრელადაც. მაგ-
რამ ამგვარი თავისუფლება უპირატესად არსებით სახელებს ახასია-
თებს.

ინდიკატორი გვხვდება როგორც დამოუკიდებლად (მარტივი,
ნაწარმოები ტოპონიმები), ისე სიტყვაწარმოებაში (რთული შედგენი-
ლობის ტოპონიმები).

მარტივ ინდიკატორებად გვხვდება: **ხევი, ზვარი, ქედი, მორე-
ვი, მთა, წყარო...**

როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა უაფიქსო – მარტივი ტოპონიმე-
ბი კასპის რეგიონში სხვა სახის ფორმატა შორის ყველაზე მცირე რა-
ოდენობით გვხვდება. შედარებით ხშირია:

ა. იმავე ფუძის შემცველი აფიქსური წარმოების გეოგრაფიული
სახელები, როგორიცაა, მაგ., -ა, სუფიქსით ნაწარმოები სახელები (ქე-
დ-ა, ხრიოკ-ა...); აგრეთვე, მრავლობითის ფორმით წარმოდგენილი
მარტივი ტოპონიმები (მლაშე-ებ-ი, ვაკეებ-ი...);

ბ. რთული სახელები ანუ კომპოზიტები (გრძელვლები, დუქ-
ნიმიწები...) და შესიტყვებები.

---

⁴² იხ. ვ. მაღრაძე, „ინდიკატორები კასპის რაიონის ტოპონიმიაში“, „მაცნე“
(ელს), 4,1983, გვ. 111-118, თბ.

ქვემოთ განვიხილავთ რთული შედგენილობის – კომპოზიტი-
სა და შესიტყვების ფორმის მქონე ტოპონიმებში გამოყენებულ ინდი-
კატორებს.

რთული შედგენილობის ტოპონიმებში ინდიკატორები, ჩვეუ-
ლებრივ, მსაზღვრელ-საზღვრულის სინტაგმის სახითაა წარმოდგე-
ნილი. ასევე მართული პროდუქტიულობით მეორე გაცილებით
სჭარბობს პირველს.

მართული მსაზღვრელის ნიმუშებია: **აბაზასწყარო, ამოსაწე-
ვისმიწები, ბალისწყარო, ბარდულისწყალი, ახოებისტყე, ახმადისტყე,
აშურიანისმთები, აბანოსხევი, აბრეულასხევი, აგკეთისმიწები, ალი-
ზისბოგირი, ახალშენასწისქვილი, ავაზნისგზა...**

ამგვარ შეხამებაში ძირითადი მოდელები ასეთია: ანთროპონი-
მი+ინდიკატორი, ტოპონიმი+ინდიკატორი, მიმღეობა+ ინდიკატორი.

ზოგიერთი ინდიკატორი დიდი მოქნილობით გამოირჩევა.
გვხვდება, როგორც საზღვრულად, ისე მსაზღვრულად.

ინდიკატორი საზღვრულია:

**პანტიხევი, სამგლეხევი, ქვათახევი, დათიახევი, გაგნიახევი,
ლაჯიახევი, ნამგალახევი, აგარახევი...**

**სასამღვთოვექედი, კოკოლაქედი, შუაქედი, უზნაქედი, გაყინა-
ქედი, გადმოსახედი ქედი, ელიასქედი, გვერდისქედი, არსენიანთქე-
დი, კოკოლაანთქედი...**

შვინდავაკე, სოსიასვაკე, მთიულთუბნისვაკე...

**დიდფერდა, კორომიფერდა, ცხავერისფერდა, ბრილისისფერ-
და...**

შუაგზა, საცური გზა, ჭალიგზა, ლომიანთგზა...

წმინდაწყარო, მლაშეწყარო, მუხათწყარო...

ინდიკატორი მსაზღვრელია:

ხევისბოლო, ხევისპირი, ხევისწყალი, ხევისწყარო...

ქედისბაღი, ქედისუბანი...

ვაკისგზა, ვაკისწყალი, ვაკისხევი...

ინდიკატორი თანაბარი სიხშირით არ გვხვდება სიტყვათშეხა-
მების ორივე კომპონენტად (მსაზღვრულად და საზღვრულად). ჭარ-
ბობს საზღვრული ინდიკატორი. ამასთანავე, ინდიკატორი ეხამება

როგორც ანთროპონიმს, ისე აპელატივს (საზოგადო სახელს) ორივე შემთხვევაში როგორც მართულ მსაზღვრელს, ისე საზღვრულს.

აღსანიშნავია, რომ საზღვრული ინდიკატორები მიუთითებს ბუნებრივ ობიექტებსაც და ხელოვნურსაც (ადამიანის ნამოქმედარს).

ინდიკატორი ბუნებრივ ობიექტს აღნიშნავს: ახოსწყარო, ბოს-ლებიტყე, დიდი თელა, გაყინაქედი, აშურიანისმთა, მრგვალი გორა, აბრეულასხევი, ნამწვიანფერდა, არსენასკლდე, ბათოსჭალა, ალექსანდრესჭაობი, გრძელველა...

ინდიკატორი ხელოვნურ ობიექტს აღნიშნავს: თეთრი კოშკი, კვირაცხოვლისეკლესია, ხვთიმობლისნიში, დაქცეულსაყდარი, ივანენათლისმცემლისსასაფლაო, ქვემოარხი, ზეითვენახები, ბეგიანთეული ახო...

კასპის რეგიონის ტოპონიმიაში გაგრძელებული ინდიკატორები (დალაგებულია კლებადი სიხშირის მიხედვით)

№	გეოგრაფიული ტერმინ-ინდიკატორი	დამოუკიდებელი	სიტყვათმეერთებაში			სულ
			საზღვრ.	მსაზღვრელი		
				ატრიბუტული	მართული	
1	წყარო	8	488	—	17	513
2	ხევ-ი	10	438	—	—	473
3	უბან-ი	—	411	—	—	412
4	გზა	—	326	—	—	334
5	გორა	2	123	—	—	131
6	ქედ-ი	8	110	—	—	126
7	წისქვილ-ი	—	107	—	—	125
8	სასაფლაო	5	94	1	1	106
9	ეკლესია	—	75	—	—	81
10	გვერდ-ი	—	67	—	—	71
11	მთა	1	65	—	—	68

12	ვენახებ-ი	1	62	1	1	66
13	კლდე	—	40	—	—	50
14	კოშკ-ი	6	24	—	—	50
15	ფერდა	7	32	1	1	45
16	ციხე	3	24	3	3	45
17	ვაკე	3	29	4	4	44
18	ჭალა	9	31	—	—	43
19	ბაღებ-ი	5	35	—	—	41
20	საყდარ-ი	2	24	—	—	39
21	ხიდ-ი	2	31	—	—	38
22	თელა	1	9	1	15	26
23	ორღობე	1	22	—	1	24
24	ხოდაბუნებ-ი	17	4	—	2	23
25	კაკალ-ი	—	12	—	7	19
26	ბილიკ-ი	2	14	—	2	18
27	ჭაობებ-ი	10	1	—	6	17
28	ქედებ-ი	2	12	—	2	16
29	ტბა	3	8	—	5	16
30	ფერდობ-ი	—	14	—	1	15
31	ხოდაბუნ-ი	7	5	—	3	15
32	მუხა	2	10	1	1	14
33	ზვარ-ი	7	3	—	3	13
34	ხრიოკ-ი	8	4	—	1	13
35	კალოებ-ი	9	2	—	1	12
36	რუ	1	5	1	5	12
37	წისქვილებ-ი	2	7	—	3	12
38	ბოსლებ-ი	5	4	—	2	11
39	ვარცლა	4	1	4	2	11
40	კალო	1	7	—	3	11

როგორც წარმოდგენილი ცხრილიდან ჩანს, ინდიკატორთა დამოუკიდებლად გამოყენების ერთეული შემთხვევები გვაქვს. აბსოლუტური უმრავლესობა რთული შედგენილობის ტოპონიმებზე მოდის. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ატრიბუტულ და მართულ მსაზ-

ღვრელთაგან ინდიკატორები, უპირატესად, მართულ მსაზღვრელ-ებს ეხამება (**ხევისწყარო**, **ლომიაანთგზა**...). თუ კი გეოგრაფიულ ტერ-მინს მართული მსაზღვრელი ახლავს, უმეტეს შემთხვევაში, ეს პირის სახელი ან გვარია (**თუთუაანთმიწები**, **ოხერასხევი** – ტიპისა...).

ტოპონიმებში მსაზღვრელ-საზღვრულის წყობა ორიოდ შე-მთხვევის გარდა პრეპოზიციურია.

არეალური კვლევის ერთ-ერთი ნიშანი ამა თუ იმ რეგიონში შე-დარებით გავრცელებული და პროდუქტიული ინდიკატორების გამო-ვლენაა.

ქვემოთ განხილულ მასალაში სამივეგან დასტურდება მხოლ-ოდ გორ-ი/გორა და წყარო, ხოლო არ მეორდება თავი, მამულები, ძი-რი (ერწო-თიანეთი); ვაკე, მეედანი, ტბა, ყორული, მუჯა, ყურე (ფშა-ვი); გზა, მიწა, ქედ-ი/ქედა (კასპი). საგულისხმოა, რომ ქედი პირველი ორი რეგიონის თხუთმეტ ყველაზე გავრცელებულ ტოპონიმში საერ-თოდ არ ჩანს. (ამ სიების შედარებისას, მართალია, გასათვალისწინე-ბელია ჩამწერთა განსხვავებული თვალსაზრისები და მიდგომა ჩასა-წერი მასალისადმი, მაგრამ, ჩვენი აზრით, ეს ფაქტორები ზოგად სუ-რათს მაინც არ ცვლის).

წარმოდგენილ ცხრილში⁴³ მოხვედრილი პროდუქტიული ინ-დიკატორების შედარება გვიჩვენებს, რომ თითქმის ყოველ ორ რეგი-ონში მეორდება ესა თუ ის ინდიკატორი, თუმცა, მათი თანმიმდევ-რობა სიხშირის შკალაზე ერთგვარი არ არის: სხვადასხვა რეგიონში სხვადასხვა ადგილი უჭირავს. მაგ., ერწო-თიანეთისა და არაგვის ხე-ობის ფშავის ტოპონიმიაში **გორ-ი/გორა** ყველაზე მრავალრიცხოვა-ნია, მაშინ, როცა კასპის რეგიონში **წყარო** სჭარბობს ყველა დანარჩენს.

---

⁴³ შავი შრიფტით აღნიშნულია სამივე რეგიონის საერთო ინდიკატორები, მუქი ხაზით – პირველი და მეორისა, კლაკნილი ხაზით – პირველი და მესამისა, ორი ხაზით მეორე და მესამე რეგიონში დადასტურებული ინდიკატორები.

ერწო-თიანეთის, არაგვის ხეობის ფშავისა და კასპის ინდიკატორთა შეპირისპირებითი ცხრილი

N	კასპი	არაგვის ხეობის ტოპონიმი	ერწო-თიანეთი
1	<u>წყარო</u> 513	<u>გორ-ი</u> 148	<u>გორ-ი/ა</u> 226
2	<u>მიწები</u> 475	<u>ქალა</u> 44	<u>წყარო</u> 207
3	<u>ხევ-ი(ა)ის</u> 473	<u>ახო</u> 39	<u>ახო</u> 198
4	<u>უბანი</u> 411	<u>მთა</u> 30	<u>ხევ-ი/ა</u> 131
5	<u>გზა</u> 335	<u>ვაკე</u> 29	<u>ველი</u> 105
6	<u>ტყე</u> 168	<u>ტაფი</u> 19	<u>თავი</u> 59
7	<u>წყალ-ი/ა/ის</u> 166	<u>მეედანი</u> 18	<u>მამულეები</u> 58
8	<u>მიწა</u> 40	<u>წყარო</u> 18	<u>უბანი</u> 54
9	<u>გორ-ი/ა</u> 131	<u>ღელე</u> 17	<u>წყალ-ი/ა</u> 37
10	<u>ქედ/-ი/ა/ის</u> 126	<u>ველი</u> 14	<u>ტაფი/ე</u> 36
11	<u>წისქვილ-ი/ის</u> 125	<u>ტბა</u> 11	<u>მიწები</u> 33
12	<u>სასაფლავოს</u> 106	<u>ყორული</u> 8	<u>ქალა</u> 33
13	<u>ეკლესია</u> 75	<u>ციხე</u> 8	<u>ტყე</u> 23
14	<u>ციხე</u> 73	<u>მუჯა</u> 7	<u>ღელე</u> 16
15	<u>მთა</u> 68	<u>ყურე</u> 7	<u>ძირი</u> 16

ამგვარი მონაცემები ფასეულია არა მარტო ტოპონიმებში ინდიკატორთა სივრცობრივი დინამიკის შესწავლისა და მოცემულ მიკრორეგიონში (ჩვენს შემთხვევაში, ქართლში) საერთოსა და განსხვავებულის გამოყოფის თვალსაზრისით, არამედ, დიალექტურ ლექსიკაში ადგილობრივი გეოგრაფიული ტერმინების როლის შესწავლის თვალსაზრისითაც.

დ) სამსიტყვიანი რთული ტოპონიმები

„მეორეული ტოპონიმები თავისებურ სურათს ქმნის როგორც მსაზღვრელების, ისე მსაზღვრელისა და საზღვრულის ურთიერთმომართების თვალსაზრისითაც. მეორეულ ტოპონიმთა მრავალსიტყვი-

ანობა იქმნება პირველად ტოპონიმთა საფუძველზე. მრავალსიტყვიანია ხან მსაზღვრელი (ახალციხის შარა, ზემოუბნის საყდარი...), ხან კი, საზღვრული (ბატონისეული ჭალისმიწა...)“ (ფ.მაკალათია 1974, 15).

კასპის რეგიონში ხშირად გვხვდება სამსიტყვიანი ტოპონიმები. მრავალსიტყვიანი მსაზღვრელის მაგალითებია: **თამარმეფისკოშკი, კაკლიანიხევისკოშკი, თამარდედოფლისწყალი, ამირანთქეთუ-ასნასახლარი, წმინდაესტატესეკლესია, თემისხევისკოშკი, ახმაჯის-ჭაობისმხარე, ლობიოხევისმზვარე, წაგლეჯილწერგისწყარო...**

საზღვრული გავრცობილია შემდეგ ტოპონიმებში: **აშურია-ნისმადლაქედი, ხევისბოლობადი, წყაროსდაბლაბოსტნები, ხევის-მიღმაუბანი, პატარაწმინდაგიორგი, თემისგადმავენახები...**

თუ რთული ტოპონიმები, ჩვეულებრივ, ორი ელემენტისაგან შედგება – მსაზღვრელისა და საზღვრულისაგან, იმ შემთხვევაში, როცა სათანადო კომპონენტების მადიფერენცირებელი ფუნქცია არასაკმარისი აღმოჩნდება, შეიძლება გაჩნდეს მესამე ელემენტი, რომელიც კიდევ უფრო აზუსტებს ტოპონიმის „სამისამართო“ მნიშვნელობას. ერთმანეთთან ახლოს მდებარე ერთგვარი ობიექტების განსასხვავებლად გამოიყენება ორკომპონენტისანი მოდელი, რომელიც მოიცავს გეოგრაფიულ ტერმინებს და პრეპოზიციურ ატრიბუტს. „ორკომპონენტისანი სახელწოდებათა დამატებით მარკირებას მივყავართ სამკომპონენტისანი წარმონაქმნთან“ (შულუნოვა 1964, 56).

მრავალსიტყვიანი ტოპონიმი ხშირ შემთხვევაში არის არა კომპოზიტად გაგებული შედგენილი საკუთარი სახელი, არამედ შესიტყვება, რაც უპირატესად მიკროტოპონიმიაშია მოსალოდნელი (მაგ., ცხენის საჭერი მინდორი) (ფ.მაკალათია 1974, 13).

ტოპონიმები გამარტივების ტენდენციას ავლენს და მოსალოდნელია მათი ერთგვარი შეკუმშვაც, თუ რომელი ტოპონიმია ყოფილი სამკომპონენტისანი და რომელი – თავდაპირველი ორკომპონენტისანი.

ბუნებრივია, რომ ოთხკომპონენტისანი მსაზღვრელ-საზღვრული შედარებით ნაკლები რაოდენობით გვხვდება. მაგ., თამარმეფისკოშკიშველები, კვირაცხოვლისახალისასაფლაო, თელადგორისასაოფლოგზა, თავკავთისწმინდაგიორგი... ამ შემთხვევაში ერთ-ერთი კომპონენტი (ჩვეულებრივ, მართული მსაზღვრელი) კომპოზიტის

ფორმისაა (კვირაცხოველი, თავკავთა, თელადგორი) ან კომპოზიტ-თან გათანაბრებული შესიტყვება (თამარ მეფე).

მართულშესიტყვებიანი ტოპონიმი როგორც კომპონენტი, თავის მხრივ, შეიცავს ატრიბუტულ მსაზღვრელს (შუაჯირკისსასაფლაო, წითელიქვაბისძირი, სწორიალიზისმიწები...) ან გენტივის (აზანოსხევისწყალი, იდლეთისქედისსასაფლაო, ზოგირისხევისწყალი, თხილებისრუსმდინარე...).

მრავალსიტყვიან კომპონენტებში პოსტპოზიციური წყობა არ შეინიშნება.

ე) „სინონიმური“ რთული ტოპონიმები⁴⁴

„სინონიმურს“ პირობითად ვუწოდებთ იმ რთულ ტოპონიმებს, რომლებიც პარალელურად იხმარება ერთისა და იმავე გეოგრაფიული ობიექტის აღსანიშნავად, ანუ, მოკლედ რომ ვთქვათ, რომელთაც საერთო აღსანიშნი აქვთ.⁴⁵

კასპის რეგიონის ტოპონიმიაში, მართალია, არა სისტემურად, მაგრამ მაინც საკმაოდ ხშირად გვხვდება ორი ან მეტი სახელწოდების გამოყენება ერთი გეოგრაფიული ობიექტის აღსანიშნავად. ამ შემთხვევაში საუბარი ეხამება არა ორენოვან ტოპონიმებს, არამედ ერთი აღსანიშნისათვის გამოყენებული ორი ან მეტი ერთენოვანი, ამ შემთხვევაში – ქართულივე სახელწოდების არსებობას. ამგვარ ტოპონიმებში შეიძლება ორი ძირითადი ჯგუფის გამოყოფა: 1) ტოპონიმები, რომლებშიც მსაზღვრელები გამეორებულია იმავე ფორმით, საზღვრულად კი სხვადასხვა (ფონეტიკურად სახეცვლილი ვარიანტი დებულებას არ არღვევს) სახელი (მათ შორის სინონიმი) გამოიყენება.

---

⁴⁴ იხ. ვ. მადრაძე, „სინონიმური რთული ტოპონიმები კასპის რეგიონის ტოპონიმების მიხედვით“, კრებ. იკე, XXXIV, გვ. 163-165, 2000, თბ.

⁴⁵ ერთი და იმავე გეოგრაფიული ობიექტისათვის რამდენიმე სახელწოდების თანაარსებობა სამეცნიერო ლიტერატურაში ბუნებრივ მოვლენად არის მიჩნეული.

მრავალსახელიანობის ხშირი ფაქტები ამერიკულ ტოპონიმიაში აიხსნება ტოპონიმიკური სისტემების ნაკლები სტაბილურობით და ფასდება „ტოპონიმიკური სისტემის სიახლედ“ (ლეონოვიჩი 1981, 37).

იხ. ვ. მადრაძე, „სინონიმური რთული ტოპონიმები კასპის რეგიონის ტოპონიმების მიხედვით“, კრებ. იკე, XXXIV, თბ., 2000, გვ. 163-165

მაგ., კიკოანთუბანი//კიკოანთქედი (ს. ლამისყანა), მუხაურისწყარო//მუხაურისწყალი (ს. ახალციხე), გზებშუაბალი//გზებშუაწყარო (ს.ახალციხე), გივიაანთწყალი//გივიაანთწყარო (ს.დოესი), ვაკისწყარო//ვაკისწყალი (ს.ვაკე), იკვისწყალი//იკვისწყარო (ს.იკვი).

ყველაზე ხშირად მონაცვლეობს აპელატივები წყარო და წყალი რაც სავსებით ბუნებრივია, თუ გავითვალისწინებთ არა მარტო მათი აღსანიშნების სიახლოვეს, არამედ აღმნიშვნელთა ფონეტიკურ მსგავსებას.

2) მეორდება საზღვრული, მსაზღვრელი კი, სხვადასხვა სახელითაა წარმოდგენილი. მაგ., ღვთიშობლისნაქოშარი // თამარისნაქოშარი (ს.ახალციხე), ღვთიშობლისწყარო//გურამიშვილისწყარო (ს. ლამისყანა), ქასრიანთუბანი//ზემოუბანი (ს.ზენადრისი), ალექსანთაღმართი//დონისოსაღმართი (ს.ქვემო ჭალა), ქვედაუბანი//ბოლოუბანი (ს.მირიანი), სწორი გზა//ვაკეგზა (ს.ყარაღაჯი).

როგორც პირველ, ისე მეორე შემთხვევაში იგულისხმება, რომ პარალელურ ვარიანტებს სოციალური სანქცია მიღებული აქვს, რამდენადაც საკომუნიკაციო ფუნქციას ასრულებს. მაშასადამე, აღსანიშნის მისამართი ცნობილია და მიხვედრა-გაგებინება არ ჭირს, მაგრამ ამ ჯგუფებს შორის მნიშვნელოვანი სხვაობაცაა.

პირველ შემთხვევაში, როცა სინონიმურ ვარიანტებს საერთო მართული მსაზღვრელი აქვს, აღმნიშვნელი ობიექტის იდენტიფიკაცია ადვილი ხდება, ვინაიდან სინტაგმის მახვილი, ჩვეულებრივ, სწორედ ამ მსაზღვრელს მოუდის, მსაზღვრელს ეკისრება მსგავსი ობიექტების მადიფერენცირებელი ფუნქცია, საზღვრულ აპელატივებს, ეს დატვირთვა არა აქვთ.

მეორე შემთხვევაში კი, როცა ვარიანტებში საზღვრულია გამეორებული, იდენტიფიკაციის პროცესი რთულდება, რამდენადაც ამისათვის ჯერ პირველი კომპონენტების – მსაზღვრელთა იდენტიფიკაცია უნდა მოხდეს, მსაზღვრელები კი, მსაზღვრელ აპელატივებთან შედარებით, სემანტიკურად გამორჩეული, ხაზგასმული კომპონენტებია და მათი გაიგივება რთული პროცესია. და მაინც, ეს პროცესი მიმდინარეობს. ჩვეულებრივ, ასეთ დროს ერთმანეთს ენაცვლება ესა თუ ის გვარი (მრავლობით რიცხვში) და ამ გვარის მატარებელი კონ-

კრეტული პირის სახელი, რითიმე გამორჩეული (იშვიათობით, განსაკუთრებული ფორმით და სხვ.):⁴⁶ მაგ., **ალექსანტადმართი // დონი-სოსადმართი** (ს. ქვემოქალა), **ქასრაანთხევი // გოლასხევი** (ს. კავთისხევი), **ადამანთწისქვილი // მაჩალკასწისქვილი** (ს. ყარაფილა).

საერთოდ, სინონიმური ტოპონიმების შესწავლა იმ მხრივაც არის საინტერესო, რომ კომპონენტთა მონაცვლეობის გზით ზუსტდება ამა თუ იმ გეოგრაფიული ტერმინის ლოკალური მნიშვნელობა. მაგ., **წყარო // წყალი** უფრო მოსალოდნელი მონაცვლეობაა (ვაკისწყარო // ვაკისწყალი, იკვისწყალი) და მას შეიძლება უნივერსალური ხასიათი ჰქონდეს, უფრო შეზღუდული მონაცვლეობაა სავარაუდებელი **ბაღი // მიწის** შემთხვევაში (გზებშუა ბაღი // გზებშუამიწა), სადაც მიწა ნეიტრალური მნიშვნელობით კი არაა ნახმარი, არამედ – სავარგულისა, **ბაღის** მნიშვნელობა კი, არამარტო ხეხილის ნაკვეთს გულისხმობს. მაშასადამე, ერთი სემანტიკის გაფართოება ხდება მეორის დავიწროების ხარჯზე. ასევე, სიტყვა **ქედის** ჩანაცვლება **უბან** სიტყვით (კოკოანთუბანი // კიკოანთქედი) იმაზე მიუთითებს, რომ ქედს შესუსტებული აქვს თავისი ორონიმული მნიშვნელობა.

რთულ ტოპონიმებში კომპონენტთა ჩანაცვლება აძლიერებს ტოპონიმთა აღწერით მხარეს, რაც, უპირატესად, მიკროტოპონიმებისათვის არის დამახასიათებელი. ისიც უნდა აღინიშნოს, ამ რიგის მიკროტოპონიმები ნაკლები გამძლეობით ხასიათდება და ამიტომ მოსალოდნელია ერთ-ერთი მათგანის დაკარგვა, მაგრამ არის შემთხვევებიც, როდესაც სინონიმური ტოპონიმები სხვადასხვა აგებულებისაა და არც ტოპონიმი და არც მისი კომპონენტი არ მეორდება. მაგ., **აკვანი // კვირაცხოველი, ნაბაგარი // ნაკაფი ბაღი** (ს. ლამისყანა), **ყარაფილასბოლო // გოგიჯანასწყლის მიწები** (ს. კოდისწყარო), **შეჭრილი მიწა // ტყისპირი** (ს. ახალციხე), **ოკამისნაკვეთი // ცხრიანი** (ს. ჩანგილარი)...

---

⁴⁶ სხვა შემთხვევაში თვითონ გვარი გამოდის ზოგადად მინიშნებული დამაკონკრეტებლის როლში, შდრ.: ზემოუბანი // ქერდოაყანთუბანი...

გარდა სინონიმისა, შეინიშნება პოლისემიის მოვლენაც: როცა ერთი სახელწოდება იხმარება ერთზე მეტი სხვადასხვა ობიექტის აღსანიშნავად მნიშვნელობის გადატანის გზით. მაგ., **ფარისციხე** (ს. გომი) – აღნიშნავს როგორც ციხეს, ასევე მის გარშემო მდებარე სამოვარსაც; **ფარტყე** (ს. ერთაწმინდა) – ტყე, ფერდობი; **ფერდისწყარო** (ს. ეზატ) – წყარო, ბაღი; **ქარგლები** (ახალქალაქის სატყეო) – მინდორი, ტყე; **ქარქუცასგორა** (ს. ეზატ) – სასაფლაო, გორა; **ქასრანთგორა** (ს. კავთისხევი) – გორა, სამოვარი; **ქვამოჭრილი** (ს. ერთაწმინდა) – კლდე, ტყე; **ღვთიშობლისნიში** (ს. იგოეთი) – ნიში, გორა; **ცოფიანგზები** (ს. იგოეთი) – გზა, ტყე; **ცეცუბანი** (ს. ერთაწმინდა) – მინდორი, ტამარი, ნიში; **ხრიოკისფერდა** (ახალქალაქის სატყეო) – ველი, ტყე...

ვ) რთულ ტოპონიმთა მართლწერისათვის ⁴⁷

მსაზღვრელ-საზღვრულის სტრუქტურის მქონე ტოპონიმებთან დაკავშირებით დგება პრაქტიკული საკითხიც მათი დაწერილობისა. სხვადასხვა ტოპონიმკურ ლექსიკონსა და გამოკვლევებში, როგორც ცნობილია, ამ სახის გეოგრაფიული სახელების სხვადასხვანაირი ორთოგრაფიაა წარმოდგენილი: კომპოზიტები იწერება ერთად ან ცალ-ცალკე ანდა დეფისითაა შეერთებული. სახელმძღვანელო პრინციპები ქართული ენის ორთოგრაფიულ (1968)⁴⁸ და საქართველოს გეოგრაფიულ სახელწოდებათა ორთოგრაფიულ (1987, 2009) ლექსიკონებშია ჩამოყალიბებული. მაგრამ მათში არსებითად მაკროტოპონიმური მასალაა გათვალისწინებული, თუმცა, ერთგვარობა სისტე-

---

⁴⁷ იხ. ვ. მადრაძე, ქართულ რთულ ტოპონიმთა მართლწერისათვის, ჟურნ. „განათლება“, N 3, 2020, სტუ. გვ. 124-129, თბ.

⁴⁸ ვ. თოფურია, ი. გიგინეიშვილი, ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონი, თბ., 1968.

საქართველოს გეოგრაფიული სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონი, თბ., 1986, 2009

მებრ დაცული არც აქაა. მიკროტოპონიმია კი, ზოგ შემთხვევაში დამატებით საკითხებს აჩენს.

ქართულ რთულ ტოპონიმთა მართლწერისას ერთგვარობის დასამყარებლად და გამარტივებისათვის სასურველია, პრაქტიკულად გაირკვეს ეს საკითხი. როგორც ლიტერატურაშია მითითებული, საბოლოოდ მოგვარებულად უნდა ჩაითვლოს იმ ტოპონიმთა საკითხი, რომელთა მსაზღვრელური პრეპოზიციური კომპონენტი მორფოლოგიურად გაცვეთილია, ე. ი. აკლია ბრუნვის ნიშანი ან მისი ნაწილი, ან საერთოდ გაქვევებულია. ეს შეეხება – ატრიბუტული მსაზღვრელის შემთხვევაში – სახელობით ბრუნვას, მართული მსაზღვრელის შემთხვევაში კი – ნათესაობითს (შ. აფრიდონიძე 1983, 48).⁴⁹

თანხმოვანფუძიანი რედუქციერებული ატრიბუტული მსაზღვრელი, რომელიც ფუძის სახით არის წარმოდგენილი, საზღვრულთან ერთად, გაუთიშავად იწერება. მაგ.: **ახალქალაქი, ახალციხე, ახალუბანი, დიდთელა, გრძელველა, რბილმინდორი, შავტყე, წითელტყემლები, ორხევი, სამთელა, ნამწვიანფერდა, დაქცეულსაყდარი...**

აქვე დავუმატებდით, პროფ გ. გოგოლაშვილის ვრცელ და ლოგიკურ მსჯელობას სამხრეთ კავკასია თუ სამხრეთი კავკასია, სამხრეთ საქართველო თუ სამხრეთი საქართველო, დასავლეთ საქართველო თუ დასავლეთი საქართველო... და მიდის დასკვნამდე, რომ მსაზღვრელი ფუძის სახით უნდა იყოს წარმოდგენილი. ოღონდ არ შედის პოლემიკაში დაიწეროს ერთად თუ დეფისით (გოგოლაშვილი 2008, 3-11).

მართალია, დასავლეთ ევროპა ქართული ტოპონიმი არაა, მაგრამ პოზიციის გასამყარებლად დავიმოწმებთ პროფ. მ. ჩუხუას ნაშრომს (ჩუხუა 2007, 92-94), სადაც თანმიმდევრული დასაბუთების საფუძველზე ავტორი ასკვნის, რომ მსაზღვრელი წარმოდგენილი უნდა იყოს გაცვეთილი სახით ე. ი. ბრუნვის ნიშნის გარეშე და მხარს უჭერს იმ მოსაზრებას, რომ დასავლეთსაქართველოს ტიპის ფორმები ერთად უნდა დაიწეროს. რის მიზანშეწონილობასაც ჩვენ მიერ წარმოდგენილი უხვი მასალაც ადასტურებს.

---

⁴⁹ შ. აფრიდონიძე, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, წ. მე-5, გვ. 48-58, თბ., 1983

საზღვრულთან შერწყმულად დაიწერება აგრეთვე პოსტპოზიციური ატრიბუტული მსაზღვრული, რომლის საზღვრული ფუძის სახით, ბრუნვის ნიშნის გარეშეა წარმოდგენილი. მაგ.: **ივანდიდი** (ხონის მუნიციპ-ში),⁵⁰ **მიწაწითელი** (ს. წყალტუბოს მუნიციპ-ში), **ტაბახმელა** (სს. გარდაბნისა და ხულოს მუნიციპ-ში), **ქვათეთრი** (ს. ქარელის მუნიციპ-ში), **ჯვარდაბალი**, **ხეხმელა**, **ველგრძელა**...

მართული მსაზღვრელის რედუქცია გულისხმობს ხმოვანფუძიან სახელთა ნათესაობითი ბრუნვის ნიშნის მოკვეცას მხოლოდობით რიცხვში. მაგ.: **აბრეულახევი** (შდრ.: „აბრეულას ხევი“); **ახოციხე** (შდრ.: „ახოს ციხე“); **ბაჩახევი** (შდრ.: „ბაჩას ხევი“)... მსგავსი ფორმების გამოყენება სისტემურ ხასიათს არ ატარებს, მაგრამ ხშირად გვხვდება.

თანხმოვანფუძიან სახელებში ხშირია ბრუნვის ნიშნის ნაწილობრივი, თანხმოვნითი ელემენტის (ს) მოკვეცის მაგალითები: **ბებრიწყაროები**, **ზვრიბოლოები**, **ბოსლებიტყე**, **ვაშლიმიწები**, **ფიჭვებიხევი**...

ორივე შემთხვევაში, სრული და ნაწილობრივი მოკვეცისას, მსაზღვრელ-საზღვრული კომპოზიტი და ერთად იწერება.

ასევე ერთად იწერება თან-იან მრავლობითში დასმული მართული მსაზღვრელ-საზღვრული, მსაზღვრელებს, ჩვეულებრივ, ემფატიკური ა არ ახლავს. მაგ.: **ფშატაანთბოგირი**, **კიკოაანთქედი**, **თუთუაანთმიწები**, **თოიძიანთუბანი**, **მღებრიაანთწყარო**, **პაიჭაანთწყალი**, **ჩიტაანთწყალი**...

თუ მსაზღვრელი კომპონენტი საზოგადო სახელია და იგი ერთმარცვლიანი (მაგ., ტყე, მთა, გზა), იმის მიხედვით, პოსტპოზიციურია თუ პრეპოზიციური, „ენკლიტიკის ძალით ერწყმიან წინამავალ ან მომდევნო სიტყვებს. ამდენად, მიზანშეწონილია ამ ტენდენციის გრაფიკული გაფორმებაც“ (შ. აფრიდონიძე 1983, 57).⁵¹ იგივე შეიძლება ითქვას ერთმარცვლიანი მსაზღვრელების შესახებ. ენკლიტიკის

---

⁵⁰ აქაც და შემდგომაც, სადაც მითითებულია ტოპონიმი და მუნიციპალიტეტი, ყველა ობიექტი დამოწმებულია საქართველოს გეოგრაფიული სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონიდან, 2009, თბ.

⁵¹ შ. აფრიდონიძე, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, წ. მე-5, გვ. 57, 1983, თბ.

მაგალითებია – წითელმთა (ს. ოზურგეთის მუნიციპ-ში), **ჭალატყე** (ს. ზესტაფონის მუნიციპ-ში), წვერიგზა, ვაკე-გზა...

პროკლიტიკისა – შუაგორა, შუამთა, შუაფხო, შუაღლე, შუაჭა-
ლა, შუაქედი, შვამინდორი...

სავსებით მისაღებია მოსაზრება, დასახლებული პუნქტის სა-
ხელწოდება, რომლის პირველი ნაწილი ნათესაობით ბრუნვაში და-
სმული არსებითი სახელია (უპირატესად მხოლოობითი რიცხვისა),
ხოლო მეორე ნაწილია: თავი, ძირი, ციხე, წყარო, უბანი, კარი, ხევი,
პირი, ღელე, ყანა, წყალი, ჯვარი და სხვა, ერთად იწერება. მაგ., **ხი-
დისთავი, ციხისძირი, გამდლისწყარო, უფლისციხე, მთიულთუბანი,
ტაშისკარი, წინამძღვრიანთკარი, კავთისხევი, რუისპირი, ციხისჯვარ-
რი, ლამისყანა, ციხისფერდი, მთისკალთა, ლალისყური, აჭარისაღ-
მართი, ტინისხიდი (ყველა ოიკონიმია).**⁵² ასევე იწერება მდინარეე-
ბის, ქედების, მთების, მწვერვალებისა და სხვათა სახელები: **ცხენის-
წყალი (მდ.), უბისთავი (ქედი, მთა), მეფისწყარო, ხერხემლისმაღალი
(მთები), საქორისწვერი, არდოტისწვერი, მამლისთავი, მამლისმთა,
ფასისმთა, დიკლოსმთა (მწვერვალები), საჯიხვისღელე, სახრისღელე
(უღელტეხილები).**

მაგრამ სადავოდ მიგვაჩნია მოსაზრება, რომ „შედგენილ ტოპო-
ნიმთა ფორმას შეაპირობებს მსაზღვრელ-საზღვრულის რაგვარობა.
კერძოდ, მორფოლოგიურად გაუცვთელი თანხმოვანფუძიანი, ასევე
ხმოვანფუძიანი, ატირბუტული მსაზღვრელი და მისი საზღვრული
ცალ-ცალკე იწერება“ (აფრიდონიძე 1983, 85-88).⁵³ თუ ერთ შემთხვე-
ვაში დასაშვებია ერთად წერა, მიუღებლად მიგვაჩნია, მეორე შე-
მთხვევაში – ცალ-ცალკე გაფორმება. ამდენად, ამავე რიგში უნდა ჩა-
ვაყენოთ, მსგავსი შედგენილობის რთული სახელები, რადგან „ტო-
პონიმი, როგორც ერთი გარკვეული ობიექტის საკუთარი სახელი, ერ-
თცნებიანია“,⁵⁴ ერთი კონკრეტული ობიექტის აღმნიშვნელია. მაგა-
ლითად, ოიკონიმები – სოფლის სახელწოდებები: **აჭარისაღმართი** (ს.

---

⁵² საქართველოს სსრ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფა, თბ., 1977

⁵³ შ. აფრიდონიძე, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, წ. მე-5, გვ. 57, 1983, თბ.

⁵⁴ ვ. ნიკონოვი, В. А. Никонов, Введение в топонимику, გვ. 5, 1965, М.

ხელვაჩაურის მუნიციპ-ში), **დედოფლისწყარო** (ქალაქი), **თხინაშკარი** (ს. გალის მუნიციპ-ში), **ქვაბისხევი** (ს. ბორჯომის მუნიციპ-ში), **აბა-შისპირიო** (ს. აბაშის მუნიციპ-ში), **წყაროსთავი** (ს. საგარეჯოს მუნიციპ-ში), **ჯიხასკარი** (ს. ზუგდიდის მუნიციპ-ში), **მთისკალთა** (ს. გულრიფშის მუნიციპ-ში), **ვარდისუბანი** (სს. დმანისის, თელავის, ლაგოდეხის, მცხეთისა და ყაზბეგის მუნიციპ-ში), **ქედისუბანი** (ს. ამბროლაურის მუნიციპ-ში), **მთისკალთა** (ს. სოხუმის მუნიციპ-ში), **ამამლოსწყალი**, **წყაროსთავი** (მდ. დუშეთის მუნიციპ-ში), **ყორნისკლდე** (მთა დუშეთის მუნიციპ-ში), **დიკლოსმთა** (მწ. ახმეტის მუნიციპ-ში), **მთისკალთა** (მღვიმე სოხუმის მუნიციპ-ში)... დამკვიდრებული ტრადიციით ერთად იწერება. ეს კი იწვევს გაუგებრობას, გაურკვევლობასა და შემდეგ წერაში არაერთგვაროვნებას ანუ აღრევას, მართლწერის სხვადასხვაობას.

გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ქედებისა და მთების სახელები, რომელთა პირველი ნაწილი საკუთარი სახელია, მეორე კი – საზოგადო (ქედი, მთა, გორა), იწერება ორ სიტყვად: **თრიალეთის ქედი**, **ლიხის ქედი**, **ლომისის მთა**, **საგურამოს მთა**, **ამირანის გორა**, **სათიბის გორა**; მაგრამ თუ „ქედი“, „გორა“ გვხვდება სოფლის სახელის შემადგენლობაში, ასეთი სახელწოდებები კომპოზიტებს წარმოადგენს: **ბროლისქედი**, **ვანისქედი**, **იფნისგორა**. ასევე მიიჩნევენ, რომ თუ გაუცვეთელი მართული მსაზღვრელი კომპონენტები საკუთარი სახელითაა გამოხატული (ტოპონიმით, ანთროპონიმით, ეთნონიმით), კომპონენტები ყოველთვის ცალკე დაიწერება. მაშინ, თუკი ოიკონიმები კიმოთესუბანი, **ალექსანდრესწყარო**, **ტიმოთესუბანი**, **სავანისუბანი**, **ყვიბისისწყალი**...⁵⁵ ერთად იწერება, **ლავერენტის წყარო**, **ლომისის ნიში**, **მეტეხის რუ**, **აბრეულას ხევი**, **აშურიანის მთა**, **არსენას გამოქვაბული**, **გურამიშვილის წყარო**, **აბაზას ხევი**... ცალ-ცალკე რატომ უნდა იწერებოდეს? აღნიშნული მსაზღვრელ-საზღვრულები შესიტყვებას წარმოადგენენ. მითუმეტეს, ამ რიგის ტოპონიმები, უკეთ,

---

⁵⁵ საქართველოს გეოგრაფიულ სახელწოდებათა ორთოგრაფიული ლექსიკონი, 1986, თბ.

მსაზღვრელო კომპონენტები, ბრუნებისას არ იცვლება. არის აშკარა ტენდენცია, რომ ტოპონიმი, როგორც ერთიანი, ერთგვარად ერთეული, მიისწრაფვის ერთად წერისაკენ.

ამდენად, საკუთარი სახელი არ უნდა იყოს განმსაზღვრელი და გადამწყვეტი, თუ რა რიგის კომპონენტს დაერთვის. აუცილებელია, მართლწერის გამარტივებისათვის ერთგვარობა იყოს დაცული. რაც დიდად შეუწყობს ხელს მართებული ფორმების დამკვიდრებას, უნიფიკაციას და შეცდომების დაშვებისგანაც დაგვაზღვევს.

მართებულად მიგვაჩნია ფ. მაკალათიას მოსაზრება, რომ „ცალკე იწერება სახელობითი ბრუნვისნიშნისანი ატრიბუტული მსაზღვრელი, რადგან ასეთი მსაზღვრელი ტოპონიმის ბრუნებისას იცვლება მაღალმა მთამ...“⁵⁶ მაგალითებს დავუმატებდით: **შავი** კლდე (მთა ახმეტის, ბორჯომის მუნიციპ-ში), **შავი** ტყე (ონისა და ხულოს მუნიციპ-ში), **თეთრი** წყარო (ქალაქი), **მშრალი** ხევი, (მდ. გორის მუნიციპ-ში), **მყრალი** ოლე (მდ. გურჯაანის მუნიციპ-ში), **მყრალი** წყალი, **თეთრი** კლდეები, **შავი** ტყე, **დამპალი** წყალი, **ძველი** ვენახები... თუმცა, ერთგვარობა აქაც დარღვეულია: **ცივიწყარო** (მთა ხულოს მუნიციპ-ში)...

სხვადასხვაგვარი მიდგომა შემდეგ შემთხვევებშიც: **მლაშე ტბა** (ტბა **ნინოწმინდის** მუნიციპ-ში) და **მლაშეწყალი** (მდ. **დედოფლისწყაროს** მუნიციპ-ში); **მწვანე** კონცხი (კონცხი და ს. ხელვაჩაურის მუნიციპ-ში), **მწვანე** მთა (მთა **ნინოწმინდის** მუნიციპ-ში) და **მწვანემშენი** (ს. **მცხეთის** მუნიციპ-ში)...

დავუმატებდით, რომ ერთად უნდა იწერებოდეს ის ტოპონიმებიც, რომელთა პრეპოზიციური კომპონენტები შემდეგი ატრიბუტული მსაზღვრელებია: **პატარა**, **ქვემო**, **ქვედა**, **ზემო**, **ზედა**, **გალმა**, **გამოდმა**, **მწვანე**, **მლაშე** (ანუ ხმოვანზე დაბოლოებული მსაზღვრელები, რომლებიც გაქვავებულია და არ იბრუნება)...

ჩვენი აზრით, ფ. მაკალათიას დასაბუთება სავსებით მართებული და მისაღებია, თუ ეს ეხება მხოლოდ სახელობითში დასმულ თან-

---

⁵⁶ ფ. მაკალათია, „ტოპონიმთა აგებულებისა და მართლწერის ზოგიერთი საკითხი“, ქართული ენა და ლიტერატურა სკოლაში, N 3, 1974, გვ. 3, თბ.

ხმოვანფუძიან მსაზღვრელებს და არ უნდა ვრცელდებოდეს ხმოვან-
ფუძიან მსაზღვრელებზე. თუკი ერთად იწერება **შუახევი (მუნიციპ-
ის ცენტრი), ცხრამუხა** (ს. ხაშურის მუნიციპ-ში), **ცხრაწყარო** (უღელ-
ტეხილი **ბორჯომის** მუნიციპ-ში, ს. ზესტაფონის მუნიციპ-ში), **ჩხო-
როწყუ** (მეგრ. „ცხრა წყარო“ ქალაქი), **ჭითაწყარი** (მეგრ. „წითელი წყა-
ლი“ მდ. და ს. ზუგდიდის მუნიციპ-ში) **ჭითაუშქური** (მეგრ. „წითე-
ლი ვაშლი“ ს. ხობის მუნიციპ-ში), **მლაშეწყალი** (მდ. დედოფლისწყა-
როს მუნიციპ-ში), **შუაგორა** (მთა ახმეტისა და ს. ვანის მუნიციპ-ში),
ცხრაწყარო (უღელტეხილი **ბორჯომის** მუნიციპ-ში), **კოკოლაქედი**,
ქვემოჭალა, შუაუბანი...

ამ პრინციპს ექვემდებარება შემდეგი ტოპონიმები: **მწვანემშენი**
(ს. მცხეთის მუნიციპ-ში), კოკოლაქედი, ქვემოჭალა, შუაუბანი... ამ-
გვარი გეოგრაფიული სახელების დაწერილობა და მათი გამიჯვნა –
სხვადასხვაგვარად წერა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მიუღებლად მი-
გვაჩნია.

საანალიზო რეგიონში ხშირია პრეპოზიციური კომპონენტები
შემდეგი ატრიბუტული მსაზღვრელებით: **დიდი, პატარა, ქვემო, ქვე-
და, ზემო, ზედა, შუა, გაღმა, გამოღმა...** ჩვეულებრივ, ეს მსაზღვრელე-
ბი ქმნიან ანტონიმურ წყვილებს. ასეთი წყვილები მრავლად გვხვდე-
ბა: **ზემორენე – ქვემორენე; ახალი ბალები – ძველი ბალები; დიდი მთა**
– პატარამთა... (მათ შესახებ იხ. აგრეთვე ქვეთავი ატრიბუტულმსა-
ზღვრელიანი სახელები). გარდა ამგვარი ანტონიმური მსაზღვრელე-
ბისა, მრავლად გვხვდება საპირისპირო მეწყვილეების უქონელი
(კერძოდ, ამ შემთხვევაში) ტოპონიმები, რომლებიც ანალოგიურად
ცალ-ცალკე დაიწერება: **რგვალი ჭალა, ახალი უბანი...** მაგრამ ხმოვან-
ფუძიანი მსაზღვრელების შემცველი ტოპონიმები, რომლებიც ხმო-
ვანზე ბოლოვდება, ერთად დაიწერება: **კოკოლაქედი, ქვემოჭალა,**
შუაუბანი...

გავრცელებული მოსაზრების მიხედვით, სამსიტყვიანი ტოპო-
ნიმები, მეორადი ტოპონიმების წარმოებისას პირველადი ტოპონიმე-
ბი მართულ მსაზღვრელებად იქცევა და, სტრუქტურის სირთულის
მიუხედავად, გაუთიშავად დაიწერება, ხოლო ახალი, საზღვრული
კომპონენტი ცალკე დაიწერება. ვთქვათ, ასე: **წითელისაყდრის ხევი**

(შდრ.: წითელი საყდარი), **წითელიქალების მინდორი** (შდრ.: წითელი ქალები), **იდლეთისქედის სასაფლაო** (შდრ.: იდლეთის ქედი), **კოკოლაქედის წყალი**, **კოკოლაქედის წყარო** (შდრ.: კოკოლა ქედი)...

მსჯელობა სავსებით თანმიმდევრული და ლოგიკურია, მაგრამ მაშინ რა პრინციპს ეყრდნობა შემდეგი გეოგრაფიული სახელები – **ლასტისციხისხევი** (ს. მცხეთის მუნიციპ-ში), **კოდავარდისუბანი** (ს. ქარელის მუნიციპ-ში), **ქვითვირისწყალი** (ს. დუშეთის მუნიციპ-ში), **ჩელეთისთავისწვერი** (მთა ყვარლის მუნიციპ-ში), **შირიმისწყაროსქედი** (მდ. ახმეტის მუნიციპ-ში), **შუახორხისხევი** (მდ. დუშეთის მუნიციპ-ში), **მაღალიხევისღელე** (მდ. ქობულეთის მუნიციპ-ში), **მინაწყაროსღელე** (მდ. ცაგერის მუნიციპ-ში), **გიორგიწმინდისწყალი** (მდ. დუშეთის მუნიციპ-ში), **ნაცარგორისღელე** (მდ. ხაშურის მუნიციპ-ში), **ქვათახევისთავი**, **ქვახიდისწყალი** (მდ-ები ახმეტის მუნიციპ-ში), **შუამთისხევი** (მდ. ბორჯომის მუნიციპ-ში)...

როგორც ეს მაგალითები მიგვანიშნებს, ერთცნებიანი ტოპონიმების ერთად წერის ტენდენცია აშკარად იგრძნობა. ამდენად, მართებულად და სასურველად მიგვაჩნია, ეს გეოგრაფიული სახელებიც ერთად დაიწეროს.

დეფისით დაიწერება ტოლადშერწყმული კომპონენტები, ვინაიდან ისინი რამდენიმე გეოგრაფიულ ობიექტს აღნიშნავს. მაგ.: **თეზი-ფერმისგზა**, **თბილის-იგოეთისგზა**, **თვალად-გუდალეთისგზა**, **კაბერ-ჭავჭავისტყე**, **ფერმა-ჩანგილარისარხი**...

რაც შეეხება უცხო წარმოშობის ტოპონიმთა მართლწერას, აქ მდგომარეობა შედარებით მარტივია. ვინაიდან ოსური და აზერბაიჯანული რთული შედგენილობის ტოპონიმები ძირითადად – ქართველი მოსახლეობისათვის გაუმჭვირვალეა და ერთ ერთეულად, მთლიანობაში აღიქმება, ამდენად, მათი ერთად დაწერა ბუნებრივია.

ოსური წარმოშობის რთული ტოპონიმებია: **უაგმახთა**, **თელიმახთა**, **ზვარხუმი**, **ილოთექუეროდ**, **მარღისყედი**, **მარღითზანგი**, **მეტეხივასტერჯი**, **თასარფანდაგი**, **კლდემაღალავიჩემაფანდაგი**...

აზერბაიჯანული ტოპონიმებია: **იათაღინდარასე**, **ნამაზენდარასე**, **აჩხალენდარასე**, **იაგორინქილისასი**, **მირზაანონქურახანასი**, **ასკარინგუიუსუ**, **ბაირამაღინინგუისუნი**...

ჩამოთვლილი ტოპონიმები ერთად უნდა დაიწეროს, თუმცა, ამის საჭიროება არც არის. როგორც უკვე აღინიშნა უცნობი სემანტიკის ტოპონიმებთან დაკავშირებით ქართული და არაქართული პარალელური ვარიანტების დასახელებისას უპირატესობა, ძირითადად, ქართულ სახელებს ეძლევა არათუ წერისას, წარმოთქმისასაც კი.

დასკვნის სახით ვიტყვით, რომ საქართველოს გეოგრაფიული სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონიდან ზემოთ მოხმობილი არაერთი მაგალითი გვამღვს საშუალებას, გამოვთქვათ მოსაზრება, კიდევ ერთხელ გავიმეოროთ: რადგან ტოპონიმი ერთი გარკვეული ობიექტის საკუთარი სახელია, ერთი კონკრეტული ადგილის მისათითებელი სიტყვაა და, რაც მთავარია, იგი ერთგვებიანია. ამდენად, ქართულ რთულ ტოპონიმთა მართლწერისას ერთგვარობის დასამყარებლად და წერის გამარტივებისათვის, სასურველი და გათვალისწინებულია შემდეგი წესები:

1. ერთად უნდა დაიწეროს:

ა) რთული ტოპონიმები, რომელთა მსაზღვრელო პრეპოზიციური კომპონენტი მორფოლოგიურად გაცვეთილია, ე. ი. აკლია ბრუნვის ნიშანი ან მისი ნაწილი, ან საერთოდ გაქვევებულია. ეს შეეხება – ატრიბუტული მსაზღვრელის შემთხვევაში – სახელობით ბრუნვას, მართული მსაზღვრელის შემთხვევაში კი – ნათესაობითს. მაგ., **ბებრი[ს]წყაროები**, **ზვრი[ს]ბოლოები**, **ზოსლები[ს]ტყე**, **ვაშლი[ს]მიწები...**

ბ) თანხმოვანფუძიანი რედუცირებული ატრიბუტული მსაზღვრელი, რომელიც ფუძის სახით არის წარმოდგენილი საზღვრულთან. მაგ., **ახალქალაქი**, **დიდთელა**, **გრძელველა**, **რბილმინდორი**, **შავტყე...**

გ) პოსტპოზიციური ატრიბუტული მსაზღვრული, რომლის საზღვრული ფუძის სახით, ბრუნვის ნიშნის გარეშეა წარმოდგენილი. მაგ., **ჯვარდაბალი**, **ხევხმელა**, **ველგრძელა...**

დ) თუ მსაზღვრელი კომპონენტი საზოგადო სახელია და იგი ერთმარცვლიანი (მაგ., ტყე, მთა, გზა), იმის მიხედვით, პოსტპოზიციურია თუ პრეპოზიციური, ენკლიტიკის ძალით ერწყმის წინამავალ ან მომდევნო სიტყვებს. იგივე შეიძლება ითქვას ერთმარცვლიანი

მსაზღვრელების შესახებაც: წვერიგზა, ვაკეგზა... შუაქედი, შვამინდორი...

ე) თან-იან მრავლობითში დასმულ მართულ მსაზღვრელ-საზღვრულ მსაზღვრელებს, ჩვეულებრივ, ემფატიკური ა არ ახლავს. მაგ., ფშატიანთ[ა]ხოგირი, კიკოანთ[ა]ქედი, თუთუაანთ[ა]მიწები, თოიძიანთ[ა]უბანი, მღებრიანთ[ა]წყარო...

ვ) გაუცვეთელი ნათესაობითი ბრუნვით წარმოდგენილი მსაზღვრელ-საზღვრული, ანალოგიით, როგორც ზოგიერთი ტოპონიმის დაწერილობაა დამკვიდრებული: ცხენისწყალი, დედოფლისწყარო, აბაშისპირი, ქედისუბანი, მთისკალთა, ქვაბისხევი, თხინაშკარი...

ზ) სამსიტყვიანი ტოპონიმები, სტრუქტურის სირთულის მიუხედავად, გაუთიშავად დაიწერება: წითელისაყდრისხევი (შდრ.: წითელი საყდარი), წითელიჭალებისმინდორი (შდრ.: წითელი ჭალები), იდღეთისქედისსასაფლაო (შდრ.: იდღეთისქედი), კოკოლაქედისწყალი, კოკოლაქედისყარო (შდრ.: კოკოლაქედი)...

2. ცალ-ცალკე დაიწერება:

ა) სახელობითი ბრუნვისნიშნისანი ატრიბუტული მსაზღვრელი, რადგან ასეთი მსაზღვრელი ტოპონიმის ბრუნებისას იცვლება. მაგ., შავი ტყე (შავმა ტყემ), თეთრი კლდეები (თეთრმა კლდეებმა), დამპალი წყალი (დამპალმა წყალმა), ცივი წყარო (ცივმა წყარომ), ძველი ვენახები (ძველმა ვენახებმა), მშრალი ხევი (მშრალმა ხევმა)...

ბ) დეფისით დაიწერება ტოლადმერწყმული კომპონენტები, ვინაიდან ისინი რამდენიმე გეოგრაფიულ ობიექტს აღნიშნავს. მაგ.: თეზი-ფერმისგზა, თბილის-იგოეთისგზა, თვალად-გუდალეთისგზა, კაბერ-ჭავჭავისტყე, ფერმა-ჩანგილარისარხი...

4. ფორმაუცვლელი სიტყვები ტოპონიმებში

ფორმაუცვლელი სიტყვები, მათ შორის ზმნისართი და თანდებული, აქტიურად მონაწილეობს ტოპონიმთა წარმოებაში.

გეოგრაფიული სახელების საწარმოებლად ფაქტობრივად მხოლოდ ადგილის ზმნისართები გამოიყენება. მაგ., ზევით/ზეით, ქვეით/ქვეით, ზემოთ, გაღმა, გამოღმა, წინ, უკან, მაღლა, დაბლა, აქეთ, იქით...

აქედან ზოგიერთი მათგანი ზედსართავის, მსაზღვრელის ფუნქციით გამოდის და საზღვრულ სახელებს პრეპოზიციურად მიერთვის. მაგალითად,

ზევით//ზეით: ზევითბაგა, ზევითუბანი, ზევითი გზა, ზეითგორაკა, ზეითვენახები, ზეითრუ, ზეითწყალი, ზეითწყარო, ზემოთუბანი...

გამოღმა: გამოღმა, გამოღმაუბანი...

გალმა: გაღმა, გაღმაბაღი, გაღმაბაღები, გაღმავენახი, გაღმაკალოები, გაღმამიწები, გაღმასათიბები, გაღმაუბანი, გაღმაქედები, გაღმახოვლე, გაღმახოვლესქედი...

გალმა-გამოღმა: გაღმა-გამოღმა, გაღმა-გამოღმახოდაბუნები, გაღმა-გამოღმამზვრიანი...

მალლა: მალლაურწყავები, მალლაქედი, აშურიანისმალლაქედი...

დაბლა: დაბლაურწყავები, დაბლაკავთა...

ქვევით//ქვეით//ქვემოთ: ქვევითრუ, ქვევითბაგა; ქვეითგორაკა, ქვეითველი, ქვეითვაკე, ქვეითვენახები, ქვეითრუ, ქვეითუბანი, ქვეითწყალი, ქვეითწყარო, ქვეითი გზა; ქვემოთნაკვეთი; ქვემოარხი...

როგორც დასახელებული მაგალითებიდან ჩანს, დაპირისპირებული საზღვრულები ხშირ შემთხვევაში ანტონიმურ წყვილებს წარმოქმნის. მაგ., დაბლაურწყავები – მალლაურწყავი (ს. კავთისხევი), ქვეითუბანი – ზეითუბანი (ს. ფერმა), ქვედარუ – ზედარუ (ს. ნიაბი)...

ასევე ერთად უნდა იწერებოდეს ის ტოპონიმები, რომელთა პრეპოზიციური კომპონენტები შემდეგი ატრიბუტული მსაზღვრელებია: პატარა, ქვემო, ქვედა, ზემო, ზედა, გაღმა, გამოღმა, მწვანე (ანუ ხმოვანზე დაბოლოებული მსაზღვრელები)... ხშირად, ეს მსაზღვრელები ქმნის ანტონიმურ წყვილებს, ხანდახან კი, ცალფა.

კასპის მიკროტოპონიმიში ტოპონიმთა მაწარმოებელ ელემენტებად გვევლინება ე.წ. „ლოკალური“ თანდებულები -თან, -ზე, შუა და მიმართულების აღმნიშვნელი -უკან თანდებული.

-თან თანდებული:

საღორეებთან – სახნავ-სათესი; სახრჩობელებთან – ფერდობი; წისქვილებთან – ფერდობი; ჭადრებთან – სამოვარი; ქვითვირებთან

სახნავი; გარიყულასხიდთან – საქონლის შესაკრები; ვიწრომორევთან – საკარტოფილე ნაკვეთი; ყრალტბასთან – ტყე; დიდმუხასთან – სოფლის ცენტრი.

-ზე თანდებული:

რიყეზე – საქონლის გასარეკი ადგილი; საჭიდაოზე – პატარა საჭიდაო მოედანი; ბალიბოლოზე – სათიბი; ტორტლისპირზე – სამოვარი.

შუა თანდებული:

მტკვრისშუა – სანახირო, ორგაშუა – სახნავი, ხრამთაშუა – მინდორი, ორხევშუა, ხრამებშუა – სახნავები, გზებშუა – ბაღი...

-კენ თანდებული:

საწყობებისაკენ – კალო; ხვინჯიანთვენახებისაკენ – გზა; პაიჭიანთვენახებისაკენ – გზა; ასვალტისგზისკენ – გზა.

ბრუნვის ფორმათაგან ტოპონიმთა წარმოების ზოგადნობრივი პრინციპი გულისხმობს, რომ გეოგრაფიულ სახელთა უმრავლესობა იყენებს სახელობითის ან ნათესაობითის ფორმებს, მათთვის შეიძლებოდა დაგვემატებინა ლოკალურ ბრუნვათა ფორმებიც – როგორც უთანდებულო, ასევე თანდებულიანი. ეს უკანასკნელი უფრო მიკროტოპონიმიისათვის არის დამახასიათებელი.

სამართლიანია ვ. ნიკონოვის შენიშვნა: „მიკროტოპონიმები უფრო ახლოს დგას საზოგადო სახელებთან. პატარა ობიექტების სახელთა მნიშვნელობა, უმეტეს შემთხვევაში, ნაკლებად ფორმალურზე ბუღია. ისინი ხშირად საკუთარ სახელად ქცევის გზაზე დგას: „სამ ფიჭვთან“ ... -ჯერ მხოლოდ სახელწოდებათა ჩანასახებია. ტოპონიმად ჩამოყალიბების ფორმირების პროცესი ჯერ კიდევ წინა აქვს და მათგან მხოლოდ მცირეოდენილა თუ გაივლის ამ გზას ბოლომდე“ (ნიკონოვი 1965, 7).

ბუნებრივი იქნებოდა მსგავსი მოსაზრების გავრცელება ყველა ე.წ. ტოპომაწარმოებლებზე, მაგრამ თანდებულდართულ სახელთა ტოპონიმად ქცევას წინ უფრო მეტი დაბრკოლება ეღობება.

ქართულ ტოპონიმიაში თან თანდებულის „გაჩენის“ შესახებ სხვადასხვა მოსაზრებაა გამოთქმული.

აკ.შანიძის აზრით, ამგვარი გეოგრაფიული სახელები ქართულში თუშურის შემონატანს წარმოადგენს (შანიძე 142, 135).

თ.უთურგაიძე -**თან(ა)** თანდებულის წარმომავლობაზე არ მიუთითებს, მაგრამ მის ნასესხობაში ეჭვი არ შეაქვს. და თუმცა, აღიარებს მთის კილოებში გეოგრაფიულ სახელთა მაწარმოებელ -**თანა** სუფიქსის გავრცელების ფაქტს, მაგრამ კილოებში გეოგრაფიულ სახელთა საწარმოებლად -**თანა** თანდებულის გამოყენებას „ქართული კოლოებისათვის არაორგანულ წარმოებად“ თვლის (უთურგაიძე 1966, 89).⁵⁷

თანდებულიანი სახელების ტოპონიმებად ქცევა, „გაქვავება“ ბ.ჯორბენაძეს მხოლოდ გარკვეული კილოებისათვის დამახასიათებლად მიაჩნია (ჯორბენაძე 1976, 230).

კასპის რეგიონის ტოპონიმიური მასალების მიხედვით -**თან** თანდებულის გავრცელებულობა შემთხვევითი არ უნდა იყოს და არც ნასესხების შთაბეჭდილებას ტოვებს: ეს ფორმები თანაბრადაა გავრცელებული მთელი რეგიონის მიკროტოპონიმიში.

თანდებულის ტოპომწარმოებლად გამოყენების დამადასტურებელია აგრეთვე -**ზე** თანდებულის დართვა.

გვხვდება კიდევ ერთი თანდებული **შუა**, რომელიც ერთვის როგორც ბრუნვის ნიშნის შენარჩუნებით – ნათესაობით (მტკვრის-**შუა**), ისე ბრუნვის ნიშნის მოკვეციტ – მიცემითში (ხრამ**შუა**, ორხე-**შუა**). მრავლობით რიცხვში ტოპონიმი წარმოდგენილია ასევე მიცემითისა და ნათესაობითი ბრუნვის ფორმით, ამასთან, მიცემითში დგას -**ებ**-იანი ფორმა (ორგ**ზებშუა**, გ**ზებშუა**, გორაკ**ებშუა**, ხრამ**ებშუა**), ნათესაობითში კი **თ-ანიანი** (ხევ**თშუა**)...

აქვე უნდა აღინიშნოს ნათესაობითი ბრუნვის -**კენ** თანდებულის ფორმებიც. მართალია, ისინი შედარებით იშვიათად გვხვდება მიკროტოპონიმიში, მაგრამ საერთო ტენდენციას მხარს უჭერს და მას სისტემებრ ხასიათს აძლევს. მაგ., საწყობებისაკ**ენ**, ვენახებისაკ**ენ**...

წმინდა თანდებულებს გარდა, გეოგრაფიულ სახელებთან თანდებულის ფუნქციით გამოიყენება აგრეთვე ზმნისართები **წინ** და **უკან**. მაგ.:

---

⁵⁷ მოსაზრებას -**თან** თანდებულის სესხებისა და თანდებულის ფორმათა ტოპონიმებად ფუნქციონირების შესახებ მოწინააღმდეგეებიც ჰყავს (ჯორბენაძე 1976, 230).

უკან: ციხისუკან – ფერდობი; ხოვლგორუკან – ვენახი, სახნავი, სათიბი; გორებუკან – სახნავი; გარაჯსუკან – ბაღი; წვერსუკან – სახნავი; სხვილოსუკან – სათიბები; მაღაზიისუკან – უბანი...

წინ: საყდარწინ – მინდორი, წისქვილისწინ – რიყეზე გადასასვლელი ადგილი.

მსგავსი თანდებულიანი და თანდებულად გამოყენებული ზმნისართიანი ფორმები ტოპონიმისთვისაა დამახასიათებელი. მათ შუალედური ადგილი უჭირავთ აპელატივებსა და ტოპონიმებს შორის და უფრო აღწერით ფუნქციას ასრულებს, ვიდრე მითითებითს („წმინდა ტოპონიმის“ სპეციფიკურ ფუნქციას). მიკროტოპონიმის ამგვარი ფორმები არ ახასიათებს.

თ ა ვ ი III

ტოპონიმთა სემანტიკური ჯგუფები

ყველა ქვეყნისა და ყველა რეგიონის ტოპონიმიაში გამოიყოფა გარკვეული სემანტიკური ჯგუფები, რომელთაც სპეციფიკური ნიშნები ახასიათებს. ამ კლასიფიკაციას ან აღსანიშნი ობიექტის თავისებურება შეაპირობებს, ან – სპეციფიკური წარმოება, ანდა – ორივე ერთად. სხვა სახელები ჯგუფდება მათი გამომხატველი აპელატივების სემანტიკური რაგვარობისა და სპეციფიკური სიტყვაწარმოების მიხედვით.

სემანტიკური ჯგუფები მეტ-ნაკლებად ყველა რეგიონის ტოპონიმიაში დასტურდება, მაგრამ მათი რაოდენობრივი და თვისობრივი ურთიერთშეფარდება სხვადასხვაგვარია და რეგიონული ტოპონიმის ერთ-ერთი მიზანიც ამ ჯგუფების შეფარდებითი პროდუქტიულობის გამოვლენაა.

1. ჰიდრონიმები

ჰიდრონიმები ანუ წყალთა (ზღვების, ტბების, მდინარეების, წყაროების...) სახელწოდებები ენის ლექსიკის განუყოფელი ნაწილია და ტოპონიმებთან ერთად იმეორებენ საკუთარი სახელის ყველა ძირითად სტრუქტურულ-სემანტიკურ თავისებურებას. აგებულებით, წარმოებით, ფუნქციით ჰიდრონიმი ენის ისეთივე ერთეულია, როგორც ცალკე აღებული საკუთარი, ბრუნებადი სიტყვა თუ სიტყვათშეერთება.

მაგრამ როგორც სპეციალურ ლიტერატურაში მიუთითებენ, ჰიდრონიმებს გარკვეული სპეციფიკური ნიშნებიც ახასიათებს. ისინი ტოპონიმთა უძველეს ფენას წარმოადგენს (ს.ჯანაშია, ს.კაკაბაძე, ს.მაკალათია...) და სხვა ტოპონიმებთან შედარებით, მეტი სტაბილუ-

რობითაც ხასაითდება განსაკუთრებით – დიდი მდინარეების სახელები). იმ შემთხვევაში, როცა ჰიდრონიმი იმავდროულად ოიკონიმიც არის, ლაპარაკობენ ბუნებრივი ობიექტის, ამ შემთხვევაში – ჰიდროგრაფიული ობიექტის სახელის „მნიშვნელობის გადატანა-გაფართოებაზე: ხელოვნური ობიექტი, ჩვეულებრივ, ბუნებრივი ობიექტისაგან სესხულობს სახელს, ამ შემთხვევაში – წყლის სახელი უნდა დარქმეოდა დასახლებულ პუნქტს“ (შ.აფრიდონიძე, ფ.მაკალათია).

ჰიდრონიმთა შედარებითი სიძველისა და სტაბილურობის გამო მათში შემონახულია მრავალი იმ ტოპონიმის ფუძე, რომელთაც აღარ იცნობს თანამედროვე გეოგრაფიული ნომენკლატურა. ასეთი ჰიდრონიმი, ცხადია, წარმოადგენს ერთ-ერთ სანდო წყაროს, რომლის მიხედვითაც შეიძლება აღვადგინოთ ოდინდელი ტოპონიმიკური „სურათი“, მოვახდინოთ ამა თუ იმ გეოგრაფიული ობიექტისა თუ დასახლებული პუნქტის ლოკალიზაცია.

„ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც ისმის რეგიონულ ტოპონიმიკაში ჰიდრონიმებთან დაკავშირებით, არის წყლის აღმნიშვნელ გეოგრაფიულ ტერმინთა შეფარდებითი პროდუქტიულობა.

კასპის რეგიონში გავრცელებულია ჰიდრონიმების მიმანიშნებელი რამდენიმე სახელი. აღსანიშნავია, რომ მათ შორის **წყალი** და **მდინარე**, ერთი მხრივ, და **წყალი** და **წყარო**, მეორე მხრივ, სინონიმურად იხმარება. ოღონდ, **წყარო** საკუთრივ წყაროს აღმნიშვნელია, მაშინ, როცა **წყალი** აღნიშნავს სხვადასხვა ჰიდროგრაფიულ ობიექტს – მდინარესა და ღელეს, წყაროსა და ნაკადულს, რუსა და არხს, მაგრამ არა პირუკუ: სახელწოდება წყარო არ გულისხმობს წყაროს გარდა სხვა ობიექტს – ნაკადულს, რუს ან ღელეს.

ჰიდრონიმებში ამ სახელთა შეფარდება **წყაროს** საგრძნობ უპირატესობაზე მეტყველებს: ერწო-თიანეთის ტოპონიმიში⁵⁸ **წყარო**

---

⁵⁸ იხ. გ.ბედოშვილი, „ერწო-თიანეთის ტოპონიმი“, გვ. 11-12, 1980, თბ.

107-ჯერ გვხვდება, წყალი (წყალა) – 37-ჯერ, კასპის რეგიონის მასალაში წყარო 513-ჯერ, წყალი/წყალა – 177-ჯერ დასტურდება⁵⁹, არაგვის ხეობის ფშავის მასალაში კი⁶⁰ – წყარო 18 შემთხვევაშია ფიქსირებული, წყალი კი – არც ერთხელ. და ეს არათანაბარი შეფარდება სავსებით კანონზომიერია, რადგან წყალს სინონიმებად კიდევ მოეპოვება სხვა ინდიკატორები, როგორცაა მდინარე, რუ, ღელე... წყარო კი, მხოლოდ სათანადო ჰიდროლოგიეტის აღმნიშვნელია. ამით შეიძლება აიხსნას ერთი ტერმინის სიმცირე და მეორის სიმრავლე.

სტრუქტურული თვალსაზრისით, ქართული (ქართველური) ჰიდრონიმები, ზოგადად ტოპონიმების მსგავსად, სამ ძირითად ტიპად გვხვდება: მარტივი, ნაწარმოები და სიტყვათშეერთება.

კასპის რეგიონში ძირეული ჰიდრონიმები შედარებით ნაკლებია და მეტწილად აპელატივებს ემთხვევა. მაგ., რუ (ს. ბარნაბიანთკარი), ტბა (ქ. კასპი, სს. აღიანი, ერთაწმინდა), წყარო (სს. ახალშენა, ბარნაბიანთკარი, გორაკა, გოსტიბე, გრაკალი, ზადიანთკარი, თეზი, ოკამი), არხი (სს. ლამისყანა, სამთავისი, ფერმა, ჩანგილარი)...

ძირეული ჰიდრონიმი ქართულში ჩვეულებრივი სახელია, რომელიც სხვა საკუთარ სახელთა მსგავსად მრავლობით რიცხვს ვერ აწარმოებს.

უფრო ფართოდაა წარმოქმნილი ჰიდრონიმები:

ა) -ა ტოპოფორმანტიტ ნაწარმოები: ტორტლ-ა, სამსალ-ა, წაწალ-ა (წყაროები)...

ბ) -ურ-ა//ულ-ა. ეს სუფიქსები მეტად აქტიური საწარმოქმნო საშუალებაა. აღნიშნული სუფიქსები მოქმედებს როგორც მიკროტოპონიმებში, ისე ჰიდრონიმებში.

გ. მაკალათიას აზრით, -ურ-ა//ულ-ა სუფიქსები უპირატესად ჰიდრონიმებში გამოიყენება და მას ჰიდრონიმთა მაწარმოებელი უწოდდა. პ.ცხადაია თვლის, რომ -ურ-ა ორიდან ერთ-ერთი ძირითადი ტოპომაწარმოებელია, რომელიც ტოპონიმისაგან აწარმოებს იმ მდინარის სახელწოდებას, რომელიც ამ ტოპონიმით აღნიშნულ ობიექტს

---

⁵⁹ იხ. ვ.მაღრაძე, „ქართველური ჰიდრონიმები“, გვ. 86-94, 2004, თბ.

⁶⁰ იხ. ფ.მაკალათია, „არაგვის ხეობის ფშავის ტოპონიმიკა“, გვ. 90-93, 1976, თბ.

ჩაუდის ან იქვე იწყება. ეს აზრი კასპის რეგიონის მასალაზეც რეალური ჩანს. განხილულ მასალაში ეს ფორმანტი თითქმის მხოლოდ წყლის აღმნიშვნელია. მაგ., კავთ-**ურ-ა** (ს. კავთა), ნიჩბ-**ურ-ა** (ს. ნიჩბისი), ოძ-**ურ-ა** (ს. ოძისი), გუდალ-**ურ-ა** (ს. გუდალეთი), კოწახ-**ურ-ა**, ლეხ-**ურ-ა**,⁶¹

დისიმილირებული ფორმით: ჭურ-**ულ-ა**, ლავრ-**ულ-ა** (ხანდა-ხან ლავრულიც ითქმის), ცხირ-**ულ-ა**, ნატრ-**ულ-ა**.

მაგრამ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ **-ურ-ა**/**-ულ-ა** მაწარმოებლები ქართულ ტოპონიმიაში არამარტო ჰიდრონიმებს აწარმოებს (იხ. თავი II, 2.ა.).

გვინდა განსაკუთრებული ყურადღება მივაპყროთ ჰიდრონიმ **ლეხურას** ეტიმოლოგიას.

სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ **ლეხურა** და **ლიახვი** ერთმანეთის შესატყვისია. თუმცა, სხვადასხვა მეცნიერი სხვადასხვა ენის საფუძველზე გაააზრებინებს ამ სახელებს.

ს. კაკაბაძის ვარაუდით, ლიახვი და ლეხურა ეკვივალენტებია და აღნიშნავენ გვერდს. „ლიახვი (იგივე ლეხი) სვანური (სვ. ლეხ-^{*}ლეგ-ლესგ)⁶² ტერმინი ლეხი აშკარად ისმის ახლანდელ ლეხურაში“ (კაკაბაძე 1925, 3).

ასევე ერთი წარმოშობისად მიაჩნია **ლეხი** (< **რეხი** < **რეხვა**) და **ლიახვი** გ.ბურჭულაძესაც, სადაც საერთო ძირად **ხვ**-ს თვლის (ბურჭულაძე 1987, 4).

ლეხურა, როგორც ცნობილია, წარმოადგენს მტკვრის მარცხენა შენაკადს ლიახვსა და ქსანს შუა, დაბა ქსანთან ახლოს. თვით ლიახვს კიდევ აქვს ერთი შენაკადი პატარალიახვის სახელწოდებით. „ლიახვი, პატარა ლიახვი, ლეხურა – ეს ერთი და იგივე ტერმინის სხვადასხვაობით მოხსენება უნდა ამტკიცებდეს, რომ ამ ტერმინს აქ, ამ ტერი-

---

⁶¹ იხ. ვ. მაღრაძე, „ქართველური ჰიდრონიმები“, 2004, თბ., ასევე, ვ. მაღრაძე, „ლეხურა და ლიახვი“, კრებ. „ეტიმოლოგიური ძიებანი“, VI, „მეცნიერება“, გვ.134-137, 1997, თბ.

⁶² უნდა აღინიშნოს, რომ სვანურში მსგავსი ძირის სიტყვები შესატყვისი მნიშვნელობით ვერ მოვიძიეთ, ვ.თოფურია, მ.ქალდანი 2000. (ასევე არ დასტურდება ქართული ენის არცერთ დიალექტში).

ტორიაზე, მაგრად ჰქონდა ფეხი მოკიდებული და ისიც საკმაოდ ფართო მანძილზე, რომ ეს არ იყო მარტო მდინარის აღმნიშვნელი სახელწოდება. არამედ მას ჰქონდა ტერიტორიული მნიშვნელობაც“ (კაკაბაძე 1925, 3).

მას ძველად ქართულ დოკუმენტებში **ლევხ** ეწოდებოდა, სომხურ საისტორიო წყაროებში – **ლევ** და **ლევახ**, ოსები კი, **ლევახ**-ს ეძახიან (ჭუმბურიძე 1987, 464).

თავისთავად, ბუნებრივი ჩანს სვანური **ლევ**-იდან ამ მდინარის სახელწოდების მიღება **-ურ-ა** სუფიქსის დართვით **ლევ+ურ-ა**. მაგრამ ვახუშტი ბატონიშვილი სახელწოდება **ლევურას (რეხულას)** დაბა **რეხას** უკავშირებს: „ჭალის ზეით არის დაბა რეხი, რომლის გამო იწოდება მდინარე ესე“ (ვახუშტი ბატონიშვილი 1973, 365). „ხოლო წლევის მთას გასჭრის მდინარე რეხულა“ (იქვე, 364). თუ ამოსავლად ვიგულისხმებთ **რეხ**- ძირს, მას უნდა დართვოდა ჰიდროფორმანტი **-ურ-ა** და მიგველო **რეხ+ურ-ა**, დისიმილაციით **რეხ-ულ-ა**. და ასეც დასტურდება ვახუშტი ბატონიშვილთან. ამავე რეგიონში გვხვდება მდინარე ორჭოსნულა (შიდაქართლში არსებულ სოფელ ორჭოსანის სახელწოდებისგან).

მდინარე **ლევურის** სახელწოდება **რეხ**-ისაგან მომდინარეობას მხარს უჭერს ზ.ჭუმბურიძეც (ჭუმბურიძე 1987, 464).

დავიმოწმებთ უ. სახლთხუციშვილის მსჯელობას: „სოფელზე [გლდანი] ჩამომდინარე წყალს ვახუშტი გრდანის წყალს უწოდებს. გრდანის წყლის პარალელური ფორმაა გრდანულა.-ურა სუფიქსი რომ ჰიდრონიმთა მაწარმოებელია, ეს ცნობილი ფაქტია, თუ ფუძეში რ ბგერა გვაქვს და მას უშუალოდ მოსდევს -ურა სუფიქსი, იგი დისიმილაციით -ულა-დ იქცევა. ამიტომაც გრდანი > გრდან-ულ-ა. ეს ჰიდრონიმი გლდან ფუძიდან რომ მომდინარეობდეს, მაშინ იქნებოდა: გლდანი > გლდან-ურა და არა გლდანულა (უ.სახლთხუციშვილი 1997, 102).

ამდენად, თუ ძირში გვექნებოდა **რეხ**-ი (და არა **ლევხ**), მივიღებდით **რეხ-ულა**-ს, ხოლო ფუძისეული რ- თანხმოვნის ცვლილების შემდეგ **ლევულას**, ისევე, როგორც ზემოთ დასახელებულ შემთხვევაში (გლდანულა).

ანდა მოვუხმით ზ. ჭუმბურიძის განმარტებას **ძირ-ულ-ა-ს** წარმოშობის შესახებ: სახელწოდება წარმოქმნილია **ძირ** სიტყვაზე – **ურ** და **-ა** სუფიქსების დართვით, ხოლო რადგან ქართული გაურბის ერთ სიტყვაში ორი **რ**-ს თავმოყრას, **ძირურას** ნაცვლად მივიღეთ **ძირულა** (ჭუმბურიძე 1987, 526) და არა **ძილურა**. გავიმეორებთ, რომ კანონზომიერად მივიღეთ **ძირულა** და არა **ძილურა**, ანუ შეიცვალა ფორმანტი და არა ფუძისეული **რ**.

ჩვენი ვარაუდით, **ლექურა** წარმოქმნილია **ლექ**- ძირზე **-ურა** რთული ჰიდროფორმანტების დართვით (მალრადე).⁶³ **ლიახვი** არც ჰიდრონიმისა და არც, ზოგადად, ტოპონიმის რომელიმე მაწარმოებლით გაფორმებული არ არის⁶⁴ (გამრეკელი 1958, 55). ამის გამო საჭიროდ მიუჩნევიათ მისი სხვა ენის საფუძველზე გააზრიანება და ახსნა. ვ.გამრეკელი ამგვარად შლის **ლიახვს**: „ლია (< **ლუო**, **ლოა** – თოვლი) და **ხუ** (< **ხი** – **წყალი** (მდინარე) ან **თოვლ-წყალი** ჩაჩნური (ნახური ენის საფუძველზე (იქვე).

ნ. ითონიშვილის მოსაზრებით, ლიახვის სახელწოდება წარმომდგარია **ლია** და **ხევიდან** – ე.ი. **ლიახევი**. რადგან მდინარე სათავეს იღებს როკის ხეობაში სბასა და მაყას შორის მდებარე ლიას მთიდან. ამ წყლის კალაპოტს ეწოდება ლიას ხევი, ლიას ხეობა, ლიახევი > ლიახვი (ითონიშვილი 2002, 162).

ზ. ჭუმბურიძე თვლის, რომ ლიახვი შეიძლება ქართველური ენების მიხედვით აიხსნას. სახელდობრ, ლი-ლექუ და ლი-ლხუე სვანურად ყინულის დნობას, ლხობას ნიშნავს. შესაძლებელია, მასთან კავშირში იყოს თვით ლხობა ზმნის ძირიც (ლხუ-ება, ლლუ-ება) (ჭუმბურიძე 1982, 203).

---

⁶³ იხ. ვ. მალრადე, „ლექურა“ და „ლიახვი“, კრებ. „ეტიმოლოგიური ძიებანი“, VI, „მეცნიერება“, გვ. 134-137, 1997, თბ.

⁶⁴ **ლიახვის** სახელწოდების წარმოშობას ვ. გამრეკელი ძვ. წ. საუკუნეებს მიაკუთვნებს. აზრის გამოთქმის საშუალებას აძლევს ის ფაქტი, რომ მდინარე არაგვის სახელი ფორმით **არაგო** დამოწმებულია ანტიკურ წყაროებში უკვე პირველ საუკუნეებში ახ. წ. ანალოგიით **ლიახუც**, ასკვნის მეცნიერი, **არაგოა**ზე უფრო ხნიერი თუ არა, არც უფრო ახალგაზრდააო. ეს მოსაზრება ამართლებს **ლიახვის** მაწარმოებლებით გაუფორმებელ სახეს.

აქვე დავუმატებდით, რომ ჩაჩნურად სინტაგმა თოვლის წყალი **ლიხი-დ** გამოითქმის. შეიძლება ქართული ენიდან ჩაჩნურში გასვლისას სიტყვამ სახეცვლილება განიცადა, მითუმეტეს, მსგავსი შემთხვევა ხშირია. ინტერესს მოკლებული არ უნდა იყოს ის ფაქტი, რომ **ლია-ხვ**-ის პირველი კომპონენტი **ლია** ფართოდ არის გავრცელებული ქართულ ენასა და მის დიალექტებში: **ლია** – ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში ახსნილია – 1. ლამი, საფლობი, ტალახი; 2. მოვარდნილი ან მიშვებული წყლის ღვარი ან გუბე (ქეგლ 1986). ნ. და დ. ჩუბინაშვილებთან – ლამს, ტალახს, საფლობს ანუ იმავე ლიამბალს ნიშნავს (ნ. ჩუბინაშვილი 1961, დ. ჩუბინაშვილი 1984); მეგრულში – ლამი ანუ საფლობი, ტალახია (თ. სახოკია 1979); აღ. ნეიმანთან **ლია** ჭაობის, ჭანჭაობის, ლამპილას, ოლეს, საფლობის, ბლანტის, ჭყანტობის, ჭყანტეს, უყეს სინონიმია (აღ. ნეიმანი 1978); ფშაურ დიალექტში – დატბორილ წყალს; მესხურში – გუბეს, ტბორს; ქიზიყურში – დაღვრილ წყალს, ღვარს აღნიშნავს (აღ. ღლონტი 1984). იმავე ქართულურში **ლია-ლიად** – გუბე-გუბედ დამდგარ წყალზე მიუთითებს (ქდლ 8). **ლიანქერი** ნ. და დ. ჩუბინაშვილებთან დამდგარი თოვლის ნადენ ღვარს ეწოდება. ლეჩხუმურ დიალექტში **ლიადვი** მომატებულ, ამღვრეულ მდინარეს ნიშნავს (აღ. ღლონტი 1984), რაც სწორედ ლიახვის დამახასიათებელი თვისებაა. სიტყვის მეორე ნაწილი **ღვ** – **ღვ-არ** (ნიაღვარი, დაღვრილი) ძირად გვესახება; **ლია-ღვ**-ი → **ლია-ხვ**-ი. მეღერი **ღ**-ს **ხ**-დ გადასვლა ჩვეულებრივი ფონეტიკური მოვლენაა. ქართლური დიალექტის მიმოხილვისას თ. სახოკია **ღ** > **ხ** პროცესს ბუნებრივად არ მიიჩნევს. აღნიშნავს, რომ აღმოსავლური კილოებისათვის ასეთი მაგალითები საერთოდ არ არის დამახასიათებელი, უჩვეულოა ქართლურისათვისაც და აქვს შემთხვევითი ხასიათი (გრ. იმნაიშვილი 1974, 185). შეიძლება, მაკროტოპონიმიაში არ იყოს დადასტურებული, მაგრამ ამგვარი პროცესები მაინც გვხვდება ქართლურ დიალექტში. თუ დავიმოწმებთ მიკროტოპონიმებსაც: **ხეთიშობელი** (სს. გომი, ზენადრისი, ლამისყანა, მრგვალი ჭალა, ქვემოჭალა), **ხეთიშობლისკაკალი** (ს.ოკამი), **ხეთიშობლისმიწები** (ს.საკორინთლო), **ხეთიშობლისნიში**, **ხეთიშობლისქედი** (ს.იგოეთი), ლავრისხევის**ხეთიშობელი** (ს.თელადგორი). **ღ** ბგერის დაყრუების გზით **ხ**-ში გადასვლის ფაქტს ადასტურებს ბ. ჯორბენამეც (ჯორბენამე 1989),

202). ზემოთ მოყვანილი ფაქტები და ვარაუდები, ჩვენი აზრით, გვაძლევს **ლიახვისა** და **ლუხურის** ქართულ ნიადაგზე გააზრინების უფლებას და საფუძველს აცლის მათი ერთი სახელიდან წარმოშობასა და იდენტიფიკაციას (მაღრაძე 1997, 137), მით უმეტეს, ჩაჩნური ენიდან **ლიახვის** წარმომავლობის მტკიცებას.

გ) **-ალა** და **-ელა** მაწარმოებლებს ზოგი მკვლევარი ჰიდროფორმანტებად მიიჩნევს. კასპის რეგიონში ისინი თითქმის არ გვხვდება. მაგ., ჩახრი-**ალა** – ჩანჩქერი (ს. თელადგორი), საბანაო (სს. გომი, იგოეთი), წყარო (ს. დოესი); ჩახრი-**ელა** – ჩანჩქერი (სს. თვალადი, ნოსტე); საკმი-**ელა** – წყარო (სს. ბორტა, მეტეხი).

-ურა, **-ალა** და **-ელა** სუფიქსები ტოპოფორმანტებსაც აწარმოებს (იხ. პრეფიქს-სუფიქსებით ნაწარმოები სახელები).

ჰიდრონიმთა დიდი ნაწილი მიღებულია სიტყვათშეერთების გზით, რომელიც გრამატიკულად შეთანხმებული და მართული მსაზღვრელისა და საზღვრულისაგან მიიღება. ორივე მოდელი პროდუქტიული ყოფილა ისტორიულად. ჰიდრონიმთა ახლანდელ ნომენკლატურაში გამოიყოფა ორი ფენა: უძველესი და გვიანდელი. უძველესად უნდა იქნეს მიჩნეული პოსტპოზიციური წყობა – საზღვრულ-მსაზღვრელი. ეს წარმოება ძველად უფრო ყოფილა გავრცელებული, ვიდრე დღესაა. შეთანხმებული და მართული მსაზღვრელ-საზღვრული უფრო გვიანდელი მოდელი უნდა იყოს. როგორც გაანალიზებული მასალა გვიჩვენებს, საზღვრულ-მსაზღვრელის ორიოდე მაგალითიდაა შემორჩენილი: **ხეხმელა** (ს. გრაკალი), **ხეხმელა** (ს. ხოვლე), **რუსხმული** (სს. თვალადი, ქვემოჭალა, წინარეხი)...

საკმაოდ ხშირია ატრიბუტული მსაზღვრელით ნაწარმოები ჰიდრონიმები: **შავწყალა**, **ჯუარაგზა**, **მოკაკული** რუ, **წაბლარუ**, **ქვედარუ**, **ცივი წყალი**, **მლაშეწყალი**, **დამპალი წყარო**, **პატარაწყარო**, **დამშრალი წყარო**, **მზვარეწყარო**, **ზედაარხი**, **ცენტრალური არხი**...

როგორც მსაზღვრელ-საზღვრულიან ტოპონიმებთან დაკავშირებით ითქვა, რომ გაბატონებული ადგილი მაინც მართულ მსაზღვრელს უჭირავს ჰიდრონიმებშიც: **კუსწყარო**, **ზენადრისისწყარო**, **თეთრათხევისწყარო**, **წვერისწყარო**, **აბაზასწყარო**, **ზეთი(ს)წყარო**,

ფერდი(ს)წყარო; კოდისრუ, კოშკისრუ, სიონისრუ, თეზისრუ, ფშა-ტი(ს)რუ; მილისწყალი, ლავრისწყალი; საფქვავისტბა, ხოდაშენის-ტბა; იგოეთისარხი, შუაუბნისარხი, ტირიფონასარხი; ნაბახტევიან-თქა; ნადარბაზევისღელე, აბრმიანთღელე...

ჰიდრონიმების შედგენაში მონაწილეობს როგორც ზედსართავი და არსებითი სახელები, ისე მიმღობები: **სარწყავი** არხი, **სარწყავი** რუ, **კენჭიყარასწყარო**, **წაგლეჯილნერგისწყარო**, **მდგნარისწყარო**...

კომპოზიციური ჰიდრონიმები გვხვდება, თუმცა ნაკლებად, პოსტპოზიციური წყობითაც: **რუსხმული** (მეტათეზისით: **ლურსხმული**), **ხეხმელა**...

2. ფლორის აღმნიშვნელი სახელები

არანაკლებ გავრცელებულია საკვლევ რეგიონში ფლორასთან დაკავშირებული ტოპონიმები. მცენარეთა სახელები ან მათი ერთობლიობის აღმნიშვნელი სახელები ხშირად წარმოადგენს გეოგრაფიულ საკუთარ სახელწოდებებს.

მცენარეული საფარიდან ყველაზე ხშირად ხეთა სახელები გვხვდება ტოპონიმებად. ეს გამოწვეული უნდა იყოს, უმთავრესად, იმით, რომ ცალკეული ხე, ხეთა ჯგუფი თუ ერთგვაროვანი ჯიშის ტყე მკვეთრი საორიენტაციო ნიშანია მიწის ზედაპირზე. ხშირია ისეთი შემთხვევებიც, როცა ხე ან ტყე უკვე დიდი ხანია აღარ არსებობს, ადგილს კი, მათი სახელები შერჩენია. მაგ., კასპის რეგიონის ტოპონიმები თუხარლიანთ**ტყე** (ს. საკორინთლო) და მრგვალი **ტყე** (ს. ზენადრისი) ამჟამად მინდვრების სახელებია, **თელა** (ს.გომი) – ვენახებისა, **თელეები** (ს.ახალციხე) – სახნავისა...

ტყეების აღსანიშნავად მეტწილ შემთხვევაში გვხვდება ისეთი ტოპონიმები, რომელთა ამოსავლად თვით იმ ხემცენარის სახელი, რომელიც ამ ტყეში იზრდება. მაგ., **თელიანვაკე**, **წიფლიწყარო**, **რცხილიანი**, **მუხიანი** (ყველა სახელი ტყის აღმნიშვნელია)... მაგრამ ტყეების სახელთა შორის გვხვდება სხვა რიგის სახელებიც. მათგან ყველაზე ტიპური და მრავალრიცხოვანია კომპოზიციური, მსაზღვრელ-საზღვრულის სტრუქტურის მქონე სახელები. საზღვრულად ამ სახე-

ლებში, ჩვეულებრივ, გამოდის აპელატივი **ტყე**, ხოლო მსაზღვრელად შეიძლება იყოს როგორც ატრიბუტული, ისე მართული მსაზღვრელი.

ატრიბუტულ მსაზღვრელად გვხვდება ზედსართავი, მიმღობა და, იშვიათად, არსებითი სახელიც: **შავი ტყე**, **მრგვალი ტყე**, **მაღალი ტყე**, **შეკრული ტყე**, **ბარდიანი ტყე**, **რიყიანი ტყე**, **ჩოხიანი ტყე**, **გამოწეული ტყე**, **ფერდატყე**, **ქოჩოჩატყე**, **მზვარეტყე**, **საამილახვროტყე**... მართულ მსაზღვრელად გვხვდება როგორც აპელატივი ისე ტოპონიმი: **ხარიჭამიასტყე**, **სოსიასტყე**, **მზვარესტყე**, **სანალოესტყე**, **ნერგებისტყე**, **საკირეებისტყე**, **ყვავილებისტყე**, **სამებისტყე**, **ერთაწმინდისტყე**, **ცხირეთისტყე**, **მაღალანთტყე**, **ნანიანთტყე**...

კასპის მიკროტოპონიმიაში ხშირია -იან სუფიქსით ნაწარმოები სახელები.

-იან ყოლა-ქონების მორფემა, ტოპონიმებში ამა თუ იმ საგნის, ნივთის, ადგილის, მცენარის, ცხოველის ყოლა-ქონებას გვიჩვენებს (შანიძე 1978, 122-123; ჯანაშია 1959, 43-45). თუმცა, -იან ბოლოსართი აქტიურად აწარმოებს ტოპონიმებს მცენარეთა სახელებიდანაც. -იან სუფიქსი საკვლევი რეგიონის ტოპონიმიაში მცენარეთა სახელებისაგან ან მცენარულით დაფარული მიწების გარკვეულ მონაკვეთზე მიუთითებს. მაგალითად, რცხილ-იანი-ი, ფიჭვ-იანი-ი, მუხ-იანი-ი, პანტ-იანი-ი, ძეძვ-იანი-ი, შავრცხილ-იანი-ი, კაკლ-იანი-ი, ნაძვ-იანი-ი, თუთ-იანი-ი, ტყემლ-იანი-ი, ურთხლ-იანი-ი, ვაშლ-იანი-ი, ვერხვ-იანი-ი...

-იან სუფიქსის დართვის შედეგად ტოპონიმები მიიღება სხვადასხვა ბალახეულის სახელწოდებებისაგანაც: **ჭინჭრ-იანი-ი**...

ზოგ რთულ ტოპონიმს ჩამოცილებული აქვს საზღვრული სიტყვა – ტყე და დარჩენილია მხოლოდ მსაზღვრელი: **ნაძვიანი**, **ფიჭვიანი**, **თელიანი**, **მუხიანი**, **შვინდიანი**, **თხმელმუხიანი**, **რცხილიანი**...

გარდა -იან სუფიქსისა, საანალიზო რეგიონში გვხვდება-ნარ-იანი წარმოებაც. ამ სუფიქსის ფუნქცია სპეციფიკურია: იგი, ჩვეულებრივ, აწარმოებს ხეთა კრებულის აღმნიშვნელ სახელებს. კასპის რეგიონის ტოპონიმიაში მრავლადაა ამგვარი წარმოების მაგალითი: **ფიჭვ-ნარ-ი**, **ნაძვ-ნარ-ი**, **ვაშლ-ნარ-ი**, **მუხ-ნარ-ი**, **სხალ-ნარ-ი** (<- მსხალ-ნარ-ი), **წიფ-ნარ-ი** (<- წიფლ-ნარ-ი), **რცხილ-ნარ-ი**, **ძეძვ-ნარ-ი**, **ჯაგ-ნარ-ი**, **ძეძვ-ნარ-ეები**...

აღსანიშნავია, რომ **-ნარ** სუფიქსი საანალიზო რეგიონში მცენარეთა კრებულის აღმნიშვნელ სახელთა გარდა, სხვა ობიექტების სახელწოდებებს არ აწარმოებს.

მ. ჩიქოვანს ლექსუმის ტოპონიმიკურ სახელთა მიმოხილვისას გამოთქმული აქვს მოსაზრება, რომ: „არ//ალ-ს -ნარ ენაცვლება: წაბლნარი//წაბნარი“... (ჩიქოვანი 1949, 234).

ჩვენი აზრით, **-არ//ალ** ფორმანტები კი არ ენაცვლება **-ნარ** სუფიქსს, არამედ ისინი ამ უკანასკნელის გაცვეთის შედეგადაა მიღებული. კბილისმიერ ბგერასთან მეზობლობაში სონორი **-წ** დაიკარგა და დარჩა **-არ**. ამის დადასტურებაა ტოპონიმი შინდ-**არ**-ებ-ი (ს. ზემოჩოჩეთი).

მაგრამ საინტერესოა, რომ მ. ჩიქოვანის მაგალითები სწორედ ჩვენს მოსაზრებას უჭერს მხარს. **წაბლნარმა** ერთ შემთხვევაში მოგვცა **წაბლარი**, ხოლო მეორეში **წაბნარი**. ეს კი იმის მტკიცების აშკარა საფუძველს გვაძლევს, რომ ფორმანტისეული სონორი **წ** იკარგება არა მარტო კბილისმიერი **დ**-ს შემდეგ, არამედ სონორთან (ამ შემთხვევაში ნუნისმიერ **ლ**-ს) მეზობლობაშიც. მოვლენა დასტურდება, როდესაც თავს მოიყრის სამი თანხმოვანი. (მაგ., **თხილნარში წ**-ს ჩავარდნა არ დასტურდება).

როგორც ზემოთ დასახელებული მაგალითებიდან ჩანს, **-იან** და **-ნარ** სუფიქსების საწარმოქმნო ძალა აშკარად არათანაბარია. **-იან** სუფიქსი საგრძნობლად სჭარბობს **-ნარ** სუფიქსს.

-იან სუფიქსის გავრცელებულობა სავარაუდებელს ხდიდა, რომ ამ ფორმანტს იგივე ფუძეები დაირთავდა, რომლებთანაც **-ნარ** სუფიქსი გვხვდებოდა მართლაც, შდრ.: ფიჭვ-**ნარ**-ი (ს. გუდალეტი) – ფიჭვ-**იან**-ი (სს. გუდალეტი, კავთისხევი, ლავრისხევი, ნოსტე, ჭყოპიანი, ცხირეთი) (**-ნარ** და **-იან** სუფიქსები შეფარდება 1:6-სთან); ნამვ-**ნარ**-ი (სს. ლავრისხევი, ქვემოჭალა) – ნამვ-**იან**-ი (სს. გუდალეტი, ქვემოჭალა, ცხავერი) (სუფიქსების შეფარდება – 2:3); ძემვ-**ნარ**-ეები (ს. თვალადი) – ძემვ-**იან**-ი (სს. გორაკა, ზენადრისი, პანტიანი, სამთავისი, ქვემოჭალა, ყარაფილა) (სუფიქსების შეფარდება – 1:7).

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ამ ორი აფიქსის გამოყენება ერთმანეთის დაპირისპირების, ტერიტორიების გამოიჯვანის მიზნით

არ ხდება, რადგან გარდა ორი შემთხვევისა, ეს დუბლეტები ერთსა და იმავე სოფელში არ დასტურდება.

მრავლობითის **-ებ** ფორმანტი **-იან** სუფიქსთან ერთად უტოლდება კრებითობის გამომხატველ **-ნარ**-ს (ძნელაძე 1981, 119). საინტრესოა, რომ **-იან** სუფიქსი **-ებ**-ს კი არ დაერთვის, არამედ, პირიქით, **-ებ** სუფიქსი ემატება **-იან**-ს. მაგ., ჯაგ-**იან**-ებ-ი, გრაკლი**ან**-ებ-ი, თუთ-**იან**-ებ-ი, ძემვ-**იან**-ებ-ი, ავშნ-**იან**-ებ-ი...

ხეებისა და მცენარეების სახელწოდებებს აქვს მიდრეკილება მრავლობითი რიცხვის წარმოებისადმი, მაგრამ ამასთანავე, ავლენენ მრავლობითის განსხვავებულ მაჩვენებლებს.

არნ. ჩიქობავა შენიშნავს, რომ **-ონ** (**-ონ-ა**) სუფიქსი აღნიშნავს ადგილს, სადაც რაიმე მცენარე ხარობს. მეგრულში ამ **-ონ** სუფიქსს ფართო გავრცელება უნდა ჰქონოდა. საკუთარ სახელებში მისი ხმარება ამის სასარგებლოდ ლაპარაკობს (ჩიქობავა 1926, 306-309).

კასპის რეგიონში **-ონ** სუფიქსზე დაბოლოებული, მცენარეთა მიმანიშნებლად, ერთადერთი ტოპონიმი გვხვდება – **ტირიფ-ონ-ა**.

სახელწოდება **ტირიფონა** უკავშირდება მცენარეს – **ტირიფს** და იწინავეს „**ტირიფნარს**“, „**ტირიფიანს**“.

-ონ(ა) სუფიქსი ძალზე გავრცელებულია დასავლეთ საქართველოში, კერძოდ, სამეგრელოში. აღმოსავლეთ საქართველოს ტოპონიმიამში იგი მეტად იშვიათი მოვლენაა.

ივ. ჯავახიშვილის მოსაზრებით, ეს **-ონ** მართლა რომ ჭანური სუფიქსი ყოფილიყო, მაშინ უნდა გვეფიქრა, რომ ან ჭანები ქართლში, კერძოდ, **ტირიფონასველზე**, ცხოვრობდნენ, რაც წყაროებით არ მტკიცდება ან, რომ **ოვან** სუფიქსი **ონ** სუფიქსად ჯერ კიდევ უძველეს ხანაში იქცა, რისი დამადასტურებელი საბუთებიც არ მოგვეპოვება, ჯერჯერობით მაინც.

-ონ სუფიქსის არსებობას ქართლში მხარს უჭერს თავად ივ. ჯავახიშვილი, როდესაც ვარაუდობს, რომ ტოპონიმი **რკონ**-ი უკავშირდება **რკოს** (<**გრკო**)-ს: „გრკო < გრკონ და -ონ სუფიქსია: გრკ-ონ (ჩიქობავა 1942, 19).

„ჭანურ -ონ სუფიქსის მაგივრობას ქართულში ეწევა უმთავრესად -იან და -იერ, იშვიათად: -ოვან, -ოსან“... (ჩიქობავა 1926, 305).

-იან სუფიქსის შესახებ საუბარი უკვე გვექონდა. რაც შეეხება -იერ და -ოსან სუფიქსებს, კასპის რეგიონში ფლორის მაწარმოებლად მათი გამოყენების არც ერთი შემთხვევა არ დასტურდება.

-ოვან ბოლოსართი თუ კრებითობის სემანტიკის მიმანიშნებელია, სახელდობრ, მიუთითებს, რომელი ადგილი რა მცენარეული საფარით არის დაფარული.

„მე-V-VII სს. ძეგლებში, დაბადების ქართულ თარგმანში ლელვის ბაღს „ლელოვანი, ზეთისხილისას ზეთისხილოვანი“ და ვაზის ბაღს „ვენახოვანი“ ეწოდება“ (ივ. ჯავახიშვილი 1945, 102-103).

კასპის რეგიონის ტოპონიმიში -ოვან სუფიქსი შედარებით იშვიათია. მაგ., ტყემლოვანი, ტყემლოვანა (სოფლები).

განსაკუთრებით საინტერესოა ნა-, სა- პრეფიქსებთან მცენარეთა სახელების შეხამებითი უნარი: ნათესი კულტურების აღმნიშვნელ სახელებთან -ნა, აგრეთვე სა- პრეფიქსები, ბუნებრივია: **ნაიონჯარი, ნაქერალი, ნასელარი**. მაგრამ იგივე სუფიქსები არ იხმარება არაკულტურული მცენარეების აღმნიშვნელ სახელებთან (მაგ., არა გვაქვს ნაწიფლარი, ნარცხილარი, ნაწაბლარი...) (შ.აფრიდონიძე, ფ.მაკალათია 1980).

ამ მოსაზრების საწინააღმდეგოდ, თუმცა შედარებით იშვიათად, ნა- პრეფიქსი გვხვდება არაკულტურული მცენარეების აღმნიშვნელ სახელებთანაც, ოღონდ გარკვეული სუფიქსების დართვით: ნა-მუხ-რ-ებ-ი, ნა-ტყ-ევ-არ-ი...

რაც შეეხება კულტურული მცენარეების სახელებისაგან წარმომდგარ ტოპონიმებს, ისინი მართლაც მრავლად გვხვდება. მათ აწარმოებს ნა- პრეფიქსი, რომელიც ყოველთვის ეხამება -არ/ალ სუფიქსებს: ნა-სელ-არ-ი, ნა-სიმინდ-არ-ი, ნა-კარტოფილ-არ-ი, ნა-ხახვ-არ-ი, ნა-ცერცვ-ალ-ი, ჩიხლაძისეული-ნა-კარტოფილ-არ-ი, სიდოსნა-ბოსტნ-არ-ი, ნა-ქერ-ალ-ი, ნიკოსნა-ქერ-ალ-ი და მისთ.

3. საკრალური ტოპონიმები

სხვადასხვა სემანტიკურ ფენას შორის თითქმის ყველა ქვეყნის გეოგრაფიულ სახელებში გამოიყოფა ერთი ფენა, რომელიც აერთიანებს ამა თუ იმ ხალხის რელიგიური შეხედულებებისა და წეს-ჩვეულებათა ამსახველ გეოგრაფიულ სახელებს – ე. წ. საკულტო ტოპონიმებს.

ქართლში, ისევე, როგორც საქართველოში, საკმაოდ გავრცელებულია რელიგიურ – ძირითადად ქრისტიანულ რწმენასთან დაკავშირებული საკულტო წმინდა ადგილები, ე. წ. აგიონიმები, რომელთა სახელები ტოპონიმებადაა დამკვიდრებული. აქვე მოსახსენიებელია ქრისტიანული ეკლესია-მონასტრების სახელწოდებები, თუმცა, საკუთრივ ტოპონიმებისაგან ისინი, ბუნებრივია, განსხვავდება. საკრალური ტოპონიმები კასპის რეგიონის მიკროტოპონიმიაში ხშირად გვხვდება.

სიხშირის თვალსაზრისით, გამოირჩევა წმინდა გიორგის სახელობის სალოცავები და ეკლესიები (ვ. მაღრაძე 2000, 122-127).⁶⁵

ივ. ჯავახიშვილის დასაბუთებით, ქართველთა წარმოდგენაში ღვთაებათა შორის „წმინდა გიორგის პირველი ადგილი უკავია და ყველაზე უფროსად ითვლება“ (ივ. ჯავახიშვილი 1961, 88).⁶⁶ მას ქართველთა რწმენაში წარმართობის დროინდელი უზენაესი ღვთაების – მთვარის ადგილი უკავია. ჯერ კიდევ ვახუშტი ბატონიშვილს აღნიშნული აქვს, რომ საქართველოში „არ არიან ბორცუნი და მაღალნი გორანი, რომელსა ზედა არა იყოს შენნი ეკლესიანი წმიდის გიორგისანი“ (ივ. ჯავახიშვილი, იქვე).

---

⁶⁵ იხ. ვ. მაღრაძე, „საკრალური ტოპონიმები (კასპის რაიონის ტოპონიმიაში)“, ფონეტიკა და ნორმა, თბ., ილია ჭავჭავაძის სახ. ენისა და კულტურის სახ. უნივერსიტეტი გვ.122-127, 2000, თბ.

⁶⁶ ივ. ჯავახიშვილი იმოწმებს აგრეთვე XIV-XV სს. გერმანელ მოგზაურ ჰანს შლიტბერგერს, რომლის გადმოცემით, ქართველები დიდ თავყანას სცემდნენ წმინდა გიორგის.

საყურადღებოა ის გარემოება, რომ მრავალზე მრავალი უმთავრესი ეკლესია და რელიგიური დღეობა საქართველოში წმინდა გიორგის სახელობაზეა. შემთხვევით არ უნდა იყოს შექმნილი პოპულარული გადმოცემა, რომლის მიხედვით საქართველოში წმინდა გიორგის იმდენი ეკლესიაა, რამდენიც დღე წელიწადშიო. ამ მხრივ საგულისხმოა, რომ კასპის რეგიონში (ს. ზემოჩოჩეთი) დადასტურებულია სალოცავი – „363 წმინდა გიორგის“ სახელწოდებით.

ამდენადვე გასაგებია, თუ რატომ არის, რომ არა მარტო საკვლევ რეგიონში, არამედ მთელს საქართველოში ასე გავრცელებულია წმინდა გიორგის კულტი. გვხვდება სულ 67 სახელწოდება შემდეგი ობიექტებისა: გორაკი, სალოცავი, ხატი, ნიში, ეკლესია, საყდარი... **წმინდა გიორგი** ხან მსაზღვრელდართულია, ხანაც საზღვრულის გარეშე გვხვდება. მაგ.: **წმინდაგიორგი** – ეკლესია (სს. ახალქალაქი, ახალშენა, გომი, გრაკალი, გუდალეთი, თეზი, ლამისყანა, ქვემოქალა, ქვემოხანდაკი, ყარაღაჯი); სალოცავი (სს. გორაკა, ხვითი...); საყდარი (ს. კავთისხევი...); ნიში (სს. ბარნაბიანთკარი, თვალადი).

ეს სახელწოდება გვხვდება გავრცობილი სახითაც – საზღვრულის დართვით: **წმინდაგიორგისბოგირი** (ს.ყარაღაჯი), **წმინდაგიორგისგორა** (სს. პანტიანი, ქვემოქალა), **წმინდაგიორგისეკლესია** (სს. ზემოჩოჩეთი, თეზი, მეტეხი, ცხავერი...), **წმინდაგიორგისხატი** (სს. ბოჟამი, გუდალეთი...), **წმინდაგიორგისტყე** (სს. გორაკა, საკორინთლო, ხვითი, ხოვლე)...

წმინდა გიორგი შესიტყვებაში მართულ მსაზღვრელად გვევლინება და სხვადასხვა სახის საზღვრულს ეხამება. გვხვდება როგორც ბუნებრივი ობიექტების აღმნიშვნელ სახელებთან (**წმინდაგიორგისფერდა**, **წმინდაგიორგისწვერი**, **წმინდაგიორგისქედი**...), ისე ხელოვნური ობიექტების აღმნიშვნელ აპელატივებთან (**წმინდაგიორგისსაყდარი**, **წმინდაგიორგისხატი**, **წმინდაგიორგისეკლესია**...).

წმინდაგიორგი (**ვასტერჯი**) გვხვდება ოსურ ტოპონიმებშიც. მაგ.: **წერივასტერჯი/წმინდაგიორგისგორა** (ს. პანტიანი), **ვასტერჯი** – სალოცავი (ს. ნიგოზა), **მეტეხივასტერჯი/მეტეხისწმინდაგიორგი** (ს. პანტიანი).

მეორე ადგილი გავრცელებულობით **ღვთიშობელს** (**ხვთიშობელი**) უჭირავს. იგი დასტურდება როგორც დამოუკიდებლად (30-

ჯერ), ასევე მართულ მსაზღვრელადაც (32-ჯერ). ამ შემთხვევაშიც ფართოა კომბინატორულ შესაძლებლობათა დიაპაზონი: გვხვდება როგორც ბუნებრივი ობიექტების **ღვთიშობლისხატი, ღვთიშობლისტყე, ღვთიშობლისქედი, ღვთიშობლისფერდა, ღვთიშობლისწყარო...**), ასევე ხელოვნურ ობიექტთა აღმნიშვნელ სახელებთან (**ღვთიშობლისეკლესია, ხვთიშობლისკოშკი, ხვთიშობლისნიში...**).

ოსურში ქართული ფორმითაა შესული **ღვთიშობელი**, ოღონდ რამდენადმე სახეცვლილი დიალექტური ფორმით: **ხთიშობელიმაფანდაგი** – ღვთიშობლის გზა (ს. ზენადრისი).

გავრცელებულობის მიხედვით შემდეგი ადგილი **სამებას** უჭირავს (სულ 21 ტოპონიმია). გვხვდება დამოუკიდებლად და სიტყვათშეხამებაშიც. მაგ.: **სამება** – სალოცავი (ს. ხვითი), საყდარი (ქ. კასპი, სს. ზემორენე, ნოსტე), ეკლესია, სათიბი (ს. ერთაწმინდა), ტყე (ს. იგოეთი), **სამებისგორა** (ს. ხვითი), **სამებისეკლესია** (ს. ახალციხე, ქვემოჩხეთი), **სამებისნიში** (სს. ზემოხანდაკი, თვალადი), **სამებისწყარო** (ს. ერთაწმინდა)...

გვხვდება სხვა თეონიმური წარმოშობის ტოპონიმებიც, თუმცა, საგრძნობლად შეზღუდული რაოდენობით. მაგ., **ელია** – ნიში (ს. თვალადი), სალოცავი (ს. ზენადრისი) – მთა (ს. ხვითი), სასაფლაო (ს. იდლეთი), **ელიამუხა** – საბანაო (ს. ლამისყანა), **ელიაქედი // ელიასქედი** (სს. კოდისწყარო, ქვემოჭალა), **ელიასმთა** (ს. ხვითი), **ელიასნიში** (სს. კოდისწყარო, ქვემოჭალა), **ელიასსალოცავი // ელიასნიში** (ს. კოდისწყარო), **ელიასწყარო** (ს. კოდისწყარო), **ელიაგორა** – მთა (ს. კავთისხევი).

„ელია წინასწარმეტყველი წარმართული ხანის ღვთაებაა. იგი ტაროსისა და ავდრის, წვიმა-სეტყვის მბრძანებელია“ (ივ. ჯავახიშვილი 1979, 83). საფიქრებელია, რომ ამ თეონიმით სახელდებული სალოცავების პოპულარობისათვის დიდად უნდა შეეწყოს ხელი ღვთაების „სამეურნეო“ დანიშნულებასაც.

მეტ-ნაკლებადაა გავრცელებული შემდეგი სახელები: საკრალური ტოპონიმები – როგორც წესი, ქრისტიანული ცნებებისა და პერსონაჟების სახელთა გამოყენებით. **ამალღებანიში** – საყდარი (ს. მეტეხი), **ანგელოზებისნიში** (ს. თემისხევი), **ანგელოზებისსალოცავი**

(ს. ჭყოპიანი), **ზედაჯვარი** – სათიბები ((სს. ახალციხე, გარიყულა, ერთაწმინდა), **ნათლისმცემელი** – ტყე (ს. ცხავერი), **ჯვრისტყე** – მთა (ს. ქვემოჭალა), **ხატი** – საყდარი (ს. ლამისყანა), **წმინდანინოსეკლესია** (ს. მირიანი), **წმინდამარინე** – ეკლესია (სს. გუდალეტი, ზემოჩოჩეთი, ქვემოჭალა), **მთავარანგელოზისეკლესია** – სალოცავი (ქ. კასპი, სს. ბარნაბიანთკარი, ქვემოხანდაკი), **მაცხოვარი** – სალოცავი მუხა (ს. საკორინთლო), **კვირაცხოველი** – ეკლესია, ნიში, (ს. ნიაბი)...

როგორც ჩამოთვლილი მაგალითებიდან აშკარად ჩანს, საკრალური ტოპონიმის ძირითად ნაწილს ქრისტიანული შეხედულებების ამსახველი ტოპონიმები შეადგენს.

თეონიმური წარმოშობის რთული შედგენილობის მქონე სახელებისათვის, დამახასიათებელია პრეპოზიციური წყობა. თუ არ ჩავთვლით რამდენიმე გამონაკლისს, სადაც პრეპოზიციური კომპონენტია სიტყვა **ჯვარი**, პოსტპოზიციური კი – ატრიბუტული მსაზღვრელი. მაგ., **ჯვარდაბალი** – ეკლესია (ს. წინარეხი), **ჯვარდაბალისტყე** (ს. წინარეხი), **ჯვარიპატიოსანი** – ქვის ჯვარი (ს. თეზი), **ჯვარიპატიოსნისეკლესია**, **ჯვარიპატიოსნისსაყდარი** (ს. წინარეხი), **ჯვარიპატიოსნისკოშკი** (ს. ლამისყანა).

აქვე უნდა განვიხილოთ საკრალური რიცხვების შემცველი სახელები.

ცნობილია, რომ მსოფლიოს მრავალი ხალხის წარმოდგენაში გარკვეულ რიცხვებში საკრალური მნიშვნელობაა ჩადებული. რწმენა რიცხვთა „სიწმინდისა“, საკრალურობისა და მაგიურობის შესახებ ასტრალური მითოლოგიიდან მომდინარობს, ასტრალური რელიგიის საფუძველზეა შექმნილი. მიუთითებენ, რომ „ქართული ფოლკლორის მიხედვით წმინდა რიცხვებია 3, 7, 9“ (ბრეგამე 1969, 260). თუმცა, ამ მოსაზრებას ბოლომდე ვერ გავიზიარებთ, ვინაიდან ქართული ფოლკლორისა და მითოლოგიისათვის პრაქტიკულად უფრო დამახასიათებელია საკრალური რიცხვი **ცხრა**. ქართულ ზღაპრებში ხშირად მოიხსენიება შესიტყვება ცხრა მთა.⁶⁷

---

⁶⁷ მაგ., „ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, **ცხრა** მთა გადაიარა, **ცხრა** ტყე გაკვეთა, **ცხრა** მინდორი გადათელა...“ (ქართული ხალხური ზღაპრები, გვ. 495, 1977.); „**ცხრა** მთას იქით... უკვდავებს წყაროა...“ (იქვე, გვ. 609); „რამა ერთ წაშში გადაიქროლა **ცხრა**

ცხრა სიტყვით შედგენილი სახელები მრავლად გვხვდება ქართულ ტოპონიმიაშიც. მაგ., **ცხრამუხა** (ხაშურის მუნიციპ-ში), **ცხრაფონა** (ქობულეთის მუნიციპ-ში), **ცხრაწყარო** (ზესტაფონის მუნიციპ-ში), **ჩხოროწყუ** (= მეგრ. **ცხრა** წყარო, ჩხოროწყუს მუნიციპ-ში)...

ასევე მრავლადაა რიცხვითი სახელი **ცხრა** მსაზღვრელ კომპონენტად კასპის ტოპონიმიაშიც: **ცხრაბალი** – სახნავი (ს. ლამისყანა), **ცხრაფერდა** (ს. ახალციხე), **ცხრამუხები** – ბაღი (სს. ახალშენა, ქვემოჭალა), **ცხრამუხები** – სამოვარი (ს. საკორინთლო), **ცხრამუხებისმიწა** – მიწდორი (ს. ქვემოჭალა), **ცხრამუხებისმიწები** – ბაღები (ს. ახალშენა)... იშვიათად სიტყვა **ცხრა** გვხვდება ნაწარმოებ ტოპონიმებში. მაგ., **ცხრიანი** – სახნავი (ს. ჩანგილარი).

მრავლად გვხვდება აგრეთვე **სამ** რიცხვის შემცველი ტოპონიმები: **სამგზები** (ს. წინარეხი), **სამგორი** (ს. ახალციხე), **სამგორეები** (ს. გომი), **სამთელა**, **სამთელეები** – სახნავები (ს. ზემოჩოჩეთი), **სამთავისები** – ვენახი (ს. ჩობალაური).

სხვა რიცხვები იშვიათადაა გამოყენებული კასპის რეგიონის ტოპონიმიაში და თითქმის ყოველთვის რეალურ რაოდენობას ან რიგითობას აღნიშნავს. მაგ., **პირველართელისეული მიწები** (ს. ხოვლე), **მეორესაქადაგიანო** (ს. საქადაგიანო), **მესამეთარგი** (ს. ოკამი)...

საგულისხმოა, რომ მაგიური **შვიდ** სიტყვის გამოყენების არც ერთი შემთხვევა არ დასტურდება. ქართულ მითოლოგიაში **შვიდი** ინდოევროპული ენებიდან შემოტანის შთაბეჭდილებას ტოვებს.

4. არაქართული წარმოების ტოპონიმები

ტოპონიმია, როგორც ამა თუ იმ ტერიტორიას მიჯაჭვული ლექსიკა, სხვა ტოპონიმებთან ერთად, იძლევა მნიშვნელოვან ინფორმაციას ენობრივი კონტაქტების და უფრო ფართოდ – ამ ენებზე მეტყველი ხალხების ურთიერთობის შესახებ.

მთა...“ (იქვე, გვ. 656); „**ცხრა** დღე მიილია, **ცხრა** ღამე, გარსა ვერ მომირბენია“ („ამირანი“, გვ. 47, 1975.).

ქართულ ანდაზებში, ფრაზეოლოგიასა და ტოპონიმიაში **ცხრა** სიტყვის გამოყენების შესახებ იხ. თედო სახოკიას „რიცხვი ცხრა“ (ხელნაწერი).

კასპის რეგიონის ტოპონიმიაში ძირითადად ადგილობრივი, ქართული წარმოშობის სახელებია. ამ ცნებაში, ცხადია, იგულისხმება არა სახელთა ფუძეები, რომლებიც ნასესხებიც შეიძლება იყოს, არამედ მათი გაფორმება, რაც ძირითადად სიტყვაწარმოების შედეგად ხორციელდება, ამგვარი რამ, როგორც მოსალოდნელი იყო, აღნიშნულ რეგიონში არ დასტურდება.

როგორც ნაშრომის შესავალში აღინიშნა, ოსებისა და აზერბაიჯანელების გარდა, თუმცა, სომხები და რუსებიც ცხოვრობენ, მაგრამ იმდენად მცირე რაოდენობით, რომ თავიანთი სოფლები არ გააჩნიათ და ამდენად ტოპონიმთა წარმოქმნაშიც, შეიძლება ითქვას, მათ არავითარი მონაწილეობა არ მიუღიათ.

საკვლევი რეგიონის ოსურ და აზერბაიჯანულ სოფლებში ტოპონიმი უპირატესად იქმნება ორ ენაზე: ერთი – ადგილობრივი ენის, ხოლო მეორე – აქ ჩამოსახლებული ხალხის ენის საფუძველზე. გვხვდება არაერთი ტოპონიმი ქართული და ოსური პარალელური ვარიანტებით. მაგ., **თემისწყარო // თემოსუადონი** (ს.თვალადი), **შეკრული ტყე // ხიადგყედი** (ს. ქვემოჭალა), **მარდიანთგორა // მარდიითხანგი** (ს. ვაკე), **სამხედროებისმა // ბარზონზანგი** (ს. ქვემოჭალა), **თაფლიანი კლდე // მედეკაზაგი** (ს. ზენადრისი), **ხატისმიწა // ზვარხუმი** (ს. თვალადი), **მეტეხისწმინდაგიორგი // მეტეხივასტერჯი** (ს. პანტიანი) და ა.შ.

ამ შემთხვევაში უმეტესწილად ტოპონიმთა კალკირებასთან გვაქვს საქმე. კალკირება კი, ბუნებრივია, არსებითად რთული შედეგნილობის ტოპონიმებს შეეხება, რომელთაგან ითარგმნება ან ორივე კომპონენტი (მაგ., **მედეგიკაზახი** – „თაფლიანი კლდე“) ან ერთ-ერთი (მაგ., **კლდემაღალაციჩემაფანდაგი** – „კლდემაღალაციხისგზა“...).

შედარებით იშვიათია ოსური ტოპონიმები, რომლებსაც არ გააჩნიათ ქართული დუბლიკატი: **ბაჩაფანდაგი** – ბაჩას გზა, **ლექსოდსვადონი** – ლექსოს წყარო (ს. პანტიანი), **ლეკტემურა** – წმინდაგიორგის სალოცავი (ს. გამდლისწყარო), **ნაკვეთითამფანდაგი** – ნაკვეთის გზა (ს. ზენადრისი), **ახმაჯისცაგათი** – ახმადის ფერდობი (ს. თვალადი)...

უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ტოპონიმებით ოსები (შესაბამისად აზერბაიჯანელები) მხოლოდ ერთმანეთთან საუბრობენ, ქართველ

მოსახლეობასთან კი, ქართულ შესატყვისებს იყენებენ. ქართველებიც, ბუნებრივია, ქართულ ტოპონიმებს ხმარობენ.

„ქართულის გავლენა ოსურზე მნიშვნელოვანი და მრავალმხრივია“ (აბაევი 1949, 87). გარდა ყოველდღიური საყოფაცხოვრებო სიტყვებისა (ნაკვეთი, კლდე...), ოსურში შესულია აგრეთვე ქრისტიანულ კულტთან დაკავშირებული ტერმინები. ოსური „ჯვარი“, სალოცავი“ (<ქართული žvari) (აბაევი იქვე).

ამავე აზრისაა ა. ცაგაევაც: „zuar святилище – ძუარ = ჯვარი“.

მსგავსი მაგალითები მრავლად გვხვდება: **სერხძუარი** // წითელი სალოცავი, **ხუეცუძუარი** – ღვთიშობელი (ს. მრგვალი ჭალა), **კუცხათეძუარი** – საყდარი, ნიში (ს.ნიგოზა), **ძუარი** – ნიში, სალოცავი (ს.ზენადრისი), **ხასტაგძუარი** – საყდარი (ს.ნიგოზა), **ნახიძუარი** – სალოცავი (ს.ზენადრისი), **სირხუძუარი** – წითელას სალოცავი (ს.ნიგოზა)...

კიდევ უფრო ღარიბია აზერბაიჯანული ტოპონიმია. ნაწილი ამ მასალისა ორენოვან სახელწოდებებს წარმოადგენს. მაგ., **იაგორანქილისა** // იაგორასეკლესია, **ბოძჰარანი** // ჭიანურა, **ასკარინგუიესუ** // ასკარასჰა (ს. ფერმა), **ფირინდარასე** // ფირისხევი (ს. ჩანგილარი), **ბალიგაია** // თაფლიანი კლდე (ს. ხიდისყური).

არის მხოლოდ აზერბაიჯანული ტოპონიმებიც: **აჩხალენდარასე** – ხევი (ს. ჩანგილარი), **თურდანი** – მორევი (ს. ფერმა), **ფერინარდი** – სამოვარი (ს. ხიდისყური), **ალენჩანთალა** – მინდორი, **აღამამადინიერი** – მინდორი (ს. ფერმა), **იათალინდარასე** – ხევი (ს. ჩანგილარი), **კარაქანთლი** – ვენახი (ს. ფერმა)...

მაგრამ ამ ტოპონიმთა საერთო რაოდენობა, ისევე როგორც თვითონ ამ ტოპონიმთა გამომყენებელი მოსახლეობა, საკმაოდ მცირერიცხოვანია. აზერბაიჯანელები აქ არცთუ დიდი ხნის წინ გადმოსახლდნენ და, ვინაიდან ისინი საურთიერთო ენად ქართულს იყენებენ, უპირატესობაც ძირითადად ქართულ გეოგრაფიულ სახელებს ენიჭება.

თქმულებები, გადმოცემები, ცალკეულ ტოპონიმთა ისტორიები

ახალშენა

სოფელი ახალშენა ზედ ეკვრის ქვემოქალას. ამ უკანასკნელთან შედარებით ძალიან ახალი დასახლებაა და ახალშენაც ამიტომ უწოდეს.

ახალშენას სასაფლაოზე დგას **ნანაანთსალოცავი**. ყველაზე მეტია კონიაშვილების გვარი.

ახალციხე

უხუცესთა გადმოცემით, სოფელ ახალციხის ადგილზე ძველად დიდი დასახლება ყოფილა. ლეკიანობით თავმოებურებულ მოსახლეობას მიუტოვებია სამკვიდრო და გადახვეწილა. მე-18 საუკუნეში ლეკიანობის ბოლო დროს აშენებულა „ახალი ციხე“, რომელიც დღესაც დგას სოფლის ბოლოს. ციხის იმედით გახიზნული სოფელი უკან დაბრუნებულა და ახალ დასახლებას ახალი ციხის სახელი „ახალციხე“ უწოდესო. მოსახლეობა აცხადებს, რომ სოფელი მუდამ უბატონო იყო.

სოფელში **მუხაურისსაყდარია**; არის **კვირაცხოვლისეკლესია**; ასევე **წმინდაგიორგისნიში**, სადაც არამარტო გიორგობას ლოცულობენ.

სოფელში ყველაზე გავრცელებული გვარებია ბარნოვი, სოზი-აშვილი, მაზანაშვილი, სვანიშვილი, ხარატიშვილი და მანძულაშვილი.

ბოჟამი

დაახლოებით 150 წელი იქნება, რაც ჩამოსხლდნენ ახალგორის რაიონიდან. საიდან და როგორ მოდის ეს სახელი უცნობია მათთვის.

მუხიანისტყეში **წმინდაგიორგისხატთან** 23 ნოემბერს **გიორგობას** დღესასწაულობენ. გაზაშვილებს აქვთ საგვარეულო სალოცავი ნიში, სადაც მხოლოდ ისინი ლოცულობენ.

გამდლისწყარო

გამდლისწყაროს შესახებ არსებობს ასეთი თქმულება: პირვანდელი გამდლისწყარო ქართველებს დაუარსებიათ. ეს სოფელი ადრე მდინარე ტორტლას გადაღმა, სამხედრო გზის ზემოთ, ქვემორენეს დაბლა მდებარეობდა. ახალი ადგილის მაძიებლებს უპოვიათ წყარო, რომელსაც ედო ქვა წარწერით „გამდელი“, წყაროსთვისაც და სოფლისთვისაც **გამდლისწყარო** შეურქმევიათ. დღევანდელ ტერიტორიაზე გადმოსახლებულებს ახალი სოფლისთვისაც ძველი სახელწოდება მიუნიჭებიათ. როგორც გადმოცემა გვიამბობს, შემდეგ შავი ჭირი გაჩენილა და ვინც გადაჩა, სამკვიდროდან აყრილა. სამაჩაბლოდან მოსულ ოსებს ჩამოსახლების თარიღი არ ახსოვთ, თუმცა, სოფლის სახელი იგივე დაუტოვებიათ.

აქვთ **წმინდაგიორგის** სალოცავი ნიში – **ლექტეურა**; აღნიშნავენ **კიკნაობას** – ბარაქისა და დოვლათის დღეობას.

ყველა გვარს ჭარბობენ ზადიშვილები, ხუბაშვილები და ბულულაშვილები.

გომისჯვარი

სოფლის ხანდაზმული მაცხოვრებლების გადმოცემით, სოფელი რამდენიმე საუკუნეს ითვლისო, მაგრამ, კერძოდ, რამდენისა, ვერ აზუსტებენ. სახელწოდების შესახებ ვარაუდობენ, რომ შეიძლება ტოპონიმ **გომიდან** ან პირდაპირ **გორისჯვარი** ედოს საფუძვლად. რაც შეეხება გომისჯვარს, მისი სახელობის ნიშიც კი არ არსებობს.

სოფელში არის **კვირაცხოვლის ეკლესია**.

გორაკა

ძველი დასახლება ზემოთ, გორაკზე ყოფილა მოთავსებული. უგზოობისა და უწყლობის გამო სოფელი ქვემოთ გადმოსახლებულა და სახელიც ძველი გადმოუტანიათ, აქაც გორაკა დაურქმევიათ.

წმინდაგიორგის სალოცავი – ნიში აქვთ; მაჭრობისას, ნოემბრის შუა რიცხვებში იხდიან დღეობას. **კვირაცხოვლობისნიშთან** ადიან;

კიკნაობას სახლში აღნიშნავენ შემოდგომაზე, ბარაქისა და დოვლათის დღეობაა. კიკნაობა რას ნიშნავს ქართულად ან ოსურად ვერ ხსნიან ან საიდან მოდის ვერც ერთ სოფელში ვერ განმარტეს.

სოფელში ძირითადად ხუბაშვილები ცხოვრობენ.

გრაკალი

სოფელი გრაკალი ძველად რკინიგზის გადაღმა ყოფილა. შემოსევების გამო მოპირდაპირე მხარეს, მტკვრის ნაპირას გადმოსახლებულან. სოფლის მიდამოებში დღესაც მრავლადაა მცენარე გრაკალი, რის გამოც დასახლებასაც შერქმევია.

სოფელში არის **ღვთიშობლის ეკლესია; წმინდაგიორგის ნიში.**

დოესი

დოესელები ძველად ს. ტრაბიკიანში ცხოვრობდნენ თურმე. მტერი დაცემიათ თავს და მოსახლეობა აყრილა, უპოვიათ უფრო უსაფრთხო ადგილი, მოსულან დღევანდელი დოესის მიწაზე და დასახლებულან. დაუწყიათ გამორიდებული ქონების გადათვლა: საქონელი ესაო, დო ესაო და თითქოს აქედან მოდის დოესიო. მეორე ვერსიით – ხოვლეელი კაცი სტუმრებითა და დო დავლიე, დო ვსვიო. ეს ადგილი ზედაველას ფერდობის ძირში ყოფილა. შემდეგ იქიდანაც გადმოსულან მტკვრის პირას და აქაც დოესი უწოდებიათ.

სოფელში დგას **წერუაშვილების ეკლესია; წმინდააკოვას ეკლესია; ზედაველაზე – ზედაველას საყდარი; სოფლის ბოლოს ღვთიშობლის ნიში.**

ვაკე

სამაჩაბლოდან, ვაკე ადგილიდან აყრილი სოფელი ტირიფონასველის მახლობლად გადმოსახლებულა. გორაკებსა და ფერდობ ადგილას დასახლებულან. მართალია, ახლა მთაგორიან მიდამოშია განლაგებული, მაგრამ ძველი სოფლის სახელწოდება **ვაკე** (ოსურადაც ვაკეა) აქაც დაურქმევიათ.

სოფელში ორი **ღვთიშობლის** სალოცავი **ნიშია**, ოქტომბერში დღესასწაულობენ; იმავე პერიოდში აღნიშნავენ ბარაქისა და დოვლათის დღეობას **კიკნაობას**.

სოფლის ძირითადი მოსახლეობა ბიგანიშვილები არიან.

ზადიანთკარი

მოხუცების გადმოცემით ბოლშევიკური რევოლუციის შემდეგ სამაჩაბლოდან გადმოსახლებულა ზადიშვილების გვარი და დაუარსებიათ სოფელი ზადიანთკარი, ზადიშვილების კარი (სოფელი). სოფელში ასევე ბევრია ძალიშვილების გვარის მოსახლეობაც.

სოფელი კიკნაობას – შემოდგომის, დოვლათის, ბარაქის დღეობას აღნიშნავს შემოდგომაზე, კერძოდ, ოქტომბერში. კლავენ ცხვარს, მოზვერს, ძროხას – ვისაც რისი საშუალება აქვს. სახლში ქეიფობენ, შესაწირავი გარეთ არ გააქვთ. კიკნაობა თუ რას ნიშნავს ვერც ქართულად და ვერც ოსურად ვერ ხსნიან.

სოფელში აქვთ ყვავილის სალოცავი – **ხვესარდუათი**.

ზემორენე

ზემორენე და ქვემორენე ადრე უფრო ზემოთ, აშურიანისგორაზე, გვერდიგვერდ იყო განლაგებული: ზემო დასავლეთით, ქვემო – აღმოსავლეთით. შემდგომ ქვემოთ ჩამოინაცვლეს, სახელებიც იგივე გადმოიტანეს. ამჟამად სოფლები ისე მჭიდროდაა ერთმანეთზე მიდგმული, რომ ფაქტობრივ ერთ ერთეულად წარმოგვიდგება.

როგორც ორივე სოფელში გვიამბეს, გორში მიმავალ ფრანგს გზად სოფელზე გაუვლია. თან ჰყოლია ქალიშვილი სახელად რენე. ამ უცხოელის პატივცაცემად დაურქმევიათ სოფლებისათვის **რენე**. მაგრამ რა დამსახურება მიუძღოდა ფრანგს ან მის შვილს, უცნობია. არც ის იციან, თუ როდის მოხდა ეს.

ორივე რენეში ოქტომბრის შუა რიცხვებში აქვთ ბარაქის, დოვლათის, შემოდგომის – **კიკნაობის** დღეობა. რას ნიშნავს სიტყვა **კიკნაობა**, მაცხოვრებლები ვერც ქართულ და ვერც ოსურ განმარტებას ვერ უძებნიან და არც გადმოცემა არსებობს მის შესახებ; აღდგომას **წმინდაგრიგოლასეკლესიაში** გადიან და დღეობას იხდიან; აშურიანისმთაზე დგას **სალოცავი ღვთიშობლისა**; არის **გაზაშვილების** საგვარეულო **სალოცავი ნიში**, სადაც მხოლოდ გაზაშვილები ლოცულობენ.

ზემოხანდაკი

ზემოხანდაკის წარმოშობის შესახებ მცხოვრებლებს ცნობები არ მოეპოვებათ.

სოფელში არის **თევდორესსაყდარი**; **თევდორეს** სახელობის **ნიში**; **სამებისნიში**, დღეობას ივნისში აღნიშნავენ; აქვთ „კალობნის“ სალოცავი, ნიში – დღეობას მაისში აღნიშნავენ; **ღვთიშობლისნიში** – მარლიანთუბანსა და ნიშის ვენახებში.

ზენადრისი

სოფლის მოსახლეობა სამაჩაბლოდან გადმოსახლებულა 1937 წელს და ძველი სამკვიდროს სახელიც გადმოუტანიათ.

თელადგორი

სოფლის დაარსების შესახებ გადმოცემები არ აქვთ, მაგრამ აღნიშნავენ, რომ ძალიან ძველიაო. სახელწოდების შესახებ დაბეჯითებით ვერაფერს ამბობენ, თუმცა აღნიშნავენ, რომ ძველად **თელათგორი** ერქვაო – თელათგორი → თელადგორი = თელების გორი. სოფელში ბევრი გორაკია. ვარაუდობენ, რომ სოფელს თელების სიმრავლის გამო შერქმეოდა სახელიო. თელადგორში **წმინდათევდორეს ეკლესია** დგას. (ცნობილია, რომ მღვდელმა თევდორემ მტრები, გზის ჩვენების ნაცვლად, გაუვალ ტყეში შეიტყუა. ამასობაში გათენებულა, ქართველებს შემოსევის შესახებ შეუტყვიათ და დასახვედრად მომზადებულან. გამხეცებულ მომხდურებს თევდორე აუკუწავთ. ამ თავდადების უკვდავსაყოფად მოსახლეობას მღვდლის სახელი ეკლესიისათვის უწოდებიათ).

სოფელში არის **ჯვარიპატიოსნისეკლესია** (მაღალამეების მიწაზე მოქცეულა და ასე დარქმევია); **ჯვარდაბლისეკლესია**, **წმინდასტეფანესეკლესია**, **ქვათახევის** სამონასტრო ანსამბლი. ასევე **მაცხოვრის**, **გერისთავის**, **კავთისა** და **ზეგარდისწმინდაგიორგის სახელობის ნიშები**.

თვაურები

70-იან წლებში სამაჩაბლოდან თვაურების გვარი გადმოსახლებულა. დასახლების მაცხოვრებელთა ძირითადი უმრავლესობა

თვაურებია (მხოლოდ ორი კომლია არათვაური) და სოფლისთვისაც **თვაურები** უწოდებიათ.

თოგოიანთკარი = თოგოიანი

კასპის რეგიონის სოფლებთან შედარებით თოგოიანთკარი ისტორიითა და საუკუნეებით ვერ დაიკვებნის. გასაბჭოებამდე ლეხურისხეობიდან მოსულა ვინმე თოგოშვილი, ამილახვრისაგან შეუსყიდა მიწები, შემდეგ ჩამოუყვანია ვინმე ზოზრაშვილი, იქ დასახლებულან და გაუშენებიათ სოფელი.

იდლეთი

იდლეთის სახელწოდების შესახებ ვერაფერს ამბობენ. ადრე ამ ადგილს კალატოზიანთუბანი ეწოდებოდა და შემდეგ სახელი გადაურქმევიათ.

სოფელში დგას VI საუკუნის **ნათლიმცემლის სახელობის ეკლესია**. უხუცესთა გადმოცემით, სოფელიც ამ ხნისაა.

იდლეთში ყველაზე მეტია იმერლიშვილებისა და ბასიაშვილების გვარი.

კოდისწყარო

400-500 წლის წინ კოდისწყაროელების წინაპრები ქვემოქალის ტერიტორიაზე ცხოვრობდნენ. ბატონთან უთანხმოების გამო გამოქცეულან და საეკლესიო მიწებზე დასახლებულან. სამთავისელები ამბობენ, რომ საეკლესიო მიწებზე მხოლოდ ისინი ცხოვრობდნენ, კოდისწყაროელების მიწები კი გივი ამილახვრის საკუთრება იყო. სოფელს წყალი სჭირდებოდა და უძებნიათ. უპოვიათ კოდი (გადაჭრილი, ფუტურო, ამოღრუტნული ხე), რომლიდანაც წყალი ამოდიოდა. სწორედ ამის გამო დაერქვა სოფელს კოდისწყარო.

წმინდათევდორესსასაფლაოზე დგას **წმინდათევდორესეკლესია**. ადრე გაზაფხულზე აქვთ დღეობა. ზაფხულში ამოღებულ ცხიმსა და ერბოში აცხობენ ნაზუქებს და მიაქვთ შესაწირად; ელიასქედზე, სოფლის თავზე არის **ელიასნიში**. დღეობა აქვთ აღდგომის მერე, მაისის ბოლოს, ივნისის დასაწყისში.

პირველები ღვინაძეები მოსულან ახალ სამოსახლოზე და მათი გვარიც ყველაზე მეტია. ასევე მრავლად არიან ბულბულაშვილები, დვალიძეები და ნადირაძეები.

ლავრისხევი

სოფელი ლავრისხევი გაშენებულია ხევის ნაპირებზე, სადაც ჩამოედინება მდინარე ლავრულა. სოფელს ადრე ნუსხელიანთუბანი რქმევია, რადგან ნუსხელიძეები ყველაზე ადრე დასახლებულან ამ მიდამოებში თუ ყველაზე მეტნიც ყოფილან.

სოფელში დგას **მონასტერი ლავრის** სახელწოდებით. მდინარე ლავრულა, ლავრისმონასტერი, ლავრისხევი – ყველა სახელი ერთი სიტყვისგან მომდინარეობს, რადგან მონასტერში განძი – ლავრა ინახებოდა.

ლამისყანა

სოფლის უხუცესები გადმოცემაზე დაყრდნობით ყვებიან, რომ 350-400 წლის დაარსებული სოფელიაო. ლამისყანელები ასე ხსნიან სახელის შერქმევას: მთის ბატონებს გორის მაზრაში ურმებით ხორბალი მიჰქონდათ. სოფელს ცუდი გზა ჰქონია, ურმის ჯაყჯაყში ტომარა გარღვეულა და ხორბალი დაბნეულა. გორში, როგორც ჩანს, დიდხანს შეყოვნებულან (ან გზას ისევ დიდი დრო დასჭირდა), ამოვლისას გზაზე პური მწვანედ ბიბინებდა. გაოცებულ გლეხებს შეუძახნიათ: „მეხე, კაცო, ლამის ყანა არ გამხდარაო?“ ამის შემდეგ ამ უბნისთვის, ლამისყანა შეურქმევიათ, გადმოსახლებულან და ასე გაჩენილა სოფელი ლამისყანაო.

სოფელში უხვადაა სალოცავები: **ღვთიშობლისხატი** (ხატი ადგილობრივების განმარტებით საყდარია) ღვთიშობლისსასაფლაოზე მდებარეობს, **კვირაცხოვლისა** – კვირაცხოვლობის სასაფლაოზე; ღვინიასსასაფლაოზეც დგას **კვირაცხოვლისსაყდარი**; კიკოანთქედზე **წმინდაგიორგისნიშია**. 28 ივლისს დღესასწაულობენ ივლიტობას. გადმოცემით, ბატონს ქალიშვილი შეემნია, ივლიტე დაურქმევია და სალოცავი აუშენებია. მას შემდეგ ამ საყდარშიც ლოცულობენო.

ყველაზე მეტია ბეინაშვილების, ქენქაძეებისა ღვინიაშვილების გვარები.

მთიელთუბანი

სოფელი მთიელთუბანი დაარსებულია მე-20 საუკუნის პირველ წლებში, დაახლოებით 20-იან წლებში. ეს სოფელი (მთიელების სოფელსაც უმახიან) ნოსტეს ზემოთ, მთაში იყო. მთიელებს კარგი წყარო ჰქონიათ, რომელსაც როგორც სასმელად, ასევე სარეცხად და საბანაოდაც იყენებდნენ. ნოსტეს კი წყალი არ გააჩნდა, მხოლოდ მთიელების წყარო იყო მათი სასმელი. თუ არა ძალიან ადრე დილით, მთიელების წყარო გამოსაყენებლად უვარგისი ყოფილა. ამის გამო ბევრჯერ ამტყდარა დავა და ჩხუბი. 20-იან წლებში ნოსტელებს ძალით აუყრიათ, სახლები გადაუწვავთ და მოსახლეობა დაბლა ჩამოუსახლებიათ ნოსტეს გვერდით. სწორედ მას შემდეგ შერქმევია სოფელს მთიელთუბანი – მთიელების სოფელი. მხოლოდ ერთმა ხანდაზმულმა მოჰვინა მცირეოდენი ნათელი: ჩვენ რომ გადმოვსახლებულვართ, მანდ ნასოფლარი ყოფილა სახელად ცხირეთიო. სოფელში ვინ სახლობდა ან რა მიზეზით მიუტოვებიათ სამკვიდრო, არაფერი სმენია.

სოფელში არის **ახაშენისეკლესია**; მუხიანის ტყეში არის **წმინდაგიორგისხატი** და გიორგობას აღნიშნავენ 23 ნოემბერს.

ნიგოზა

ძველად ამ ადგილას ქართული სოფელი **ჩალიანა** ყოფილა. რატომ ერქვა ჩალიანა ან რატომ დატოვეს ადგილობრივებმა სამკვიდრო, ცნობილი არაა. დაახლოებით 70-80 წლის წინ ოსები სამაჩაბლოდან გადმოსახლებულან და ბინა დაუდიათ. ვერ ასახელებენ სოფლის სახელდების მიზეზს. თუმცა, ერთი მოხუცებული იხსენებს, რომ მათი მოსვლისას ნასოფლარის ზემოთ კაკლის ხეების ტყე იყო. ცნობილია, რომ ზოგიერთ (აღმოსავლურ) დიალექტში კაკალი და ნიგოზი პარალელურ ფორმებადაა მიჩნეული. შესაძლებელია სახელწოდება ამის გამო შერქმეოდაო. მართალია, კარგა ხანია სოფლის სიახლოვეს ერთი კაკლის ხეც კი აღარ დგას.

ნოემბერში აქვთ წმინდა გიორგის – გიორგობის დღეობა; სოფელში არის ძველებური სალოცავი ვასტერჯი. აქვთ ხოსარის სალოცავი, ცხარე ხატიანო. ეს დღეობაც შემოდგომაზეა.

ნოსტე

ნოსტეს წარმოშობის შესახებ გადმოცემები ძალიან მწირია. ამბობენ, რომ ძალიან ძველი, გიორგი სააკაძის მშობლიური სოფელიაო.

პანტიანი

პანტიანის მოსახლეობას ორჯერ უცვლია ადგილი. ჯერ სამაჩაბლოდან ჩამოსახლებულან (როდის არ ახსოვთ) პანტის ტყის პირას, სხვილოსციხის გადაღმა. იქ ყოფილა ქართული მიტოვებული სოფელი პანტიანი. რადგან გზა ძალიან ცუდი იყო, სხვა სოფლებთან დაკავშირებაც სიძნელეს წარმოადგენდა სიშორის გამო (შესაძლებელია, ქართველებსაც სწორედ ამიტომ დაეტოვებინოთ სამკვიდრო), უფრო ქვემოთ, დღევანდელ პანტიანში გადმოსახლებულან 40 წლის წინ. სახელი კი ისევ ძველი შეუნარჩუნებიათ.

წმინდაგიორგისსალოცავში ოქტომბერში დღესასწაულობენ; **კიკნაობას** – დოვლათისა და ბარაქის დღეობასაც ოქტომბერში აღნიშნავენ.

სოფელში ყველაზე მეტნი არიან ბიგანიშვილები და ფოლადაშვილები.

საკორინთლო

საკორინთლოს შესახებ ზუსტი ცნობები არ მოეპოვებათ მაცხოვრებლებს. კორინთელების სამოსახლო იყო, თუმცა, ამჟამად სოფლის მოსახლეობის უმრავლესობას სოსანაშვილები და სალამაშვილები შეადგენენ.

სოფელში არის **წმინდაგიორგისსალოცავი**, 23 ნოემბერს ღამისთევით ხვდებიან. აბრამიანთ სალოცავ ნიშში მხოლოდ აბრამიშვილები ღოცულობენ.

სამთავისი

ამ სოფლის სახელწოდების შესახებ შემდეგი გადმოცემა არსებობს: მე-5 საუკუნეში დღევანდელი სამთავისის ეკლესიის ადგილზე პატარა ეკლესია მდგარა. იმდენად პატარა, რომ თურმე სამი კაცის მეტი ვერ ლოცულობდა. XI საუკუნეში სამთავისის ამშენებელი იმ დროისათვის შეგირდი ყოფილა. პატარა ეკლესია დაუნგრევია და ახლანდელი აუშენებია. ახლის ამგებს ძველი ეკლესიის ამშენებლის საპატივცემულოდ პატარა ოთახი მიუდგამს და შიგ კუბო მოუთავსებია.

სამთავისის ხუროთმოძღვარს XI საუკუნეში სულ სამი ტაძარი აუშენებია. როდესაც შეუფასებიათ, ყველაზე უკეთესად ამჟამინდელი სამთავისის ეკლესია უღიარებიათ. სამიდან თავი – უმჯობესი ეს ყოფილა და სამთავისი შეერქვაო. ასეთია ამ ტაძრის ხალხური გააზრიანება.

სოფელში არის ასევე **სამთავისის ტაძარი, ეკლესია და ნიში**.

სარიბარი

მოსახლეობა ამ ტერიტორიაზე სამაჩაბლოდან გადმოსულა, ზოგიერთების ნაამბობით, ბოლშევიკურ რევოლუციამდე, ზოგიერთების თქმით – რევოლუციის შემდეგ. საბჭოთა ხელისუფლებას სოფელი სამი წლით გადასახადებისაგან გაუთავისუფლებია. სარიბარი ოსურად თავისუფლებას ნიშნავს, ამიტომაც სოფელს **სარიბარი** უწოდეს.

ღვთიშობლის დღეობას აღნიშნავენ 21 სექტემბერს. სანთლებს ანთებენ, კლავენ ხბოს ან ცხვარს, სახლში აღნიშნავენ. **ღვთიშობლის**ნიშთან შემოდგომაზე ლოცულობენ.

ყველაზე მეტია გიგოლიშვილების, ვალიშვილების გვარები.

სასირეთი

სოფლის სახელწოდება მოდის საზოგადო სახელისაგანო **სირი**, რაც ძველ ქართულში ჩიტს ნიშნავდა. როგორც თვითონ ამბობენ, ძველად ამ გარემოში ძალიან ბევრი ჩიტი ცოდნია და ბატონები სანადიროდ მეზობლებს იწვევდნენო. აქედან შეერქვა სახელი სასირეთი –

ჩიტების ბუდეო. როგორც აღნიშნავენ, ეს მიდამოები ჩიტების სიმრავლით ახლაც გამოირჩევა. სოფელში დგას **ღვთისმობლისეკლესია**. სასირეთში ბეჟიტაშვილების გვარი ყველაზე მრავალრიცხოვანია.

ფაშიანი

სოფელ **ფაშიანის** სახელდების შესახებ ამბობენ, რომ ძველად სოფელში ერთი მდიდარი კაცი ცხოვრობდა, რომელსაც ფაშა ერქვა. მისი სახელი ეწოდა სოფელსო. თუ რატომ დაარქვეს ქართულ სოფელს თათრის სახელი უცნობია.

სოფელში არის **ნიში გერისთავი**.

ქვემორენე

ქვემო- და ზემორენე ადრე უფრო ზემოთ, აშურიანისგორაზე, გვერდიგვერდ იყო განლაგებული: ქვემო – აღმოსავლეთით, ზემო – დასავლეთით. შემდგომ ქვემოთ ჩამოინაცვლეს, სახელებიც იგივე გადმოიტანეს. ამჟამად სოფლები ისე მჭიდროდაა ერთმანეთზე მიდგმული, რომ ფაქტობრივ ერთ ერთეულად წარმოგვიდგება.⁶⁸

ორივე რენეში ოქტომბრის შუა რიცხვებში აქვთ ბარაქის – **კიკნაობის** დღეობა. რას ნიშნავს სიტყვა **კიკნაობა**, მაცხოვრებლები ვერც ქართულ და ვერც ოსურ განმარტებას ვერ უძებნიან და არც გადმოცემა არსებობს მის შესახებ; აღდგომას **წმინდაგრიგოლას ეკლესიაში** გადიან და დღეობას იხდიან.

ქვემოჭალა

დღევანდელი სოფლის ადგილას ჭალა ყოფილა, გაუჩეხიათ და დასახლებულან. ამბობენ, რომ ძალიან დიდი ხნის, დაახლოებით 400-500 წლის სოფელიაო. ამასვე ადასტურებს კოდისწყაროელების გადმოცემაც, რომ ისინი ქვემოჭალიდან გამოქცევიან ბატონს 400-500 წლის წინ.

წმინდათეოდორეს სალოცავი – ეკლესიაა. აქ მამლებს უკლავდნენ და წითელას შეულოცავდნენ. ჯვრისტყეში **წმინდაგრიგოლის**

---

⁶⁸ იხ. ზემორენე

სალოცავი **ნიშია**. აღდგომაზე კვირას ღამისთევით ხვდებოდნენ. დღეობაზე ბატკნებს, ცხვრებს კლავდნენ. ელიასქედზე დგას **ელიას** – სეტყვის ღმერთის სალოცავი **ნიში**, სანთლებს ანთებდნენ, ციკნებს სწირავდნენ გაზაფხულზე, მოხუცები ლოცულობდნენ, ახალგაზრდები ქეიფობდნენ და დროს ატარებდნენ.

ყველა გვარს ჭარბობენ საჩაღელები, გორჯილაძეები და ტენტერაშვილები.

ყარაფილა

გადმოცემით, დაახლოებით მე-20 საუკუნის დასაწყისში, გადმოსახლებულან. ვერ აზუსტებენ მაცხოვრებლები კონკრეტულად რომელი ტერიტორიიდან. ვერც ქართულ და ვერც ოსურ განმარტებას ვერ უძებნიან და არც გადმოცემა არსებობს სახელწოდების შესახებ.

ნოემბერში დღესასწაულობენ **წმინდა გიორგის** დღეობას; აქვთ სალოცავი, ხატი **ალარჯისა** – ბავშვებისა, პატარებისა. ზაფხულში ლოცულობენ.

ყარაღაჯი

ყარაღაჯს ადრე სარვანი რქმევია. ახალი სახელის შესახებ რამდენიმე გააზრიანება აქვთ სოფლის მცხოვრებლებს: 1. ყარაღაჯი თათრულად აუღებელს ნიშნავს და სოფლის აღება რადგან დიდ სირთულეს წარმოადგენდა, ეს სახელი შეერქვაო. მაგრამ ქართულ დასახლებას სახელი თურქულად რატომ შეერქვა, ვერ ხსნიან; 2. თათრებს შემოსევისას სასაფლაოზე თელები გადაუწვავთ, თათრულად კი შავი ხე – ყარაღაჯს ნიშნავსო; 3. შამილის სარდალს სახელად ყარაღაჯი ერქვა, აქეთ გამოუვლია, სოფელი არ გადაუწვავს და მის საპატივცემულოდ, ალბათ, ამიტომ ეწოდაო. თვლიან რომ სოფელი ოთხი საუკუნისა მაინც არისო.

სოფელში ყველაზე მრავალრიცხოვანი ოჯახებია დემეტრაშვილების, ბერიაშვილებისა და ქვრივიშვილებისა.

ჩობალაური

ქსნისხეობიდან ქართველობა გადმოსახლებულა და დაუარსებია სოფელი ჩობალაური. დაბეჯითებით სახელის შესახებ ვერაფერ ღირებულს ვერ გვიამბობენ. თუმცა, ორ მოსაზრებას გვთავაზობენ. გადმოცემით, ადრე აქ საქონელს ამოვებდა ერთი კაცი, სახელად ჩოჰკა ერქვა და ამიტომ შეერქვა ჩობალაურიო. მეორე ვერსიით – ერთი ჩობანი სულ აქ ამოვებდა ნახირს და ჩობალაური იმიტომ დაარქვესო. ეს მოსაზრება უფრო სარწმუნოა: ჩობანაური → ჩობალაური ფონეტიკური მოვლენა ადვილი შესაძლებელია.

ცხავერი

სოფელი ცხავერი ძირითადად ოსებითაა დასახლებული. გადმოსახლებულან სამაჩაბლოდან, „თოვლიანი მთებიდან“, ერთი მოხუცის თქმით, დაახლოებით 200 წლის წინ. თუ რას ნიშნავს ცხავერი, ვერაფერს ამბობენ. ვერც ქართულად და ვერც ოსურად შესატყვისს ვერ უძებნიან. მოსაზრება ნამდვილად ყურადსადგობია, რადგან საინტერესო მაგალითები უმაგრებს ზურგს. ცხავერის ტერიტორიაზე არის მდინარე ცხირულა, ცხირეთისხევი და ცხირეთისციხე, ლუარსაბ მეფის სასახლის მახლობლად. თუ როგორ ან რატომ იქცა ცხირეთი ცხავერად, დაზუსტებასა და კვლევას საჭიროებს.

ცხავერში არის **წმინდაგიორგის ეკლესია** – ნოემბერში მიდიან და ცხვარს და მამალს სწირავენ, ზოგიერთები მსხვილ საკლავსაც კლავენ. **ნათლისმცემლის ეკლესიაში** ივლისში დღესასწაულობენ, **კვირაცხოვლის ეკლესიაში** – გაზაფხულზე, **დილაგნების ეკლესია** – ურბეხანის თავზე, **ღვთიშობლობას** აღნიშნავენ აღდგომაზე. აქვთ ნიშები: **ორბეთისწმინდაგიორგისა** და **ივანენათლისმცემლისა** გველდესისტყევი; **გერისთავისნიში** – შემადლებულ ადგილზე ოქტომბერ-ნოემბერში აღინიშნება.

სოფლის ძირითადი მოსახლეობას შეადგენენ ქარქუსაშვილები, თაბუაშვილები და ჯინიკაშვილები.

წინარეხი

ხანდაზმული მცხოვრებლები სოფლის სახელის შესახებ ორნა-
ირ ვარაუდს გვიამბობენ. ერთის ძირად მიაჩნიათ **რეხვა** – დარტყმა,
თითქოს აქედან მოდისო. მეორე კი ასეთ განმარტებას იძლევა: სა-
მხრეთ საქართველოში მწირ მიწებს – **რეხა** მიწებს ეძახიანო. და თით-
ქოს უფრო სარწმუნოც ჩანს. აქ მართლაც ხშირია მწირი მიწები, პირ-
ველი კი მხოლოდ ხალხურ ეტიმოლოგიას თუ დააკმაყოფილებს. ამ-
ბობენ, რომ წინარეხი რამდენიმე საუკუნის უბატონო სოფელი იყო,
მაგრამ რამდენის, ზუსტად ვერ ასახელებენ.

წინარეხში დგას **ღვთიშობლისეკლესია**. გადმოცემით, როდე-
საც თბილისს მტერი იკავებდა, კათოლიკოსი აქ წირავდა ხოლმეო.
ამის გამო XVII ს-ში მამლიანების გვარს ეკლესია გაუფართოებია.

წმინდაგრიგოლას ეკლესიაში აღდგომას გადიან და დღესასწა-
ულობენ.

სოფელ წინარეხში ყველაზე გავრცელებული გვარებია: ქეშე-
ლიძეები, ბერბიჭაშვილები და მარჯანიძეები.

ჭყოპიანი

სოფლის დაარსების თარიღისა და სახელდების შესახებ მოსახ-
ლეობის ხსოვნას ცნობები შემონახული არ აქვს.

ჭყოპიანში აქვთ **ღვთიშობლის და წმინდაგიორგის ნიშები**.

ხვითი

დაახლოებით XX საუკუნის დამდეგს გადმოვიდნენ ცხინვა-
ლის რეგიონიდან, ზემოხვითიდან. პირველად კუნდუხაშვილები
ჩამოსახლდნენ ლამისყანის მიწებზე, რომელსაც ლამისყანურები
ჰქვია. ძველი სამოსახლოს გამოძახილით აქ ხვითი დაარქვეს. ბენისე-
ბისხევში ბერძნების სალოცავია. თუ როდის დაარსეს სალოცავი, რო-
დის ჩამოსახლდნენ, ან როდის წავიდნენ, მცხოვრებლებისათვის
უცნობია.

წმინდაგიორგისმთაზე, წმინდაგიორგისტყეში **წმინდაგიორ-
გის ნიში** – სალოცავია, შემოდგომაზე **გიორგობას** დღესასწაულობენ;
სამებისსალოცავში მხოლოდ ხალიშვილები და ხუბაშვილები დადი-
ან და ლოცულობენ.

აღსანიშნავია, რომ ამჟამად ხვითში სწორედ ამ ორი გვარის მოსახლეობა ცხოვრობს.

ხოვლე

სოფლის სახელწოდებაზე ამბობენ, რომ თათრები შემოსევთან, დამხვდურებისათვის დაუღევინებიათ, აძალებდნენ და ძალით ასმევდნენ (თუ რას ვერ აზუსტებდნენ). იმას დაუძახნია, „ხო ვლევო“ და ხოვლე ეწოდაო. იქვე უმატებდნენ, რომ ხოვლე თურქულად ნაოხარს ნიშნავსო.

სოფელში აქვთ **წმინდამარიამის ეკლესია; წმინდაგიორგის საყდარი**, წმინდაგიორგისქედზე; **წმინდანიკოლოზის ეკლესია; კვართის ეკლესია; წმინდათევდორეს ეკლესია; წმინდაქავთარის საყდარი; აგკეთის საყდარი; კვირიკაწმინდის ეკლესია** (ნანგრევებილაა) და **ყვითელი საყდარი** (ნასაყდრაღია).

აშურიანისმთა, გამოქვაბული

აშურიანისქვაბი აშურიანისმთაშია და ამიტომ შერქმევია ეს სახელი. დოესელების გადმოცემით, როცა მტერი შემოესეოდათ, გამოქვაბულს მდიდრები აფარებდნენ თავს და მშვიდობიანობის დადგომამდე იქ ცხოვრობდნენ თურმე (როგორც უფლისციხე, ვარძია). ქვაბს მხოლოდ ერთი კარგად შეფარული კარი ჰქონია. ერთი ოჯახის წევრს გაუყიდია, მიმალული გზა მიუსწავლებია და კარი უჩვენებია. „ა, შურიანი კაცი მოდისო“, იტყოდნენ ხოლმე სოფლელები გამყიდველის, მოლაღატის დანახვაზე და ასე დარქმევია **აშურიანი** მთასაც, ქვაბსაც, ქედსაც და ფერდობსაცო.

Топонимия Каспского региона

Актуальность темы обусловлена возрасшим за последнее время интересом к топонимическим исследованиям вообще и разработкам вопросов региональной топонимии, в частности, результаты которых имеют большое значение для комплексного изучения географических названий и для дальнейшего развития смежных отраслей исторических наук, в первую очередь общие и специфические региональные черты и особенности, окажутся, полезными при исследовании топонимии других регионов – географии, диалектологии, этнографии и др. Современные методы лингвистического анализа позволяют как можно раскрыть заложенную в топонимах информацию, способствуя тем самым восстановлению былой картины исследуемого объекта и использованию результатов исторического изучения для насущных задач практической топонимики.

Первоисточником исследования послужил топонимический материал Каспского региона (общий объем – около 4000 единиц), собранный автором исследования в результате полевых работ 1980-1984 гг. Материал сверен и пополнен соответствующим материалом из фондов Республиканского центра топонимических исследований при кафедре новогрузинского языка Тбилисского государственного университета – лаборатории топонимики.

Впервые дается лингвистический анализ топонимического материала исследуемого региона с его по возможности полной и систематической характеристикой. Однако работа не ограничивается исследованием проблем лишь региональной топонимики. Ряд вопросов изучен в сопоставительном плане. Это касается в особенности т.н. определяемых индикаторов, которые сопоставляются с соответствующим материалом некоторых уже изученных регионов. Восточной Грузии (Пшави-Аравгского ущелья, Эрцо-Тианети), что позволяет разграничить общегрузинские и частные региональные специфические топонимические модели.

Цель этой работы – установить структуру топонимов исследуемого региона и выделить соответствующие структурно-семантические группы; изучить словообразовательную систему, в частности, выяснить функции аффиксов, их ареальное распределение относительную продуктивность, описать комбинаторные возможности составляющих компонентов топонимов (основы и аффиксов, различных основ), зафиксировать действующие в данном регионе основные фонетические и грамматические особенности и т.д.

Лингвистический анализ топонимического материала одного из значительных регионов центральной части Грузии имеет большое значение для изучения узловых вопросов исторической географии Грузии. Результаты сопоставительного анализа, позволяющие разграничить и выделить общие и специфические региональные черты и особенности, окажутся полезными при исследовании топонимики других регионов.

Списки топонимов исследуемого региона, расположенных впрямом и обратном порядке с указанием их частности, облегчает компонентный анализ, а приложение к ним орфографические правила приобретают практическое рекомендательное значение.

Работа состоит из введения, трех глав и выводов, прилагаемый к работе список использованной литературы **179** наименования на грузинском и русском языках. Исследование сопровождается приложением, включающим словарь топонимов исследуемого региона (около 4000 единиц) с указанием их частности, обозначением географическим объектов и населенных пунктов, а также обратный индекс. Словарь снабжен орфографическими правилами написания сложных и составных топонимов.

Прилагается словарь прозвищ (клички) местного населения.

Во вступительной части дана краткая характеристика границ, административно-территориальной структуры и этнического состава исследуемого региона, а также общий исторический обзор.

Каспский регион расположен в центральной части Восточной Грузии – в т.н. ШидаКартли, на обоих берегах Куры. Его территориальные границы определяются следующим образом: с севера с ним граничит Ахалгорский, с востока – Душетский и Мцхетский, с юга – Тетри-Цкарройский, а с запада – Горийский административные муниципалитеты.

Топонимический материал Каспского региона собран на месте. Составлен по возможности полный перечень имен географических объектов любого вида – деревен и сельбищ, малых географических объектов (полей, пахотных земель, ложбин, оврагов, равнин, ручейков...), общее количество которых достигает 6000 единиц.

Некоторые села в исследуемом регионе (например, Ахалкалаки, Носте, Самтависи, Сасирети, Цхирети...) имеют многовековую историю, а иные насчитывают всего около века свое существования (например, Земорене, Квеморене, Чобалаури, Ферма, Сарибари...).

Сам районный центр – г. Каспи согласно источникам, является древним городом: он существовал еще до нашей эры.

Во времена распространения христианства (III-IV века) Каспи и его окрестности сыграли определенную роль в утверждении этой новой религии (об этом повествует множество легенд и преданий).

Население Каспского региона неоднородно. Основную часть составляют грузиские племена: наряду коренными картлийцами живут также хевсуры (в селе Чобалаури) и мтиулцы (в село Мтиултубани); вместе с переселившимся исторически Верхней Картли (Самачабло) грузинами обитают и осетины (в селениях Божами и Самтависи). В этом регионе живут также, хоть и в малом количестве, азербайджанцы, армяне и русские, у них нет собственных деревень и они составляют смешанное население.

Несмотря на однородность национального состава населения и тесную связь между ними, “грамматический строй картлинского диалекта не испытал влияния ни одного языка“ (И.М.Гигинеишвили, В.Т.Топуриа, И.И.Кавтарадзе). За незначительным исключением, основной слой топонимии данного региона, как и следовало ожидать, является грузинским с диалектной точки зрения – картлийским.

При исследовании диалектов в топонимии надо учесть, что их следует изучать дифференцированно, обобщено – на уровне диалектной апелативной лексики и фонетико-грамматической структуры и на уровне собственно региональной топонимики. В первом случае надо выяснить, насколько отражают топонимы диалектные особенности, а во втором случае – отличаются друг от друга топонимические и апелативные словообразования в пределах того или иного диалекта .

В первой главе работы рассматриваются фонетические диалектизмы, отраженные в топонимическом материале исследуемого региона.

1. Полная регрессивная ассимиляция.

При наличии суффикса множественного числа **-eb** гласный **е** влияет на предидущий словообразовательный суффикс **-а** и ассимилирует его: **ae** → **ее**. Например: *grzela* – *grzel-a-eb-i → *grzel-e-eb-i*, *varcla* – *varcl-a-eb-i → *varcl-e-eb-i* и т.п. Встречается лишь одно исключение: *qoda-eb-i*, где естественный процесс ассимиляции еще не развился, в результате чего получается неестественный комплекс гласных.

Если гласный **а** относит к основе (в простых именах или композитах) тогда при наличии суффикса он обычно усекается: *çal-eb-i*, *bag-eb-i* и т. п .

В основах же окончивающихся на гласный **а** или со словообразовательным суффиксом **-а** встречаются параллельные фонетические варианты неусекаемые (*namgaleebi* <- *namgalaebi*, *qırqiteebi* <- *qırqitaebi*, *didvaqeebi*) и усекаемые (*namgalebi*, *qırqitebi*, *didvaqebi*).

В первой группе в именах с суффиксом **-а** действует лишь процесс ассимиляции (namgal-a-eb-i → namgal-e-eb-i, kırkita-eb-i → kırkıt-e-eb-i), основы, оканчивающиеся на **е**, как правило, не подвергается усечению во множественном числе.

Во второй группе в именах с суффиксом **-а** процес ассимиляции завершен и, так же как в основах, оканчивающихся на **-е**, происходит стяжение двух одинаковых гласных, в результате чего получаем по одному гласному: namgaleebi→namgalebi, kırkıteeebi→kırkıtebi, didvaķeebi→didvaķebi. Следует отметить, что в последнем случае стяжение гласных происходит лишь в комозите, но не в простом имени. ср. didvaķeebi, didvaķebi, но: vaķeebi.

Отмечаются также случаи регрессивной ассимиляции согласных: оглушение предидущего звонкого звука под влиянием последующего глухого придыхательного, что является известным фактом: x(v)tišobeli←-yvtišobeli, или: čtili←-črdili. В обоих случаях ассимиляции способствует выпадение сонорных звуков **v** и **r**. Наблюдается и противоположный процес: последующий звонкий звук ассимилирует предыдущий глухой. Например: teladgori←-*telatgori, tetradxevi←-*tetratxevi (ср.: tetratxevistęe). Во всех перечисленных случаях процесс ассимиляции происходит в регрессивном направлении.

2. Утеря звуков.

Утеря звуков распространенное явление в Карталинском диалекте. В исследуемом топонимическом материале согласные выпадают и в начале, и в середине, и в конце слова. Выпадают в основном сонорные согласные **l, v, m, r**. Например:

l: çiplnari ←- çiplnari, řuniani ←- řunliani...

v: zeziani ←- zezviani, (lavrevis)xtišobeli ←- xvtišobeli ←- yvtišobeli ←- yvtismšobeli.

Изначальное **m**: řralxevis(miķebi). Ср.: mřralxevis(miķebi), glis-(soroebi) ←- mglis(soroebi), qralřbastan ←- mqralřbastan...

r: (pařara)čtila ←- (pařara)črdila, gžela ←- gržela.

Процесс редуций не всегда доходит до конца. В иных случаях он частичен, например, путем ослобления гласного **и** получаем звонкий звук **v**. Гласный **u** редуцируются когда за ним следует гласный **a**: řvavelebi ←- řuavelebi, řvarui ←- řuarui.

Утеря падежных показателей. В топонимах-композиатах поставленных из атрибутивного определяющего и определяемого препозиционное определение часто редуцируется и теряет падежный показатель. Например: axalubani “новый квартал” (с. Квемчоала), didtela “большой вяз” (с. Носте)...

Падежное окончание и в неизменяемых управляемых именах выпадает: *abreulaxevi* (с. Сакоринтло), ср.: *abruulasxevi* (с. Ахалшена), *axoxixe* (с. Кавтисхеви), ср.: *axoxixe* (с. Пантиани).

В определяющих именах с согласной преимущественно встречаются случаи частичного усечения падежного показателя: выпадает лишь согласный элемент. Например: *teliçqaro* (с. Квемочочети), *arqnixevi* (с. Капришиани)... Более редки случаи полного усечения: *telçqaro* (с. Кавтисхеви), *munçqaro* (с. Кавтисхеви)... Однако наряду с этим предоставлены и неусеченные формы: *telişqaro* (с. Ферма), *munişqaro* (с. Квемочочети)... (Апелятивы: *tela* “вяз”, *arqi* “береза”, *qçaro* “родник”).

Часто встречаются случаи ослабления согласной части (s) показателя родительного падежа: *s<-i*. Например: *didruipirebi* (с. Оками) <- *didruispirebi: (букв. “большого ручья берега”).

3. Нарращение звука.

Наиболее часто встречается развитие сонорного **v** после *ş*, *ć* или гласного **u**: *şvindiani* (ср.: *şindavaqe*), *didruvi* (ср. *çablaru*)...

4. Метатеза или перестановка звуков.

Этот процесс в основном распространяется на сонорные звуки. Обычное явление дистанционная метатеза согласных **l** и **r** (ср.: *rexula*)...

5. Наблюдаются также случаи **аффрикатизации**: *ž* → *ẓ̌*: *garaži* <- *garaži* (“гараж”), *garažs(ukan)* <- *garažsuқан* (“зади гаража”).

Во второй главе рассматриваются вопросы морфологической структуры топонимов. В частности, проанализированы традиционно выделяемые в грузинской топонимии следующие типы:

- a. Безаффиксные или простые имена;
- b. Имена, образованные посредством аффиксов и
- g. имена, образованные соединением слов.

1. Безаффиксные или простые топонимы в исследуемом регионе встречаются в небольшом количестве. Почти все они представляют собой микропонимы (преимущественно оронимы): *xevi* “овраг”, *kedi* “хребет”, *mta* “гора”, *morevi* “омут”.

2. В отличие от простых (безаффиксных) топонимов, обильно представлены географические имена, образованные посредством аффиксов. Аффиксация – самый распространенный и продуктивный способ образования топонимов. Аффиксы используются как в простых – несоставных топонимах, так и в композитах. В свою очередь, среди аффиксов наиболее активны суффиксы: **-a**, **-eb**...

I. Суффиксальное образование. В исследуемом регионе для образования топонимов наиболее распространены суффикс **-а**, указывающий на обладание, и суффикс множественности **-eb**.

1. Суффикс **-а** образует топонимы как от имен существительных (var-cl-a<-varcl-i “корыто”, qed-a<-qed-i, “хребет”), так и от прилагательных (grze-l-a<-grzel-i “длинный”, tetr-a<-tetr-i “белый”)...

Кроме простых имен, суффикс **-а** наращивается также на производные основы (ḳavt-ur-a (река), ričv-par-a – ričv -par-i “сосновый бор”...) и на сложные слога, состоящие на разных основ šav-çqal-a – šav-çqal-i “черная вода”, kva-ḳas-a – kva-ḳas-i, букв. “камень-человек”...).

В этой части работы представлен критический обзор высказанных о функции суффиксов. Автор разделяет точку зрения, согласно которой этот суффикс имеет топонимизирующую и субстантивизирующую функцию (Ср. аппеллятив piğoz-i “орех” и ойконим piğoz-a, ареллятив goğa-i “холм” и ойконим goğaḳ-a, адъектив grzel-i “длинный” и топоним grzel-a).

В сопоставляемых парах первые единицы могут выступать в роли как нарицательных, так и собственных имен, а вторые единицы представляют собой лишь географические имена.

2. Суффикс -eb выражающий множественность часто используется для образования топонимов. Например: çqago-eb-i “родники”, bağ-eb-i, “сады”...

В литературе отмечается ослабление функции множественности или отсутствие в географических именах (А.Г.Шанидзе, В.А.Никонов, П.Н.Макалатиа). Оформление топонима показателем множественности, несмотря на то, что обозначаемый объект единственен и своем роде, характерно для всех языков, но соответственно с ослаблением функции множественности, возрастает топонимизирующая сила суффиксов **-eb**.

Поэтому естественно, что этот формат обычно присоединяется к нарицательным именам и выполняет роль дифференцирующего элемента между аппеллятивом и топонимом (хотя он не избегает и топонимов). Ср.: аппеллятивы: ḳaḳal-i “орех”, venax-i “виноградник”, миха “дуб”... и топонимы: ḳaḳl-eb-i “орехи”, venax-eb-i “виноградники”, мих-eb-i “дубы”...

Как указывается в научной литературе, для образования топонимов при помощи показателей множественности, кроме суффиксов **-eb**, используются суффиксы **-et// -it, -at// -ot// -ut// -ta**, исходным для которых является аффикс **-ta // -t**. Некоторые ученые считают, что сфера употребления этого аффикса не ограничивается лишь картвельскими языками (С.Н.Джнашиа, С.Н.Какабадзе),

а другие справедливо считают разное происхождение данного аффикса (В.Т.Топуриа, К.В.Ломтатидзе).

Если все вышеуказанные аффиксы могут быть сведены к одному суффиксу **-t(a)**, то в равных условиях они должны показать однородные изменения. Действительно, при образовании новых имен от слов, оформленных этими аффиксами разнообразия не наблюдается (Л.Г.Лежава).

Принято считать, что имена, образованные при помощи данного формата, сочетались с определяемым словом, которое впоследствии было опущено и суффикс **-ta** постепенно приобрел функцию обозначения местности (В.Т.Топуриа, А.Г.Шанидзе).

В топонимии исследуемого региона имена, образованные посредством этих суффиксов, большой продуктивностью не отличаются: **-it** (2): *sxv-it-i...*, **-ut** (2): *çqr-ut-i...*, **-ot** (2): *qol-ot-i...*, **-ta** (3): *qav-ta...*, **-et** (23): *çaçub-et-i...*

3. Суффикс **-ian** образует топонимы из которых некоторые обозначают свойство, иные же указывают на принадлежность: *talax-ian-i* “грязный” (апеллятив *talax-i* “гряз”), *qlanç-ian-i* “когтистый” (апеллятив *qlanç-i* “коготь”). Иногда основой этих топонимов являются антропонимы – имена, прозвища или фамилии. Например: *barnavl-ian-i*, *çalitat-ian-i* и т. п.

Суффикс **-ian** (<-ean) в грузинском языке первоначально применялся лишь для обозначения происхождения потомственности, последовательности. Позднее значение этого суффикса расширилось и он используется для указания на принадлежность. Как раз в этом смысле употребляется он в географических именах. Напр.: *qarış-ian-i* букв. “Местность, где проживают Капрашидзе”.

Тот же самый суффикс в сочетании основами другой семантики приравнивается к суффиксу указывающему на происхождение человека из той или иной местности. Например: в топонимах *naqoş-qrian-t-uban-i*, *nakalak-ian-t-xev-i* определяющие компоненты выполняют ту же функцию, что и современные имена, указывающие на происхождение: **naqoşqreli*, **nakalakeli*, (в родительном падеже множественного числа *naqoşqianta* = **naqoşqrelta*, *nakalakiantxevi*=**nakalakevtxevi* и др.).

Предполагают, что элемент **-ian** в некоторых случаях сохранил древнюю функцию – отмечать происхождение, наследство и принадлежность человека, и то лишь во множественном числе (А.Г.Шанидзе.). Если этот формат присоединяется к слову без усечения, оканчивающемуся на **-a**, первый гласный суффикса слабеет, выпадает и остается **-an**.

Окончание **-an** особенно распространено в Картли и Кахети. В картли оно воспринимается как **-an-ni**, поэтому в родительном падеже имеется **-ant**. Например: *čičina-ant-i* (букв. “Принадлежность Чичинадзе”), *xatkaci-ant-i* (букв. “Собственность Хаткацишвили”)... В таких случаях предполагается опущение определяемого слова. Остается лишь управляемое определение. Например: *martiant (*miwebi)* “Земельные участки Мартиашвили”, *xatkaciant (*vepaxebi)* – “Виноградники Хаткацишвили”.

4. Суффикс **-is**. Для образования топонимов используется также показатель падежа **-is**: *kovr-is-i*, *bril-is-i*, *zenadr-is-i*...

С течением времени суффикс **-is**: утерять свою функцию и потребовалось усилить его значение при помощи нового топообразователя. Эту функцию частично взял на себя суффикс **-eb**. Например: *oz-is-eb-i*, *bril-is-eb-i*, *ben-is-eb-i*...

5. Суффикс **-eul** присоединяется в родительном падеже к собственным именам, эта форма – показатель древнего множественного числа, которая указывает на их собирательное значение. Напр.: *niča-ant-eul-i-venahebi*, что переводится как “Виноградники Ники и его семьи”, *ponia-ant-euli-mičebi* “Земельные участки Нонии и его семьи”, *tuxarli-ant-eul-i-bayı* “Сад принадлежавший фамилии Тухарели”.

Наряду с синтагмами из определяющего и определяемого в качестве определений управляемые имена с утерянным (опущенным) определенным членом. К ним тоже присоединяется формат **-eul**: *bardaž-is-eul-i* (“Принадлежащий фамилии Бардадзе”); *givia-ant-eul-i* (“Принадлежащий Гиви и его семье”); *γvdeli-ant-eul-i* (“Принадлежащий священнику и его семье”).

II. Префиксальное образование.

В топонимике Каспского региона наиболее значительное место занимают географические названия с суффиксальным образованием, а префиксы применяются сравнительно редко. Обычно встречаются элементы **na-** и **sa-**, со значением “бывший”.

Специфическим признаком префиксального образования географических названий является то, что посредством префиксов **na-** и **sa-** образуются лишь географические названия со значением “бывший” или указующие на назначение, или же производные от причастий страдательного залога. Поскольку такой способ образования топонимов с самого начала оказался весьма ограниченным в дальнейшем вся тяжесть словообразования была перенесена на суффиксы.

Префиксы **na-** и **sa-** в основном используются в микротопонимии. Напр.: *na-tex-i*, *sa-qar-i*, *sa-cur-i*.

1. Префикс **na-** может образовывать топонимы и в сочетании с различными суффиксами. Чаще всего с ним сочетаются суффиксы: **-ar// -al, -ul // -ul, -ev// -eb**.

По мнению некоторых ученых, значение “бывшее” передается только посредством префикса **na-** суффиксы же имеют одиноковую функцию и свободно чередуются. (Ср.: *na-bosl-ev-i* “бывший хлев”, *na-darbaz-ev-i* “бывший дворец”...).

Топонимы с префиксом **na-** указывает на место, где раньше были жилые или иного назначения объекты, обозначенные основой топонима: *na-koşq-ar-i* “место, где была башня”, *na-çiskvil-ar-i* “место, где была мельница” и т. д.

В топонимах другой группы указывается место, где раньше разводили обозначенную основой топонима сельско-хозяйственную культуру: *na-қarto-рil-ar-i* “место, где сажали картошку”, *na-хахv-ar-i* “место, где сажали лук”...

В некоторых случаях появляется необходимость нарушения нового суффикса, вследствие чего для образования одного топонима используются три-четыре аффикса одновременно: **na-sopl-ar-eb-i** “бывшие деревни”, **na-bi-na-v-r-eb-i** < **na-bina-ev-ar-eb-i* “место, где раньше были пастушьи хижины”.

2. Префикс **sa-** также сочетается с рядом суффиксов:

а) **sa-e** префикс-суффикс – продуктивный производитель. Он образует в основном имена искусственных построек т. н. хозяйственную топонимию, имена, указывающие на место производства или добывания руды. Напр.: *sa-katm-e* “курятник”, *sa-naхşir-e* “место добывания угля”, *sa-қurғ-e* место “добывания смолы”...

К аффиксам **sa-e** может присоединится суффикс множественности **-eb** с топонимизирующим значением *sa-yoғ-e-eb-i*, *sa-tix-e-eb-i* и т. п.

б) Конфикс **sa-o** еще более продуктивен в топонимах Каспского региона и более живуч чем **sa-e** хотя по значению эти аффиксы почти равноценны.

Подмечено определенное различие между **sa-o** и **sa-e**, несмотря на то что общей для них является функция образования прелогательных. На данном этапе конфикс **sa-e** присваивает функцию субстантивности, а конфикс **sa-e** функцию адъективности (Г.С.Ахвеледиани).

Это различие подтверждается и топонимическим матерьялом Каспского региона. Имена, образованные посредством форманта **sa-e** предоставлены отдельно, независимо от других слов и словосочетаний, а **sa-o** образу-

ет то существительные (sa-gomur-o, sa-paxir-o – апеллятивные значения которых “хлев” и “стадо коров” соответственно), то прилагательные (sa-ḡara-ul-o gora “сторожевой холм”, sa-pond-o-venaxebi “фондовые виноградники”).

Микротопонимы образованные при помощи аффиксов можно разделить на следующие семантические группы:

а) Обозначающие бывшее жилище человека: sa-molozn-o (апеллятив molozani “монохиня”), sa-ḡavaḡ-o... или указывающее на принадлежность: sa-muxnar-o, sa-amilaxvi-o, основой в данном случае служат имена фамилии или ойконимы.

б) Указывающие свойство: sa-marxil-o-gza... или направление: sa-mt-o-gza “дорога к горам”...

г) Наричательные имена назначения: sa-paxir-o “предназначенное для стада”, sa-bana-o “место купания”...

Здесь же следует отметить одну особенность: при образовании топонимов в ряде случаев **sa-o** заменяет **sa-e**, берет на себя его функции: **sa-tiv-e** “причал для плота” (от: ṡivi “плот”), **sa-mṡred-o** “голубятник”..., тогда как нарицательные имена, образованные из этих же слов, применяют **sa-e**: sa-tiv-e, sa-mṡred-e... Хотя в изучаемом регионе топонимы могут быть образованы также и при помощи **sa-e** (Ср.: sa-nerg-e “питомник”, sa-paxšir-e “угольный склад” с одной стороны, и sa-ḡog-e “свинарник”, sa-ṡuṡ ḡr-e “паса-ка”, с другой стороны). Наряду с этим, можно предположить, что конфикс **sa-o** стремится различить географические имена от апеллятивов образованных при помощи **sa-e** (Ср.: тбилисский микротопоним sa-ti-o вместо ожидаемого sa-tiv-e “место для плота”). Возможно, дифференциация происходит и по семантическому признаку: при использовании аффиксов **sa-e** обозначается материал (sa-tiv-e букв. “предназначенный для плота”, sa-paxšir-e букв. “предназначенный для превращения в уголь”), а при помощи аффиксов **sa-o** – только территория, место, объект (sa-tiv-o “место / причал / для плота”, sa-paxšir-o-eb-i “место, где добывают / или добывали / уголь”).

III. Имена, образованные соединением слов.

От простых и образованных при помощи аффиксов топонимов следует отличать топонимы сложного состава, которые представляют собой синтагмы из определяющего и определяемого. В качестве определения могут выступать любые имена – существительные, прилагательные и числительные, а также причастия и наречия в функции прилагательного. Второй же компонент составляют топонимы (zemo- xandḡi) или апеллятивы (rgvali ḡala),

которые, в свою очередь могут обозначать как природные, так и искусственные объекты.

Анализ составных топонимов имеет большое значение как для теоретического-структурного и этимологического исследования, так и с практической точки зрения в частности для выработки правил превращения компонентов: в каких случаях следует писать их вместе, а в каких раздельно.

К первой подгруппе относятся топонимы с атрибутивным определением.

В составных топонимах атрибутивным определением чаще всего служит имя прилагательное – как качественное (mlaşeçqalı букв. “соленая вода”), так и относительно (taplıanı kılde букв. “медовая скала”).

Качественные прилагательные делятся на несколько семантических групп: они могут обозначать объем и форму, цвет, свойство... Если некоторые из них имеют описательный характер (şavıŋe “черный лес”, tetrimicebi “белые земельные участки”), другие являются следствием метафорического осмысления на базе сходства (namgalaxevi “серпообразный овраг”).

Привлекает к себе внимание ограничение способности некоторых прилагательных сочетаться с определяемыми словами. В частности прилагательное grzeli “длинный” не может сочетаться с гидронимами, т. е. с именами таких объектов, для которых длина специфическое свойство и, становится излишней. Напр.: имеется grzeli veli “длинное поле”, но не встречается *grzeli yele “длинная речка”.

Таким же образом прилагательные zveli “старый” и axalı “новый” не могут сочетаться с апеллятивами обозначающими природные объекты: gora “горка, холм”, mta “гора”, kedi “хребет” и т. п., тогда как вполне естественно их сочетание с именами обозначающими искусственные объекты: axalıbayebi “новые сады”, zveli sasaflao “старое кладбище”.

Далее рассмотрены широко распространенные в топонимии антонимичные определения (didi “большой” и raŋara “маленький”, zemo “верхний” и qvemo “нижний”) и установлена их относительная продуктивность. Выясняется, что они распределены неравномерно (напр.: didi встречается чаще чем raŋara); не все из них имеют соответствующий антоним – вообще (напр.: mrgvali “круглый”) или в каком-либо конкретном случае.

Относительные прилагательные, по сравнению с качественными, менее продуктивны. Большинство из них – имена, образованные при помощи суффиксов **-ion**, которые на уровне апеллятивной лексики обозначают свойство, принадлежность или сходство (букв. tvaleb-ian-i-klde “глазастая скала”, kuz-ian-i-naŋveti “горбатый участок”, gogird-ovan-i-çqalı “серная вода”). В сло-

восочетаниях относительные прилагательные бывают связаны лишь с апеллятивами.

Качественные прилагательные в основном препозитивны, изредка встречаются и в постпозиции (*ṣvari raṭiosani* “крест истинный”). А относительные прилагательные могут быть представлены только лишь в препозиции.

Ко второй подгруппе относятся топонимы с субстантивным определением. Наряду с атрибутивными определениями, и в топонимах встречаются и субстантивные. Синтаксически они управляемы, стоят в родительном падеже. В Каспском регионе топонимы включающие такие определения по частоте распространения значительно преобладают над топонимами с атрибутивными определениями. Такая же картина наблюдается вообще во всех грузинско-картвельских топонимах, образованных соединения слов.

Выделяются четыре подгруппы которые охватывают все возможные комбинации определяющих и определяемых в единственном и множественном числе:

а) как определяющее, так и определяемое представлены в - числе (*avazasnakurdali*);

б) определяющее стоит в единственном числе, а определяемое слово – во множественном (*amilaxvrisabanoebi*);

в) определяющее во множественном числе а определяемое – в единственном (*ebralizeebiskedi*);

г) оба компонента – и определяющее и определяемое – стоят во множественном числе (*ṣandieraantmiṣebi*).

В роли управляемых определений выступают как апеллятивы, так и собственные имена, а определяемые слова обычно апеллятивы изредка – отглагольные имена.

В микротопонимии исследуемого региона среди управляемых определяющих ведущее место занимают те, которые выражены антропонимами...

В третьей подгруппе в которую входят определяемые индикаторы проанализированы повторяемые лексемы – т.н. индикаторы, а также, включающие их основные модели по данным микротопонимии Каспского региона.

Индикаторы встречаются как независимо (простые образованные посредством аффиксов,) так и составе композитов или словосочетаний. Некоторые индикаторы могут быть представлены и в роли определяемых (напр.: *ṣvakedi* “средний хребет”) и в роли определяющих (*kedisbaṣi* “сад на хребте”, букв. “хребтовый сад”).

Различна частота применения индикаторов тем или иным компонентом словосочетания. Преимущественно встречаются индикаторы-определяемые. В роли обоих компонентов индикаторы хорошо сочетаются как с антропонимами, так и с апеллятивами.

Поскольку при исследовании определенного ареала, наряду с другими вопросами ставится целью выявление сравнительно распространенных и продуктивных индикаторов данного ареала, мы сопоставили друг с другом первые пятнадцать наиболее часто употребляемых индикаторов, представленных в микропонимии трех не слишком отдаленных друг от друга регионов – Каспского региона, эрцо-Тианети (Бедошвили 1980, 50) и Пшави-Аргвского ущелья (Макалатиа 1978, 44).

Сопоставление показало, что тот или иной индикатор почти всегда повторяется в двух регионах, хотя последовательность частоты их применения различна. Во всех трех регионах представлены лишь *gor-i//a* “горка, холм” и *sq̄aga* “родник”.

К четвертой подгруппе относятся вторичные топонимы, состоящие из нескольких слов. Они создают своеобразную картину с точки зрения взаимоотношений определяющего и определяемого. Во вторичных топонимах усложнение структуры происходит за счет первичных топонимов.

Из нескольких слов составляло то определяющее (напр., *tetraxevistq̄e* “лес белого ущелья”), – то определяемое слово (напр., *paṭaraçmindagiorgi* “Маленький святой Георгий”).

В том случае, когда дифференцирующая функция составных компонентов топонима окажется недостаточной, к топонимам, составленным из определяющего и определяемого, может присоединится третий элемент, который уточняет его “адресное” значение.

В пятой подгруппе рассматриваются параллельно использованные топонимы, обозначающие один и тот же географический объект.

В микропонимии данного региона часто два или более названий применяются для обозначения одного географического объекта. Здесь имеются в виду не двуязычные топонимы, а параллельно использованные для обозначения одного географического названия топонимы грузинского происхождения. Такие “синонимичные” топонимы группируются следующим образом: а) топонимы, в которых определяющие повторяются *vaḱisq̄aṣo // vaḱisq̄ali* (с.Ваке); б) топонимы, в которых определяющие разные, а определяемое слово повторяется: *γvtisoblisnaq̄oṣari//tamaris-naq̄oṣari* (с.Ахалцихе); в) топонимы, в которых ни один компонент не повторяется: *ṣeçriliṃiça //ṭq̄ispiri...*

В шестой подгруппе рассматриваются вопросы правописания сложных топонимов. Выделены три группы: топонимы, которые пишутся: а) раздельно, б) с черточкой и г) слитно.

В четвертом параграфе предоставлены топонимы, включающие неизменяемые части речи. Среди них продуктивностью отличаются наречия и послелого.

Для образования географических названий фактически используются лишь наречия места (напр.: zeitubani “Верхняя слободка”). Обычно, наречия выступают или в роли определения (uqançala “задняя роща...”), или послелога (sxvilosuqan “за Схвило” // “позади Схвило”).

В микротопонимии Каспского региона в роли формантов, образующих топонимы, предстают послелого, обозначающие местонахождения (-tan “у”, -ze “на”, şua “среди” şoris “между”...) или направление (ken “к”). Напр.: gamoşeułqestan букв. “у выступающего леса”, xgamşua букв. “среди обрыва”, riqeze “на берегу реки с галкой” saçqobebisaqen “по направлению к складам”.

Географические имена послелогоми характерные для микротопонимии, нельзя считать окончательно оформившимися топонимами.

Сравнительно детально рассматриваются наиболее распространенные топонимы с послелогом -tan “к”. Ставятся вопросы генезиса и заимствования этого послелога, которые стали предметом дискуссии среди специалистов. По распространенному мнению, образование топонимов при помощи послелога -tan в грузинских диалектах является калькой с цова-тушинского языка (А.Г.Шанидзе, Т.Г.Утургаидзе). Однако, широкое распространение в микротопонимии ШидаКартли, в частности Каспского региона, послелога -tan “к” совершенно не производит впечатление заимствования или случайного явления. Эта модель равномерно и широко распространена в микротопонимии всего региона.

В третьей главе исследования изучены семантические группы топонимов: они выделены по одинаковой семантике обозначающих объектов или основ, входящих в состав топонима.

В первом параграфе рассматриваются гидронимы или собственные имена водных объектов – рек, озер, родников... Внимание заостряется на особенностях определяемого компонента гидронимов сложного состава – индикатора, обозначающего водные объекты.

Отмечается синонимическое употребление определяемых индикаторов: çrago “родник” и çqali “вода”, с одной стороны, и çqali “вода”, mdinare

“река” – с другой. Это указывает на широкую, почти универсальную семантику и комбинаторные возможности компонента *sqali* (“вода”).

С точки зрения структуры, среди грузинских гидронимов можно выделить 3 основных типа: 1. Безаффиксные: *ru* “ручей”, *ṭba* “озеро”, *q̄qaro* “родник”... 2. Производные (образованные посредством аффиксов): *q̄avt-ur-a* (от ойконима *q̄avta*), *ṭoṭṭl-a*, *lavt-ul-a*... 3. Гидронимы сложного состава, представляющие собой синтагмы опереждения и определяемого слова: (от *xevi* “овраг” и *xmeli* “сухой”), *guramišvilisq̄qaro* “родник Гурамишвили”...

Особое внимание уделяется так называемому гидроформату – аффиксу *-ura* (диссимилированный вариант *-ula*), который образует гидронимы от ойконимов: *q̄avta*→*q̄avtura*, *oṭisi*→*oṭizura*... Хотя в ряде случаев суффикс *-ura* не выполняет эту функцию.

Второй параграф рассматривает топонимы, обозначающие флору, т.е. такие топонимы, апеллятивное значение которых связано с отдельно взятым растением или группой растений. В первом случае представлены названия деревьев, ибо отдельное дерево, группа деревьев или однородный лес являются четким ориентировочным признаком и соответствующие им апеллитивы легко превращаются в названия местностей. Особенно часты и типичны случаи, когда дерево или лес уже давно не существуют, а местность сохранила их названия. Например: *tela* “вяз” – название виноградников (с.Гоми), *mṭgva-liṭṭe* “круглый лес” – названия поля (с.Зенадриси).

Вообще, несоответствие между топонимом и его апеллятивным значением и асематичность считается способствующим топонимизации условием.

В микротопонимии Каспского региона характерными для этой подгруппы являются имена, образованные при помощи двух суффиксов: *-ian* и *-nar*. Напр.: *ṭcxil-ian-i* (от *ṭcxila* “граб”), *mux-ian-i* (от *muxa* “дуб”), *q̄aṭl-ian-i* (от *q̄aṭali* “орех”), *vaṣl-nar-i* (от *vaṣli* “яблоко”), *sxal-[n]ar-i* [м]схали “груша”)...

Широкое распространение суффикса *-ion* давало возможность предположить, что этот формат мог бы присоединяться к тем же основам, что и *-nar* (ср. *riṭv-nar-i* – *riṭv-ian-i* “сосновый бор”, *paṭv-nar-i* – *paṭv-ian-i* “еловый лес”...). Однако этого не происходит по видимому в целях разграничения территорий и во избежание чередования. Кроме двух исключений, дублиеты в одном и том же селе не встречаются.

Третий параграф посвящается сакральной и культовой топонимии – обзору молельных, церковных, монастырских и других святилищ, т.е. агонимов.

В Картли так же, как и во всей Грузии, широко известны связанные с религией и особенно с христианством культовые топонимы, среди которых в исследуемом регионе очень распространено сочетание *ṣminda giorgi* “Свя-

той Георгий” (См. церкви и молельни носящие его имя) или имена, включающие это сочетание: *ḥminda giorgismiḥebi* букв. “Святого Георгия земли”, *ḥmindagiorgiskedi* букв. “Святого Георгия хребет” и т.д.

Следующие места распространенности соответственно занимают: *Gvtishobeli* “богородица”, *sameba* “Троица”, *Elia* “Илья” (святой-громовержец). Последний восходит к божеству языческих времен, чье имя поныне сохранилось в топонимах.

Здесь же рассматриваются топонимы, составленные из сакральных чисел. Известно, что среди многих народов определенные числа имеют сакральное значение. Вера в т.н. святые числа и их магическую силу берет начало в астральной мифологии.

В топонимии исследуемого региона нередко встречаются характерное для грузинского фольклора и мифологии число *ḥxga* “девять”: *ḥxgamiḥebi* “девять дубов”, *ḥxgaperda* “девять склонов” и т.п.

Из других сакральных чисел в топонимии Каспского региона встречается *sami* “три”. Например: *samtela* “три вяза”, восточной и индо-европейской мифологии и, соответственно, также топонимии.

В четвертом параграфе дается общий обзор топонимов неизвестной структуры и семантики. В основном это заимствованные или калькированные с азербайджанского и осетинского языков формы, а также двуязычные варианты.

В заключительной части подводятся итоги и обобщаются результаты исследования.

Прилагаются алфаветные и инверсивные словари; а также словарь прозвищ местных жителей; историй сель и некоторых топонимов.

გამოყენებული ლიტერატურა

- აბაევი ვ. 1949 – В.И.Абаев, „Осетинский язык и фольклор“, М.-Ленинград;
- ალავიძე მ., 1955 – „მასალები ლექსუმური ლექსიკონისათვის“, აღ. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახ. პედ. ინსტიტუტის შრომები, ტ. XIII, ქუთაისი;
- ალავიძე მ., 1951 – „ლექსუმური ტოპონიმიკური სახელწოდებანი“, აღ. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახ. პედ. ინსტიტუტის შრომები, ტ. XVIII, ქუთაისი;
- ალავიძე მ., 1957 – „ქვემო რაჭული ტოპონიმიკის ლექსიკონი“, აღ. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახ. პედ. ინსტიტუტის შრომები, ტ. XVII, ქუთაისი;
- ალექსიძე ზ., ბურჯანაძე შ., 1964 – „მასალები საქართველოს ისტორიული გეოგრაფიისა ტოპონიმიკისათვის“, წ. I, თბ.;
- ამირანი, 1975 – (ქართული ხალხური ზღაპარი), თბ.“
- ანდრონიკაშვილი მ., 1966 – „ნარკვევები ირანულ-ქართული ურთიერთობიდან, I“, თბ.;
- ანიკანოვა ტ., ბელენკაია ვ. 1981– Т.А.Аниканова, В.Д.Беленькая, „Географические термины в топонимике Канады“, Топонимика зарубежных стран, М.;
- აფრიდონიძე შ., 1977 – „რთული ტოპონიმების კომპონენტთა შეხამებითი უნარისათვის“, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის „მაცნე“, (ელს-ი) N 3, თბ.;
- აფრიდონიძე შ., 1983 – „რთული შედგენილობის მიკროტოპონიმთა მართლწერისათვის“, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, წ. V, თბ.;
- აფრიდონიძე შ., მაკალათია ფ., 1980 – „ქართული ოიკონიმები“, ტოპონიმიკა, II, თბ.;
- ახვლედიანი გ., 1957 – „აფხაზეთის ისტორიული ტოპონიმიკის ზოგიერთი საკითხისათვის“, მნათობი“, N 2, თბ.;
- ახმანოვა ო., 1966 – О.С.Ахманова, „Словарь лингвистических терминов“, М.;
- ბედოშვილი გ., 1980 – „ერწო-თიანეთის ტოპონიმიკა და ეთნოლოგიურ საკითხთა ზოგიერთი ასპექტი“, იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება (იკე), ტ. XXII, თბ.;
- ბელენკაია ვ., 1967 – В.Д.Беленькая, „Некоторые вопросы микропонимии англоязычных стран“, Микропонимия, М.;
- ბელენკაია ვ., 1977 – В.Д.Беленькая, „Очерки англоязычной топонимики“, М.;

- ბელენკაია ვ., 1977** – **В.Д.Беленькая**, “Топоним в составе лексической системы языка” М.;
- ბერიძე მერ., 1978** – „-ურ, -არ, -ელ სუფიქსთა ფუნქციისათვის სამცხე-საათაბაგოს ტოპონიმებში“, ზოგადი და იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების საკითხები, თბ.;
- ბერძენიშვილი ნ., 1975** – „საქართველოს ისტორიის საკითხები“, ტ. VIII, თბ.;
- ბონდარუკი გ., 1966** – **Г.П.Бондарук**, “Местные географические термины в топонимии, Ярославской области, Вопросы географии, сб. 70, М.;
- ბონდარუკი გ., 1975** – **Г.П.Бондарук**, “Ландшафтная микротопонимия центральных областей”, РСФСР, М.;
- ბრეგვაძე ნ., 1971** – „მთის მიწათმოქმედება დასავლეთ საქართველოში“, თბ.;
- ბურჭულაძე გ., 1987** – „მშობლიური სანახების ისტორიიდან“, გაზ. „საბჭოთა ოსეთი“, N 14173;
- გაბეჩავა რ., 1971** – „ქართული სიტყვაწარმოება და მისი სწავლება სკოლაში“, თბ.;
- გამრეკელი ვ., 1958** – „დედალეთის ტოპონიმის ანალიზისათვის“, ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტორიის ინსტიტუტის შრომები, ტ. VI, ნაკ. I, თბ.;
- გიგინეიშვილი ივ., 1939** – „ანგარიში საზაფხულო მივილინების სურამის რაიონში“, ენიმკის მოამბე, IV ვ, თბ.;
- გიგინეიშვილი ივ., თოფურია ვ., ქავთარაძე ივ., 1961** – „ქართული დიალექტოლოგია“, I თბ.;
- გოგოლაშვილი გ., 2008** – „სამხრეთ საქართველო თუ სამხრეთი საქართველო?“, გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი, N 8-12, , ქუთ.;
- გორბანოვსკი მ., 1981** – **М.В.Горбановский**, “Из топонимии Колумбии”, Топонимика зарубежных стран”, М.;
- დონდუა კ., 1933** – **К.Д.Дондуа**, “О двух суффиксах множественности в грузинском”, Язык и мышление, Ленинград;
- დულზონი ა., 1959** – **А.П.Дульзон**, “Вопросы этимологического анализа русских топонимов субстратного происхождения”, Вопросы языкознания, N 4, М.;
- დულზონი ა., 1966** – **А.П.Дульзон**, “Дорусские топонимы Средней Сибири”, Вопросы географии, сб. 70, М.;
- ელიავა გ., 1977** – „მეგრულ-ქართული ლექსიკონი“, თბ.;
- ვახუშტი ბატონიშვილი, 1941** – „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“, თბ.;
- ვახუშტი ბატონიშვილი, 1973** – „ქართლის ცხოვრება“, ტ. IV, თბ.;
- ვესელოვსკი ს., 1945** – **С.Б.Веселовский**, “Топонимика на службе у истории”, Исторические записки, 17, М.;

- გეოგრაფიკა ი., 1966 – И.А.Воробьева**, “Русские гидронимы Сибири в XVII в.”, Вопросы географии, сб. 70. М.;
- ზარდალიშვილი გრ., 1965** – „გეოგრაფიულ სახელწოდებთა ახსნა-განმარტება“, თბ.;
- ზარდალიშვილი გრ., 1972** – „გეოგრაფიულ სახელწოდებთა ლექსიკონი“, თბ.
- ზურაბიშვილი თ., 1972** – „მავრცობი ა თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში“, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, წ. I, თბ.;
- ზურაბიშვილი თ., 1961** – „ტოპონიმის შესწავლისათვის“, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, ტ. II, თბ.;
- თოფურია ვ., 1956** – „გეოგრაფიულ სახელთა -თა სუფიქსისათვის ქართულში“, სახელთა ბრუნების ისტორიისათვის ქართველურ ენებში, თბ.;
- თოფურია ვ., 1963** – „ქართველურ ენათა დიალექტების შესწავლის მდგომარეობა და ამოცანები“, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, ტ. III, თბ.;
- თოფურია ვ., გიგინეიშვილი ივ., 1968** – „ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონი“, თბ.;
- თოფურია ვ., ქალდანი მ., 2000** – „სვანური ლექსიკონი“, თბ.;
- იაცენკო ბ. – 1964, Б.П.Яценко**, “Особенности японской топонимики, Топонимика Востока, М.;
- იოთნიშვილი ივ., 1971** – „ხევს ტოპონიმია“, თბ.;
- იმნაიშვილი გრ., –** „ქართლური დიალექტი“, თბ.;
- კაიშაური ლ., 1967** – „მთიულურის დარგობრივი ლექსიკა“, თბ.;
- კაკაბაძე ს., 1924** – „პატარა წერილები და შენიშვნები“, საისტორიო მოამბე, წ. I, ტფილისი., 1924;
- კაკაბაძე ს., 1924** – „ქართული სახელმწიფოებრიობის გენეზისის საკითხი“, საისტორიო მოამბე, წ. I, ტფ.;
- კაკაბაძე ს., 1925** – „საქართველოს უძველესი ტოპონიმებიდან“, საისტორიო მოამბე, წ. II, ტფ.;
- კარპენკო ი., 1966 – Ю.А.Карпенко**, “Становление восточнославянской топонимики”, Вопросы географии, сб.70, М.;
- კაჭარავა გ., 1960** – „ზოგი გეოგრაფიული სახელწოდების აგებულებისათვის ქართველურ ენებში“, აღ. პუშკინის სახ. თბილისის სახ. პედ. ინსტიტუტის შრომები, ტ. 15., თბ.;
- კეკელიძე კ., 1923** – „ქართული ლიტერატურის ისტორია“, ტფ.;
- კიზირია ანტ., 1982** – „მარტივი წინადადების შედგენილობისათვის ქართველურ ენებში“, თბ.;
- კლიმოვი გ., 1962 – Г.А.Климов**, “Склонение в картвелских языках в сравнительно-историческом аспекте”, М.;

- კლიმოვი გ., 1964** – **Г.А.Климов**, “Этимологический словарь картвелских языков”, М.;
- კონკოშპაევი გ., 1963** – **Г.И.Конкошпаев**, “Словарь казахских географических названий”, Алма-Ата;
- კუპჩინსკი ო., 1966** – **О.А.Купчинский**, “Изменения словообразовательной структуры микротопонимии”, Вопросы географии, сб., 70, М.;
- კუპჩინსკი ო., 1966** – **О.А.Купчинский**, “Микротопонимия как источник исторической географии”, Вопросы географии, М.;
- ლეონიძე გ., 1960** – „ნამცვრევი“, „მნათობი“, N 9, თბ.;
- ლეონოვიჩი ო., 1981** – **О.А.Леонovich**, “О многоименности в Американской топонимии”, Топонимика зарубежных стран, М.;
- ლეჟავა ლ., 1979** – „-ეთ და -ის აფიქსებიან ტოპონიმთაგან სადაურობის სახელთა წარმოებასთან დაკავშირებული საკითხები, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, წ. II, თბ.;
- ლიტვინი ო., 1981**– **И.П.Литвин**, “О словаре топонимической лексики Латинской Америки”, Топонимика зарубежных стран, М.;
- ლომაშვილი ჯ., 1975** – „წერილები“, თბ.;
- ლომთათიძე ქ., 1956** – „აფხაზთა ვინაობისა და განლაგების ზოგი საკითხის შესახებ“, „მნათობი“, N 12, თბ.;
- ლომთათიძე ქ., 1984** – „კომპლექსებიდან მომდინარე ბილაბიალური ხშულები ქართველურ ენებში“, თბ.;
- მაისურაძე ო., 1969** – „ქართველურ გვართა წარმოების ზოგიერთი საკითხი“, ალ. პუშკინის სახ. თბილისის სახ. პედ. ინსტიტუტის შრომები, ტ. XXIII, თბ.;
- მაკალათია ს., 1959** – „თემის ხეობა“, თბ.;
- მაკალათია ს., 1960** – „კავთურის ხეობა“, თბ.;
- მაკალათია ს., 1964** – „ლახურის ხეობა“, თბ.;
- მაკალათია ს., 1971** – „ლიახვის ხეობა“, თბ.;
- მაკალათია ს., 1974** – „ა ხმოვნის მასუბსტანტივებელ-მატოპონიმებელი ფუნქციისათვის“, თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის XVII სამეცნიერო სესიის თეზისები, თბ.;
- მაკალათია ფ., 1974** – „ტოპონიმთა აგებულებისა და მართლწერის ზოგიერთი საკითხი“, ქართული ენა და ლიტერატურა სკოლაში, N 3, თბ.;
- მაკალათია ფ., 1975** – „მრავლობითის -ებ, -ნ სუფიქსთა ტოპონიმკური ფუნქციისათვის“, „მაცნე“, N 4, თბ.;
- მაკალათია ფ., 1976** – „არაგვის ხეობის ფშავის ტოპონიმკა“, ტოპონიმკა, I, თბ.;

- მანჯგალაძე ალ., 1954** – „ა ხმოვანზე დაბოლოებული ზოგი სახელისათვის ქართულში“, დ. გულიას სახ. აფხაზეთის ინსტიტუტის შრომები, ტ. XXV, სოხუმი;
- მარი ნ., 1915** – **Н.Я.Март**, „Ист. термина “абхаз”, Известия Российской АН, М.;
- მარი ნ., 1925** – **Н.Я.Март**, „Грамматика древнелитературного грузинского языка“, Ленинград;
- მარი ნ., 1966** – **Н.Я.Март**, „Яфетическая названия деревьев и растений“, Петроград;
- მარტიროსოვი არ., 1939** ანგარიში საზაფხულო მივლინებისა ფრონის ხეობაში“, 1938, ენიმკის „მომამბე“, IV ვ, ტიფ.;
- მატვეევი ა., 1966** – **А.К.Матвеев**, „Ареалы некоторых субстратных основ в севернорусской топонимике“, Вопросы географии, сб. 70, М.;
- მალრაძე ვ., 1983** – „ინდიკატორები კასპის რაიონის ტოპონიმიაში“, მაცნე, N4;
- მალრაძე ვ., 1984** – „მსაზღვრელი კომპონენტები რთული შედგენილობის ტოპონიმებში“, მაცნე, N 4, თბ.;
- მალრაძე ვ., 1990** – „ფლორის აღმნიშვნელი ტოპონიმები კასპის რაიონის ტოპონიმიაში, იკე, ტ. XXIX, თბ.;9
- მალრაძე ვ., 1994** – „ჰიდრონიმები კასპის რაიონის ტოპონიმიაში“, ონომასტიკური კრებული, თბ.;
- მალრაძე ვ., 1997** – ლეხურა და ლიახვი, ეტიმოლოგიური მიეზანი, VI, თბ.;
- მალრაძე ვ., 2000** – „სინონიმური“ რთული ტოპონიმები კასპის რეგიონის ტოპონიმიაში“, იკე, ტ. XXXIV, თბ.;
- მალრაძე ვ., 2000** – „საკვალური ტოპონიმები (კასპის რაიონის ტოპონიმიაში)“, ფონეტიკა და ნორმა, თბ., ილია ჭავჭავაძის სახ. ენისა და კულტურის სახ. უნივერსიტეტი, თბ.;
- მალრაძე ვ., 2004** – „ქართველური ტოპონიმები“, თბ.;
- მალრაძე ვ., 2007** – „ქვემოჭალის (კასპის რაიონი) ონომასტიკონი“, ქართველური ონომასტიკა, III, თსუ;
- მალრაძე ვ., 2010** – „ქართულ რთულ ტოპონიმთა მართლწერისათვის“, ჟურნ. „განათლება“, N 3, 2020, სტუ;
- მაყაშვილი ა., 1961** – „ბოტანიკური ლექსიკონი“, თბ.;
- მეგრელიძე ვ., 1938** – **И.В.Мегрелидзе**, „Лазский и Мегрельский слой в гурийском“, Москва-Ленинград;
- მელიქიძე ს., 1978** – „ეტიმოლოგიური მიეზანი ქართული ტოპონიმებიდან“, ზოგადი და იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების საკითხები, თბ.;
- მოროზოვა მ., 1966** – **М.Н.Морозова**, „Сопоставительное изучение топонимии калужской и тамбовской области“, Вопросы географии. сб.70, М.;

- მოროზოვა მ., 1969** – **М.Н.Морозова**, “Вопросы топонимики”, М.;
- მროველი ლეონტი, 1954** – „ქართლის ცხოვრება“, ტ. I, თბ.;
- მროველი ლეონტი, 1959** – „ქართლის ცხოვრება“, ტ. II, თბ.;
- მსხალაძე ა., 1954** – „მაჭახლის ხეობის ტოპონიმისათვის“, შოთა რუსთაველის სახ. პედ. ინსტიტუტის სტუდენტთა შრომები, I, ბათუმი;
- მურზაევი ე. და მ. 1959** – **Э. и М.Мурзаевы**, “Словарь местных географических терминов”, М.;
- მურზაევი ე., 1973** – **Э.М.Мурзаев**, “Топонимика – популярная”, М.;
- მურზაევი ე., 1981** – **Э.М.Мурзаев**, “Тюрко-монгольские фитотопонимы”, Топонимика зарубежных стран, М.;
- ნეიმანი ალ., 1978** – „სინონიმთა ლექსიკონი“, თბ.;
- ნიკონოვი ვ., 1965** – **Н.А.Никонов**, “Введение в топонимику”, М.;
- ნიკონოვი ვ., 1966** – **Н.А.Никонов**, “Краткий топонимический словарь”, М.;
- ნიკონოვი ვ., 1967** – **Н.А.Никонов**, “Научное значение микротопонимии”, М.;
- ნიჟარაძე შ., 1969** – „აჭარის ტოპონიმის ძირითადი საკითხები“, შოთა რუსთაველის სახ. ბათუმის სახ. პედ. ინსტიტუტის შრომები, ტ. XV, ბთ.;
- ნიჟარაძე შ., 1960** – „მასალები აჭარული დიალექტური ლექსიკონისათვის“, ტ. VII-VIII, ბათუმი;
- ოთინაშვილი ნ., 2002** – „ლიახვის ხეობის ონომასტიკა“, თბ.;
- პაპიძე ა., 1974** – „ა სუფიქსის სიტყვაწარმოებითი ფუნქციები“, ქართული ენა და ლიტერატურა სკოლაში, N 1, თბ.;
- პოდოლსკაია ნ., 1967** – **Н.В.Подолская**, “Микротопонимия в древнерусских памятниках письменности”, Микротопонимия, М.;
- პოდოლსკაია ნ., 1978** – **Н.В.Подолская**, “Словарь русской ономастической терминологии”, М.;
- რეფორმატსკი ა., 1964** – **А.А.Реформатский**, “Топонимика как лингвистический факт”, Топонимика и транскрипция, М.;
- როგავა გ., 1984** – „სახელთა ატრიბუტული სინტაგმის თავისებურებანი ქართულში“, საქართველოს სსრ უმაღლესი სასწავლებლების ქართული ენის კათედრათა რესპუბლიკური სამეცნიერო-მეთოდური კონფერენცია, მიძღვნილი პროფ. იოსებ ყიფშიძის გარდაცვალების 5 წლისთავისადმი, თეზისები, თბ.;
- საბაშვილი ბ., 1978** – „ერთი სიტყვათწარმოებითი ტიპი ქართულში“, იკე, ტ. XX, თბ.;
- საქართველოს გეოგრაფიული სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონი, 1987 – თბ.;

- საქართველოს გეოგრაფიული სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონი, 2009 – თბ.;
- საქართველოს სსრ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფა, 1930 – თბ.;
- საქართველოს სსრ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფა, 1977 – თბ.;
- სახლთუცუმილი უ., 1977 – „ადგილის დედა ანუ რას მოგვითხრობენ ტოპონიმები“, თბ.;
- სახოკია თ., „რიცხვ ცხრაზე“ (ხელნაწერი);
- სახოკია თ., 1979 – „ქართული ხატოვანი სიტყვა-თქმანი“, თბ.;
- სერებრენიკოვი ბ., 1964 – Б.А.Серебренников, “О методах изучения топонимических названий”, Вопросы языкознания, М.;
- სვანაძე ა., 2000 – „შესავალი ალაროიდულ ტომთა ისტორიისა“, ტ., 1936, სვანური ლექსიკონი, თბ.;
- სილინა ს., 1966 – С.Я.Силина, “Микротопонимия бассейна Юлы”, Вопросы географии, сб. 70, М. 1966.;
- სიხარულიძე ი., 1958 – „სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმოკა“, წიგნი I, ბათუმი;
- სიხარულიძე ი., 1959 – „სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმოკა“, წიგნი II, ბათუმი;
- სუგუნოვა ზ., 1966 – З.В.Суганова, “Из наблюдений над топонимией Дона”, Вопросы географии, сб. 70, М.;
- სულხან-საბა ორბელიანი, 1966 – „ლექსიკონი ქართული“, თბ.;
- სუპერენსკაია ა., 1964 – А.В.Суперанская, “Микротопонимия, макротопонимия и их отличие от собственно топонимии”, Микротопонимия, М.;
- სუპერენსკაია ა., 1964 – А.В.Суперанская, “Как вас зовут? Где вы живете?” М.;
- უთურგაძე თ., 1966 – „ქართული ენის მთის კილოთა ზოგი თავისებურებანი“, თბ.;
- ფიცხელაური კ., 1973 – „აღმოსავლეთ ტომთა ისტორიის ძირითადი პრობლემები, (ძვ. წ. XV-VII სს.)“, თბ.;
- ქდლ 1981 – „ქართლური დიალექტის ლექსიკონი“, თბ.;
- ქეგლ – „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი“, ტ. VII, 1962, ტ. VIII, 1964;
- ქსკ 1993 – „ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია“, ტ. 5, თბ.;
- ქზხ 1977 – „ქართული ხალხური ზღაპრები“, თბ.;
- ღლონტი ალ., 1967 – „ტოპონიმი და ტოპონიმოკა“, ქართული ენა და ლიტერატურა სკოლაში, N4, თბ.;
- ღლონტი ალ., 1967 – „ჰიდრონიმთა ძირითად სტრუქტურულ-სემანტიკური ჯგუფებისათვის“, „ორიონი“, თბ.;
- ღლონტი ალ., 1971 – „ტოპონიმოკური მიებანი“, I, თბ.;
- ღლონტი ალ., 1981 – „ტოპონიმოკური მიებანი“, III, თბ.;

- დლონტი ალ., 1982** – „ქიზიყის ტოპონიმია“, თბ.;
- დლონტი ალ., 1984** – „ქართულ კილო-თქმათა ლექსიკონი“, თბ.;
- დლონტი ალ., 1975** – „მცხეთის ტოპონიმია“, თბ.;
- შანიძე ა., 1930** – „ქართული გრამატიკა“, მორფოლოგია, I, თბ.;
- შანიძე ა., 1930** – „ქართული გრამატიკის საფუძვლები“, ნაკვეთი I, თბ.;
- შანიძე ა., 1953** – „ქართული გრამატიკის საფუძვლები“, მორფოლოგია, I, თბ.;
- შანიძე ა., 1973** – „ქართული გრამატიკის საფუძვლები“, თბ.;
- შანიძე ა., 1981** – „ევ კილოს კვალი საქართველოს გეოგრაფიულ სახელებში“, თხზ. III, თბ.;
- შულუნოვა ნ., 1975** – **Н.П.Шулунова**, „Микротопонимия верховья реки Лены“, Теория и практика топонимических, М.;
- ჩიქობავა არნ., 1926** – „ონ სუფიქსი მეგრულში“, ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე, VI, ტფ.;
- ჩიქობავა არნ., 1938** – „სახელის ფუძის უძველესი აგებულება ქართველურ ენებში“, თბ.;
- ჩიქობავა არნ., 1938** – „ჭანურ-მეგრულ-ქართული შედარებითი ლექსიკონი“, ტფ.;
- ჩიქობავა არნ., 1952** – „ენათმეცნიერების შესავალი“, თბ.;
- ჩიქობავა არნ., 1961** – „თანდებულიან ბრუნვათა საკითხისათვის ქართულში“, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, II, თბ.;
- ჩიქობავა არნ., 1974** – „ადგილის სახელის წარმოების ტიპები და მათი ისტორიული ურთიერთობა“, იკე, თბ.;
- ჩიქოვანი მ., 1949** – „ტოპონიმიკურ სახელთა წარმოება ლეჩხუმური მასალის მიხედვით“, აღ.პუშკინის სახ. თბილისის სახ. პედ. ინსტიტუტის შრომები, ტ. VII.;
- ჩუბინაშვილი დ., 1984** – „ქართულ-რუსული ლექსიკონი“, თბ.;
- ჩუბინაშვილი ნ., 1961** – „ქართული ლექსიკონი“, თბ.;
- ჩუხუა მ., – 2007**, „კვლავ დასავლეთ ევროპა თუ დასავლეთი ევროპა?“, „ქართული სალიტერატურო ენის საკითხები: ისტორია და თანამედროვე მდგომარეობა“, თბ.;
- ჩხენკელი სტ., 1939**– „მივლინება ხაშურის რაიონში“, ენიმკის მოამბე, IV, თბ.
- ცაგაევა ა., 1971** – **А.Дз.Цагаева**, „Топонимика Северной Осетии“, часть I, Орджоникидзе;
- ცხადაია პ., 1974** – „ნა- პრეფიქსის ფუნქციისათვის მთიანი სამეგრელოს ანთროპონიმებში“ თბ.;
- ცხადაია პ., 1985** – „მთიანი სამეგრელოს ტოპონიმია“, თბ.;

- ძიბიგური შ., 1937** – „ქართული ენის მთარაგული დიალექტის ძირითადი თავისებურებანი“, ენიმკის მოამბე, II, თბ.;
- ძიბიშვილი მ., 1960** – „ფონეტიკური პროცესები ძველ ქართულში“, თბ.;
- ძნელაძე რ., 1981** – „-ა, -ოან, -ოვან სუფიქსათა ფუნქციისა და განაწილებისათვის“, მაცნე, N1, თბ.;
- ჭინჭარაული ალ., 1960** – „ხევსურულის თავისებურებანი“, თბ.;
- ჭუმბურიძე ზ., 1976** – „ტოპონიმიკური ძიებანი“, ძიებანი საქართველოსა და კავკასიის ისტორიიდან, თბ.;
- ჭუმბურიძე ზ., 1982** – „რა გქვია შენ?“, თბ.“
- ჭუმბურიძე ზ., 1997** – „დედაენა ქართული“, თბ.;
- ხახანაშვილი ა., 1910** – „გეოგრაფიული სახელების ახსნა“, ჟურნალი განათლება, III, თბ.;
- ხორანაული გ., 1973** – „-ურ სუფიქსის ფუნქციისათვის მთიულეთის ტოპონიმთა მიხედვით“, მაცნე, N3, თბ.;
- ხორანაული გ., 1976** – „მცენარეთა სახელები ტოპონიმებში (მთიულეთ-გუდამაყრის ტოპონიმის მიხედვით)“, ტოპონიმიკა, I თბ.;
- ჯავახიშვილი ივ., 1950** – „საქართველოს, კავკასიისა და მახლობელი აღმოსავლეთის ისტორიულ-ეთნოლოგიური პრობლემები“, თბ.;
- ჯავახიშვილი ივ., 1983** – „თხზულებანი“, ტ. II, თბ.;
- ჯავახიშვილი ივ., 1945** – „საქართველოს ეკონომიკური ისტორია“, წიგნი II, თბ.;
- ჯავახიშვილი ივ., 1945** – „ქართველი ერის ისტორია“, ტ. I, თბ.;
- ჯავახიშვილი ივ., 1979** – „თხზულებანი“, ტ. I, თბ.;
- ჯანაშია ს., 1952** – შრომები, ტ. I, თბ.;
- ჯანაშია ს., 1959** – შრომები, ტ. III, თბ.;
- ჯიქია ს., 1950** – „სამცხე-საათაბაგოს ტოპონიმიკისა და ისტორიული გეოგრაფიის ზოგიერთი საკითხი“, თბილისის სახ. უნივერსიტეტის შრომები, ტ. XLI, თბ.;
- ჯიშიაშვილი ა., 1958** – „-ეთ დაბოლოებიან გეოგრაფიულ სახელთა წარმომავლობისათვის ქართულში“, თბილისის უცხო ენათა პედ. ინსტიტუტის შრომები, ტ. I, თბ.;
- ჯორბენაძე ბ., 1976** – „დიალექტებისათვის დამახასიათებელი ფონეტიკური ცვლილებები ქართულ ტოპონიმიაში“, ტოპონიმიკა, ტ. I, თბ.;
- ჯორბენაძე ბ., 1989** – „ქართული დიალექტოლოგია“, თბ.

ინფორმატორთა სია:

ავღოხაშვილი ზაგრატ, დაბ. 1941 წ., ს. იგოეთი
ალიხანოვი მიხეილი, დაბ. 1952 წ., ქ. კასპი
ალოევი ივანე, დაბ. 1906 წ., ს. ახალქალაქი
არაყიშვილი ალიკა (ალექსანდრე) დაბ. 1950 წ., ს. წინარეხი
ბართაია ცირა, 1947 წ., აყრილი სოფლების ისტორია
ბარნაბიშვილი გიორგი, დაბ., 1902 წ., ს. ბარნაბიანთკარი
ბეგლარიშვილი მათე, დაბ. 1939 წ., ს. დოესი
ბერიაშვილი მერი, დაბ. 1925 წ., ს. მეტეხი
ბიგანაშვილი იოსები, დაბ. 1927 წ., ს. ქვემოჭალა
ბიგანიშვილი ფედრო (თევდორე), დაბ., 1920 წ., ს. ნიგოზა
ბიძინაშვილი ნოდარი, დაბ. 1932 წ., ს. კავთისხევი
ბულუაშვილი ისაკი, დაბ. 1938 წ., ს. ქვემოჭალა
გაბრამაშვილი დიანოზი, დაბ. 1949 წ., ს. ზენადრისი
გოგიაშვილი იოსები, დაბ. 1946 წ., ს. ზემოხანდაკი
გოგობერიძე ამალია, დაბ. 1938 წ., ს. ზემოჩოჩეთი
გოგოლაძე ზაური, დაბ. 1939 წ., კასპის სატყეო მეურნეობა
დეკანოზიშვილი ლენა, დაბ. 1947 წ., ს. ზემოხანდაკი
ვალიშვილი ვახტანგი, დაბ. 1931 წ., ს. ხვითი
ზადიშვილი გიორგი, დაბ. 1929 წ., ს. ზადიანთკარი
ზაქარიაშვილი ოთარი, დაბ. 1924 წ., ს. კავთისხევი
თაგვიანაშვილი გრიგოლი, დაბ. 1929 წ., ს. გუდალეთი
თამაზაშვილი ოთარი, დაბ. 1934 წ., ს. სამთავისი
ირემაშვილი დომენტი, დაბ. 1941 წ., სს. ალაიანი, ხიდისყური
კაპანაძე მარიამი, დაბ. 1899 წ., ს. გარიყულა
კაპრაშიძე მარიამი, დაბ., 1916 წ., ს. კაპრიშინი
კარგარეთელი დავითი, დაბ. 1946 წ., ს. ერთაწმინდა
კენჭუაშვილი ანდრო, დაბ., 1939 წ., ს. ახალციხე
ლაზუაშვილი ფარნაოზი, დაბ. 1938 წ., ს. ყარაღაჯი
ლაფერაშვილი ზაქრო, დაბ. 1904 წ., ს. ბარნაბიანთკარი
მალაგიძე მარიამი, 1918 წ., სს. ახალსოფელი, თემისხევი;
ნასოფლარები: გარგარი, გოსტიბე, იკვი, კაბერ-ჭავჭავი, რკონი, სა-
მოჭალო
მამულაშვილი თამაზი დაბ. 1946 წ., კასპის სატყეო მეურნეობა
მასიკაშვილი ილია, დაბ. 1930 წ., სს. თვაურები, ლამისყანა
მადლაშვილი ზაქარია, დაბ. 1937 წ., ს. ზემოჩოჩეთი
მადლაფერიძე რეზო, დაბ. 1906 წ., ქ. კასპი
მახარობლიშვილი ალექსანდრე, დაბ. 1938 წ., ს. ოკამი

მერებაშვილი თამარი, დაბ., 1946 წ., ს. წინარეხი
მერკულოვი ნათელა დაბ. 1928 წ., ს. ქვემოგომი
მუსაოღლი ქარუმი, დაბ. 1946 წ., ს. ფერმა
მუხიგულაშვილი ზაქარია, დაბ. 1910 წ., ს. წინარეხი
ნაბახტეველი ავთანდილი, დაბ. 1949 წ., სს. ბორტა, ნიაბი
ნაბახტეველი ვაჟა, დაბ. 1955 წ., სს. ბორტა, ნიაბი
ნაბახტეველი სოსო, დაბ. 1964 წ., სს. ბორტა, ნიაბი
ნავროზაშვილი გოლა, დაბ. 1899 წ., ს. ერთაწმინდა
ნატროშვილი ვახტანგი, დაბ. 1931 წ., ს. ქვემოგომი
ნატროშვილი მარიამი, დაბ. 1914 წ., ს. ქვემოგომი
ნუგზარაშვილი გაიოზი, დაბ. 1928 წ., ს. ზემოჩოჩეთი
პავლიაშვილი ლექსო, დაბ. 1910 წ., ს. ჩობალაური
პირმისაშვილი მიხეილი, დაბ. 1928 წ., ს. ალაიანი
რამაზოღლი ქარუმი, დაბ. 1952 წ., ს. ჩანგილარი
სანათაშვილი ივანე, დაბ. 1920 წ., ს. კავთისხევი
საჩალელი ელგუჯა, დაბ. 1947 წ., ს. ქვემოჭალა
ფეიქრიშვილი ილია, დაბ. 1924 წ., ს. ალაიანი
ფერაძე დავითი, დაბ. 1938 წ., ს. ოკამი
ქსოვრელი გიორგი, დაბ. 1928 წ., ს. ქვემოჩოჩეთი;

ნასოფლარები: ვარჯაანი, ვერხოული, ზემოშუბათი, წიფორი
ღვინაძე ოთარი, დაბ. 1945 წ., ს. კოდისწყარო
ღუღუშაური არჩილი, დაბ., 1936 წ., ს. ლამისყანა
შაველაშვილი ოთარი, დაბ. 1947 წ., ქ. კასპი
შარმადინი ლადო, დაბ. 1945 წ., ს. სამთავისი
შარმანაშვილი მიხეილი, დაბ. 1917 წ., ს. წინარეხი
შაქარაშვილი თამარი, დაბ., 1924 წ., ს. ახალქალაქი
შაყელაძე კონსტანტინე, დაბ. 1926 წ., ს. იგოეთი
ჩერქეზიშვილი მიხეილი, დაბ. 1940 წ., ს. სამთავისი
ხელაშვილი მზია, დაბ., 1952 წ., ს. ქვემოჭალა
ხმალაძე ილია, დაბ. 1922 წ., ს. მირიანი
ხოხაშვილი ივანე, დაბ. 1898 წ., ს. ქვემოჩოჩეთი
ხუციშვილი დოლორი, დაბ. 1935 წ., ს. მეტეხი
ხუციშვილი პაატა, დაბ. 1929 წ., ს. ხოვლე
ჯავრიშვილი ვახტანგი, დაბ. 1914 წ., ს. ერთაწმინდა
ჯავრიშვილი მარიამი, დაბ. 1909 წ., ს. ერთაწმინდა

საძიებელი

ა) პირთა სახელები

ა

აბაევი ვ. გვ. 118
აბაზაძე გვ. 71
ავლოხაშვილი ბ. გვ. 150
ალარჯი გვ. 131
ალიხანოვი მ. გვ. 150
ალოევი ივ. გვ. 150
ამილახვარი გივი გვ. 5, 124
ამირანი გვ. 115
არაყიშვილი ა. გვ. 150
აფრიდონიძე შ. გვ. 28, 41, 51, 61, 85,
86, 87, 88, 110, 111
ახვლედიანი გ. გვ. 55

ბ

ბაგრატიონი, ვახუშტი ბატონი-
შვილი გვ. 5, 6, 7, 8, 26, 70, 103,
112
ბართაია ც. გვ. 150
ბარნაბიშვილი გ. გვ. 150
ბარნოვი ა. გვ. 119, 150
ბასიაშვილი გვ. 124
ბეგლარიშვილი მ. გვ. 150
ბედოშვილი გ. გვ. 32, 36, 37, 43, 44,
50, 56, 100
ბეინაშვილი გვ. 126
ბელენკაია ვ. გვ. 3, 30
ბეჟიტაშვილი გვ. 129
ბერბიჭაშვილი გვ. 132
ბერიაშვილი მ. გვ. 130, 150
ბერიძე მერ. გვ. 49

ბერძენიშვილი გვ. 6, 8
ბიგანიშვილი გვ. 127
ბიგანაშვილი ი. გვ. 150
ბიგანიშვილი ფ. გვ. 150
ბიძინაშვილი ნ. გვ. 150
ბონდარუკი გ. გვ. 62, 68
ბრეგაძე ნ. გვ. 115
ბულბულაშვილი გვ. 120, 125
ბურჭულაძე გ. გვ. 102
ბულულაშვილი ი. გვ. 150

გ

გაბარაშვილი დ. გვ. 150
გაბეჩავა რ. გვ. 52, 53
გაზაშვილი გვ. 122, 119
გამრეკელი ვ. გვ. 40, 104
გეორგიევი ვ. გვ. 3, 32
გიგინეიშვილი ივ. 19, 29, 85
გიგოლიშვილი გ. გვ. 86
გოგიაშვილი ი. გვ. 150
გოგობერიძე ა. გვ. 150
გოგოლაშვილი გვ. 86
გოგოლაძე ზ. გვ. 150
გორჯილაძე გვ. 130
გურამიშვილი გვ. 71

დ

დეკანოზიშვილი ლ. გვ. 150
დემეტრაშვილი გვ. 130
დევალიძე გვ. 125
დულზონი ა. გვ. 32

ე

ელია, ელია წინასწარმეტყველი გვ. 114

ვ

ვალიშვილი ვ. გვ. 150
ვახუშტი ბატონიშვილი, ბაგრატიონი გვ. 5, 6, 7, 8, 26, 70, 103, 112

ზ

ზადიშვილი გ. გვ. 120, 122, 150
ზაქარიაშვილი ო. გვ. 150
ზოზრაშვილი გვ. 124
ზურაბიშვილი თ. გვ. 35, 36, 43, 50, 124

თ

თაბუაშვილი გვ. 131
თაგვიაშვილი გრ. გვ. 150
თამაზაშვილი ო. გვ. 150
თამარ მეფე გვ. 82
თევდორე მღვდელი გვ. 123
თვაური გვ. 123, 124
თოგოშვილი გვ. 124
თოფურია ვ. გვ. 19, 39, 40, 85, 102

ი

იაცენკო ბ. გვ. 57
ივლიტე გვ. 125
ითონიშვილი ვ. გვ. 50, 61, 104
იმერლიშვილი გვ. 124
იმნაიშვილი გრ. გვ. 20, 22, 28, 105
ირემაშვილი დ. გვ. 150

კ

კაიშაური ლ. გვ. 53
კაკაბაძე ს. გვ. 40, 99, 102, 103

კაპანაძე მ. გვ. 150
კაპრაშიძე მ. გვ. 150
კარგარეთელი დ. გვ. 150
კარპენკო ი. გვ. 36, 68
კაჭარავა გ. გვ. 38, 43, 47, 71
კენჭუაშვილი ა. გვ. 150
კიზირია ანტ. 70
კონიაშვილი გვ. 119
კონკოშპაევი გ. გვ. 57, 57
კუნდუხაშვილი გვ. 132

ლ

ლაზუაშვილი ფ. გვ. 150
ლაფერაშვილი ზ. გვ. 150
ლეონოვიჩი ო. 82
ლეონტი მროველი გვ. 5, 7, 9
ლეონიძე გ. გვ. 5
ლეჟავა ლ. გვ. 39, 40
ლიტვინი ი. გვ. 30
ლომთათიძე ქ. გვ. 39, 40
ლუარსაბ მეფე გვ. 131

მ

მაზანაშვილი გვ. 119
მაკალათია ს. გვ. 6, 8, 10, 26, 36, 41, 43, 51
მაკალათია ფ. გვ. 8, 36, 41, 43, 69, 77, 81, 82, 90, 104, 106
მაკედონელი ალექსანდრე 5
მალაციძე მ. გვ. 150
მამულაშვილი თ. გვ. 150
მანშულაშვილი გვ. 119
მანჯგალაძე ალ. გვ. 36
მარი ნ. გვ. 23
მარტიროსოვი არ. გვ. 20, 21
მარჯანიძე გვ. 132
მასიკაშვილი ი. გვ. 150
მადალაშვილი ზ. გვ. 150

მაღალაძე გვ. 123
მაღალაფერიძე რ. გვ. 150
მალრაძე ვ. გვ. 58, 75, 82, 85, 100, 112
მაყაშვილი ა. გვ. 25
მაშლიანი გვ. 132
მახაროზლიშვილი ა. გვ. 151
მეგრელაძე ი. გვ. 23
მელა პ. გვ. 8
მელიქიძე ს.
მერებაშვილი თ. გვ. 151
მერკულოვი ნ. გვ. 151
მირიან მეფე გვ. 9
მროველი ლეონტი გვ. 5, 7, 9
მსხალაძე ალ. გვ. 43
მუევანყრუ 5
მურზაევი ე. გვ. 19, 31, 33
მუსაოღლი ქ. გვ. 150
მუხიგულაშვილი ზ. გვ. 151
მცხეთოსი გვ. 5, 7

ნ

ნაბახტეველი ა. გვ. 151
ნაბახტეველი ვ. გვ. 151
ნაბახტეველი ს. გვ. 151
ნადირაძე გვ. 125
ნავროზაშვილი გ. გვ. 151
ნატროშვილი ვ. გვ. 151
ნატროშვილი მ. გვ. 151
ნეიმანი ალ. გვ. 105
ნიკონოვი ვ. გვ. 31, 32, 33, 34, 39, 88,
97
ნიჟარაძე შ.
ნუგზარაშვილი გ. გვ. 151
ნუსხელიძე გვ. 125

ო

ოთინაშვილი ნ. გვ. 50

პ

პავლიაშვილი ლ. გვ. 151
პაპიძე ა. გვ. 36, 37
პირმისაშვილი მ. გვ. 151
პოდოლსკაია ნ. გვ. 75

რ

რამაზოღლი ქ. გვ. 151
რენე გვ. 122
როგავა გ. გვ. 74, 75

ს

საკაკე გიორგი გვ. 71, 127
საბა, სულხან-საბა ორბელიანი გვ.
25
საბაშვილი ბ. გვ. 34
სალამაშვილი გვ. 127
სანათაშვილი ი. გვ. 151
სასეგა გვ. 43, 50
საჩალელი ე. გვ. 130, 151
სახლთხუციშვილი უ. გვ. 103
სახოკია თ. გვ. 105, 116
სვანიშვილი გვ. 119
სვანიძე ა. გვ. 42
სიხარულიძე ი. გვ. 43, 50
სოზიაშვილი გვ. 119
სოსანაშვილი გვ. 127
სტრაბონი გვ. 8
სუგუნოვა ზ.
სულხან-საბა ორბელიანი, საბა გვ.
25
სუპერანსკაია ა. გვ. 31, 58, 60, 61

ტ

ტაციტუსი გვ. 8
ტენტერაშვილი გვ. 130

უ

უთურგაიძე თ. გვ. 96
 უფლოსი 5

ფ

ფაშა გვ. 129
 ფეიქრიშვილი ი. გვ. 151
 ფერაძე დ. გვ. 151
 ფიცხელაური კ. გვ. 6
 ფოლადაშვილი გვ. 127

ქ

ქავთარაძე ივ. გვ. 19
 ქალდანი მ. გვ. 102
 ქარქუსაშვილი გვ. 131
 ქენქაძე გვ. 125
 ქემელიძე გვ. 132
 ქერივიშვილი გვ. 130
 ქსოვრელი გ. გვ. 151

ღ

ღვინაძე ო. გვ. 125, 151
 ღვინიაშვილი გვ. 125
 ღლონტი ალ. გვ. 43, 105
 ღუდუშაური ა. გვ. 151

ყ

ყარაფილი გვ. 7
 ყარაღაჯი (თათარი სარდალი) გვ.
 130

შ

შაველაშვილი ო. გვ. 151
 შანიძე აკ. გვ. 33, 35, 39, 40, 41, 42,
 43, 45, 46, 47, 48, 97, 108
 შარმადინი ლ. გვ. 151
 შარმანაშვილი მ. გვ. 151
 შაქარაშვილი თ. გვ. 151

შაყელაძე კ. გვ. 151
 შაჰ ისმაილი გვ. 7
 შლიტბერგერი ჰ. გვ. 112
 შულუნოვა ნ. გვ. 81

ჩ

ჩერქეზიშვილი მ. გვ. 151
 ჩიქოზავა არნ. გვ. 8, 40, 41, 55, 110,
 111
 ჩიქოვანი მ. გვ. 37, 109
 ჩოჰკა გვ. 131
 ჩუბინაშვილი დ. გვ. 105
 ჩუბინაშვილი ნ. გვ. 105
 ჩუხუა მ. გვ. 86
 ჩხენკელი სტ.

ც

ცაგაევა ა. გვ. 118
 ცხადაია პ. გვ. 9, 30, 41, 69, 101

ძ

ძალიშვილი გვ. 122
 ძიძიგური შ.
 ძიძიშვილი მ. გვ. 26
 ძნელაძე რ. გვ. 110

წ

წმინდა გიორგი გვ. 112, 113

ჭ

ჭინჭარაული ალ. გვ. 35
 ჭუმბურიძე ხ. გვ. 103, 104

ხ

ხალიშვილი გვ. 132
 ხარატოშვილი გვ. 119
 ხელაშვილი მ. გვ. 151
 ხმალაძე ი. გვ. 151

ხორანაული გ. გვ. 49
ხოხაშვილი ივ. გვ. 151
ხუბაშვილი გვ. 120, 132
ხუციშვილი დ. გვ. 151
ხუციშვილი პ.

ჯ

ჯავახიშვილი ივ. გვ. 8, 46, 111, 112,
114
ჯავრიშვილი ვ. გვ. 151

ჯავრიშვილი მ. გვ. 151
ჯანაშია ს. გვ. 7, 36, 38, 39, 41, 45,
72, 99
ჯარანა გვ. 50
ჯინიკაშვილი გვ. 131
ჯორბენაძე ბ. გვ. 97, 105

ჰ

ჰეროდოტე გვ. 8

ბ) გეოგრაფიული სახელები

ა

აბაზასწყარო გვ. 76, 106
აბაზასხევი გვ. 89
აბაზაძისტყე გვ. 71
აბანოსხევი გვ. 74, 76
აბანოსხევისწყალი გვ. 81, 82
აბაშა გვ. 83
აბაშისპირი გვ. 88, 94
აბრეულასხევი გვ. 28, 76, 77, 87, 89
აბრეულახევი გვ. 28, 87
აბრმიაანთელეე გვ. 107
აბუაშვილებისსასაფლაო გვ. 71, 73
აბუაშვილების საყდარი გვ. 71
აგარახევი გვ. 76
ადამანთწისქვილი გვ. 84
ადუაძნაწისქვილარი გვ. 2
ავაზანაქურდალი გვ. 69
ავაზნისგზა გვ. 76
ავკეთი გვ. 16, 42, 49
ავკეთისმინდორი გვ. 74
ავკეთისმიწები გვ. 76
ავკეთისსაყდარი გვ. 133
ავკური გვ. 49
ავშნიანები გვ. 110
ავკანი გვ. 85
ალარჯისხატი გვ. 130
ალგეთი გვ. 17
ალენჩანთალა გვ. 118
ალექსანთაღმართი გვ. 83, 84
ალექსანდრესწყარო გვ. 89
ალექსანდრესჭაობი გვ. 77
ალექსანთათბევი გვ. 69, 70
ალიზისამოსაღები გვ. 69
ალიზისბოგირი გვ. 76
ალიოშასკა გვ. 70

ამამლოსწყალი გვ. 89
ამაღლებანიში გვ. 114
ამბროლაური გვ. 88
ამილახვრიანთმიწები გვ. 59, 71
ამილახვრისაბანოები გვ. 69
ამირაანთქეთუასნასახლარი გვ. 81
ამირანისგორა გვ. 70, 89
ამკიდესმიწები გვ. 69, 70
ამოსაწევისმიწები გვ. 76
ამოსაწევისხევი გვ. 69, 70
ანგელოზებისნიში გვ. 114
ანგელოზების სალოცავი გვ. 114
ანიკოსნიში გვ. 70
ანტონის საყდარი გვ. 70
არაგვი გვ. 19
არაგვისხეობა გვ. 12, 19, 28
არაგვისხეობისფშავი გვ. 77, 79, 100
არაგო გვ. 104
არაგოა გვ. 104
არდოტისწყერი გვ. 88
არსენასამოქვაბული გვ. 70, 89
არსენასკლდე გვ. 70, 77
არსენიანთქედი გვ. 76
არყნისხევი გვ. 28
არყნიხევი გვ. 28
არჩილწილლები გვ. 74
არხი გვ. 101
ასანასწყარო გვ. 70
ასვალტისგზისკენ 96
ასკარასკა გვ. 118
ასკარინგუიუსუ გვ. 92, 118
აფციაურისსალოცავი გვ. 7
აქეთუბანი გვ. 66
ალაიანი გვ. 6, 11, 17, 24, 52, 101,

ალაიანისზვრები გვ. 74
ალამადინიერი გვ. 118
ალაპიშვილისაბანოები გვ. 70
აღმოსავლეთსაქართველო გვ. 50,
110
აშურიანი გვ. 45
აშურიანისგორა გვ. 129
აშურიანისმაღლაქედი გვ. 81, 95
აშურიანისმთა გვ. 77, 89, 122, 133
აშურიანისმთები გვ. 76
აშურიანისფერდობი გვ. 133
აშურიანისქედი გვ. 133
აშურიანისქვაბი გვ. 133
აჩხალენდარასე გვ. 92, 118
აჭარა გვ. 50
აჭარისაღმართი გვ. 88
ახალგორი გვ. 5
ახალი ბაღები გვ. 62, 65, 91
ახალი დასახლება გვ. 62
ახალი ნატეხები გვ. 65
ახალი სასაფლაო გვ. 62, 65
ახალი უბანი გვ. 27, 62, 65, 91
ახალნატეხი გვ. 51, 27
ახალსოფელი გვ. 11, 25, 49
ახალსოფლური გვ. 49
ახალუბანი გვ. 27, 86
ახალქალაქი გვ. 10, 11, 12, 17, 22,
25, 27, 28, 52, 63, 86, 93, 113, 150
ახალშენა გვ. 13, 22, 28, 37, 38, 40,
101, 113, 116, 119
ახალშენასაღმართი გვ. 74
ახალშენასწისქვილი გვ. 76
ახალშენისწყარო გვ. 37
ახალშენისჭალები გვ. 37
ახალციხე გვ. 12, 17, 24, 26, 28, 83,
85, 86, 107, 114, 116, 119, 151
ახალციხისშარა გვ. 81
ახაშენის ეკლესია გვ. 126

ახმადისტყე გვ. 76
ახმაჯისცაგათი გვ. 117
ახმაჯისჭაობისმხარე გვ. 81
ახმეტა გვ. 83, 91, 92
ახოები გვ. 21
ახოებისტყე გვ. 74, 76
ახოსციხე გვ. 87
ახოსწყარო გვ. 77
ახოციხე გვ. 28, 87

ბ

ბაგა გვ. 21
ბაგეები გვ. 21
ბაგიდათავები გვ. 28
ბაზლიძეებისნაკვეთი გვ. 71
ბათილასეული გვ. 49
ბათლომესხევი გვ. 70
ბათოსჭალა გვ. 70, 77
ბაირამალინიკუისუნი გვ. 92
ბაკლიასმორევი გვ. 69
ბალიგაია გვ. 118
ბარდაანი გვ. 72
ბარდანანათუბანი გვ. 12
ბარდასეული გვ. 49
ბარდამისეული გვ. 49
ბარდიანი ტყე გვ. 65, 108
ბარდული გვ. 49
ბარდულისწყალი გვ. 76
ბარზონზანგი გვ. 117
ბარნაბიანი გვ. 45, 46, 47
ბარნაბიანთკარი გვ. 13, 47, 72, 101,
115, 150
ბასილაანი გვ. 47
ბატონისეულიჭაობისმიწა გვ. 81
ბაღები გვ. 20, 33, 44
ბაღიბოლოზე გვ. 29, 96
ბაღისწყარო გვ. 74, 76

ბაღებისხევი გვ. 29
ბაჩაფანდაგი გვ. 117
ბაჩასხევი გვ. 28, 87
ბაჩახევი გვ. 28, 87
ბებრისწყაროები გვ. 28
ბებრიწყაროები გვ. 28, 87, 93
ბეგიანთეული ახო გვ. 77
ბედაურები გვ. 44
ბედოვლათი მიწები გვ. 62
ბენისი გვ. 48
ბენისებისხევი გვ. 132
ბერბიჭამვილებისუბანი გვ. 69
ბერთახევისწყაროები გვ. 21
ბექათებისმიდამოები გვ. 21
ბზისხევი გვ. 74
ბილიკა გვ. 35
ბილიკისწყარო გვ. 74, 82
ბიძინაანი გვ. 46
ბოგირისმიწები გვ. 74
ბოგირისხევისწყალი გვ. 82
ბოლოუბანი გვ. 65, 83
ბოძპარანი გვ. 118
ბოჟამი გვ. 10, 13, 26, 27, 50, 51, 113,
151
ბოჟმიგზა გვ. 29
ბორტა გვ. 21, 37, 106, 151
ბორტეები გვ. 21, 43
ბორტისბაღი გვ. 37
ბორტისმიწები გვ. 37
ბორტისრუ გვ. 37
ბორჯომი გვ. 88, 90, 91, 92
ბოსლებიმიწები გვ. 29
ბოსლებისმუხა გვ. 29
ბოსლებიტყე გვ. 77, 87, 93
ბოტისი გვ. 12, 16, 48
ბრილისი გვ. 48
ბრილისისფერდა გვ. 76

ბროლისქედი გვ. 89
ბურლისმიწები გვ. 69

ბ

გაბრიანთეული გვ. 68
გაგნიახევი გვ. 76
გადასახვეპილა გვ. 37, 68
გადმოსახედი ქედი გვ. 76
გავაზური გვ. 49
გალაგნისმიწები გვ. 59, 74
გალაჯული მიწები გვ. 62
გალაჯული ნაკვეთები გვ. 66
გალი გვ. 88
გამდლისწყარო გვ. 13, 14, 36, 41,
52, 88, 117, 120
გამოდმა გვ. 95
გამოდმაუბანი გვ. 62, 95
გამოწეული ტყე გვ. 108
გაპარულა გვ. 37, 68
გარაჯი გვ. 27
გარაჯისსაწყობი გვ. 27
გარაჯსუკან გვ. 27, 98
გარგარი გვ. 15, 16, 150
გარდაბანი გვ. 86, 87
გარიყულა გვ. 11, 52, 114, 150
გარიყულასხიდთან გვ. 96
გალმა გვ. 95
გალმაბაღები გვ. 95
გალმაბაღი გვ. 60, 95
გალმა-გამოდმა გვ. 95
გალმა-გამოდმამზვრიანი გვ. 95
გალმა-გამოდმახოდაბუნები გვ. 95
გალმავენახი გვ. 95
გალმაკალოები გვ. 95
გალმამიწები გვ. 95
გალმასათიბები გვ. 95
გალმაუბანი გვ. 62, 95
გალმაქედები გვ. 95

გაღმახოვლე გვ. 95
გაღმახოვლესქედი გვ. 95
გაღმიკალოები გვ. 44
გაყინაქედი გვ. 76, 77
გაშლილი ღელე გვ. 59, 62
გაჩხალენდარასე გვ. 92
გაჭირლი გორა გვ. 62, 59
გეგუთი გვ. 40
გეთანთეული გვ. 49, 68
გერისტავისნიში გვ. 123, 129, 131
გეჯანი გვ. 47
გველთამიწა გვ. 74
გველთახევა გვ. 38
გვერდა გვ. 35, 36, 38
გვერდისქედი გვ. 76
გვირგვინისქედი გვ. 74
გზაგაწყვეტილები გვ. 66
გზებშუა გვ. 96, 97
გზებშუაბალი გვ. 83, 84
გზებშუამიწა გვ. 84
გზებშუაწყარო გვ. 83
გიგილანთეკლესია გვ. 83
გივიანთწყალი გვ. 83
გივიანთწყარო გვ. 83
გივიანთეული გვ. 49
გიორგასეული გვ. 49
გიოსნატეხი გვ. 51
გლდანი გვ. 103
გლისსოროები გვ. 24
გოგირდოვანი წყალი გვ. 60, 65
გოგიჯანასწყლისმიწები გვ. 85
გოგოთი გვ. 16, 40,
გოლასხევი გვ. 73, 84
გოგოლანთეული გვ. 49
გომი გვ. 12, 13, 17, 21, 22, 24, 26, 29,
85, 05, 106, 107, 113, 116
გომისჯვარი გვ. 12, 15, 26, 120

გორა გვ. 36
გორაკა გვ. 10, 13, 24, 35, 36, 37, 101,
109, 113, 120
გორაკები გვ. 44
გორაკებშუა გვ. 97
გორაკისუბანი გვ. 12, 37
გორაკისწყარო გვ. 37
გორებუკან გვ. 98
გორი გვ. 5, 17, 90, 122, 125
გორისა გვ. 69
გორისუბანი გვ. 69
გორისჯვარი გვ. 15, 120
გოსტიბე გვ. 15, 16, 101, 150
გრაკალი გვ. 12, 15, 22, 23, 24, 47,
52, 101, 106, 113, 121
გრაკლები გვ. 16, 22
გრაკლიანები გვ. 110
გრაკლიანი გვ. 22
გრაკლისსასაფლაო გვ. 74
გრდანი გვ. 103
გრდანისწყალი გვ. 103
გრდანულა გვ. 103
გრუზინსკისწყისქვილი გვ. 71
გრძელა გვ. 21, 25, 33, 36, 37, 67
გრძელეები გვ. 21, 25,
გრძელეებისბოლო
გრძელევაკე გვ. 25
გრძელეველა გვ. 25, 33, 77, 86, 93
გრძელეველები გვ. 27, 61, 76
გრძელეველებისტყე გვ. 65, 69
გრძელველი გვ. 25, 33
გრძელი მიწები გვ. 59
გუგულაანი გვ. 46
გუდალეთი გვ. 6, 7, 12, 21, 22, 25,
27, 28, 29, 42, 59, 102, 109, 113,
115
გუდალურა გვ. 38, 102
გუდარეხი გვ. 7, 150

გულირიფში გვ. 88
გურამიშვილისწყარო გვ. 83, 89
გურჯანი გვ. 90
გძელა გვ. 25, 33, 35, 36, 38
გძელეები გვ. 25, 44
გძელვაკე გვ. 65
გძელველი გვ. 25, 33
გრძელვლები გვ. 27, 65, 76
გრძელველები სბოლო გვ. 65
გრძელი მიწები გვ. 65

დ

დაბლაკავთა გვ. 66, 98
დაბლაურწყავები გვ. 60, 62, 95
დავითისციხე გვ. 70
დათვთხილიანი გვ. 74
დათიახევი გვ. 76
დათუანთი გვ. 46
დაკიდულა გვ. 37
დამპალი წყალი გვ. 59
დამპალი წყარო გვ. 59, 106
დამპალწყალი გვ. 59, 66, 70, 90, 94
დამპალწყარო გვ. 31, 32
დამშრალი წყარო გვ. 106
დამშრალი ხევი გვ. 59, 66
დამწვარი ველი გვ. 59
დანგრეული საყდარი გვ. 59, 62
დანდურაანთვენახები გვ. 69.
დასავლეთევეროპა გვ. 86
დასავლეთი საქართველო გვ. 86
დასავლეთსაქართველო გვ. 86
დაქცეულები გვ. 68
დაქცეულსაყდარი გვ. 58, 77, 85, 87
დაწყობილა გვ. 37
დაჭრილები გვ. 20
დაჭრილი ნაკვეთი გვ. 59

დახვრეტილი კლდეები გვ. 59, 62,
66
დედოფლისწყარო გვ. 88, 90, 91, 94
დევენამუხლი გვ. 15, 16
დვანაძიანი გვ. 47
დიდვაკები გვ. 21, 22, 44
დიდვაკეები გვ. 21, 22
დიდველა გვ. 65
დიდთელა გვ. 27, 58, 65, 77, 86, 93
დიდი ზვარი გვ. 61, 65
დიდი თელა გვ. 27, 91
დიდი მთა გვ. 59, 63
დიდი ორღობე გვ. 65
დიდი ყანა გვ. 21
დიდი ყანები გვ. 21, 22, 65
დიდი ხევი გვ. 65
დიდი ხურვალეთი გვ. 14
დიდმუხასთან გვ. 96
დიდრუვი გვ. 26
დიდრუმიპირები გვ. 28, 29
დიდფერდა გვ. 65, 76
დიდფერდობი გვ. 38
დიდყანები გვ. 44
დიდჭაობი გვ. 65
დიდხევი გვ. 65
დიკლოსმთა გვ. 88, 89
დილაგნების ეკლესია გვ. 131
დმანისი გვ. 88
დოესი გვ. 12, 15, 21, 23, 24, 28, 29,
106, 121, 150
დონისოსაღმართი გვ. 83, 84
დუქნიმიწები გვ. 76
დუშეთი გვ. 5, 17, 89, 92

ე

ებრალიძეებისქედი გვ. 59, 69, 71
ეზატი გვ. 12, 85
ელა გვ. 114

ელიაგორა გვ. 114
ელიამუხა გვ. 114
ელიასმთა გვ. 114
ელიასნიში გვ. 114, 124, 130
ელიასსალოცავი გვ. 114
ელიასქედი გვ. 76, 114
ელიასწყარო გვ. 114
ელიაქედი გვ. 114
ერთაწმინდა გვ. 11, 23, 24, 25, 26,
27, 28, 36, 52, 85, 101, 114, 150,
151
ერთაწმინდისტყე გვ. 74, 108
ერისთავების სასახლე გვ. 69
ერისთავისეული შენობა გვ. 49
ერწო-თიანეთი გვ. 43, 77, 79, 100
ეშმაკებისხევი გვ. 69

3

ვაკე გვ. 10, 13, 14, 21, 28, 117
ვაკეგზა გვ. 60, 67, 83, 88, 94
ვაკეები გვ. 21, 22, 76
ვაკემიწა გვ. 67
ვაკისგზა გვ. 77
ვაკისწყალი გვ. 77, 83, 84
ვაკისხევი გვ. 77
ვანი გვ. 91
ვანისქედი გვ. 89
ვარდისუბანი გვ. 88
ვარცლა გვ. 36, 38
ვარცლამიწა გვ. 67
ვარცლახევი გვ. 21
ვარცლეები გვ. 21
ვარძია გვ. 133
ვარჯიანი გვ. 12, 16, 151
ვასტერჯი გვ. 113, 114, 127
ვაშლიანი გვ. 108
ვაშლიმიწები გვ. 29, 87, 93

ვაშლისმიწები გვ. 29
ვაშლნარი გვ. 108
ვახტანგისწყარო გვ. 73
ველა გვ. 36, 38
ველგრძელა გვ. 38, 93
ველეთი გვ. 41
ვენახები გვ. 20
ვენახებისაკენ გვ. 97
ვერგრძელი გვ. 23
ვერხვეულა გვ. 12, 37
ვერხვიანი გვ. 108
ვერხოულა გვ. 16
ვერხოული გვ. 16, 150
ვიწროები გვ. 21
ვიწრომორევთან გვ. 98

ზ

ზადიანთკარი გვ. 13, 14, 27, 47,
101, 122, 150
ზავრადანი გვ. 72
ზალიკაანთკარი გვ. 72
ზარდანიანთკარი გვ. 12, 13, 14, 27
ზეგარდი გვ. 14
ზეგარდის ნიში გვ. 123
ზედაარხი გვ. 106
ზედაბილივი გვ. 63
ზედაველა გვ. 121
ზედაველას საყდარი 121
ზედარუ გვ. 26, 63, 95
ზედაჯვარი გვ. 114
ზედაჯვრები გვ. 44
ზევითბაგა გვ. 95
ზევითი გზა გვ. 95
ზევითუბანი გვ. 95
ზეთიწყარო გვ. 106
ზეთიგორაკა გვ. 95
ზეთივენახები გვ. 77, 95
ზეითორუ გვ. 24, 95

ზეითუბანი გვ. 58, 62, 66
ზეითწყალი გვ. 95
ზეითწყარო გვ. 95
ზემოგოსტიზე გვ. 15, 16
ზემოთუბანი გვ. 95
ზემოიმერეთი გვ. 19
ზემორენე გვ. 7, 10, 13, 14, 22, 23,
25, 91, 122
ზემოუბანი გვ. 63, 83, 84
ზემოქართლი გვ. 10
ზემოშუბათი გვ. 16, 151
ზემოჩოჩეთი გვ. 11, 24, 26, 63, 109,
113, 115, 116, 150, 151
ზემოხანდაკი გვ. 11, 12, 17, 24, 27,
28, 59, 114, 123, 150
ზემოხვითი გვ. 132
ზენადრისი გვ. 12, 22, 24, 25, 48, 83,
105, 106, 107, 109, 114, 117, 118,
123, 150
ზესტაფონი გვ. 87, 90, 116, 117
ზვარე გვ. 24
ზვარეები გვ. 24
ზვარეთი გვ. 13
ზვარი გვ. 32, 76
ზვარიკოტმანი გვ. 12, 16
ზვარხუმი გვ. 92, 117
ზვილეთი გვ. 16, 41
ზვრები გვ. 24, 32, 44
ზვილეთისრუდ გვ. 28
ზვილეთისტყეა გვ. 28
ზვრები გვ. 24, 32
ზვრიბოლოები გვ. 29, 87, 93
ზვრიბოლოები გვ. 29
ზირთა გვ. 15
ზუგდიდი გვ. 88, 90

თ
თაგვიანი გვ. 47, 72

თადეკეული გვ. 16
თავკავთა გვ. 82
თავკავთის წმინდაგიორგი გვ. 82
თავნისი გვ. 48
თამაზაანი გვ. 72
თამარდედოფლისწყალი გვ. 81
თამარისნაქოშარი გვ. 83
თამარისხიდი გვ. 33
თამარმეფისკოშკი გვ. 81
თამარმეფისკოშკიშველები გვ. 82
თარხნიშვილებისმამულები გვ. 73
თასარფანდაგი გვ. 92
თაფლიანი კლდე გვ. 59, 60, 117,
118
თბილისი გვ. 132
თბილის-იგოეთისგზა გვ. 92, 94
თევდროეს საყდარი გვ. 122
თევდორეს ნიში გვ. 122
თეზი გვ. 13, 14, 27, 101, 113, 115
თეზისრუ გვ. 107
თეზი-ფერმისგზა გვ. 92, 94
თეთრათხევისწყარო გვ. 106
თეთრაწყარო გვ. 61
თეთრი გზა გვ. 61
თეთრი გზაა გვ. 28
თეთრი გორა გვ. 61
თეთრი კლდეები გვ. 60, 65, 94
თეთრი კოშკები გვ. 61
თეთრი კოშკი გვ. 58, 77
თეთრი მიწები გვ. 61
თეთრი წყარო გვ. 5, 17, 59, 60, 61,
90
თეთრობები გვ. 44, 20
თეთრობი გვ. 34
თეკნელა გვ. 15, 16, 37
თელა გვ. 107
თელადგორი გვ. 5, 12, 21, 22, 23,
24, 25, 26, 82, 105, 106, 123

თელადგორისსასოფლოგზა გვ. 82
თელავი გვ. 88
თელათგორი გვ. 15, 21, 23 123
თელეები გვ. 44, 107
თელიანვაკე გვ. 107
თელიანი გვ. 108
თელიმახთა გვ. 92
თელისმიწები გვ. 69
თელისწყარო გვ. 29
თელიწყარო გვ. 29
თელწყარო გვ. 29
თემისწყარო გვ. 117
თემოსუადონი გვ. 117
თემაში გვ. 10, 17, 50
თემმისგალმავენახები გვ. 81
თემმისხევი გვ. 11, 114, 150
თემმისხევისკოშკი
თემმისხეობა გვ. 5
თვალად-გუდალეთისგზა გვ. 92,
94
თვალადი გვ. 8, 12, 26, 28, 40, 41,
42, 106, 109, 113, 114, 116, 117
თვალეზიანი კლდე გვ. 60, 65
თვალვი გვ. 8
თვაურები გვ. 13, 27, 44, 150
თითიკვენეტა გვ. 37
თოგოიანი გვ. 26, 45, 124
თოგოიანთკარი გვ. 13, 14, 72, 124
თოთოსაანი გვ. 46
თოიძიანთუბანი გვ. 87, 94
თოიძიანი გვ. 47
თრიალეთი გვ. 17
თრიალეთისქედი გვ. 89
თუთიანები გვ. 108, 110
თუთიანი გვ. 72
თუთუანთმიწები გვ. 77, 87, 94
უუაანი გვ. 46, 47
თურდანი გვ. 112

თუხარისი გვ. 7
თუხარლიანთტყე გვ. 107
თუხარლიანთწყარო გვ. 33
თხილიანი ვაკე გვ. 65
თხილნარი გვ. 109
თხინაშკარი გვ. 88, 94
თხილებისრუსმდინარე გვ. 82
თხმელმუხიანი გვ. 108
თხოთი გვ. 9

ო

იაგორანქილისასი გვ. 92, 118
იაგორას ეკლესია გვ. 118
იაგორინქილისა გვ. 118
იათალინდარასე გვ. 92
იგოეთი გვ. 13, 14, 15, 22, 23, 27, 42,
85, 105, 106, 114, 150, 151
იგოეთისარბი გვ. 107
იდლეეთი გვ. 6, 12, 14, 15, 27, 42, 114
იდლეეთისქედი გვ. 91, 124
იდლეეთისქედისსასაფლაო გვ. 82
ივანდიდი გვ. 86
ივანენათლისმცემლისნიში გვ. 131
ივანენათლისმცემლისსასაფლაო
გვ. 77
იკადისები გვ. 48
იკვი გვ. 6, 15, 16, 150
იკვისწყალი გვ. 83
იკვისწყარო გვ. 74, 83, 84
ილმიტობა გვ. 35
ილოთექუეროდ გვ. 92
იმერეთი გვ. 19
იფნისგორა გვ. 89
იქითუბანი გვ. 60, 62

კ

კაბერი გვ. 6, 15, 16

კაბერ-ჭავჭავი გვ. 150
კაბერ-ჭავჭავისტყე გვ. 92, 94
კადისი გვ. 48
კავთა გვ. 40, 102
კავთისნიში გვ. 123
კავთისხევი გვ. 6, 12, 17, 21, 24, 25,
27, 29, 83, 84, 85, 88, 95, 109, 113,
114, 150, 151
კავთურა გვ. 38, 102
კავკასიონი გვ. 7
კაკალაურა გვ. 38
კაკლები გვ. 20, 43
კაკლიანი გვ. 108
კაკლიანიხევისკომუი გვ. 81
კალატოზიანთუბანი გვ. 124
კაპრიშიანი გვ. 11, 28, 45, 47, 150
კარაქანთლი გვ. 118
კარიჭაანთბაღები გვ. 70.
კასპი გვ. 5, 6, 8, 9, 10, 11, 17, 19, 20,
24, 26, 27, 28, 37, 41, 43, 49, 50,
73, 78, 82, 83, 97, 100, 101, 106,
107, 108, 111, 112, 114, 115, 116,
150, 151
კაციაშვილებისუბანი გვ. 71
კახეთი გვ. 19, 46
კენჭები გვ. 7
კენჭიყარა გვ. 37, 107
კვართა გვ. 38
კვართირუდ გვ. 28
კვდრებისწყალი გვ. 24
კვირაცხოველი გვ. 85, 115
კვირაცხოვლისახალი სასაფლაო
გვ. 82
კვირაცხოვლისეკლესია გვ. 77, 82,
131, 119, 120
კვირაცხოვლის საყდარი გვ. 125
კვირაცხოვლობა გვ. 35

კვირაცხოვლობისსასაფლაო გვ.
125
კვირიკაწმინდის ეკლესია გვ. 133
კიკნაობა გვ. 35, 120, 122
კიკოანთუბანი გვ. 87, 94
კიკოანთქედი გვ. 84, 85, 125
კიმოთესუბანი გვ. 89
კირაცხოველი გვ. 24
კირკიტები გვ. 21
კირკიტეები გვ. 21
კლანჭიანი გვ. 45
კლდეკაპანევი გვ. 15
კლდემაღალა გვ. 117
კლდემაღალაცირემფანდაგი გვ.
92
კოდა გვ. 35
კოდაები გვ. 21, 22
კოდავარდისუბანი გვ. 91
კოდები გვ. 44
კოდისრუ გვ. 107
კოდისწყარო გვ. 13, 14, 17, 24, 36,
85, 114, 124 151
კოკოლაანი გვ. 46
კოკოანთუბანი გვ. 85
კოკოლაქედი გვ. 91, 94
კოკოლაქედისწყალი გვ. 91, 94
კოკოლაქედისწყარო გვ. 91, 94
კოკოლახევი გვ. 76
კოლაბაღები გვ. 28
კონიანთეული გვ. 49
კორომიფერდა გვ. 76
კომქისმაღლობი გვ. 34
კომქისრუ გვ. 107
კომქიტანები გვ. 44
კოწახურა გვ. 38, 102
კრაკლიანი გვ. 22
კრეჭიანთბაღები გვ. 73
კუზიანი ნაკვეთი გვ. 65

კუნიანი გვ. 24
კუნლისმიწა გვ. 25
კუნლისმიწები გვ. 25
კუჟუყიანი გვ. 5
კურდღლისოლე გვ. 71
კუსთავი გვ. 74
კუსწყარო გვ. 106
კუცხათეძუარი გვ. 118

ლ

ლაბირინთული გვ. 49
ლაგოდები გვ. 88
ლავრევისხთიშობელი გვ. 105
ლავრენტისწყარო გვ. 89
ლავრისმონასტერი გვ. 125
ლავრისწყალი გვ. 107
ლავრისხევი გვ. 15, 24, 26, 109, 125
ლავრისხევისხვთიშობელი გვ. 105
ლავრიხევისხთიშობელი გვ. 105
ლავრული გვ. 102
ლავრულა გვ. 49, 102, 125
ლავრხევისხთიშობელი გვ. 24
ლალისყური გვ. 88
ლამი გვ. 14
ლამიანი გვ. 45
ლამგანაკორომი გვ. 28
ლამისყანა გვ. 13, 16, 17, 22, 24, 25,
27, 28, 29, 36, 40, 51, 83, 85, 88,
101, 105, 113, 114, 115, 132, 150,
151
ლასტისხევი გვ. 91, გვ.
ლაჯიახევი გვ. 76
ლესხი გვ. 102
ლევანიანთგორა გვ. 33
ლესხი გვ. 102
ლექტემურა გვ. 117, 120
ლექსოფსვადონი გვ. 117

ლესხუმი გვ. 109
ლესხი გვ. 102
ლესხუ გვ. 102
ლესხურა გვ. 5, 6, 17, 26, 38, 102,
103, 104, 106
ლესხურისხეობა გვ. 6, 26, 28, 124
ლიასხევი გვ. 104
ლიასხეობა გვ. 28
ლიახვი გვ. 102, 104, 106
ლიახუ გვ. 104
ლიბეები გვ. 44
ლიყიანისმორევი გვ. 73
ლიხი გვ. 19
ლიხისქედი გვ. 89
ლობიოხევისმზვარე გვ. 81
ლომიანთგზა გვ. 76, 77
ლომისა გვ. 35
ლომისისმთა გვ. 89
ლომისისნიში გვ. 89
ლოლოიანი გვ. 45
ლუკანი გვ. 46
ლურსხმული გვ. 26, 107

მ

მალაქად გვ. 28
მამლისთავი გვ. 88
მამლისმთა გვ. 88
მარლიანთგორა გვ. 117
მარლიანთკარი გვ. 13
მარლიანთკარი გვ. 13
მარლითზანგი გვ. 92, 117
მარლისყედი გვ. 92
მაღაზიისუკან გვ. 98
მაღალანთეკლესია
მაღალანთყე გვ. 108
მაღალახევისდელე გვ. 92
მაღალი ტყე გვ. 108
მაღალურწყავები გვ. 62, 95

მაღლაფერდად გვ. 28
მაღლაქედი გვ. 60, 66, 95
მაჩალკასწისქილი გვ. 84
მაცხოვარი გვ. 115
მაცხოვრისნიში გვ. 123
მგლისსორო გვ. 24
მგლისწყარო გვ. 74
მგლისხევი გვ. 24
მდგნარისწყარო გვ. 107
მდორეწყალი გვ. 62
მედეგიკაზახი გვ. 107
მედეკაზახი გვ. 117
მეკრიანთუბანი გვ. 16
მელეზისსახტომელა გვ. 74
მელიისსოროები გვ. 21
მეოთხეთარგი გვ. 59, 60
მეორესაქადაგიახო გვ. 116
მერთხევისწყაროები გვ. 21
მერია გვ. 15, 16
მესამეთარგი გვ. 60, 116
მესხეთ-ჯავახეთი გვ. 19
მეტეხი გვ. 6, 13, 16, 17, 25, 40. 106,
113, 114, 150 151
მეტეხივასტერჯი გვ. 92, 113, 117
მეტეხისრუ გვ. 74, 89
მეტეხისწმინდაგიორგი გვ. 113, 117
მეფისწყარო გვ. 88
მზვარე გვ. 24
მზვარეთი გვ. 16, 41
მზვარესტყე გვ. 24, 108
მზვარეწყარო გვ. 106
მთა გვ. 32, 76
მთავარანგელოზისეკლესია გვ. 115
მთიანი სამეგრელო გვ. 69
მთისკალთა გვ. 88, 89, 94
მთიულეთი გვ. 19

მთიულთუბანი გვ. 10, 11, 12, 47,
88, 126
მთიულთუბნისვაკე გვ. 76
მილისწყარო გვ. 107
მირზაანი გვ. 46
მინაწყაროსღელე გვ. 92
მირზაანონქურახანასი გვ. 92, 93
მირიანული გვ. 11
მირიანი გვ. 11, 84, 114, 151
მიქელწყარო გვ. 11
მიქრიანთუბანი გვ. 16
მიწაწითელი გვ. 86
მიწები გვ. 43-44
მიხასწყაროდ გვ. 28
მლაშეები გვ. 21, 76.
მლაშეკონცი გვ. 90
მლაშეტა გვ. 90
მლაშეწყალი გვ. 59, 65, 76, 91, 106
მლაშეწყარო გვ. 62
მლაშეხევი გვ. 33
მოდრეკილა გვ. 37
მოდრეკილაანი გვ. 59
მოკაკული რუ გვ. 62, 106
მოკვეთილა გვ. 36
მოკლეველი გვ. 59, 61, 65
მოკლეველისტყე გვ. 65
მონასელაანი გვ. 47
მორევი გვ. 32, 76
მორიელეზისმიწა გვ. 74
მოსაცური ქედი გვ. 59
მოურაანი გვ.
მოწამეთა
მოხვეულა გვ. 37
მრავალწყარო გვ. 27
მრგვალი გორა გვ. 64, 77
მრგვალი ტყე გვ. 64, 107, 108

მრგვალი ჭალა გვ. 14, 22, 26, 33, 64,
118

მტკვარი გვ. 5, 17, 19, 102

მტკვრისშუა გვ. 96, 97

მტრედებისხევი გვ. 74

მტურისციხე გვ. 7

მუნისწყარო გვ. 29

მუნწყარო გვ. 29

მუქერიანი გვ. 45

მუხათწყარო გვ. 76

მუხაურისსაყდარი გვ. 119

მუხაურისწყალი გვ. 83

მუხაურისწყარო გვ. 83

მუხიანი გვ. 107, 108, 126

მუხიანისტყე გვ. 119

მუხრანი გვ. 9, 17, 108

მდღლიანთეული გვ. 24

მღებრიანთწყარო გვ. 8794

მღვდლებისმიწა გვ. 24

მყრალი ოლე გვ. 90

მშრალი ხევი გვ. 27, 90, 94

მშრალხევთავი გვ. 24

მშრალხევი გვ. 27, 31, 32, 33

მცხეთა გვ. 5, 17, 89, 90, 91, 92

მწვანე კონციხი გვ. 61

მწვანეთა გვ. 90

მწვანემშენი გვ. 90, 91

მჭადიჯვარი გვ. 16, 17

ნ

ნაბაგარი გვ. 52, 85

ნაბაკარი გვ. 52

ნაბაკვრები გვ. 54

ნაბამბრები გვ. 54

ნაბამბრევები გვ. 54

ნაბაღარი გვ. 52

ნაბაღები გვ. 54

ნაბახტევილიანთმიწები გვ. 71

ნაბახტევილიანთჭა გვ. 107

ნაბინაერები გვ. 54

ნაბოგირალები გვ. 54

ნაბორნალი გვ. 52, 53

ნაბოსლარები გვ. 54

ნაბოსლარი გვ. 52, 53

ნაგზევალი გვ. 54

ნაგუბრები გვ. 54

ნადარაანთხევი

ნადარბაზები გვ. 53-54, 54

ნადარბაზევი გვ. 14

ნადარბაზევისდღე გვ. 107

ნადარბაზევისწყალი გვ. 53

ნადარბაზევისხევი გვ. 69

ნადუქნარი გვ. 52, 53

ნავენახარი გვ. 52

ნავენახები გვ. 54

ნავეროზაანი გვ. 72ნაზვრები გვ. 54

ნაზვრევები 54

ნაზვრევი 54

ნაზუქა გვ. 35, 38

ნათათრალევი გვ. 54

ნათათრალევი გვ. 54

ნათლისმცემლისეკლესია გვ. 124,
131

ნათლისმცემელი გვ. 114

ნათლისმცემლისეკლესია გვ. 124,
131

ნაიონჯარი გვ. 52, 111

ნაკალვარი გვ. 54

ნაკარტოფილარი გვ. 52, 53, 111

ნაკაფი ბაღი გვ. 85

ნაკვეთითამფანდაგი გვ. 117

ნაკოშვარი გვ. 53

ნაკოშვრიანთა გვ. 45

ნაკოშვრიანი გვ. 45

ნაკოშკრიანი უზანი გვ. 45
ნამაზენდარასე გვ. 92
ნამარნევი გვ. 54
ნამგალა გვ. 21, 35
ნამგალახევი გვ. 61, 76
ნამგალები გვ. 21
ნამგალები გვ. 21, 44
ნამუხარი გვ. 111
ნამუხრები გვ. 54
ნამცხვრევი გვ. 53
ნამწვიანფერდა გვ. 77, 87
ნანესტარი გვ. 52
ნანანთსალოცავი გვ. 119
ნანიანთტყე გვ. 108
ნაომარა გვ. 53
ნარცხილარი გვ. 111
ნასახლები გვ. 54
ნასერლები გვ. 44
ნასიმინდარი გვ. 111
ნასოფლარები გვ. 54
ნატეხები გვ. 51, 54
ნატეხი გვ. 51
ნატრაულა გვ. 38, 102
ნატურიანი გვ. 45
ნატყევარი გვ. 54, 111
ნატყევეები გვ. 54
ნაფარეხლები გვ. 54
ნაფუზვარი გვ. 54
ნაფუზრები გვ. 54
ნაფუმვრები გვ. 44, 54
ნაქალაქები გვ. 54
ნაქალაქევი გვ. 54
ნაქალაქიანი გვ. 45
ნაქალაქიანთა გვ. 45
ნაქერალი გვ. 111
ნალუდუშაურები გვ. 53, 54
ნაჩეხი გვ. 51

ნაცერცვალი გვ. 111
ნაცვალაანი გვ. 46, 47, 72
ნაცხვარალა გვ. 38, 53
ნამვიანი გვ. 108, 109
ნამვიზნი ბალები გვ. 65
ნამვიანი ფერდა გვ. 65
ნამვიანფერდა გვ. 66
ნამენარი გვ. 108, 109
ნაწაბლარი გვ. 111
ნაწისქვილარი გვ. 53
ნაწიფლარი გვ. 111
ნახაფანგარა გვ. 53
ნახახვარი გვ. 111
ნახიძუარი გვ. 118
ნახნავეები გვ. 20, 44
ნებივირიაანთბალები გვ. 73
ნებივირიაანთბირჯა გვ. 27
ნერგებისტყე გვ. 108
ნიაბი გვ. 12, 13, 29, 95, 115, 151
ნიგოზა გვ. 13, 14, 24, 25, 26, 36, 37,
113, 118, 126, 150
ნიკომორევისგზა გვ. 28
ნიკოსნატეხი გვ. 51
ნიკოსნაქერალი გვ. 111
ნინიკაანი გვ. 46
ნინოწმინდა გვ. 90
ნიჩბსი გვ. 102
ნიჩბურა გვ. 102
ნოსტე გვ. 6, 10, 11, 12, 21, 24, 27, 28,
106, 109
ნუსხელაანთველები გვ. 71
ნუსხელიანთუბანი გვ. 13

ღ

ფერინარდი გვ. 118

ო

ობოლფურცელა გვ. 38
 ოდიშანთუბანი გვ. 71
 ოზაანი გვ. 46
 ოზურგეთი გვ. 88
 ოთარანთუბანი გვ. 71
 ოკამი გვ. 13, 14, 16, 17, 22, 24, 25,
 26, 27, 28, 29, 50, 101, 105, 116,
 150, 151
 ოკამისნაკვეთი გვ. 85
 ონი გვ. 90
 ონოფრიანთუბანი გვ. 71
 ორბეთი გვ. 131
 ორგზაშუა გვ. 96, 97
 ორგზებშუა გვ. 96, 87
 ორთელეები გვ. 60, 66
 ორიპანტა გვ. 60
 ორმოხეთქია გვ. 37
 ორლოზე გვ. 15
 ორწყალი გვ. 59
 ორჭოსნულა გვ. 103
 ორხევი გვ. 60, 87
 ორხევშუა გვ. 96, 97
 ოსეთი გვ. 7
 ოქროპირიძისწისქვილი გვ. 71
 ოძისი გვ. 102
 ოძისეები გვ. 48
 ოძრჯე გვ. 7
 ოძურა გვ. 102
 ოძვო გვ. 7
 ოხერა გვ. 35, 67
 ოხერასხევი გვ. 21, 77
 ოხერეები გვ. 21

პ

პავლიანთტყეები გვ. 21
 პაიჭიანთვენახებისაკენ გვ. 96

პაიჭიანთწყალი გვ. 87
 პალარები გვ. 26
 პანტიანი გვ. 14, 24, 28, 108, 109,
 113, 117, 127
 პანტიხევი გვ. 76
 პარალები გვ. 26
 პარალებისმიწები გვ. 26
 პარატისი გვ. 16
 პარკაძიანთუბანი გვ. 71
 პატარაველაა გვ. 28
 პატარალიახვი 102
 პატარამთა 23, 59, 63
 პატარაჩთილა გვ. 25
 პატარაჩთილი გვ. 23
 პატარაწმინდაგიორგი გვ. 81
 პატარაწყარო გვ. 106
 პატარახურვალეთი გვ. 14
 პატარკოლასწყარო გვ. 73
 პატრაგორაკა გვ. 23
 პატრამთა გვ. 23
 პაწიანთმიწაა გვ. 73
 პეწენიკასნაკავი გვ. 73
 პირველარტელისეული მიწები გვ.
 116
 პირველი აუზი გვ. 60
 პირველი საქადაგიანო გვ. 60, 66
 პირწითელა გვ. 38
 პლატონისეული მამული გვ. 49
 პრიწიასწყალი გვ. 73

რ

რბილმინდორი გვ. 27 62, 86, 93
 რგვალი მიწები გვ. 59, 61
 რგვალი ჭალა გვ. 14, 22, 24, 59, 63,
 64, 65, 91, 105
 რგვალჭალა გვ. 58
 რენე გვ. 7, 10, 14, 120

რეხი გვ. 7, 103
რეხა გვ. 26
რეხულა გვ. 26, 102
რეხულისხეობა გვ. 26
რეხურა გვ. 103
რიჟასეული ნაკვეთი გვ. 73
რიყეზე გვ. 96
რიყიანი ტყე გვ. 65, 108
რკონი გვ. 6, 15, 16, 110, 150
როკი გვ. 104
რუ გვ. 101
რუისი გვ. 48
რუისპირი გვ. 88
რუსეთი გვ. 7
რუსთავი გვ. 16
რუსხმული გვ. 26, 49, 66, 106, 107
რცხილიანი გვ. 107, 108

ს

საკაპდისკომპეები გვ. 59, 71
სამილახვრო გვ. 56, 57
სამილახვროტყე გვ. 108
საბანაკო გვ. 56
საბანაო გვ. 56
საბაჟო გვ. 56
საბოლია გვ. 15, 16
საგარეჯო გვ. 56, 88
საგაჯეები გვ. 55
საგომურო გვ. 55, 56
საგურამოსმთა გვ. 89
სადროშექედი გვ. 55
სავანისუბანი გვ. 89
საზალიანი გვ. 56
სათეზოგზა გვ. 56
სათვლელა გვ. 37
სათიზისგორა გვ. 89
სათიხეები გვ. 55
სათუხარლო გვ. 16, 56

საიჯარო გვ. 56
საკარტოფილეები გვ. 55
საკეცე გვ. 54
საკორეებისტყე გვ. 108
საკორკიტეებისტყე გვ. 55, 108
საკმიელა გვ. 106
საკორინთლო გვ. 13, 14, 22, 24, 28, 36, 56, 105, 107, 113, 115, 116, 127
საკორინთლოსგზა 74
საკრამიტე გვ. 54
საკუპრე გვ. 54
საკურდღლაო გვ. 56
საკურდღლეები გვ. 55
საკურთხისი გვ. 13, 16, 25, 48
სალამანთკარი გვ. 16, 72
სალამისყანო გვ. 56
სალომე გვ. 15, 16
სალოცავი ნიში გვ. 122
სალხინო გვ. 56
სამანქანო გვ. 56
სამარხილოგზა გვ. 56
სამაჩაბლო გვ. 10, 123, 126, 127, 131
სამგზები გვ. 116
სამგლეხევი 76
სამგორეები გვ. 116
სამგორი გვ. 33, 116
სამება გვ. 114
სამებისგორა გვ. 69
სამებისცკლესია გვ. 132
სამებისნიში გვ. 132
სამებისსალოცავი გვ. 56, 132
სამებისტყე გვ. 108
სამებისწყარო გვ. 114
სამეგრელო გვ. 110
სამთავისები გვ. 48, 116
სამთავისი გვ. 10, 13, 14, 16, 17, 24, 26, 27, 29, 36, 48, 109, 101, 128, 129, 150, 151

სამთავისის ეკლესია გვ. 127
 სამთავისისნიში გვ. 127
 სამთავისისტამარი გვ. 127
 სამთელა გვ. 33, 60, 87, 116
 სამთელეები გვ. 116
 სამთიულოგზა გვ. 56
 სამთოგზა გვ. 56
 სამოლოზნო გვ. 56
 სამოჭალო გვ. 15, 16, 150
 სამსალა გვ. 101
 სამტრედე გვ. 56
 სამტრედო გვ. 13, 16, 56
 სამუხრანო გვ. 56, 57
 სამშვლდე გვ. 7
 სამცხე-საათაბაგო გვ. 19, 49
 სამძივეები გვ. 55
 სამხედროებისმთა გვ. 117
 სამხრეთი კავკასია გვ. 86
 სამხრეთკავკასია გვ. 86
 სანანთუბანი გვ. 13
 სანალე გვ. 55
 სანალოესტყე გვ. 108
 სანახშირე გვ. 54
 სანახშირესხევი გვ. 56
 სანახშირო გვ. 55
 სანახშიროები გვ. 56
 სანერგე გვ. 56
 საოთარო გვ. 56, 57
 საოძისო გვ. 56, 57
 სარვანი გვ. 130
 სარიბარი გვ. 7, 10, 12, 13, 128
 სარწყავი არხი გვ. 107
 სარწყავი რუ გვ. 59, 107
 სასამთავისო გვ. 56
 სასამღვთოვექედი გვ. 76
 სასირეთი გვ. 13, 15, 23, 25, 36, 55,
 128
 სატივე გვ. 56, 57
 სატივო გვ. 56
 სატიო გვ. 56
 საფონდოვენახები გვ. 56
 საფუტკრე გვ. 56
 საფუქვავისტა გვ. 107
 საქადაგანო გვ. 11, 56
 საქათმე გვ. 54, 56
 საქართველო გვ. 17, 19, 56, 112
 საქარისი გვ. 48
 საქორისწვერი გვ. 89
 საქარსიზო გვ. 56
 საღორეებთან გვ. 96
 საღორეები გვ. 55, 56
 საყავრე გვ. 17
 საყავრეები გვ. 44, 55, 56
 საყარაულოგორა გვ. 56
 საყარი გვ. 52
 საყადარწინ გვ. 98
 საჩიტე გვ. 56
 საცური გვ. 52
 საცური გზა გვ. 52, 76
 საწინარეხო გვ. 56
 საწყობებისაკენ გვ. 97
 საჭიდაოზე გვ. 96
 სახეთქელა გვ. 37
 სახრისდელე გვ. 88
 სახრზობელეებთან გვ. 96
 საჯავახო გვ. 56
 საჯილდაოქვა გვ. 56
 საჯიხვისდელე გვ. 88
 სერები გვ. 44
 სიდამონიძიანთუბანი გვ. 7
 სიდასეული გვ. 49
 სიდოსნაბოსტნარი გვ. 111
 სიონისრუ გვ. 107
 სირხუძუარი გვ. 118
 სკუნლიანი გვ. 25
 სოლომნისეული ნატები გვ. 57

სოსიასვაკე გვ. 76
სოსიასტყე გვ. 108
სოხუმი გვ. 88
სწორიალიზისგზა გვ. 82
სწორი გზა გვ. 66, 83
სხალნარი გვ. 108
სხვითი გვ. 25, 40
სხვილოსუკან გვ. 98
სხვილოსციხე გვ. 6, 127

ტ

ტაბახმელა გვ. 86
ტატესეული გვ. 49
ტაფობი გვ. 34
ტაშისკარი გვ. 88
ტბა გვ. 101
ტიმოთესუბანი გვ. 89
ტინისხიდი გვ. 88
ტირიფონა გვ. 108
ტირიფონასარხი გვ. 107
ტირიფონასველი გვ. 110
ტოლბასეული გვ. 49
ტონიები გვ. 44
ტორტლა გვ. 101, 120
ტორტლისპირზე გვ. 96
ტრაბიკიანი გვ. 45, 121
ტურიკიანი გვ. 46, 72
ტყემლიანი გვ. 16
ტყემლოვანა გვ. 16, 37, 111
ტყემლოვანი გვ. 13, 16, 111
ტყისპირი გვ. 85

უ

უაგმახთა გვ. 92
უბისთავი გვ. 88
უზნაქედი გვ. 76
უკანჭალა გვ. 60
უნაგირა გვ. 35, 62, 66

უნაგირამთა გვ. 92
ურზნისი გვ. 5
ურთხლიანი გვ. 108
უფლისციხე გვ. 5, 9, 88, 133

ფ

ფარადაანთელე გვ. 71
ფარისციხე გვ. 85
ფარსალანთუბანი გვ. 71
ფარტყე გვ. 85
ფასისმთა გვ. 88
ფაშიანი გვ. 11, 12, 25, 120
ფერდა გვ. 35, 36, 38
ფერდატყე გვ. 108
ფერდეები გვ. 44
ფერდიწყარო გვ. 85, 107
ფერდობები გვ. 44
ფერმა გვ. 10, 11, 13, 14, 29, 40, 95,
101, 118, 151
ფერმა-ჩანგილარისარხი გვ. 92, 94
ფიდასეული გვ. 49
ფილაქნები გვ. 20
ფილაქნიჭალები გვ. 44
ფირინდარასე გვ. 118
ფირისხევი გვ. 118
ფიცარა გვ. 35, 36, 38, 40
ფიჭვებოხევი გვ. 87
ფიჭვიანი გვ. 108, 109
ფიჭვნარა გვ. 38, 108, 109
ფლატეები გვ. 21
ფონები გვ. 20
ფოდტიგზა გვ. 25
ფუნგისი გვ. 48
ფშავი გვ. 18
ფშატაიანთბოგირი გვ. 87, 94
ფშატაისმინწები გვ. 69
ფშატირუ გვ. 107

ქ

ქავთარაანთწყარო გვ. 72

ქათმისყვერები გვ. 69

ქარგლები გვ. 85

ქარელი გვ. 86, 87, 92

ქართლი გვ. 8, 19, 26, 78, 112

ქარქუცასგორა გვ. 85

ქასრანთხევი გვ. 94

ქასრიანთუბანი გვ. 71, 83

ქაჩალი გორა გვ. 62

ქებანი გვ. 12, 46, 79

ქედა გვ. 35, 76

ქედები გვ. 33

ქედი გვ. 32

ქედისბალი გვ. 76

ქედისუბანი გვ. 88, 94

ქერდოაყანთუბანი გვ. 84

ქვაბისხევი გვ. 83, 94

ქვათახევი გვ. 6, 76, 123

ქვათახევისთავი გვ. 92

ქვათეთრი გვ. 86

ქვაკაცა გვ. 38

ქვაკაცებისხევი გვ. 69

ქვაყრილები გვ. 21

ქვაყრილები გვ. 21

ქვაყრილებისკუნელა გვ. 69

ქვახვრელი გვ. 17

ქვახიდისწყალი გვ. 92

ქვედაბილივი გვ. 63

ქვედარუ გვ. 95, 106

ქვედაუბანი გვ. 83

ქვევითბაგა გვ. 95

ქვევითრუ გვ. 24, 63 95

ქვეითგორა გვ. 95

ქვეითვაკე გვ. 95

ქვეითვენახები გვ. 95

ქვეითი გზა 95

ქვეითკირებთან გვ. 95

ქვეითუბანი გვ. 62, 95

ქვეითწყალი გვ. 95

ქვეითწყარო გვ. 95

ქვემოარზი გვ. 77

ქვემოგომი 13, 151

ქვემოგოსტიბე გვ. 15, 16

ქვემოთნაკვეთი გვ. 95

ქვემორენე გვ. 7, 10, 13, 14, 23, 51,
91, 92, 120, 122, 129, 151

ქვემოუბანი გვ. 63

ქვემოქართლი 59

ქვემოშუბათი გვ. 16

ქვემოჩოჩეთი გვ. 12, 29, 63 114, 151

ქვემოჭალა გვ. 14, 16, 17, 22, 24, 26,
27, 28, 36, 64, 83, 84, 97, 105, 106,
109, 113, 114, 115, 116, 119, 124,
129, 150, 151

ქვემოჭრილი გვ. 85

ქვემოხანდაკი გვ. 12, 26, 27, 29, 59,
113, 115

ქვენადრისი გვ. 48

ქვენადრისისდაბლობი გვ. 34

ქვითკირისწყალი გვ. 92

ქიზიყი გვ. 46

ქობულეთი გვ. 116

ქოლოთი გვ. 40

ქონდარანი გვ. 46

ქოჩორა გვ. 35

ქოჩოჩატყე გვ. 108

ქსანი გვ. 5, 17

ქსილისი გვ. 48

ქსნისხეობა გვ. 28

ქსოვრისი გვ. 48

ქუდიტაცია გვ. 37

ქუთათისი გვ. 48

ქუთათისი გვ. 48

ლ

ლდღლიანთეული გვ. 24, 49, 243
ლდღლიანთხევი გვ. 24
ლდღლისეული გვ. 24
ლვედიწყვეტა გვ. 37, 49
ლვთიშობელი გვ. 113, 114, 118
ლვთიშობლობა გვ. 35
ლვთიშობლის ეკლესია გვ. 114,
121, 129, 132
ლვთიშობლისნაქოშარი გვ. 52, 83
ლვთიშობლისნიში გვ. 69, 121, 122,
128, 132
ლვიშობლისსალოცავი გვ. 122
ლვთიშობლისსასაფლაო გვ. 125
ლვთიშობლისტყე გვ. 114
ლვთიშობლისფერდა გვ. 114
ლვთიშობლისქედი გვ. 114
ლვთიშობლისწყარო გვ. 72, 83, 114
ლვთიშობლისხატი გვ. 114, 125
ღრმახევი გვ. 62

ყ

ყაზბეგი გვ. 88
ყანები გვ. 43, 44
ყანიყურა გვ. 38
ყანობილა გვ. 16
ყარაფილა გვ. 7, 8, 12, 13, 14, 84,
109, 130
ყარაფილასბოლო გვ. 85
ყარაფინა გვ. 8
ყარაღაჯი გვ. 10, 15, 17, 22, 23, 24,
25, 27, 28, 36, 55, 83, 113, 130, 150
ყაყანასეული გვ. 49
ყვავილებისტყე გვ. 108
ყვარელი გვ. 92
ყველაძიანთნაბოსლარი გვ. 76
ყვიზისისწყალი გვ. 89
ყვითელი მიწები გვ. 61

ყვითელი საყდარი გვ. 61, 133
ყორნისკლდე გვ. 89
ყრალტბასთან გვ. 24, 96
ყრუველი გვ. 16
ყუთულაანთსაყდარი გვ. 71

შ

შაველანნი გვ. 46, 72
შავი კლდე გვ. 90, 94
შავი ტყე გვ. 27, 59, 61, 66, 90, 108
შალიკააწყარო გვ. 28
შავი წყარო გვ. 61
შავრცხილიანი გვ. 108
შავტყე გვ. 27, 60, 86, 93
შავწყალა გვ. 21, 38, 60, 106
შავწყალები გვ. 21
შავწყალები გვ. 21
შალიკააწყარო გვ. 28
შარიქანთუბანი გვ. 72
შატბერაანთმამულები გვ. 72
შაქარაანი გვ. 46
შაქარაანთუბანი გვ. 47
შაქარასეული ველი გვ. 49
შეკრული ტყე გვ. 108, 117
შეშაბერიანთუბანი გვ. 71
შეჭრილი მიწა გვ. 85
შვაველები გვ. 25
შვამინდორი გვ. 25, 87, 94
შვარუდ გვ. 25
შვაქედი გვ. 25
შვინდავაკე გვ. 26, 31, 32, 76
შვინდიანი გვ. 26, 108
შიდაქართლი გვ. 5, 9, 26, 103
შიმშილა გვ. 21, 35
შიმშილეები გვ. 21
შინდავაკე გვ. 26
შინდავაკეები გვ. 26
შინდავაკეები გვ. 26

შინდარები გვ. 109
შირინისწყაროსწყაროსქედი გვ. 92
შრალხვისმიწები გვ. 24
შრეები გვ. 21
შუაგზა გვ. 76
შუაგორა გვ. 87, 91
შუაველები გვ. 25
შუამთა გვ. 25, 87
შუამთისხევი გვ. 92
შუაუბანი გვ. 91
შუაუბნისარხი გვ. 107
შუაფხო გვ. 87
შუაქედი გვ. 76, 87, 94
შუადელე გვ. 87
შუაწყარო გვ. 25
შუაჭალა გვ. 87
შუახევი გვ. 90
შუახორხისხევი გვ. 92
შუაჯირკისსასაფლაო გვ. 82
შუბათი გვ. 13
შუბლა გვ. 36
შუბნიშანი გვ. 13
შუბუბანი გვ. 13
შულიანთნატეხი გვ. 51
შურდულა გვ. 35
შურდულეები გვ. 21

ჩ

ჩაკირულა გვ. 37
ჩალიანა გვ. 126
ჩანგილარი გვ. 11, 14, 101, 116, 117,
151
ჩაჩუბეთი გვ. 11, 15, 21, 26, 29, 42
ჩაჩქანა გვ. 35
ჩახრიალა გვ. 106
ჩახრიელა გვ. 106
ჩელეთისთვისწყალი გვ. 92
ჩივანთუბანი გვ. 12

ჩიტანთწყალი გვ. 87
ჩობალაური გვ. 10, 13, 36, 116, 131,
151
ჩოჩეთი გვ. 11, 12, 42
ჩოხიანი ტყე
ჩრდილა გვ. 35, 36, 67
ჩხოროწყუ გვ. 90, 116

ც

ცაგერი გვ. 92
ცენტრალური არხი გვ. 106
ცეცუბანი გვ. 85
ცივი წყალი გვ. 106
ცივიწყარო გვ. 90, 94
ციჩემავანდაგი გვ. 117
ციხისუბანი გვ. 12, 13
ციხისუკან გვ. 98
ციხისფერდი გვ. 88
ციხისძირი გვ. 13, 88
ციხისჯვარი გვ. 88
ცოფიანგზები გვ. 85
ცხავერი გვ. 11, 12, 109, 113, 114,
131
ცხენისწყალი 88, 94
ცხვარიჭამია გვ. 37
ცხვილომძიწა გვ. 28
ცხინვალი გვ. 131
ცხირეთი გვ. 10, 42
ცხირეთისტყე გვ. 108, 109, 126
ცხირეთისციხე გვ. 131
ცხირეთისხევი გვ. 131
ცხირულა გვ. 131
ცხრაბალი გვ. 116
ცხრამუხა გვ. 90, 116
ცხრამუხები გვ. 116
ცხრამუხებისმიწა გვ. 116
ცხრამუხებისმიწები გვ. 116
ცხრაფერდა გვ. 116

ცხრაფონა გვ. 116
ცხრაწყარო გვ. 116
ცხრიანი გვ. 85, 116

ძ

ძენძეურა გვ. 38
ძეძვიანები გვ. 110
ძეძვიანი გვ. 24, 108, 109
ძეძვნარა გვ. 38
ძეძვნარი გვ. 109
ძეძვნარები გვ. 109
ძეძიანი გვ. 24
ძველი აბანო გვ. 62
ძველი ბალი გვ. 62
ძველი ბალები გვ. 91
ძველი ვენახები გვ. 62, 90, 94
ძველი თელა გვ. 21
ძველი თელები გვ. 21
ძველი სასაფლაო გვ. 62, 59
ძველი ხოვლე გვ. 6
ძვილეთი გვ. 42
ძილურა გვ. 104
ძირულა გვ. 103, 104
ძირურა გვ. 104
ძუარი გვ. 118
ძულეთი გვ. 41

წ

წაბლარი გვ. 109
წაბლარუ გვ. 26, 106
წაბლნარი გვ. 109
წაბნარი გვ. 109
წაგლეჯილწერგისწყარო გვ. 81,
106
წალკა 5, 17
წანწალა გვ. 101
წერივასტერჯი გვ. 113
წერუაშვილების ეკლესია გვ. 121

წვერიანთმიწები გვ. 70
წვერიგზა გვ. 87, 88, 94
წვერისწყარო გვ. 106
წვერსუკან გვ. 98
წვილანანი გვ. 44
წითელასსალოცავი გვ. 118
წითელი საყდარი გვ. 59
წითელი გორა გვ. 59
წითელი თიხნარი გვ. 61, 62
წითელი მთა გვ. 88
წითელი სალოცავი გვ. 118
წითელი საყდარი გვ. 91, 94
წითელი ტყემლები გვ. 44
წითელი ქვაბისძირი გვ. 82, 86
წითელი ჭალები გვ. 61, 91
წითელისაყდრისხევი გვ. 91, 94
წითელიჭალებისმინდორი გვ. 91,
94
წითელტყემლები გვ. 27, 61, 87
წითელქალაქი გვ. 11
წითლობი გვ. 34
წინამძღვრიანთკარი გვ. 88
წინარები გვ. 6, 7, 13, 14, 15, 17, 25,
26, 28, 52, 106, 115, 116, 132,
150, 151
წინარებისრკონისმონასტერი
წინფერდა გვ. 58
წისქვილებთან გვ. 95
წისქვილისწინ გვ. 98
წიფლისწყარო გვ. 13, 16
წიფლისწყარო გვ. 107
წიფლნარი გვ. 109
წიფნარი გვ. 24
წიფორი გვ. 12, 151
წიფორისწყარო გვ. 13, 16
წკანწკარეები გვ. 21
წმინდააკოფასეკლესია გვ. 121
წმინდაგიორგი გვ. 113

წმინდაგიორგისბოგირი გვ. 113
წმინდაგიორგინიში გვ. 113
წმინდაგიორგისგორა გვ. 113
წმინდაგიორგის ეკლესია გვ. 113,
131
წმინდაგიორგისმთა გვ. 132
წმინდაგიორგის ნიში გვ. 119, 120,
125, 132
წმინდაგიორგის სალოცავი გვ. 126
წმინდაგიორგის საყდარი გვ. 113,
133
წმინდაგიორგისტყე გვ. 113, 132
წმინდაგიორგისფერდა გვ. 113
წმინდაგიორგისქედი გვ. 113, 133
წმინდაგიორგისწვერი გვ. 113
წმინდაგიორგის ხატი გვ. 113, 119,
126
წმინდაგრიგოლას ეკლესია გვ.
122, 123, 129
წმინდაგრიგოლისნიში გვ. 130
წმინდაესტატესეკლესია გვ. 81,
114, 123
წმინდავასტერჯი გვ. 113
წმინდათევდორეს ეკლესია გვ.
124, 130, 132, 133
წმინდამარიამისეკლესია გვ. 133
წმინდამარინე გვ. 115
წმინდაქავთარისსაყდარი გვ. 133
წმინდაწყარო გვ. 62, 76
წყალი გვ. 59
წყალტუბო გვ. 86
წყარო გვ. 32, 59, 76, 101
წყაროები გვ. 32, 43
წყაროსდაბლაბოსტნები გვ. 81
წყაროსთავი გვ. 88
წყრული გვ. 40

ქ

ქადრებთან გვ. 95
ქავჭავი გვ. 15, 16
ქალატყე გვ. 88
ქალები გვ. 21

ქალიგზა გვ. 76
ქანჭახები გვ. 32
ქანჭახი გვ. 7, 32
ქაობები გვ. 2, 43
ქენჭები გვ. 7
ქვიროსფერდობი გვ. 34
ქიანურა გვ. 118
ქითაუშქური გვ. 90
ქითაწყარი გვ. 90
ქინჭარა გვ. 35
ქინჭრიანი გვ. 15, 16, 108
ქირისწყარო გვ. 69
ქიჭინაანი გვ. 46
ქურულა გვ. 102
ქყანტეები გვ. 21
ქყანტობი გვ. 34
ქყოპიანი გვ. 11, 12, 132

ხ

ხაზარაანი გვ. 46
ხანდაკე გვ. 11, 12
ხარიწოლა გვ. 37
ხარიჭამია გვ. 37
ხარიჭამიასტყე გვ. 108
ხასტაგბუარი გვ. 118
ხატი გვ. 114
ხატისმიწა გვ. 117
ხატკაციანთი გვ. 46
ხატკაციანთუბანი გვ. 47, 72
ხაშური გვ. 90, 92, 116
ხევთშუა გვ. 97
ხევთახევისმიდამოები გვ. 69
ხევი გვ. 19, 26, 32, 50, 76
ხევისბოლო გვ. 76
ხევისბოლოდბალი გვ. 28, 81
ხევისმიღმაუბანი გვ. 81
ხევისპირი გვ. 76
ხევისწყალი გვ. 76
ხევისწყარო გვ. 76, 77
ხეფხმელა გვ. 38, 66, 93, 106, 107
ხელვაჩაური გვ. 88, 90

ხერხემლისმადალი გვ. 88
ხეხმელა გვ. 38, 86, 93, 106
ხვესარდუათი გვ. 122
ხვითი გვ. 13, 25, 26, 40, 113, 114
ხვითიშობელი გვ. 22, 23105
ხვითიშობლისკაკალი გვ. 22, 105
ხვითიშობლისკომპი გვ. 22, 114
ხვითიშობლისმიწები გვ. 22, 105
ხვითიშობლისნიში გვ. 22, 77, 105,
114
ხვითიშობლისქედი გვ. 22, 105
ხვითი გვ. 13, 25, 27, 40, 113, 114,
132, 150
ხვინჯიანთვენახევისაკენ გვ. 96
ხთიშობელი გვ. 22, 23, 113
ხთიშობელიმავანდაგი გვ. 114
ხიადეყედი გვ. 117
ხიდა გვ. 38
ხიდისთავი გვ. 88
ხიდისყური გვ. 11, 118, 150
ხიზაზავრიანთუბანი გვ. 72
ხმელი ფერდა გვ. 38, 62
ხოზი გვ. 90
ხოდაბუნები გვ. 20
ხოდამენისტა გვ. 107
ხოვლოგრა გვ. 6
ხოვლოგორუკან გვ. 98
ხოვლე გვ. 6, 15, 17, 21, 22, 23, 24,
25, 26, 27, 28, 36, 40, 51, 106,
113, 116, 133, 150
ხოვლევი გვ. 6
ხოკერაანი გვ. 46
ხოკერაშვილებისუბანი გვ. 71
ხომლე გვ. 6

ხოზი გვ. 86
ხოსარი გვ. 126
ხრამებშუა გვ. 96, 97
ხრამთაშუა გვ. 96, 97
ხრიაკა გვ. 38
ხრიკულიანთველები გვ. 70
ხრიოკა გვ. 76
ხრიოკისფერდა გვ. 85
ხუეცუძუარი გვ. 118
ხულო გვ. 86, 90
ხურვლეთი გვ. 14

ჯ

ჯაგიანები გვ. 110
ჯაგნარი გვ. 106
ჯავახიანთუბანი გვ. 69
ჯავახებისმიწები გვ. 69
ჯავახიანთწილები გვ. 70
ჯანგლარაანთხრამები გვ. 70.
ჯანდიერაანთმიწები გვ. 69
ჯვარდაბალი გვ. 66, 86, 93
ჯვარდაბალისტყე გვ. 115
ჯვარდაბლის ეკლესია გვ. 123
ჯვარიპატოსანი გვ. 66
ჯვარიპატოსანის ეკლესია გვ. 115,
123
ჯვარიპატოსანისკომპი გვ. 115
ჯვარიპატოსანისსაყდარი გვ. 115
ჯვრისტყე გვ. 114, 115
ჯიქურაანთხევი გვ. 69
ჯიხასკარი გვ. 88
ჯორტლინკაგზა
ჯუარაგზა გვ. 106

II ნ ა წ ი ლ ი

დ ა ნ ა რ თ ი

ნაშრომის II ნაწილში წარმოდგენილია რეგიონის ტოპონიმთა ანბანური და ინვერსიული საძიებელი აღსანიშნი ობიექტისა და დასახლებული პუნქტის მითითებითა და რაოდენობრივი მაჩვენებლებით.

მოცემულია კასპის 71 დასახელებულ პუნქტში ნაშრომის ავტორის მიერ 1980-1984 წლებში საველე მუშაობის შედეგად მოპოვებული მასალა, რომელიც შეიცავს სულ 4000-მდე ტოპონიმიკურ ერთეულს (დუბლეტური ტოპონიმების ჩათვლით).

შემოთავაზებულია რთული შედგენილობის ტოპონიმების დაწერილობა. იგი განახვავებულია იმ გავრცელებული წესებისა, რომლებიც წარმოდგენილია სპეციალურ ლიტერატურაში. ტოპონიმის სპეციფიკით ნავარაუდვეი ზოგიერთი წესი ახლებურადაა განხილული ჩვენი გამოკვლევის ერთ-ერთ თავში (იხ. „სიტყვათშეერთებით ნაწარმოები სახელები“, ქვეთავი „რთულ ტოპონიმთა მართლწერა“ და სტატიებში: „ქართულ რთულ ტოპონიმთა მართლწერისათვის“ ჟურნ. „განათლება“, N 3, 2020, გვ. 124-129), საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი; „უცხოური ტოპონიმების მართლწერისათვის“, „ქართული სიტყვის კულტურის სკითხვები“, წიგნი მეჩვიდმეტე, თბ., 2017, გვ. 109-111).

კასპის ტოპონიმთა

ანბანური

ლექსიკონი

ა

აბაზაანთკაკალ-ი // **აბაზასკაკ-
ლებ-ი** – მინდორი (ს. ეზატი)
აბაზასკაკლებ-ი // **აბაზაანთკა-
კალ-ი** – მინდორი (ს. ეზატი)
აბაზასწყარო – წყარო (ს.გომის-
ჯვარი)
აბანაურ-ი–სახნავი (ს.ხოვლე)
აბანოებ-ი 1. ადრეული ხანის კომ-
პლექსი (ს. ქვემოჭალა); 2. აბა-
ნო (ს.ხოვლე); 3. მინდორი
(ახალქალაქის სატყეო)
აბანოსთან – ტერიტორია (ს.ახ-
ალქალაქი)
აბანოსსაფლაო – სასაფლაო აბან-
ოსთან
აბანოსსაფლაოსფერდობი – (ს.
ხოვლე)
აბანოსხევ-ი – გოგირდწყლოვან-
წყლებიანი ხევი (ს. ხოვლე)
აბანოსხევისწყალ-ი – გოგირდო-
ვანი წყალი (ს. ხოვლე)
აბრამიანთსალოცავ-ი – ნიში (ს.
საკორინთლო)
აბრევისაკენ – გზა (ს. საკორინ-
თლო)
აბრეულასხევ-ი–ხევი (ს.ახალშენა)
აბუაანთამულელებ-ი – ბაღები (ს.
ჩოჩეთი)
აბუაანთსაფლაო – აბუაშვილებ-
ის საგვარეულო სასაფლაო (ს.
ქვემოჩოჩეთი)
აბუაანთჟალებ-ი – ჭალა (ს.ეზატი,
ს. ქვემოჭალა)
აბულაანთსაფლაო – აბულამე-
ების საგვარეულო სასაფლაო
(ს. ეზატი)

აბუაანთჟალების საყდარ-ი –აბუა-
შვილების საგვარეულო საყდა-
რი (ს. ქვემოჩოჩეთი)
აბულაან-ი – აბულამეების უბანი
(ს. ეზატი)
აგარახევ-ი – წყარო (ს. გრაკალი)
აგარისხევ-ი // ნიშისხევი – ხევი (ს.
დოესი)
აგურხანებ-ი – წყალის პირი
მტკვარზე (ს. ქვემოჭალა)
აგურხანებ-ი // **საბანაოზე** – წყლის
პირი (ს. თეზი)
ადამაანთუბან-ი – ადამაშვილების
უბანი (ს. ქვემოხანდაკი)
ადამაანთუბნისგზა – გზა ადამაშ-
ვილების უბნისაკენ (ს. ქვემო-
ჭალა)
ავანისგზა – გზა სოფ. ავანისა-
კენ (ს. ნიგოზა)
ავდარახევ-ი – ხევი (ქ. კასპი)
ავდარახევისკაკე – ბაღი (ქ. კასპი)
ავკეთ-ი – ნასოფლარი (ხოვლის
სატყეო)
ავკეთისმინდორ-ი – სამოვარი
(ხოვლის სატყეო)
ავკეთისმიწებ-ი – მინდორი (ხოვ-
ლის სატყეო)
ავკეთის საყდარ-ი – საყდარი
(ხოვლის სატყეო)
ავკეთისტყე – ტყე (1. ს. ხოვლე, 2.
ხოვლეს სატყეო)
ავკეთისწყალ-ი – წყარო (ს.ხო-ვ-
ლე)
ავკურისმიწებ-ი – სახნავი (ს. ხოვ-
ლე)
ავტოსადგურ-ი – ავტოსადგური
(ქ. კასპი)

არყისგორა – გორა, საქეიფო ადგილი (ს. ახალქალაქი)
არენისხევი–ხევი (ს.ერთაწმინდა)
არჩილწილები– სახნავი (ს. წინარეხი)
არხი – სარწყავი წყალი მიედინება (1. ს. ლამიყანა, 2. ს. ჩანგილარი, 3. ს. ფერმა)
არხზე – საქონლის დასარწყულე-ბელი ადგილი (ს. ჩანგილარი)
არხსზემოთუბანი–უბანი, მდ. ქსანი ჰყოფს სოფელს (ს. ხვითი)
არხსქვემოთუბანი – უბანი, მდ. ქსანი ჰყოფს სოფელს (ს. ხვითი)
ასანიძიანთუბანი // **გადმაუბანი** – უბანი (ს. ჰყოპიანი)
ასვალტისგზისკენ // **ცენტრალური ტრასა** – გზა (ს. ფერმა)
ასვალტისზედავენახი – ვენახი (ს. ჩანგილარი)
ასვალტისზემოთნაკვეთები – სახნავი (ს. ჩანგილარი)
ასვალტისქვედავენახები – ვენახი (ს. ჩანგილარი)
ასვალტისქვემოთნაკვეთები – სახნავი (ს. ალაიანი)
ასურისწყარო – წყარო (ს. ალაიანი)
ასურისხევი – ხევი (ს. ალაიანი)
აუზა – წყარო (ს. დოესი)
აფთარახევი – ხევი (ს. გომი)
აფთიაქი // **ოთარაანთმენობა** // **სასამართლოს შენობა** – შენობა (ს. ახალქალაქი)
აფციაურის ნიში // **აფციაურის სალოცავი** – ნიში, სალოცავი ადგილი (ს. სამოჭალო)

აფციაურის სალოცავი // **აფციაურის ნიში** – ნიში, სალოცავი ადგილი (ს. სამოჭალო)
ალაიანი – სოფელი (სოფლსაბჭოს მუნიციპალიტეტი)
ალაიანისგზა // **კომუნისგზა** – გზა (ს. ალაიანი)
ალაიანისუღელტეხილი – გადასასვლელი ქედზე (ს. მირიანი)
ალაპიანი – დაპიშვილების უბანი (ს. კავთისხევი)
აშურიანისველი – მინდორი (ს. მეტეხი)
აშურიანისმთა – მთა (ს. 1. ყარაღაჯი, 2. ს. დოესი)
აშურიანისმთები – სამოვრები, მთები (ს. ქვემორენე)
აშურიანისმიწები – ბაღები (ს. ყარაღაჯი)
აშურიანისფერდობი – სამოვრები, მთები (ს. ქვემორენე)
აშურიანისქედები – (კასპის სატყეო)
აშურიანისქვაბი // **აშურიანისგამოქვაბულები** – გამოქვაბული (ს. დოესი)
აშურიანისგამოქვაბულები // **აშურიანისქვაბი** – გამოქვაბული (ს. დოესი)
აჩუნანთბაგა – სახნავი (ს. ნიაბი)
ახალგორისგზა – გზა ახალგორისაკენ (1. ს. ლამიყანა, 2. ს. პანტიანი)
ახალი ბაღები – ბაღები (ს. ზემოხანდაკი)
ახალი დასახლება // **სოფლისბოლო** // **ახალი უბანი** – უბანი (ს. ოკამი)

ახალი სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ხვითი)

ახალი სასაფლაო // თემმისხვეის – სასაფლაო –სასაფლაო (ს. თემ-მისხვეი)

ახალი უბან-ი – უბანი, ახალი და-სახლება (1. ს. ახალციხე, 2. ქ. კასპი, 3. ს. ლამისყანა (2), 4. ს. ქვემოჭალა)

ახალი უბან-ი // ახალი დასახლება // სოფლისბოლო – უბანი (ს. ოკამი)

ახალიუბნისგზა – გზა (ს. ახ-ალციხე)

ახალიუბნისსანახირო – სანახირო (ს. ოკამი)

– საცხოზი (ქ. კასპი)

ახალსოფელ-ი – სოფელი (ახალქა-ლაქის მუნიციპალიტეტი)

ახალსოფლისგზა–გზა (ს.ფაშინი)

ახალსოფლისმოსახვევ-ი – (ს. ახ-ალშენა)

ახალსოფლისქედი // სახანდაკოს-ქედ-ი – ქედი (ს. ახალსოფელი)

ახალსოფლური მიწებ-ი – მინ-დორ-ი (ს. ახალქალაქი)

ახალუბან-ი – უბანი (ს. ზემოხან-დაკი)

ახალქალაქ-ი – სოფელი (მუნიცი-პალიტეტის ცენტრი)

ახალქალაქებ-ი – სამოვარი, ბადე-ბი, ნასოფლარი (ს. ქვემოჭალა)

ახალქალაქისბაზარ-ი – ბაზარი (ს. ახალქალაქი)

ახალქალაქისგზა – გზა ახალქალა-ქისაკენ (სს.1. ზემოხანდაკი, 2. ფაშინი, 3. ცხავერი, 4. ჭყობიან-ნი, 5. ხოვლე)

ახალქალაქურებ-ი – სახნავი (ს. ზემოხანდაკი)

ახალშენ-ი // მთიულთუბნის სა-საფლაო – სასაფლაო (ს. მთი-ულთუბანი)

ახალშენა – სოფელი (ს. ქვემოჭა-ლის მუნიციპალიტეტი)

ახალშენა // ზორტა – უბანი (ს. ნია-ბი)

ახალშენასაღმართ-ი – აღმართი (ს. ახალშენა)

ახალშენასვენახებ-ი – ვენახებ-ი (ს. ახალშენა)

ახალშენასთავზებადებ-ი – ბადები (ს. ახალშენა)

ახალშენას სასაფლაო–(ს. ახალშე-ნა)

ახალშენას წისკვილ-ი // ჯიქურა-ანთწისკვილ-ი – ჯიქურა იყო მეწისკვილე (ს. ახალშენა)

ახალშენასწყარო // ახალშენისწყა-რო // წყარო – წყარო (ს. ახალ-შენა)

ახალშენისწყარო // ახალშენასწყა-რო // წყარო – წყარო (ს. ახალ-შენა)

ახალშენისჭალებ-ი – ჭალები (ს. ახალშენა)

ახაშენისხვე-ი –(ს. მთიულთუბანი)

ახალციხე – სოფელი (მუნიციპა-ლიტეტის ცენტრი)

ახალციხისტყე – ტყე (ს. წიფორი)

ახმადისტყე – 1. ტყე, მთა (ს. ლა-მისყანა), 2. სათესი (ს. ვაკე)

ახმაჯისარბ-ი// სარწყავი არბ-ი – საქონლის დასარწყულბელი (ს. ალაიანი)

ახმაჯისჭაობისმხარე – ჭაობიანი მიწა საახმაჯოს მხარეს (ს. თვაურები)

ახწყარო – სათესი (ს. ვაკე)

ახო – სათესი (ს. ვაკე)

ახოებ-ი – 1. სახნავი (ს. ცხავერი), 2. კერძო მამულები (ს. ახალშენა)

ახოებისტყე – ტყე (ს. ხვითი)

ახოსწყარო – წყარო (ს. ვაკე)

ახოციხე – ტყე (კავთისხევის სატყეო)

ახტალა – ხევი, ბაღები (ს. მიქელწყარო)

ბ

ბაბალესწყალ-ი – წყარო (ს. ზემოშუბათი)

ბაბალესწყარო – წყარო (ახალქალაქის სატყეო)

ბაბალესხევი-ი – ხევი (ახალქალაქის სატყეო)

ბაგებ-ი – ვენახები, ვაზია დაბაგულ: რქით აფესვიანებენ (სს. 1. თემძისწყარო, 2. ლამისყანა)

ბადაანთუბან-ი – უბანი – (ს. გრაკალი)

ბადაანთუბნისგზა – გზა (ს. გრაკალი)

ბადრიაანთკლდე – კლდე (ს. ხანდაკი)

ბადრიაულ-ი – სახნავი (ს. ზემოხანდაკი)

ბაზარ-ი – კასპის ბაზარი (ქ. კასპი)

ბაზრისგზა // თანდილაანთგზა – (ს. ახალქალაქი)

ბათელაანთმიწები-ი – სახნავი (ს. ვაკე)

ბათილასეულ-ი – ბათილას ყოფილი ნაკვეთი ტყეში (ს. ლამისყანა)

ბათლომესხევი-ი // ბათლომიანთხევი-ი – ხევი (ს. ალაიანი)

ბათლომიანთხევი-ი // ბათლომესხევი-ი – ხევი (ს. ალაიანი)

ბაკლიასეულ-ი – გარაყამიანთვენახეში შედის ეს ვენახი (ს. ლამისყანა)

ბალაანთმიწები-ი – სახნავი (ს. ს. ბოჟამი)

ბალალაანთმიწები-ი – სათესი (ს. ზემოხანდაკი)

ბალისწყარო // ზლისწყარო // წკანწკარაწყარო (ს. თელადგორი)

ბალისწყაროსმიწა – სახნავი – (ს. თელადგორი)

ბალხამაანთვენახები-ი – ვენახი (ს. ლამისყანა)

ბარათაანთჭალებ-ი // ბარათიანთჭალებ-ი – ჭალები, ბარათაშილებს გაუტეხავთ და დაუმუშავებიათ ადრე (ს. ლამისყანა)

ბარათიანთჭალებ-ი // ბარათაანთჭალებ-ი – ჭალები, ბარათაშილებს გაუტეხავთ და დაუმუშავებიათ ადრე (ს. ლამისყანა)

ბარბაცკიანთსახლებ-ი – შემდგომში შენობაში აფთიაქი და კანტორა მოთავსეს (ს. ახალქალაქი)

ბარდანაანთუბან-ი – უბანი ბარდაძეებისა (ს. ახალქალაქი)

ბარდანაანთურწყავი-ი – სახნავი (ს. კავთისხევი)

ბარდულ-ი – ბაღი (ს. ყარაღაჯი)

ბარდულისწყალ-ი – პატარა მდი-
ნარე (სს. 1. გრაკალი, 2. ყარა-
ლაჯი)
ბარნაზიანთგზა – ბარნაზიშვილე-
ბისაკენ მიმავალი გზა
ბარნაზიანთელი მიწებ-ი // **მუნ-
ჯიანთელი-ი** – სახნავი (ს. ბარ-
ნაზიანთკარი)
ბარნაზიათკარ-ი – სოფელი (მეტე-
ხის სოფლსაბჭო)
ბარნაზიანთუბან-ი – უბანი (ს.
ბარნაზიანთკარი)
ბარნაზიანთწყარო – წყარო (ს. ბარ-
ნაზიანთკარი)
ბასილასფერდა – ფერდობი, საძო-
ვარი (ს. გომი)
ბასილასწყარო – წყარო (ს. ქვემო-
რენე)
ბასომიწა – სახნავი (ს. ლამისყანა)
ბარტყეთხე-ი – ხევი გორისა და
კასპის რაიონებს ჰყოფს (ს. ჩო-
ბალაური)
ბატონიანთელი-ი – სახნავი (ს.
გრაკალი)
ბაღებ-ი – ვენახებია ახლა (ს. ლა-
მისყანა)
ბაღებ-ი // **რიყიან-ი** – ბაღები (ს.
ალაიანი)
ბაღებისხევი-ი – ხევი (ს. ქვემოჩო-
ჩეთი)
ბაღებიბოლოზე – სათიბი (ს. ლა-
მისყანა)
ბაღლარასაბანო – აბანო (ს. ლამის-
ყანა)
ბაჩანიკოვ-ი // **ბაჩანიკოვებ-ი** – სა-
ხნავი (ს. გრაკალი)
ბაჩანიკოვებ-ი // **ბაჩანიკოვ-ი** – სა-
ხნავი (ს. გრაკალი)

ბაჩანიკოვისბაღებ-ი – ბაღები (ს.
გრაკალი)
ბაჩასმიწებ-ი – სახნავი (ს. პანტიანი)
ბაჩილანთნაქონებ-ი – საძოვარი
(ს. წიფორი)
ბაჯიანთელი ახო – საძოვარი
ბეინათუბან-ი – ბეინაშვილე-ბის
უბანი (ს. ლამისყანა)
ბენის-ი // **ბენისებ-ი** – ხატი, ნაკვე-
თები (ს. ლამისყანა), ფერდობი
(ს. ხვითი)
ბაჯიანთვენახებ-ი – ადრე ბაჯიას
საკუთრება ყოფილა (ს. ხვითი)
ბაჯიანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. სა-
მთავისი)
ბაჯრიანთელი წყარო – წყარო
(ს. ლამისყანა)
ბაჯრიანთვენახებ-ი – (ს. ლამის-
ყანა)
ბებრასწყალ-ი – წყარო (ს. გრაკალი)
ბებრიწყაროებ-ი // **ბებრისწყარო**
(ს. დოესი)
ბეგაანთელი ახო – საძოვარი
ფერდობი (ს. ხვითი)
ბეგლარანთუბან-ი – უბანი ბეგ-
ლარაშვილებისა (ს. დოესი)
ბეგლაროვებისუბან-ი – უბანი (ს.
ახალქალაქი)
ბეგლაროვებისგზა – გზა (ს. ახალ-
ქალაქი)
ბედაურებ-ი – სახნავი (ს. გომის-
ჯვარი)
ბედოანთნაკვეთ-ი – ბედოშვილე-
ბის საკარმიდამო (ს. ვაკე)
ბედოანთწყალ-ი – წყარო (ს. ყა-
რაფილა)
ბეინანთაღმართ-ი // **გვერდა** –
აღმართი (ს. ლამისყანა)

ბენიანთუბან-ი – უბანი ბენიანში-
ოლებისა (ს. ლამისყანა)
ბენის-ი // **ბენისებ**-ი – ხატი, ნაკვე-
თები (ს. ლამისყანა)
ბენისებ-ი // **ბენის**-ი – ხატი, ნაკვე-
თები (ს. ლამისყანა)
ბენისებისწყალ-ი – წყარო (ს. ხვი-
თი)
ბენისებისხევი-ი – (ს. ხვითი)
ბეჟაკოშკ-ი – მთა (ს. ნიაბი)
ბეჟაკოშკისძირ-ი – სახნავი ფერ-
დობი (ს. ნიაბი)
ბეჟანანთელებ-ი – 1. სათიბი (ს.
ზემოშუბათი), 2. გზები და
წყლები იყოფა (ახალქალაქის
სატყეო)
ბეჟიტანთუბან-ი – უბანი ბეჟი-
ტაშვილებისა (ს. სასირეთი)
ბერათხევი-ი – ხევი (ს. მეტეხი)
ბერათხევისწყაროებ-ი – წყარო (ს.
მეტეხი)
ბერბიჭაშვილებისუბან-ი (ს. წინა-
რები)
ბერდიანთხევი-ი – ხევი (ს. ალაიანი)
ბერებისმიწა – სახნავი, ადრე ბე-
რები იყენებდნენ (კავთისხევის
სატყეო)
ბერიანთუბან-ი – უბანი (ს. სა-
მთავისი)
ბერიანთუბნისგზა – გზა (ს. სა-
მთავისი)
ბერიასაკირეებ-ი – ეკლესია, სა-
ძოვრები, ტყე (ს. ერთაწმინდა)
ბერიაშვილებისუბანი // **განჯაა-**
თუბან-ი – განჯიდან გადმო-
სახლეულან (ს. ყარალაჯი)
ბერუანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. ბო-
ქამი)

ბერყენა – მინდორი (ს. გომი)
ბერყენაღელე – ღელე (ს. გრაკალი)
ბერყენებ-ი – სახნავი (ს. სამთავისი)
ბერშოულა – მინდორი (ს. ახალ-
შენა)
ბესოსმიწა – სახნავი (ს. ხვითი)
ბესოსმორევი-ი – მორევი მტკვარზე
(ს. მეტეხი)
ბესუასყელე – ხევი, ტყე (ქ. კასპი)
ბექთათებისმიდამოებ-ი – სამოვა-
რი (ს. ოკამი)
ბელარა – არხი (ს. ახალშენა)
ბზეებისადგილ-ი – ბზას თესავ-
დნენ (ს. სარიბარი)
ბიბანთეული ნაკვეთებ-ი – სახნა-
ვი, ბიბა მათი ერთ-ერთი წი-
ნაპრის მეტსახელია (ს. ლამის-
ყანა)
ბიბანთუბან-ი – უბანი ქოთო-
ლაშვილებისა, ბიბა მათი ერთ-
ერთი წინაპრის მეტსახელია (ს.
ლამისყანა)
ბიგანასწყარო – წყარო ბიგანიში-
ლების გაკეთებულია (ს. ნიგო-
ზა)
ბიგრველისგზა – გზა (ს. ნოსტე)
ბილივი-ი – ბილივი (სს. 1. ახალქა-
ლაქი, 2. ნიგოზა)
ბილივა – ბილივი (სს. 1. პანტიანი,
2. ნიგოზა)
ბირჟა – სოფლის მცხოვრებთა
თავშესაყრელი ადგილი, სა-
ლაყბო – (სს. 1. ახალშენა, 2.
ქვემოოჩოქეთი, 3. ქვემოჭალა, 4.
წინარეხი; 5. გზაჯვარედინი (ს.
ზემოხანდაკი)
ბირჟა // **მაღაზია** // **ცენტრ**-ი სოფ-
ლის ცენტრი (ს. ნიაბი)

ბირჟა // **სოფლისგანაპირა** – სალაყბო (ს. პანტიანი)

ბირჟა // **ცენტრ**-ი – 1. სალაყბო (ს. გომი), 2. საქონლის შესაყრელი (ს. ფერმა), 3. საქონლის შესაყრელი (ს. ჩანგილარი)

ბირჟა // **ცენტრ**-ი // **წყაროსთან** – სოფლის ცენტრი (ს. ოკამი)

ბირჟა // **წმინდაგიორგის სალოცავ**-ი – სალაყბო (ს. ალაიანი)

ბირჟა // **წყაროსთავ**-ი – სოფლის ცენტრი (ს. გრაკალი)

ბირხინებატ-ი – ნიში (ს. ალაიანი)

ბიძინაანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. ნიაბი)

ბიძინაანთუბან-ი – უბანი (ს. ნიაბი)

ბიძინაანთჭა – ჭა (ს. ნიაბი)

ბიძინაანთეული ვენახებ-ი – ბიძუა მეტსახელია

ბიჭიკაანთუბან-ი – უბანი ბიჭიკაშვილებისა (ს. ხოვლე)

ბიჭიკაანთწყარო – წყარო ბიჭიკაშვილების ეზოსთან (ს. ხოვლე)

ბიჭიკუპანთბაღ-ი – ბაღი (ს. ახალსოფელი)

ბლისწყარო // **ბალისწყარო** // **წკანწყარაწყარო** – წყარო (ს. თელადგორი)

ბოგველიანთწყარო – წყარო (ს. მეტეხი)

ბოგირ-ი – ხევზე მორები გადებული (სს. 1. თემისხევი, 2. კოდისწყარო)

ბოგირებ-ი – მინდორი, ბოგირითაა გადასასვლელი (ს. ალაიანი)

ბოგირველ-ი – ბოგირით გადადიოდნენ იმ ველზე (ს. ახალციხე)

ბოგირველხევ-ი – ხევი (ს. ახალციხე)

ბოგირისმიწებ-ი // **ბოგირმიწებ**-ი – სახნავი (ს. ზემოხანდაკი)

ბოგირისხევისწყალ-ი – ნაკადული (ს. ახალციხე)

ბოგირმიწებ-ი // **ბოგირისმიწებ**-ი – სახნავი (ს. ზემოხანდაკი)

ბოოსვენახებ-ი – ვენახი (ს. გომი)

ბოჟამ-ი – სოფელი (სამთავისის მუნიციპალიტეტი)

ბოჟამის სასაფლაო – (ს. ბოჟამი)

ბოჟმისმიწებ-ი – სახნავი (ს. ბოჟამი)

ბოჟმისხევ-ი – ხევი (ს. ბოჟამი)

ბოჟმურაღამრთ-ი – აღმართიანი გზა (ს. ლამისყანა)

ბორაღსტონ-ი – თხილიანი ტყე (ოსურად) (ს. პანტიანი)

ბორნისაღმართ-ი – გზა წინარეხისაკენ (ს. მირიანი)

ბორტა – პატარა მდინარე (სს. 1. ბორტა, 2. გომი)

ბორტა // **ახალშენ**-ი – უბანი (ს. მეტეხი)

ბორტა // **ბორტისწყალ**-ი – პატარა მდინარე (ს. მეტეხი)

ბორტეებ-ი // **ბორტისბაღ**-ი – ბაღებ-ი (ს. მეტეხი)

ბორტისბაღ-ი // **ბორტეებ**-ი – ბაღებ-ი (ს. მეტეხი)

ბორტისგზა – გზა (ს. ნიაბი)

ბორტისმიწებ-ი – სახნავი (ს. ნიაბი)

ბორტისწყალ-ი // **საკმელასწყალ**-ი – პატარა მდინარე (ს. მეტეხი)

ბოსლებ-ი – 1. სამოვრები, ბოსლები მდგარა წინათ (ს. ნიაბი), 2. სამოვრები (ს. ზემორენე)

ბოსტნებ-ი – ბოსტნები ჰქონიათ წინათ მაცხოვრებლებს (ს. კოდისწყარო)
ბოტის-ი – 1. ნოფლარი, 2. მთა (კავთისხევის სატყეო)
ბოტისისგზა – (კავთისხევის სატყეო)
ბოტისისმთა – სანერგე (კავთისხევის სატყეო)
ბოტისისმინდვრებ-ი – სანერგე (კავთისხევის სატყეო)
ბოტისისტყე – ტყე (ს. წინარეხი)
ბოჭორაანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
ბოჭორაანთუბან-ი – უბანი ბოჭორიშვილებისა (ს. მეტეხი)
ბოჭორაანთუბნისგზა – გზა (ს. მეტეხი)
ბოხერ-ი – სასაფლაო (ს. ალაიანი)
ბრანისგზა // კავთისხევისგზა (ქ. ვასპი)
ბრილის-ი // ბრილისებ-ი – სახნავი (ს. ნოსტე)
ბრილისებ-ი // ბრილის-ი – სახნავი (ს. ნოსტე)
ბრილისისპირ-ი – ტყე (ს.თვალადი)
ბრილისისფერდა – სამოვარი (ს. ახალციხე)
ბრინჯაოსმიწა – სახნავი (ს. ლამისყანა)
ბუდაღაან-ი – ბუდაღაშვილების ნაქონი ჭაობიანი მიწა (ს. ქვემოჭალა)
ბუდაღაანთვენახებ-ი – ბუდაღაშვილების საკუთრება ყოფილა (ს. ქვემოჭალა)

ბუზიანთუბან-ი – უბანი ჟიჟიამვილებისა (ს. წინარეხი)
ბუზიანთუბნისგზა – გზა (ს. წინარეხი)
ბუზიანთწყარო – წყარო ბუზიანთუბანში (ს. წინარეხი)
ბულბულაანთნაკვეთებ-ი – ვენახი და ნაკვეთის ნაწილი გამოუყენებელია. წინათ ბულბულაშვილების საკუთრება იყო (ს. წინარეხი)
ბურისმიწებ-ი – ბაღი (ს.ჩაჩუბეთი)
ბულასნიშ-ი – სალოცავი ადგილი (ს. ახალშენა)
ბუჭკულებ-ი – სამოვარი, სახნავი (ს. ერთაწმინდა)
ბუჯიანთუბან-ი – უბანი ბუჯიამვილებისა (ს. თეზი)

გ

გაბაანთუბან-ი – უბანი (ს. ახალქალაქი)
გაბაანთვენახებ-ი – ვენახი (ს. გორაკა)
გაბოიანთსასაფლაო – სასაფლაო (ს. ზემოხანდაკი)
გაბოსმიწა – სამოვარი (ს. ხოვლე)
გაბომიანთუბან-ი – უბანი გაბომებისა (ს. ნოსტე)
გაბროიანთწყარო – წყარო, ნაკადული (ს. მეტეხი)
გაბრუმკაან-ი – ბაღი (ს. კავთისხევი)
გაგნიახევი-ი – ხევი (ს. ხოვლე)
გაგნიახევისწყალ-ი – ნაკადული (ს. ხოვლე)

გადასასვლელი ხიდ-ი – (ს. იგოეთი)
გადასახედ-ი – დასასვენებელი ადგილი (ს. ახალქალაქი)
გადასახედის გზა // **ჩახრიელას გზა** – (ს. ლამისყანა)
გადასახვევი გზა – გზა (ს. მეტეხი)
გადასხეპიანთ გზა – გზა (ს. ერთაწმინდა)
გადასხეპილა – 1. ახალი უბანი (ს. ერთაწმინდა), 2. ტყე (ს. წიფორი)
გადმოსაყარისმთებ-ი – ხეებს აცურებდნენ (ს. ახალციხე)
გადმოსაყარისძირ-ი – სამოვარი (ს. ცხავერი)
გადმოსახედი ქედ-ი – ქედი (ს. ზენადრისი)
გადმოტევერ-ი – ტყე (ს. წინარეხი)
გავაზურ-ი – მინდორი, ტყე (კავთისხევის სატყეო)
გავაზურის ნიშ-ი – სალოცავი (კავთისხევის სატყეო)
გაზაშვილების ნიშ-ი – სალოცავი (ს. ზემორენე)
გაზანთწყარო – წყარო, გაკეთებულია გაზაშვილების მიერ (ს. ზემორენე)
გალავან-ი – მინდორი (ს. გუდალეთი)
გალავან-ი // **კალავან**-ი – საყდარი, სასაფლაო (ს. ალაიანი)
გალავანშ-ი – ეკლესიის ეზო (ს. სამთავისი)
გალავნისგვერდითმიწებ-ი – სანერგე (ს. ქვემოხანდაკი)
გალავნისმიწებ-ი – სამოვარი (ს. პანტიანი)

გალაჯული მიწებ-ი – ქსილისის მთის ვერდობი (ს. წინარეხი)
გალოან-ი // **გალუანთუბან**-ი – უბანი ბერიკაშვილებისა (ს. დოესი)
გალუანთუბან-ი // **გალოან**-ი – უბანი ბერიკაშვილებისა (ს. დოესი)
გამდლისწყარო – სოფელი (ქვემოჭალის მუნიციპალიტეტი)
გამდლისწყაროს გზა – გზა (სს. 1. გამდლისწყარო, 2. ქვემოჭალა)
გამდლისწყაროს სასაფლაოებ-ი – (ს. გამდლისწყარო)
გამოდმა-1.გაღმა ს.ბოჭამია (ს.თოგოიანთკარი), 2. მდ. ლეხურა ჰყოფს სოფელს (ს. ქვემოჭალა)
გამოდმაუბან-ი – 1. უბანი, მდ. ჭურულა ჰყოფს სოფელს (ს. კოდისწყარო); 2. უბანი, მდ. ნატრულას ხევი ჰყოფს სოფელს (სს. 1. კოდისწყარო, 2. ჭყოპიანი, 3. ახალშენა)
გამოდმაუბან-ი // **ლამისუბან**-ი – უბანი (ს. იგოეთი)
გამოწეული ტყე – ტყე (ს. ერთაწმინდა)
განჯანთუბან-ი // **ბერიაშვილები-სუბან**-ი – უბანი (ს.ყარაღაჯი)
გარაყანთუბან-ი – უბანი გარაყანძიძეებისა (ს. ყარაღაჯი)
გარაყაძიანთვენახებ-ი – ვენახები (ს. ლამისყანა)
გარაჯ-ი – გარაჟის ტერიტორია (ს. ლამისყანა)
გარაჯის საწყობ-ი – ადრე გარაჟი იყო, შემდეგ საწყობად იყენებდნენ (ს. ახალქალაქი)

გარაჯსუკან – ბაღი (ს. ლამისყანა)
გარგარ-ი – ნასოფლარი
გარგარისმიწებ-ი – (სატყეო მეურ-
ნეობა)
გარგარისტყე – (სატყეო მეურნეო-
ბა)
გარგლისნიშ-ი – სალოცავი ადგი-
ლი (ახალქალაქის სატყეო)
გარიყულა – სოფელი (ახალქალა-
ქის მუნიციპალიტეტი)
გარიყულას სასაფლაო – სასაფ-
ლაო (ს. გარიყულა)
გარიყულასხიდი-ი – ხიდი (ს. გა-
რიყულა)
გარიყულასხიდითან – საქონლის
შესაყარი (ს. გარიყულა)
გაროსახო – სამოვარი, ფერდობი
(ს. ხვითი)
გარსუანთვენახებ-ი – ვენახი (ს.
ხვითი)
გაღმა – სოფლის ნაწილი, 1. მდ.
ლეხურა ჰყოფს სოფელ ქვემო-
ჭალას, 2. წყალი მიჯნავს ს. სა-
მთავისსა და ს. თოგოიანთკარს
გაღმაუბან-ი – უბანი, ნატრაულას
ხევი ჰყოფს: 1. სოფელ ლამის-
ყანას, 2. ს. ახალშენას, 3. ს. ქვე-
მოხანდაკს, 4. მდ. ჭურულა
ჰყოფს ს. კოდისწყაროს
გაღმაუბან-ი // **ასანიძიანთუბან**-ი
– უბანი, (სს.ჭყოპიანი)
გაღმაუბან-ი // **ზალიაანთუბან**-ი –
უბანი (ს. იგოეთი)
გაღმახოვლის ქედ-ი // **ხოვლგორა**
// **სანიორასქედ**-ი – ქედი (ს.
ხოვლე)
გაღმაკალოებ-ი – სახნავი (ს. თე-
ლადგორი)

გაყინაქედ-ი – ქედი (ს. ახალციხე)
გაშლილი ყელე – 1. ტყე, 2. ხევი (ქ.
კასპი)
გაწყვეტილებ-ი – ხრიოკი მიწა,
უვარგისი (ს. ლამისყანა)
გეგუთ-ი – ხევი (ს. ხოვლე)
გეგანთწყალ-ი – დეღე (ს. მთი-
ულთუბანი)
გეგანთხევი-ი – ხევი ((ს. მთიულ-
თუბანი)
გელიაანთუბან-ი – უბანი – (ს.
ახალციხე)
გელურთებ-ი – სახნავი (ს. დოესი)
გელურთებისბაღებ-ი – ბაღი (ს.
დოესი)
გერებისუბან-ი – უბანი (ქ.კასპი)
გერისთავ-ი – 1. ფერდობი (ს.
ახალქალაქი), 2. სალოცავი ად-
გილი (ს. ფაშიანი)
გერისთავის ნიშ-ი // **გერისთვი-**
ნიშ-ი – სალოცავი ადგილი (ს.
ახალსოფელი)
გერისთვინიშ-ი – სალოცავი შემად-
ლებულ ადგილას (ს. ცხავერი)
გეჯაან-ი // **გეჯაანთუბან**-ი – უბა-
ნი (ს.მეტეხი)
გეჯაანთუბან-ი // **გეჯაან**-ი – უბა-
ნი (ს.მეტეხი)
გეჯაანთწყარო // **რამაზაანთწყარო**
– წყარო, ნაკადული (ს. მეტეხი)
გველახევი-ი – ხევი (ს. ნიაბი)
გველდეს-ი – პანტიანი ტყე (ს.
ახალციხე)
გველდესებ-ი – მინდორი (ახ-ალ-
ქალაქის სატყეო)
გველდესებისგაღმოსაყარ-ი – ხე-
ებს აცურებდნენ (სს.1. ცხავე-
რი, 3. ახალციხე)

გველდესისგზა – გზა გველდესის ტყისკენ მიდის (ს. ცხავერი)
გველდესისტყე – ტყე (ს. ცხავერი)
გველთამიწის წყარო – წყარო (ს. ზემოხანდაკი)
გვერდა // **ბეინანთადმართ-ი** – აღმართი (ს. ლამისყანა)
გვერდისქედი – ქედი (ს. ხოვლე)
გვერდიძირებ-ი – ფერდობი (ს. ოკამი)
გვირგვინისქედი – ფერდობი (სს. 1. ზენადრისი, 2. ხოვლე)
გზაგაწყვეტილებ-ი – სახნავი (ს. სასირეთი)
გზაჯვარედინ-ი // **ბირჟა** – სოფ-ლელების თავშესაყრელი ადგილი (ს. ზემოხანდაკი)
გზებშუა // **გზებშუაბალებ-ი** // **გზებშუამიწა** – (ს. ახალციხე)
გზებშუაბალებ-ი // **გზებშუა** // **გზებშუამიწა** – (ს. ახალციხე)
გზებშუამიწა/გზებშუაბალებ-ი // **გზებშუა** – (ს. ახალციხე)
გზირიანთწყარო – წყარო (ს. მეტეხი)
გზისიქითმიწებ-ი – სახნავი (ს. ყარაფილა)
გზისხევი – ხევი (ს. ჩანგილარი)
გიგანთხევი // **გიგაანთხევი** – ხევი (ს. ლამისყანა)
გიგაანთხევი // **გიგაანთხევი** – ხევი (ს. ლამისყანა)
გიგილანთწყარო/გიგილაშვი **ლებსწყარო** – წყარო (ს. გრაკალი)
გიგილაშვილებისუბან-ი – უბან-ი (ს. გრაკალი)
გიგილაშვილებისუბნისგზა – გზა (ს. გრაკალი)

გიგილაშვილებისწყარო/გიგილა-ანთწყარო – წყარო (ს. გრაკალი)
გიგოლანთწყალ-ი – წყარო გიგოლაშვილების გვერდით (ს. დოესი)
გიგოსეული მიწა // **სანერგე** – სანერგე ფართობი (ს. დოესი)
გიგაანთბალებ-ი – ბაღი (ს. ქვემოხანდაკი)
გიგაანთუბან-ი – უბანი (ს. ჩაჩუბეთი)
გიგაანთუბან-ი/გიგაანთ-ი – უბანი ტურაშვილებისა (ს. დოესი)
გიგაანთწყალ-ი // **გიგაანთწყარო** – წყარო (ს. დოესი)
გიგაანთწყარო // **გიგაანთწყალ-ი** – წყარო (ს. დოესი)
გიორგობა/წმინდაგიორგის ხატი – სალოცავი ადგილი (ს. ბოჟამი)
გიორგობის ნიშ-ი – 1. სალოცავი ადგილი (ქ. კასპი), 2. სალოცავი (ს. ვაპრიშანი)
გიორგობის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ბარნაბიანთკარი)
გლარჯულაანთვენახებ-ი – ვენახი (ს. ლამისყანა)
გლარჯულაანთწყარო – წყარო გლარჯულაანთვენახებში (ს. ლამისყანა)
გნოლისსაბუდრებ-ი – სახნავი (ს. გომი)
გოგაანთნასახლარი – ნასოფლარის ნაწილი (კავთისხევის სატყეო)
გოგაანთუბან-ი – უბანი გოგაშვილებისა (ს. ზემოხანდაკი)
გოგაანთწყარო – წყარო (ს. ჩობალაური)

გოგოიასჭა – ჭა (ს. ქვემოჭალა)
გოგილანთუბან-ი – უბანი გოგი-
ლაშვილებისა (ს.თელადგორი)
გოგილანთუბნისგზა – გზა გოგი-
ლაშვილების უბნისაკენ (ს. თე-
ლადგორი)
გოგინაურებ-ი – ბაღი (ს. კავთის-
ხევი)
გოგირდოვანი წყალ-ი // **აზანოსხე-
ვისწყალ**-ი – ნაკადული (ს.
ხოვლე)
გოგიჯანასწყალ-ი – წყარო (ს. კო-
დისწყარო)
გოგოთ-ი – ნასოფლარი (ახალქა-
ლაქის სატყეო)
გოგოთისგზა – გზა (ახალქალაქის
სატყეო, ს. გოსტიბე)
გოზალოღლებისგადასახედ-ი //
გოზალოღლებისგზა – გზა (ს.
ალაიანი)
გოზალოღლებისგზა // **გოზალოღ-
ლებისგადასახედ**-ი – გზა (ს.
ალაიანი)
გოლანთხევი-ი // **დანდალანთ-
ხევი**-ი – ხევი (ს. კავთისხევი)
გოლასხევი-ი // **ქასრანთხევი**-ი – ხე-
ვი (ს. კავთისხევი)
გომ-ი – სოფელი (მეტეხის მუნი-
ციპალიტეტი)
გომისგზა – გზა (ს. გომი)
გომისკენმიმავალი გზა – (ს. მეტე-
ხი)
გომისჯვარი // **ნადირანთუბან**-ი
– სოფელი (წიანარეხის მუნი-
ციპალიტეტი)
გომისჯვრისკოშკი-ი – კოშკი და
ტერიტორია (ს. გომისჯვარი)

გომისჯვრისმიწებ-ი – სახნავი (ს.
გომისჯვარი)
გომისჯვრისწყარო – წყარო (ს. გო-
მისჯვარი)
გომისჯვრისტყე – ბუჩქნარი (ს.
გომისჯვარი)
გორაკა – სოფელი (ქვემოჭალის
მუნიციპალიტეტი)
გორაკა // **გორაკისუბან**-ი – უბანი
(ს. სასირეთი)
გორაკასორღობე – ორღობე (ს. გო-
რაკა)
გორაკას სასაფლაო – სასაფლაო (ს.
გორაკა)
გორასეულ-ი – ნაკვეთი (ს. ახალ-
შენა)
გორაკებ-ი – 1. ბაღები (ს. დოესი),
2. ბაღები, 3. ვენახები, 4. ნაკვე-
თები (ს. კოდისწყარო)
გორაკისუბან-ი//**გორაკაუბან**-ი
უბანი (ს. სასირეთი)
გორგამიანთწყარო – წყარო (ს. მე-
ტეხი)
გორებ-ი – რამდენიმე გორაა და
ყველას ასე ეძახიან (ს. ფერმა)
გორისგზა – გზა გორისაკენ (ს.
დოესი)
გორისმიწებ-ი – სახნავი (ს.ზოჟამი)
გორიჯვარ-ი – სალოცავი 1. სალო-
ცავი ადგილი, 2. ნიში (ს.
ახალსოფელი)
გორიჯვარინიში-ი – სალოცავი ად-
გილი (ს. კაპრიშინი)
გოსტიბე – ნასოფლარი, მთა, საძო-
ვარი (ახალქალაქის სატყეო)
გოსტიბისგზა – გზა გოსტიბისაკენ
(სს.1. ახალქალაქი, 2. გოსტიბე)

გოსტიბის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. გოსტიბე)

გოსტიბისტყე – ტყე (სს. ახალქალაქი, გოსტიბე, ახალქალაქის სატყეო)

გოჭოიანთწისქვილები // **ზემოყურისწისქვილები** – წისქვილში გოჭოშვილები მუშაობენ (ს. საკორინთლო)

გოჯისახოები – ფერდობი, სამოვარი (ს. ხვითი)

გოჯისახოებისხევი – ხევი (ს. ხვითი)

გოხეეები – სამოვარი მინდორი (ს. ალაიანი)

გრაკალი – სოფელი (დოესის მუნიციპალიტეტი)

გრაკლები – ნასოფლარი

გრაკლიანები – სათესი (ს. გომი)

გრაკლისგზა – გზა სოფ. გრაკლისაკენ (სს. დოესი, ზემოხანდაკი, ყარაღაჯი)

გრაკლის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. გრაკალი)

გრაკლიანთუბანი – უბანი გრაკლიშვილებისა (ს. გრაკალი)

გრაკლიანთუბნისგზა – გზა (ს. გრაკალი)

გრაფისგორა – მინდორი (ს. ახალშენა)

გრიგოლასწვერი – მინდორი (ს. ახალშენა)

გრუზინსკებისბაღი – ბაღი (ს. გარიყულა)

გრუზინსკებისბოსელი – მინდორი (ს. გარიყულა)

გრუზინსკებისთონე – თონე (ს. გარიყულა)

გრუზინსკებისკალო – სახნავი (ს. გარიყულა)

გრუზინსკებისმამულები – სახნავ-სათესი (ს. გარიყულა)

გრუზინსკებისწისქვილი // **ოთხთვლიანი წისქვილი** – წისქვილი (ს. გარიყულა)

გრუზინსკიანთმიწები – სახნავები (ს. თელადგორი)

გრუზინსკისწყარო – წყარო (ს. ახალქალაქი)

გრძელა – 1. სამოვარი (ს. ერთაწმინდა), 2. ბაღი (ს. სასირეთი)

გრძელასვენახი – წაგრძელებული ნაკვეთია ს. საკორინთლო

გრძელები – 1. ბაღები (სს. 1. ეზატი, 2. ზემოჩოჩეთი, 3. კავთისხევი, 4. კოდისხევი, 5. წინარეხი), 2. სახნავი (სს. 1. ახალშენა, 2. გომი, 3. გრაკალი, 4. დოესი, 5. ზემოხანდაკი, 6. იდლეუთი, 7. ნიბი)

გრძელები // **გბელები** – სახნავი, გრძელადაა გაჭიმული (ს. ახალციხე)

გრძელებისბოლო – სახნავი (ს. კოდისწყარო)

გრძელველები – 1. სახნავი, 2. სამოვარი (ს. ხოვლე)

გრძელველებისტყე – ტყე (ს. ხოვლე)

გრძელი მიწები – სახნავი (სს. გუდალეუთი, იგოეთი, ნოსტე)

გრძელი მიწები // **სამთავისმიჯნა** // **გრძელმიწები** – ბაღი (ს. ლამისყანა)

გრძელმიწებ-ი // **გრძელი მიწებ-ი**
// **სამთავისმიჯნა** – ბალი (ს. ლამისყანა)
გუბისგზა – გზა (ს. ოკამი)
გუბისგზისპირებ-ი – გზის გასწვრივი მინდვრები (ს. ოკამი)
გუგულაან-ი// **გუგულაანთუბან-ი**
– გუგულაშვილების უბანი (ს. მეტეხი)
გუგულაანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
გუგულაანთმორეც-ი – მორეცი (ს. გომი)
გუგულაანთუბან-ი// **გუგულაან-ი**
– უბანი გუგულაშვილებისა (ს. მეტეხი)
გუგულაანთწყარო – წყარო (ს. მეტეხი)
გუდაბერტყისგორა // **ციხისგორა**
– გორა (ს. ახალშენა)
გუდალეთ-ი – სოფელი (კავთისხევის მუნიციპალიტეტი)
გუდალეთ-ვარჯჯანისგზა // **რიყიანი გზა** – (ს. ვარჯჯანი)
გუდალეთ-ვერხოულისგზა – გზა (ს. ვერხოული)
გუდალეთისმთა – მთა (ს. კავთისხევი)
გუდალეთისხევი-ი – ხევი (კავთისხევის სატყეო, ს. წიფორი)
გუდალურა – 1. მდ. (სს.თვალადი, კავთისხევი, კავთისხევის სატყეო); 2. ხევი (ს. გუდალეთი)
გუდახევი-ი – ხევი (ს. ბარნაბიანთკარი)
გულისყურ-ი – სამოვარი (ს. ახალსოფელი)

გურამიშვილისწყალ-ი// **გურამიშვილისწყარო** – წყარო (ს.ფერმა)
გურამიშვილისწყარო // **გურამიშვილისწყალ-ი**–წყარო (ს.ფერმა)
გურამიშვილისწყარო // **ღვთიშობლისწყარო** – (ს. ლამისყანა)
გურმისაანთწყარო – წყარო (ს. ახალსოფელი)
გუცაანთინიშ-ი– გორა (ს.ახალშენა)
გძელამიწებ-ი // **ოქროპირაპისეული მიწებ-ი** – (ს. თეზი)
გძელეებ-ი – მინდორი (სს. 1. ახალქალაქი, 2. გუდალეთი)
გძელეებ-ი // **გრძელეებ-ი** – გრძლად გაჭიმული სახნავია (ს. ახალციხე)
გძელველ-ი – სახნავი (ს. ერთაწმინდა)

დ

დაბრუნდაათუბან-ი–უბანი დავითაშვილებისა (ს. თელადგორი)
დაბრუნდაათუბნისგზა – გზა (ს. თელადგორი)
დაბალმიწებისბაღ-ი // **ღუბეებისბაღ-ი** – უბანი (ს. დოესი)
დაბირაანთეულ-ი – ნასახლარი (ს. ახალსოფელი)
დავადიწყარო – წყარო, მინდორი (ს. კავთისხევი)
დავითაანთვენახებ-ი – ვენახი (ს. ხვითი)
დავითაანთწყარო – წყარო დავითაშვილების მიწაზე (ს. ყარაღაჯი)
დავითგურამიშვილისვენახებთან – მინდორი (ს. ლამისყანა)

დავითგურამიშვილისწყალთან – მინდორი (ს. ლამისყანა)
დავითასწერგებ-ი –სახზნავები (ს. თვალადი)
დავითასწყარო – წყარო (ს. კავთისხევი)
დავითაშვილებისწყარო – წყარო (ს. კავთისხევი)
დავითისმამულებ-ი – სახნავი (ს. ვერხოული)
დავითოსწყალ-ი – ნაკადული (ს. ვერხოული)
დავითოსწყარო – წყარო (ს. ვერხოული)
დათანთვენახებ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
დათანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
დათასხევი-ი – ხევი (ს.მირიანი)
დათახევი-ი – ხევი (ს. ხოვლე)
დათიკოსნაბინავარ-ი –ნასახლარი (ს. ახალსოფელი)
დათიკოსწყარო– წყარო (ს.მეტეხი)
დაკიდულა – ბაღი ფერდობზე (ს. დოესი)
დაკიდული ხიდი-ი – ხიდი (სს. ახალსოფელი, გომი, თემისხევი, კაპრიშიანი, ქვემოხანდაკი)
დალაგდურ-ი – ქვემო წყარო (ოსურად) (ს. ზადიანთკარი)
დალაქიანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
დალაქისქვა – სახნავი (ს. მეტეხი)
დამპალა –ბაღი (ს.კავთისხევი)
დამპალწყალ-ი – მერალი წყალი (ს. ჩობალაური)
დამპალწყარო – ჭაობიანი ადგილი (ს. დოესი)

დამშრალი ხევი-ი – ხევი (ს. ახალციხე)
დამწვარი ყელე – ტყე, ხევი (ქ. კასპი)
დანდალანთხევი-ი // **გოლანთხევი** – ხევი (ს. კავთისხევი)
დარალოიანთნატეხ-ი – სახნავი (ს. ბოჟამი)
დარიბიანთჭა–ჭა (ს.ზემოოჩოეთი)
დარუასხევი-ი– ხევი (ს.ქვემოჭალა)
დაქეულე-ი – ფერდობი (ს. გუდალეთი)
დაჭრილებ-ი – 1. სამოვარი (ს. დოესი), 2. სახნავი (ს.ქვემოჭალა)
დაჭრილი ნაკვეთ-ი – კერძო ნაკვეთია (ს. ნიგოზა)
დაჭრილინაკვეთისგზა – გზა (ს. ნიგოზა)
დაჭრილისმთა– მთა (ს.ზემორენე)
დაწყობილა – სახნავი (ს. მეტეხი)
დედაღვთისა–წყარო (ს.წინარეხი)
დევენამუხლ-ი – 1. ნასოფლარი, 2. სახნავი (ს. ერთაწმინდა)
დევენამუხლისმიწებ-ი – 1. ტყე (ჭყოპიანის სატყეო მეურნეობა), 2. ქედი, სახნავი (ს. ჭყოპიანი)
დევენამუხლისქედი-ი – 1. საკარმიდამო მიწები (ს. ჭყოპიანი), 2. ტყე (ჭყოპიანის სატყეო მეურნეობა); 3. სახნავი (ს. ჭყოპიანი)
დეიმაანთწყარო – წყარო (ს. თვალადი)
დეკანოზიანთეული-ი – ნავენახარი (ს. ზემოხანდაკი)
დეკციხე – ციხის ნანგრევები (ახალქალაქის სატყეო)
დელაშუტა – ტყე (ს. წიფორი)

დემეტრანთუბან-ი – უბანი დემეტრავილებისა (ს. ყარაღაჯი)
დესეტინა // დესეტინებ-ი – სახნავი (ს. ზენადრისი)
დესეტინებ-ი // დესეტინა – სახნავი (ს. ზენადრისი)
დვალაიანთოლე – მინდორი (ს. ალაიანი)
დვინანთეულ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
დიდგორა – ქედი (ქ. კასპი)
დიდგორეებ-ი – მინდორი (ს. ოკამი)
დიდგორისპირ-ი – ქედისპირი (ქ. კასპი)
დიდელა // დიდი მთა – სათიბი, სწორი ადგილი, მთა საერთოდ არაა (სს. იგოეთი, ყარაღაჯი)
დიდვაკებ-ი – სათესი (ს. ჩაჩუბეთი)
დიდველებ-ი // ზედაველებ-ი // ზედაველა – ბაღები (ს. ლამისყანა)
დიდთელისმიწა – სათესი, დიდი თელა მდგარა ძველად (ს. ნოსტე)
დიდი გზა // შარაგზა – გზა (ს. ერთაწმინდა)
დიდი გზა // ზემოგზა – (ს. ოკამი)
დიდი გუდალურა – მდინარე (. გუდალეთი)
დიდი ვარჯაან-ი – ნასოფლარი (ახალქალაქის სატყეო)
დიდივარჯაანისწყარო (ს. ვარჯაანი)
დიდი მთა – მთა (სს. იგოეთი, ყარაღაჯი)
დიდი მთა // დიდელა – (ს. ქვემო-რენე)

დიდი ორლოზე – ორლოზე (ს. ქვე-მორენე)
დიდი პალარებ-ი – ბაღებ-ი (ქ. კასპი)
დიდი ყანებ-ი – საყანე მიწა (ს. გორაკა)
დიდი ხევი-ი // მღვდლიანთხევი-ი – ხევი (ს. ზემოხანდაკი)
დიდმუხა // დიდმუხასთან // სანახირო – შესაკრები ადგილი მუხასთან (ს. თეზი)
დიდმუხანიშ-ი // ნინოწმინდის-ნიშ-ი – სალოცავი ადგილი (ს. თეზი)
დიდმუხასთან // დიდმუხა // სანახირო – შესაკრები ადგილი მუხასთან (ს. თეზი)
დიდრუგ-ი – გზა (ს. ჩაჩუბეთი)
დიდრუსწყალ-ი – ნაკადული (ს. ქვემოჩოჩეთი)
დიდუბე – ტყე, სათესი მიწა ტყეში (ქ. კასპი)
დიდფერდა – ტყე (ს. ახალქალაქი)
დიდჭალისმიწებ-ი – სახნავი (ს. ქვემოჩოჩეთი)
დიდჭაობ-ი – ვენახები (ს. ლამისყანა)
დიდხევი-ი – ხევი სს. ახალციხე, გომი)
დიდხოდაბუნ-ი // ხოდაბუნებ-ი – სახნავი (ს. ცხავერი)
დილაგნებ-ი – ეკლესია (ს. ჩაჩუბეთი)
დინგვახევებ-ი – სამოვარი (ს. ჩაჩუბეთი)
დინგუანთტყე – ტყე (რკონის სა-ტყეო)

დინგუანთხევი-ი – ხევი (რკონის სატყეო)
დინისოსაღმართ-ი – აღმართი (ს. ქვემოჭალა)
დოდესაპარიკმახერო – საპარიკ-მახერო (ს. ლამისყანა)
დოეს-ი – სოფელი (სოფლსაბჭოს ცენტრი)
დოეს-გრაკლისარხ-ი – არხი (ს. დოესი)
დოესისარხ-ი – არხი (ს. ზემოხან-დავი)
დოესისგზა – გზა (ს. გრაკალი)
დოესისტყე – ტყე (ს. დოესი)
დოლურებ-ი – სახნავი; ვენახი, ცხვარი ეყენათ ადრე (ს. გომი)
დორიეთებ-ი – სახნავი (ს. სამთავისი)
დორიეთებისწყარო –წყარო (ს.სამთავისი)
დორიეთისვენახ-ი – ვენახ-ი (ს. ქვემოჭალა)
დოყოანთწისქვილი-ი – წისქვილი (ს. სამთავისი)
დრისისციხე – ნაციხარი (რკონის სატყეო)
დუბე – სახნავი (ს. ხოვლე)
დუბეებ-ი – სახნავი (1. ს. გომი, 2. ს. გრაკალი, 3. ს. ქვემოჩოჩეთი)
დუბეებისბაღ-ი // **დაბალმიწების-ბაღ**-ი – ბაღი (ს. დოესი)
დურგლიაანთუბან-ი – უბანი (ს. ახალციხე)
დუსრუ – რუ (ს. ყარაღაჯი)
დუსრუ // **ზეითრუ** – რუ (ს. დოესი)
დუსრუ // **ხოვლისრუ** – რუ (ს. თემისხევი)

დუქნიმიწებ-ი – სახნავი (ს. გრაკალი)

ე

ებრალიძეების სასაფლაო – (ს. ვერხოული)
ებრალიძეებისქედ-ი – ქედი (ს. ვერხოული)
ეგლუასწყარო –წყარო (ს.წინარეხი)
ეზატ-ი – სოფელი (კავთისხევის მუნიციპალიტეტი)
ეზატისგზა – გზა (ს. ეზატი)
ეზატ-გუდალეთისგზა – გზა (ს. თვალადი)
ეკლესიისმიწებ-ი – სახნავები (1. ქ. კასპი, 2. ს. ჩაჩუბეთი)
ეკლესიის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ოკამი)
ეკლესიისხიდი-ი – ხიდი (ს. ახალ-ქალაქი)
ელექტროაპარატ-ი – ელექტროაპარატის ქარხნის ტერიტორია (ქ. კასპი)
ელიასმთა – მთა (ს. ხვითი)
ელიას ნიშ-ი – სალოცავი (ს. ქვემოჭალა)
ელიას ნიშ-ი/ელიას სალოცავ ვ-ი – სალოცავი ნიში (ს. კოდისწყარო)
ელიას სალოცავ-ი/ელიას ნიშ-ი – სალოცავი ნიში (ს. კოდისწყარო)
ელიასქედი-ი – 1. ქედი (ს.ქვემო-ჭალა), 2. სახნავი (ს. კოდისწყარო)

ელისაბედინათუბან-ი – უბანი ელისაბედაშვილებისა (ს. გა-რიყულა)
ერთაწმინდა – სოფელი (მუნიცი-პალიტეტის ცენტრი)
ერთაწმინდისგზა – გზა (სს. ერ-თაწმინდა, კაპრიშიანი, ჭყობო-იანი)
ერთაწმინდისტყე – ტყე (ს. ერთაწ-მინდა)
ერთაწმინდისხევ-ი – ხევი (სს. ახალქალაქი, კაპრიშიანი)
ერისთავების სასახლე // ერისთა-ვისეული შენობა – (ს. ლამისყა-ნა)
ერისთავისეული შენობა // ერის-თავების სასახლე – (ს. ლამის-ყანა)
ერისთავისწისქვილ-ი – (ს. ლამის-ყანა)

3

ვაკე – 1. სოფელი (ქვემოჭალის მუნიციპალიტეტი), 2. მინდო-რი (ს. კოდისწყარო)
ვაკეებ-ი –სამოვარი (ს. ალაიანი)
ვაკისგზა – გზა (ს. ქვემოჭალა)
ვაკის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ვაკე)
ვაკისტყე – ტყე (ს. ვაკე)
ვაკისწყალ-ი –წყარო (ს. ვაკე)
ვაკისხევ-ი – ხევი (ს. ვაკე)
ვალენლენქ-ი – ტყე (ს. გამდლის-წყარო)
ვალვაზასმიწებ-ი – სახნავი (ს. ნი-გოზა)

ვალაიანთხევი-ი – ხევი (ს. რგვალი წყალი)
ვანანოსწყალ-ი – წყარო (ს. დოესი)
ვანკიანთაჭა – ჭა (ს. გომი)
ვანუაანთნაკვეთებ-ი – სახნავი (ს. ვერხოული)
ვარდისუბან-ი – ახალი უბანი (ს. სამთავისი)
ვარდისუბნისგზა – გზა (ს. სამთა-ვისი)
ვარცლამწყარო // ვარცლებიწყა-რო // ვარცლისწყარო – (ს. გუ-დალეთი)
ვარცლამიწა // ვარცლებ-ი – ვარ-ცლივით ამღლებული სახნა-ვია (ს. გომისჯვარი)
ვარცლახევ-ი – ხევი (ს. თემისხევი)
ვარცლებ-ი – სახნავი (ს. მირიანი)
ვარცლებ-ი – სახნავი (სს. გომი, გუდალეთი)
ვარცლებ-ი // ვარცლამიწა – ვარ-ცლივით ამღლებული სახნა-ვია (ს. გომისჯვარი)
ვარცლებისფართობ-ი – სახნავი (ს. ოკამი)
ვარცლებიწყარო // ვარცლამწყა-რო // ვარცლისწყარო – წყარო (გუდალეთი)
ვარცლისწყარო // ვარცლებიწყა-რო // ვარცლამწყარო – წყარო (გუდალეთი) ვარცლისხევი-ი – ხევი (ს. ახალქალაქი)
ვარჯაან-ი 1. ნასოფლარი, 2. უბანი (ქ. ვასპი)
ვასიკომწყარო // ვასიკოსწყარო – წყარო (ს. ალაიანი)
ვასტერჯ-ი – ოსების სალოცავი (ს. ნიგოზა)

ვაშლისმიწებ-ი – (ს. გუდალეტი)
ვაჩიანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. სა-
 კორინთლო)
ვაჩიანთციხეებ-ი – ნაციხარი ად-
 გილი (ს. საკორინთლო)
ვახტანგისვენახისბოლო – ვენახის
 მიმდებარე ტერიტორია (ს.
 ქვემოჭალა)
ვახტანგისწყარო – ჭა (ს. თემის-
 ხევი)
ვენახისბოლო – ვენახის მიმდებარე
 ტერიტორია (ს. ქვემოჭალა)
ვენახებილამისყანაში – ხვითელ-
 ებს აქვთ საკუთარი მიწები (ს.
 ლამისყანა)
ვენახისგზა – გზა (ს. ქვემოჭალა)
ვენერასბუდეკა – სავაჭრო ფარდუ-
 ლი (ს. ქვემოჭალა)
ვერგრძელ-ი – სახნავი (ს. ერთაწ-
 მინდა)
ვერხოულ-ი – ნასოფლარი
ვერხოულის სასაფლაო – სასაფ-
 ლაო (ს. ვერხოული)
ვერხოულისტყე – ტყე (ს. ვერხოუ-
 ლი)
ვერხოულისწყარო – წყარო (ს.
 ვერხოული)
ვერხოულისხევი-ი – ხევი (ს. ვერ-
 ხოული)
ვეხ-ი – გამოჭრილი კლდე (ს. ზე-
 მომუბათი)
ვირიაყელე – კლდე (ქ. კასპი)
ვიცხა – წყალი (ს. ახალქალაქი)

ზ

ზადიანთნასახლარ-ი – ზადიშვი-
 ლების უბანი (ს. გამდლისწყა-
 რო)
ზადიანთწყარო – წყარო (სს. ზა-
 დიანთკარი, კოდისწყარო)
ზადიანთკარ-ი – სოფელი (კოდის-
 წყაროს მუნიციპალიტეტი)
ზადიანთკარისგზა – გზა (ს. სარი-
 ბარი)
ზავრადანთუბან-ი – ბანი ზავრა-
 დავილემისა (ს. კავთის-ხევი)
ზალიანთუბან-ი – უბანი ზაალიშ-
 ვილემისა (ს. ახალქალაქი)
ზალიანთუბან-ი //გაღმაუბან-ი –
 უბანი (ს. იგოეთი)
ზალიანთწყარო – წყარო (ს. ოგოე-
 თი)
**ზალიშვილ-ავლობაშვილების სა-
 საფლაო** – სასაფლაო (ს. რგვა-
 ლი ჭალა)
ზალიშვილებისნიშ-ი – ნიში, ცენ-
 ტრი (ს. იგოეთი)
ზარდანთწყარო – წყარო (ს. კავ-
 თისხევი)
ზარდანთხევი-ი – ხევი (ს. კავთის-
 ხევი)
ზარიძიბად-ი – სახნავი (ს. ერთაწ-
 მინდა)
ზაქარასწყარო – წყარო (ს. ახალშე-
 ნა)
ზეგარდ-ი – სამოვარი, სათიბი (ს.
 ჩობალაური)
ზეგარდისგზა – გზა, ზეგარდი სა-
 ლოცავია ქ. გორში (ს. ნიგოზა)
ზეგარდისნიშ-ი – სალოცავი (ს.
 წინარეხი)

ზეგარდისსერ-ი – სოფელი ყოფი-
ლა ზეგარდი (ს. ჩობალაური)
ზედაველ-ი – სახნავი (ს. დოესი)
ზედაველა – 1. მინდორი (ს. ახალ-
ქალაქი), 2. სახნავი (ს. დოესი)
ზედაველა // ზედაველებ-ი //
დიდველებ-ი – ბაღები (ს. ლა-
მისყანა)
ზედაველებ-ი // დიდველებ-ი //
ზედაველა – ბაღები (ს. ლამის-
ყანა)
ზედარუ – რუ (სს. ნიაბი, ერთაწ-
მინდა)
ზედაჯვარ-ი – სახნავი (ს. ერთაწ-
მინდა)
ზედაჯვრებ-ი – 1. ეკლესია (ს. ერ-
თაწმინდა), 2. სახნავი (ახალ-
ციხე)
ზედაჯვრისძირ-ი – სახნავი, ძეძ-
ვნარი (ს. ახალქალაქი)
ზედაჯვრისხევ-ი – ხევი, (ს. ახალ-
ციხე)
ზეითგორაკა – ნასოფლარი ახლან-
დელი გორაკელები ადრე ზე-
და გორაკაზე ცხოვრობდნენ (ს.
გორაკა)
ზეითგორაკას სასაფლაოსწყარო –
წყარო (ს. გორაკა)
ზეითუბან-ი – უბანი (ს. ფერმა)
ზეითუბნისგზა // ოსებისხევ-ი –
გზა ხევში გადის (ს. ფერმა)
ზემთარხ-ი – არხი (ს. ყარაფილა)
ზემოგზა // დიდი გზა – გზა (ს.
ოკამი)
ზემოგოსტიხე – ნასოფლარი
(ახალქალაქის სატყეო)
ზემოველებ-ი – სახნავი (ს. ს. ცხა-
ვერი)

ზემოთუბან-ი – უბანი (ს. ზემო-
ხანდაკი)
ზემოპანტიანისგზებ-ი – გზა ძველ
პანტიანში მიდის (ს. პანტიანი)
ზემორენე – სოფელი (კოდისწყა-
როს მუნიციპალიტეტი)
ზემორენესბაღებ-ი – ბაღები (ს.
ზემორენე)
ზემოუბან-ი – უბანი (სს. 1. ახალ-
შენა, 2. ზემოჩოჩეთი, 3. სასი-
რეთი)
ზემოუბნისგზა – გზა (ს. ზემოჩო-
ჩეთი)
ზემოშუბათ-ი – ნასოფლარი (წი-
ნარეხის მუნიციპალიტეტი)
ზემოჩოჩეთ-ი – სოფელი (ახალქა-
ლაქის მუნიციპალიტეტი)
ზემოყურისწისქვილებ-ი – წის-
ქვილი (ს. საკორინთლო)
ზემოციხე // ლუარსაბისციხე – სა-
მოვარი, სახნავი, სათიბი. ლუ-
არსაბ მეფის ციხე მდგარა (ს.
ერთაწმინდა)
ზემოჭალა – ბაღები, ჭალა ყოფი-
ლა (ქ. კასპი)
ზემოხანდაკ-ი – (მუნიციპალიტე-
ტის ცენტრი)
ზემოხანდაკისგზა – გზა (ს. ფაშია-
ნი)
ზენაგორა – ქედი (ს. ზენადრისი)
ზენადრის-ი – სოფელი (ს. ზემო-
ხანდაკის მუნიციპალიტეტი)
ზენადრისისგზა – გზა (ს. ზემო-
ხანდაკი)
ზენადრისის სალოცავ-ი – სალო-
ცავი (ს. ზემოხანდაკი)
ზენადრისისქედი – ქედი (ს. თემ-
მისხევი)

ზენადრისისწყარო – წყარო (ს.თემისხევი)
ზენადრისისხევი-ი – ხევი (ს. ზენადრისი)
ზესურმიწებ-ი – სამოვარი (ს. ხოვლე)
ზესხევი-ი – ხევი (ს. ხოვლე)
ზესხევისწყალ-ი – ნაკადული (ს. ხოვლე)
ზვარ-ი // **თარხნიშვილებისამულელებ-ი** – (ს. გარიყულა)
ზვარ-ი // **ზვარეებ-ი** – ვენახი იყო (ს. გრაკალი)
ზვარე – ვენახი (ს. ზემოხანდაკი)
ზვარე // **ზვარეებ-ი** – 1. ვენახები (ს. ლამისყანა), 2. მინდორი (კასპის სატყეო)
ზვარეებ-ი // **ზვარ-ი** – ვენახი იყო (ს. გრაკალი)
ზვარიკოტმან-ი – ნასოფლარი (კავთისხევის სატყეო)
ზვარიხევი-ი – ხევი (ს.წინარეხი)
ზვარისხევისტყე – ტყე (ს. წინარეხი)
ზვილეთ-ი – ნასოფლარი (ს. ლამისყანა)
ზვილეთისმიწებ-ი – წყარო სახნავი, ადრე სოფელი ყოფილა (ს. ლამისყანა)
ზვილეთისტყე – ტყე (ს. ლამისყანა)
ზვილეთისწყარო – წყარო (ს. თვალადი)
ზვილეთისხევი-ი // **მშრალიხევი-ი** (ს. ხვითი)
ზვრებ-ი // **ზვარე** – 1. ვენახი (ლამისყანა), 2. მინდორი (კასპის სატყეო)

ზვრიბოლო – ჭალა მტკვარზე (კასპის სატყეო)
ზვრიბოლოებ-ი – სახნავი (ს. გომი)
ზვრისგზა // **სკოლის გზა** – გზა (ს. ნიაბი)
ზვრისხევის წყარო – წყარო (ს. წინარეხი)
ზირთისგზა – გზა (ახალქალაქის სატყეო)
ზირთისმთა – მთა (ახალქალაქის სატყეო)
ზოზრამვილებისუბან-ი – უბანი (ს. თოგოიანთკარი)
ზომბორიძიანთმიწებ-ი – საკარმიდამო ნაკვეთი, სახნავი (ს. გომი)
ზებიანთწყარო – წყარო (ს. მეტეხი)
ზღამრტილველ-ი – ველი (ს. ახალსოფელი)
ზღამარტილველისფერდა – ფერდობი (ს. ახალციხე)
ზღამრტილველისგზა – გზა (ს. ნოსტე)

თ

თაგვიან-ი // **თაგვიანშილებისუბან-ი** – უბანი თაგვიანშილები-სა (ს. გუდალეთი)
თაგვიანთუბან-ი – უბანი თაგვიანშილებისა (ს. გუდალეთი)
თაგვიანთუბან-ი // **თაგვიან-ი** – უბანი თაგვიანშილებისა (ს. გუდალეთი)
თადეკეულ-ი – ნასოფლარი
თავაკეთა – ეკლესია (ს. კავთისხევი)

თავქვე – დაღმართი ჭირის წყაროსთან (ს. ახალსოფელი)
თავქვეები // **თავქვისმიწები** – სახნავი (ს. კავთისხევი)
თავქვემიწები – ბაღი (ს. კავთისხევი)
თავქვისმიწები // **თავქვეები** – სახნავი (ს. ახალსოფელი)
თავშალიმიწები – სახნავი (ს. ახალსოფელი)
თავშელმამიწები – სახნავი მიწები (სს.1. ახალქალაქი, 2. გრაკალი)
თათანაანთსასაფლაო – თათანაშვილების საგვარეულო სასაფლაო (ს. დოესი)
თათენაანთხევ-ი – ხევ-ი (ს. გომი)
თათრებისმთა – მთა (ს. ზემოშუბათი)
თათრებისუბანი – უბანი (ს. თემმისხევი)
თათრებისმთა – მთა (ს. ზემოშუბათი)
თათხაანთგზა – თათხაშვილების უბნის გზა (ს. ერთაწმინდა)
თათხაანთსასაფლაო – უბანი თათხაშვილებისა (ს. ერთაწმინდა)
თათხაანთუბანი – უბანი თათხაშვილებისა (ს. ერთაწმინდა)
თალალასმიწა // **თალალასმიწები** – სათესი (ს. ლამისყანა)
თალალასმიწები // **თალალასმიწა** – სათესი (ს. ლამისყანა)
თამადასდეღე – ღეღე (ს. მირიანი)
თამაზაანთუბანი – უბანი თამაზაშვილებისა (ს. სამთავისი)
თამარდედოფლისწყარო – წყარო (ს. გრაკალი)

თამარმეფისკოშკი – კოშკი (ს. ჩაჩუბეთი)
თამარმეფისწყალ-ი – წყარო (ახალქალაქის სატყეო)
თამარმეფისგამოქვაბულები – გამოქვაბულები (ს. რკონი)
თამარისკოშკი – (სს. რკონი, ქვემოხანდაკი, ჭყოპიანი)
თამარისნაქოშარი – მინდორი (ს. რკონი)
თამარისნაქოშარი // **ღვთიშობლისნაქოშარი** – (ახალქალაქის სატყეო)
თამარისხიდი – ხიდი (ს. რკონი)
თანდილანთგზა // **ბაზრისგზა** – გზა (ს. ახალქალაქი)
თანდილანთუბანი – უბანი თანდილაშვილებისა (ს. ახალქალაქი)
თარხნიშვილებისკალოები – სახნავი (ს. გარიყულა)
თარხნიშვილებისმამულები // **ზვარი** – საკარმიდამოები (ს. გარიყულა)
თარხნიშვილისეული მიწები – სახნავი, ვენახი (ს. გარიყულა)
თაფლიანი კლდე // **თაფლისკლდე** // **მედელაკაძახი** – კლდეში ფუტკრებს თაფლი ჰქონიათ
თბილის-იგოეთისგზა // **ცენტრალური გზა** – გზა (ს. იგოეთი)
თებრასწყარო – წყარო (ს. იდლეეთი)
თედოსწყარო – წყარო (ს. გუდალეეთი)
თევდორეს საყდარი – ნიში (ს. ზემოხანდაკი)
თევდორობის ნიში – ნიში (ს. ზემოხანდაკი)

თეზი-ი – სოფელი (ოკამის მუნიციპალიტეტი)

თეზი-ოკამისარზი-ი – არზი (სს. იგოთი, ოკამი)

თეზისგზა-გზა სოფელ თეზისაკენ (სს. ლამისყანა, ჩობალაური)

თეზისმიჯნა – ვენახები სოფელ თეზის საზღვართან (ს. ლამისყანა)

თეზისტბორი-//**გზა** – გზა (ქ.კასპი)

თეზი-ფერმისგზა – გზა (ს. ფერმა)

თეთრათხევი-ი – 1. ბაღები (ქ. კასპი), 2. ხევი (ს. მეტეხი)

თეთრათხევისწყარო – წყარო (ს. მეტეხი)

თეთრათხევისტყე-ტყე (ს.მეტეხი)

თეთრაწყარო – წყარო (ს. მეტეხი)

თეთრი კლდე – კლდე (ს. ზენადრისი)

თეთრი კლდეები-ი – 1. კლდე (ს. გარგარი), 2.ტყე (ს.გუდალეთი)

თეთრი წყარო – წყარო (ს. ახალშენა)

თეთრმიწები-ი//**რგვალი წყალ**-ი – ბაღი (ს. ახალშენა)

თეთრობები-ი – თეთრმიწა სახნავი (ს. თელადგორი)

თეკნელა – ნასოფლარი (ახალქალაქის სატყეო)

თეკნერა // **თეკნერისწყალ**-ი – ნაკადული (ს. ახალქალაქი, მისგალმავენახები-ი – ახალქალაქის სატყეო)

თეკნერისწყალ-ი // **თეკნერისწყალ**-ი – ნაკადული (ს. ახალქალაქი, ახალქალაქის სატყეო)

თეკნელისხევი-ი – (ახალქალაქის სატყეო)

თელავი-ი – ვაკე ადგილი (ს. პანტიანი)

თელათგორი-ი – სოფელი (წინარეხის მუნიციპალიტეტი)

თელათგორის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. თელადგორი)

თელათგორისსასოფლოგზა – გზა სასაფლაო

თელიმიწა – სახნავი (ს. ბარნაბიანთკარი)

თელისმიწა – 1. ბაღი (ს. ეხატი), 2. სახნავი (ზადიანთკარი)

თელისიწმები-ი – სახნავი – (ს. თვალადი)

თეფშამიწა – სამოვარი (ს. მთიულთუბანი)

თემამ-ი – მდინარე (სს. ახალსოფელი, ახალქალაქი, ბარნაბიანთკარი, ერთაწმინდა, ზემოხანდავი, თემისხევი, კაპრიშინი, სათუხარლო, სალომე, სამოჭალო, სასირეთი, ჩაჩუბეთი, ჭყოპიანი)

თემამისხეობა – ხეობა (ს. კაპრიშინი)

თემბილიკი-ი – ბილიკი (ს. ჩაჩუბეთი) თემვენახი, ბაღი, ბოსტანი (ს. ახალქალაქი)

თემისპირი-ი – მდინარის პირი (ს. ზენადრისი)

თემისრუ – რუ (ს. გომი)

თემისწყალ-ი – ნაკადული (ს. ბორტა)

თემისწყალ-ი // **რუ** – რუ (ს. ბარნაბიანთკარი)

თემისჭალა – ჭალა (ს. სასირეთი)

თემისხევის სასაფლაო // **ახალი სასაფლაო** – სასაფლაო (ს. თემისხევი)
თემისხევისუბან-ი – უბანი (ს. თემისხევი)
თემქა – უბანი (ს. სამთავისი)
თემქისგზა – გზა თქქის უბნისაკენ (ს. სამთავისი)
თვალად-ი – სოფელი (კავთისხევის მუნიციპალიტეტი)
თვალადისგზა – გზა (ს.თვალადი)
თვალად-გუდალეთისგზა – გზა (ს. გუდალეთი)
თვაურებ-ი – სოფელი (ლამისყანის მუნიციპალიტეტი)
თვაურებისვენახ-ი – ვენახი (ს. თვაურები)
თვაურებისმიწებ-ი – ნაკვეთები (ს. ლამისყანა)
თვაურებისნაკვეთ-ი // **მძვილეთისმზარე** – სამოვარი, ფერდობი (ს. თვაურები)
თითიკვენეტასუბან-ი – უბანი (ს. ზემოხანდაკი)
თითიკვენეტაანთმიწა – სათესი (ს. ზემოხანდაკი)
თინასმალაზია – მალაზია (ს. გომი)
თირისწყარო // **თირიწყარომ** – წყარო (ს. გუდალეთი)
თირიწყარომ // **თირისწყარო** – წყარო (ს. გუდალეთი) თიხებ-ი – გორა (ს. ზემოჩოჩეთი)
თოგოიან-ი // **თოგოიანთვარ-ი** – სოფელი (სამთავისის მუნიციპალიტეტი)
თოგოიანთბაღებ-ი – ბაღები (ს. თოგოიანთვარი)

თოგოიანთვარ-ი – სოფელი (სამთავისის მუნიციპალიტეტი)
თოგოიანთუბან-ი // **თოგოიან-ი** – თოგოშვილების უბანი (ს. თოგოიანთვარი)
თოგოიანისსასაფლაო – სასაფლაო (ს. თოგოიანთვარი)
თოთოსაან-ი – ვენახი (ს. ლამისყანა)
თონისხევი – ხევი (ს. ერთაწმინდა)
თოფსაწმენდებ-ი – ველები, საწმენდი მიწა ნაცარივით (ს. ცხავერი)
თოხათისმთა – მთა (ს. ახალციხე)
თოხათისმთა // **წლევისმთა** – მთა (ს. ალაიანი)
თრიალეთისმთა – მთა (ს. ახალციხე)
თრიალეთისმთა (სს. ერთაწმინდა, წინარეხი, ხოვლე)
თრიალეთისქედებ-ი – ქედები (ს. მეტეხი)
თრითინაანეულ-ი – ნასახლარი (ს. ახალსოფელი)
თუთიან-ი – ჭაობში თუთები დგას (ს. ქვემოჭალა)
თუთიანებ-ი – სახნავი, ბაღები (ს. მეტეხი)
თუთისხევი – ხევი (ს. მირიანი)
თუთუაან-ი // **თუთუაანთმიწებ-ი** – სახნავი (ს. ნიგოზა)
თუთუაანთბაღებ-ი – ბოსტნები (კასპის სატყეო)
თუთუაანთმიწებ-ი // **თუთუაან-ი** – სახნავი (ს. ნიგოზა)
თუთუასეულ-ი – სახნავი (ს. ქვემოჭალა)
თუხარლიანთწყარო // **თუხარლიანთწარო** – წყარო (ს. მეტეხი)

თუხარლიანთეული ბად-ი – სა-
ბავშვო ბაღი (ს. მეტეხი)
თუხარლიანთწარო // თუხალიან-
თწარო – წყარო (ს. მეტეხი)
თხილისწყარო – წყარო (ს. გორაკა)
თხინვალანთუბან-ი // თხინოლ-
იან-ი – უბანი (ს. კავთისხევი)
თხინოლიან-ი // თხინვალანთუ-
ბან-ი – უბანი (ს. კავთისხევი)

ო

იანთუბან-ი – უბანი იაშვილები-
სა (ს. ეზატი)
იაგორაანთეულ-ი // იაგორაანთ-
მიწებ-ი – სახნავი (ს. გრაკალი)
იაგორაანთმიწებ-ი // იაგორაანთე-
ულ-ი – სახნავი (ს. გრაკალი)
იარალაანთწყარო // ჭანჭურაან-
თწყაროწყარო (ს. ახალქალაქი)
იასენანთმიწა – სახნავი (ს. ზემო-
ხანდაკი)
იასესწყარო – წყარო (ს. ვაკე)
იაშვილების ნიში-ი – ნიში (ს. ეზატი)
იგნაანთბოგირ-ი – ბოგირი (ს. სა-
სირეთი)
იგნაანთხევი-ი – ხევი (ს. სასირეთი)
იგოეთ-ი – სოფელი (მუნიციპალი-
ტეტის ცენტრი)
იგოეთისარხ-ი – არხი (ს. იგოეთი)
იგოეთისხეობა – ხეობა (ს. იგოეთი)
იგოეთ-კასპისგზა – გზა (ს. იგოეთი)
იგოეთ-ლამისყან-ახალგორისგზა
– გზა (ს. იგოეთი)
იგრიანთეული ბად-ი – ბაღი (ს.
მეტეხი)
იდლეეთისნათლისმცემლისეკლე-
სია – ეკლესია (ს. იდლეეთი)

იდლეეთისსერ-ი – ვაკობი (ს. თე-
ლადგორი)
იდლეეთისსერ-ი // იდლეეთისსერ-
ებ-ი – სასაფლაო (ს. იდლეეთი)
იდლეეთისსერებ-ი // იდლეეთის-სე-
რ-ი – სასაფლაო (ს. იდლეეთი)
იდლეეთისქედის სასაფლაო – (ს.
ქვემოჩოჩეთი)
ივანენათლიმცემელ-ი – საყდარი
(ს. გომი)
ივანენათლიმცემლის სასაფ-ლაო
– სასაფლაო (ს. გომი)
ივანენათლიმცემლის საყდარ-ი //
ივანენათლიმცემელ-ი –
საყდა-რი (ს. გომი)
ივლიტე // ილმიტე – ნიში (ს. ცხა-
ვერი)
ივლიტესბოლო // ილმიტესბოლო
– სახნავი (ს. ლამისყანა)
ივლიტისტყე – ტყე (ს. ლამისყანა)
ივლიტისწყარო – წყარო (ს. ლა-
მისყანა)
ივლიტობა – იმართება წმინდა ივ-
ლიტეს დღეობა (ს. ლამისყანა)
იისციხე // იციხე – ძველი ციხე (ს.
ხოვლე)
იკვი-ი – ნასოფლარი (ს. გოსტიბე)
იკვისგზა – გზა (სს. გარგარი, იკვი,
ჩაჩუბეთი)
იკვისგორა – გორა (ს. გარგარი)
იკვის ეკლესია – ეკლესია (ს. იკვი)
იკვის მონასტერ-ი – მონასტერი (ს.
რკონი)
იკვისტყე – ტყე (ს. იკვი)
იკვისქედ-ი – ქედი (ს. გარგარი)
იკვისქედებ-ი – ქედები (სს. იკვი,
სათუხარლო)

ივეისწყალ-ი – წყარო (სს. გარგარი, ჭყოპიანი)
ივეისწყალ-ი // **ივეისწყარო** – წყარო (ს. ივეი)
ივეისწყარო // **ივეისწყალ-ი** – წყარო (ს. ივეი)
ივეისხევი-ი – (სს. გარგარი, დევენამუხლი)
ივეისხეობა – ხეობა (სს. ივეი, სათუხარლო)
იღმიტე // **ივლიტე** – ნიში (ს. ლამისყანა)
იღმიტესბოლო // **ივლიტესბოლო** – სახნავი (ს. ლამისყანა)
იღურიძეებისნაკვეთ-ი – სახნავი (ს. ოკამი)
იმნაანთბაღ-ი – ბაღი (ს. წინარეხი)
იმნათბაღებ-ი – ბაღი (ს. წინარეხი)
ინტოზისგზა – გზა სოფელ ინტოზისაკენ (ს. ლამისყანა)
იორამგორა – სახნავი (ს. კავთისხევი)
იორამისგორა – გორა (ს. კავთისხევი)
იოსებმიწა // **ოქრუასმიწა** // **ოქრუამიწა** // **ოქრუასმიწებ-ი** – სახნავი (ს. ლამისყანა)
ისაკასნიში-ი – ნიში (ს. თემმისხევი)
ისაკასწყარო – წყარო (ს. თემმისხევი)
იტრიანთუბან-ი – უბანი იტრიევებისა (ს. ახალქალაქი)
იცხე // **ისციხე** // **იისციხე** – ციხე (ს. ხოვლე)
იცხისმიწებ-ი – სახნავი (ს. ხოვლე)
იცხისფერდობ-ი – სამოვარი (ს. ხოვლე)

კ

კაბერ-ი – ნასოფლარი (ს. გოსტიბე)
კაბერისქედ-ი – ქედი (ს. კაბერი)
კაბერ-ჭავჭავისგზა – გზა (სს. კაბერი, ჭავჭავი)
კაბერ-ჭავჭავისტყე – ტყე (სს. კაბერი, ჭავჭავი)
კაბერ-ჭავჭავისწისქვილ-ი – წისქვილი (სს. კაბერი, ჭავჭავი)
კაბერ-ჭავჭავისწყალ-ი – ნაკადული (სს. კაბერი, ჭავჭავი)
კაბერ-ჭავჭავისხეობა – ხეობა (სს. კაბერი, ჭავჭავი)
კავთიაშიღლებისუბან-ი – (ს. თვალადი)
კავთისნიში-ი – სალოცავი 1. (ს. თვალადი); 2. (წინარეხი)
კავთისხევი-ი – სოფელი (მუნიციპალიტეტის ცენტრი)
კავთისხევისაბანო // **მეურნეობისაბანო** – აბანო (ს. კავთისხევი)
კავთისხევი-ახალქალაქისგზა – გზა (ს. კავთისხევი)
კავთისხევი-თვალადისგზა – გზა (ს. კავთისხევი)
კავთისხევისგზა – გზა (სს. ეზატი, კავთისხევი, მირიანი, ნოსტე)
კავთისხევისგზა // **ბრანის გზა** – გზა (ქ. ვასპი)
კავთისხევისფურნე // **პურისსაცხობ-ი** // **ფურნე** – საცხობი (ს. კავთისხევი)
კავთისხევისხიდი-ი – ხიდი (ს. ქვემოჩოჩეთი)
კავთისხევი-წინარეხისგზა – გზა (ს. კავთისხევი)

კავთურა – მდ. (სს. თვალადი, კავთისხევი, ქვემოოჩეთი)
კავთურებ–ი–სახნავი (ს.თვალადი)
კავთურისბადებ–ი // **რუსიანთბადებ**–ი – ბაღი (ს. წინარეხი)
კავთურისპირ–ი – მდინარის პირი (ს. ქვემოხანდაკი)
კავთურისტყე – ტყე (ს. წინარეხი)
კავთურისხიდი – ხიდი (სს. კავთისხევი, წინარეხი)
კავთურისხეობა – ხეობა (სს. ზემოშუბათი, ქვემოოჩეთი)
კავთობა – დღეობა, ტერიტორიასაც ასე უწოდებენ (კავთისხევის სატყეო)
კაკალანთუბან–ი–უბანი კაკალაშვილებისა (ს. ქვემოხანდაკი)
კაკალაურ–ი – სახნავი, მინდორი (ს. ერთაწმინდა)
კაკლიანხევისკომე–ი – კომე (ს. ჩაჩუბეთი)
კაკლიანხევი–ი – სამოვარი (ს. ჩაჩუბეთი)
კაკლისწყარო – წყარო (სს. გომი, კოდისწყარო)
კაკლისხევი–ი – ხევი (ს. ერთაწმინდა)
კაკნასჭა – ჭა (ს. ქვემოჭალა)
კაკნიანთვენახისბოლო – სახნავი (ს. დოესი)
კალატოზიანთუბან–ი – უბანი კალატოზიშვილებისა 1. (ს. იდლეთი); 2. (ს.კავთისხევი)
კალთებ–ი – ფერდობი (ს. ახალქალაქი)
კალობნისგამოქვაბულებ–ი – გამოქვაბულები (ს. ახალქალაქი)

კალობნისსალოცავ–ი – სალოცავი (ს. თემისხევი)
კალობნის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. თემისხევი)
კალობნის საყდარ–ი – საყდარი (ს. ახალქალაქი)
კალობნისქედი–ი – ქედი (სს. ახალსოფელი, თემისხევი)
კალობნისწყარო – წყარო (ს. თემისხევი)
კალობნისხევი–ი – ხევი (ს. თემისხევი)
კალოებ–ი – სახნავი 1. (ს. გომი); 2. (ს. ხოვლე)
კალოებან–ი – 1. საყდარი, გომი (ს. ახალსოფელი); 2. სალოცავი, ფერდობი (ს. ახალქალაქი)
კალოუბან–ი – ნიში, სალოცავი (ს. ზემოხანდაკი)
კანტორა – კანტორის შენობა (ს. ჩაჩუბეთი)
კანტორასთან – კანტორის ტერიტორია (ს. ხოვლე)
კანტორისუკანაბაღ–ი – ბაღი (ს. კოდისწყარო)
კანტორისწინაბაღ–ი – ბაღი (ს. კოდისწყარო)
კაპნებ–ი – 1. მთა (ს. გოსტიბე), 2. ბილიკი (ახალქალაქის სატყეო)
კაპრიშინ–ი – სოფელი (ახალქალაქის მუნიციპალიტეტი)
კასრაანთუბან–ი – უბანი (ს. წინარეხი)
კასპ–ი – ქალაქი (რაიონული ცენტრი)
კასპისგზა – გზა (ს. ზემოხანდაკი)
კასპისგზა // რკინიგზისსადგურ–ი – გზა (ს. კავთისხევი)

კასპის სასაფლაო – სასაფლაო (ქ. კასპი)
კასპისსატყეო // სანერგემურნეობა – კასპის სატყეო მურნეობა
კატაულა – სახნავი ფერდობზე (ს. კავთისხევი)
კატაურა – გორა (ს. თვალადი)
კატლიბად-ი – სამოვარი (ს. ახალ-სოფელი)
კატრაულა – ქედი (ს. წინარეხი)
კატრიან-ი – ტყე (ს. რკონი)
კატრიანისგზა – გზა (ს. ნოსტე)
კატრიანი ტყე – ტყე (კავთისხევის სატყეო)
კაჩიანთველებ-ი – სახნავი (ს. ცხავერი)
კაჩიანთუბან-ი – უბანი (ს. ცხავერი)
კაჩიანთუბნისგზა – გზა (ს. ცხავერი)
კაციაანთხევი-ი – ხევი (ს. გუდალეთი)
კაციაშვილებისუბან-ი – უბანი კაციაშვილებისა (ს. თვალადი)
კაწრიანისველ-ი – მინდორი (ს. ახალციხე)
კელაპტრიანთუბან-ი – უბანი კელაპტრიშვილებისა (ს. ზემოხანდაკი)
კენჭისყრა – სამანქანო გზა (ს. ხოვლე)
კენჭიყარასწყარო – წყარო კენჭებს ისვრის (ს. ნოსტე)
კენჭოიანთუბან-ი – უბანი კენჭოშვილებისა (ს. ნოსტე)
კეპწახევი-ი – ხევი (ს. ბარნაბიანთკარი)

კეპწასწყალ-ი – ნაკადული (ს. ბარნაბიანთკარი)
კვანტიმიწებ-ი – სახნავი (ს. გომი)
კვანჭა – მინდორი (ს. გომი)
კვანჭასვენახებ-ი – ვენახი (ს. გომი)
კვანჭასაბანაო – მდინარეზე საბანაო (ს. გომი)
კვანჭასჭალა – ჭალა (ს. გომი)
კვართა – სასაფლაო (ს. ხოვლე)
კვართის ეკლესია – ეკლესია (ს. ხოვლე)
კვართისკოშკ-ი – კოშკი (ს. ხოვლე)
კვართის სალოცავ-ი – სალოცავი (ს. ხოვლე)
კვერნაკისმთა – მთა (ს. ახალმენა)
კვერნაკისმთებ-ი – მთები (ს. მეტეხი)
კვერნაკისსამოვარ-ი – სამოვარი (ს. მეტეხი)
კვერნებტუნქ-ი – ქურდების მთა (ოსურად) (ს. გამდლისწყარო)
კვესიანთუბან-ი – უბანი (ს. კავთისხევი)
კვირაცხოველ-ი – 1. ეკლესია (ქ. კასპი); 2. ნიში (ს. ვერხოული); 3. ხატია ქედზე (ს. გუდალეთი)
კვირაცხოველ-ი// კვირაცხოველის-ეკლესია – ეკლესია (ს. გომის-ჯვარი)
კვირაცხოველ-ი // კვირაცხოველისხატ-ი // აკვან-ი – საყდარი, სასაფლაო (ს. ლამისყანა)
კვირაცხოველის ახალი სასაფლაო // კვირაცხოველის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. მეტეხი)
კვირაცხოველისგორა – გორა (ს. ნი-აბი)

კვირაცხოვლის ეკლესია – ეკლესია (სს. 1. ახალციხე, 2. ყარაღაჯი, 3. ცხავერი)

კვირაცხოვლის ეკლესია // კვირაცხოველ-ი – ეკლესია (ს. გომისჯვარი)

კვირაცხოვლისნიშ-ი – საყდარი 1. (ს. მეტეხი); 2. (ს. ნიაბი); 3. ნიში (ს. გორაკა)

კვირაცხოვლის სასაფლაო – სასაფლაო (სს. 1. გომისჯვარი, 2. ლამისყანა)

კვირაცხოვლის სასაფლაო // კვირაცხოვლის ახალი სასაფლაო – სასაფლაო (ს. მეტეხი)

კვირაცხოვლის ძველი სასაფლაო – სასაფლაო (ს. მეტეხი)

კვირაცხოვლის ხატ-ი // კვირაცხოველ-ი // აკვან-ი – საყდარი კვირაცხოვლის სასაფლაოზე – (ს. ლამისყანა)

კვირაცხოვლობა // წიფორისნიშ-ი – ნიში (ს. წიფორი)

კვირიკაწმინდა – სასაფლაო, ეკლესია (ს. ხოვლე)

კვირიკიებ-ი – სახნავი 1. (ს. ხოვლე); 2. (ს. გომი)

კიბილასეულფშანთან – ვენახი (ს. თვაურები)

კიკვიანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. ნიაბი)

კიკიტანთწისქვილებ-ი – წისქვილი (ს. გომი)

კიკნაობა – ამ ადგილზე იმართება შემოდგომაზე ბარაქის დღეობა 1. (ს. ზადიანთკარი); 2. (ქვემო-რენე)

კიკნაობისნიშ-ი – სალოცავი (ს. რგვალი ჭალა)

კიკოანთუბან-ი // კიკოანთქე-დ-ი – უბანი ქედზე (ს. ლამისყანა)

კიკოანთქე-დ-ი – ქედი (ს. ლამისყანა)

კიკოანთქე-დ-ი // კიკოანთუბან-ი – უბანი ქედზე (ს. ლამისყანა)

კიკოლიკაბორცვი-ი – ბორცვი (ს. დოესი)

კიკუანთმიწებ-ი – სახნავები (ს. ნიაბი)

კინწურაანთჭა – ჭა (ს. ჩოჩეთი)

კიოსკთან – სოფლის ცენტრი, შესაკრები ადგილი (ს. პანტიანი)

კირქვისკარიერ-ი – კარიერის ტერიტორია (ს. ქვემოჩოჩეთი)

კიტისწყარო – წყარო (ს. ქვემოჩოჩეთი)

კირკიტეებ-ი – სახნავი (ს. გუდალეთი)

კლანჭიან-ი – სახნავი (ს. ქვემოჭალა)

კლდეებისმიწებ-ი – სახნავი (ს. მირიანი)

კლდეკარ-ი – მინდორი, კლდე, კლდეში კარია გამოჭრილი (ახალქალაქის სატყეო)

კლდეკარისბილიკ-ი – ბილიკი (ახალქალაქის სატყეო)

კლდემაღალაციხე // არსენაციხე – ციხე (რგვალი ჭალა)

კლდისთავ-ი – პატარა ქედი (ს. ხოვლე)

კლერტიანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. ნიაბი)

კლერტიანთუბან-ი – უბანი კლერტიანთმიწებისა (ს. ნიაბი)

კლორწოს საპარიკმახერო – საპარიკმახერო (ს. ლამისყანა)
კლუბთან – მოსახლეობის თავშეშაყარი (ქ. კასპი, ს.თელადგორი)
კობაიძეებისწყარო – წყარო (ს. ჭინჭრიანი)
კობოურიანთმიწები – სახნავი (ს. ლამისყანა)
კობოურიანთწისქვილი // **კობოურიანთწისქვილთან** – ვენახი ნაწიქვილარის ტერიტორიაზე (ს. ლამისყანა)
კობოურიანთნატები – სახნავი (ს. ლამისყანა)
კობოურიანთწისქვილთან // **კობოურიანთწისქვილი** – ნაწისქვილარია ვენახში (ს. ლამისყანა)
კოდა – 1. სახნავი (ს. ახალქალაქი), 2. ბაღები, საძოვარი (ს. წინარები)
კოდეები – 1. სახნავი (ს. თელადგორი); 2. სახნავი, საძოვარი (ს. წინარები)
კოდისმინდორი – ბაღი (ს. კავთისხევი)
კოდისწყარო – 1. (მუნიციპალიტეტის ცენტრი); 2. წყარო (სს. ეზატი, კავთისხევი, კოდისწყარო); 3. ჭა (ს. თემისხევი); 4. მინდორი, საძოვარი (ს. კავთისხევი); 5. სახნავი (ს. წინარები); 6. ბაღი (ს. ეზატი)
კოდისწყაროსბაღი – ბაღი (ს. კოდისწყარო) კოდისწყაროელეებისვენახები – ეს ვენახები ადრე კოდისწყაროელებს ეკუთვნოდათ (ს. ქვემოჭალა)

კოდისწყაროსკენბოსტანი – ბოსტანი (ს. სარიბარი)
კოდისწყაროსგზა – გზა (ს. კოდისწყარო)
კოდისწყაროსნაწისქვილარი – ნაწისქვილარი ტერიტორია (ს. ქვემოჭალა)
კოკოლაანი – ვენახები, ბაღები (ს. დოესი)
კოკოლაქედი – ჩიკორივით, კონუსივითაა (ს. დოესი)
კოკოლაქედისწყარო – წყარო (ს. დოესი)
კოლაანთტყე – ტყე (ს.ახალქალაქი)
კოლასეული მიწები // **კოლასმიწები** – ბაღები (ს. თემისხევი)
კოლასმიწები // **კოლასეული მიწები** – ბაღები (ს. თემისხევი)
კოლასწყარო – წყარო (ს. თემისხევი)
კოლასჭალა – ჭალა (ს.თემისხევი)
კომუნებისუბანი // **კომუნარებისუბანი** – ადრე კომუნები ყოფილა (ს. ლამისყანა)
კომუნებისუკანანაკვეთები – საკარმიდამო ნაკვეთებია ახლა (ს. ლამისყანა)
კომუნისწისქვილი – წისქვილი (ს. სამთავისი)
კომუნისბირჟა – მოსახლეობის თავშეშაყარი (ს. სამთავისი)
კომუნისგზა // **ალაიანის გზა** – გზა (ს. ალაიანი)
კონიანთუბანი – უბანი (ს. ახალშენა)
კონისხეობა – ხეობა (ს. ახალქალაქი)
კორეჟისრუ – რუ (ს. ქვემოჭალა)

კორომიფერდა – ფერდობი (ს.სამთავისი)
კორხლისხვე-ი – ხევი (ს. ალაიანი)
კოსტალანთწისქვილი-ი – წისქვილი (ს. ახალქალაქი)
კოსტაწყარო – წყარო (ს.მეტეხი)
კოტაკლისთავ-ი – სახნავი (ს. ახალქალაქი)
კოტაკლისთავისხვე-ი – ხევი (ს. ახალციხე)
კოლერაანთეულიმიწებ-ი – სახნავი (ს. ბარნაბიანთკარი)
კომე-ი – 1. სახნავი (ს. ალაიანი); 2. სამოვარი (ს. ზემოჩოჩეთი); 3. მინდორი (ს.ქვემოგომი)
კომეკებისმიწებ-ი – ნაღები, ვენახები, სახნავები (ს. ხოვლე)
კომეკისვაზებ-ი – მინდორი (კასპის სატყეო)
კომეკისმიწებ-ი – ვენახები (ს. ქვემოხანდაკი)
კომეკისყელ-ი – მთა (სს. თელადგორი, გომისჯვარი)
კომეკისწყალ-ი – ნაკადული (ს. ბორტა)
კომეკისწყარო – წყარო (კასპის სატყეო)
კომეკისხვე-ი – ხევი (სს. ალაიანი, ჩანგილარი)
კომეკიტანებ-ი – წყარო (ს. მეტეხი)
კომეკიტანებისმიწებ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
კოწახურა – 1. მდინარე (ქ. კასპი, სს. მეტეხი); 2. სახნავი (ქ. კასპი)
კოწახურა // კოწახურასმინდორ-ი – მთა, სახნავი (ს. მეტეხი)

კოწახურასმინდორ-ი // **კოწახურა** – მთა, სახნავი (ს. მეტეხი)
კოწახურასხვე-ი – ხევი (ს.მეტეხი)
კოწიასტყე – ტყე (ს. გამდლისწყარო)
კოჯორ-ი – ტყე (ს. წინარეხი)
კოჯრისმთა – მთა (ს.ახალშენა)
კრავიწყაროებ-ი – წყარო (ს. ხოვლე)
კრეჭიანთბაღებ-ი – ბაღი (ს. ახალსოფელი)
კრეჭიანთუბან-ი – უბანი (ს. ახალქალაქი)
კრიჭიანთუბან-ი – უბანი (ს. ახალქალაქი)
კუდუხაანთვენახებ-ი – ვენახები (ს. საკორინთლო)
კუდუხაანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. ვაკე)
კუდუხაანთორღებ – ორღობე (ს. საკორინთლო)
კუზიანინაკვეთ-ი – სახნავი (ს. ოკამი)
კუკულასმიწებ-ი – სახნავი (ს. ბოჟამი)
კულტსახლთან – კულტსახლის ტერიტორია (სს. 1. თელადგორი, 2. მეტეხი)
კუნიან-ი – ყანები (ს. გორაკა)კუნლისმიწებ-ი – 1. სანერგე (კასპის სატყეო); 2. სამოვარი (ს. ლამისყანა)
კუნძულაანთხვე-ი – ხევი, სამოვარი (ს. ახალქალაქი)
კურდღელაანებ-ი – უბანი (ს. თეზი)
კურდღელაანთეულივენახ-ი – ვენახი (ს. ოკამი)

კურკასმიწა – საბოსტენ ნაკვეთი (ს. ახალქალაქი)

კუსთავ-ი – 1. ტყე (ს. ახალქალაქი); 2. მთა, სამოვარი (ს. გოსტიბე)

კუტიანთნაწილებ-ი – სახნავი (ს. ყარაფილა)

კუტიშვილისქედ-ი//კუტიშვილისქედებ-ი – ქედი (ს.ყარაფილა)

კუტიშვილისქედებ-ი//კუტიშვილისქედ-ი – ქედი (ს. ყარაფილა)

კუტუნათეულ-ი – სახნავი (ს. ყარაფილა)

ლ

ლაგნისხევ-ი – მდინარე (ს. ახალშენა)

ლაგრა // ლავრისმონასტერ-ი – (ს. ლავრისხევი)

ლაგრელაანთუბან-ი – უბანი ლავრელაშვილებისა (ს. თელადგორი)

ლაგრელაანთუბნისგზა – გზა უბნისაკენ (ს. თელადგორი)

ლავრისმონასტერ-ი // ლავრა – მონასტერი (ს. ლავრისხევი)

ლავრისტყე – ტყე (ს. ლავრისხევი)

ლავრისწყალ-ი – მდინარე (ს. ლავრისხევი)

ლავრისხევი-ი – ხევი (ს. ლავრისხევი)

ლავრისხეობა – ხეობა (ს. თელადგორი)

ლავრისხევ-ი // ნუსხელაანთუბან-ი – ნუსხელაძეების სოფელი (ს. ლავრისხევი)

ლაგრულ-ი – მდინარე (ს.თელადგორი)

ლაგრულასწყალ-ი – მდინარე (ს. ლავრისხევი)

ლაგრულასწყალ-ი//ლაგრულასწყარო-წყარო – წყარო (ს.ლავრისხევი)

ლაგრულასწყარო//ლაგრულასწყალ-ი – წყარო (ს.ლავრისხევი)

ლაზარაანთვენახებ-ი – საბოსტენი (ს. ზემოჩოჩეთი)

ლაზოსწყარო – წყარო (ს.ახალშენა)

ლაკვა – 1. მდინარე (რკონის სატყეო, ს. ჩაჩუბეთი); 2. წყარო (ს. ჭყოპიანი)

ლაკვისხევი-ი – 1. ხევი (ს. ჭყოპიანი); 2. სახნავი (ს. ახალშენა)

ლაკვისხეობა – ხეობა (რკონის სატყეო)

ლაკლავკამინდორ-ი – სახნავი (ს. ახალშენა)

ლაკოტებ-ი – სახნავი (ს. მირიანი)

ლამებ-ი – 1. სახნავი (სს. 1. ალაიანი, 2. დოესი, 3. მირიანი); 2. ვენახი (ს. ახალშენა)

ლამებისორლოზე – ორლოზე (ს. ალაიანი)

ლამებისუბან-ი // გამოღმაუბან-ი – (ს. იგოეთი)

ლამისყანა – სოფელი (მუნიციპალიტეტის ცენტრი)

ლამისყანებ-ი – სახნავი (ს. ლამისყანა)

ლამისყანისარხ-ი – (ს. ვაკე)

ლამისყანურებ-ი – ახლა სოფელი ხვითია განლაგებული (ს. ხვითი)

ლარებ-ი – სახნავი (ს. გუდალეთი)

ლარებ-ი//მითულთუბნისლარებ-
ი –სახნავი (ს.მითულთუბანი)
ლარებისმიწებ-ი – სახნავი (სს. 1.
თელადგორი, 2. ჭყოპიანი)
ლაფერაანთუბან-ი // **ქვეითუბან-ი**
– უბანი ლაფერაშვილებისა (ს.
ბარბაზიანთკარი)
ლაფერაანთწყარო – წყარო (ს. ბარ-
მნაზიანთკარი)
ლაფიახეც-ი – ხევი (ს. ნიაბი)
ლაფნიახეც-ი – ხევი, ტყე (თრია-
ლეთის კალთებზე)
ლაშქარაშვილებისუბან-ი – უბან-ი
(ს. ქვემოხანდაკი)
ლაჭიანთგზა // **ოვანანთგზა** –
გზა (ს. ახალქალაქი)
ლაჭიანთუბან-ი – უბანი (ს.
ახალქალაქი)
ლაჯიანხეც-ი // **ლაჯიახეც-ი** – ხე-
ვი (ს. ახალციხე)
ლაჯიახეც-ი // **ლაჯიანხეც-ი** – ხე-
ვი (ს. ახალციხე)
ლეგმაშეთ-ი –ტყე (ს.ახალშენა)
ლეგმაშით-ი –ტყე (ს.ახალშენა)
ლევანიანთგორა – გორა (ს. გარი-
ყულა)
ლევანისზვარ-ი – ვენახი (ს. თე-
ლადგორი)
ლევანიზვრისხეც-ი – ხევი (ს. თე-
ლადგორი)
ლეზურაანთბაგა – სახნავი (ს. ნია-
ბი)
ლეკიანთსასაფლაო – (ს. ზემო-
ხანდაკი)
ლეკტემურა – წმინდა გიორგის სა-
ლოცავი ნიში (ოსურად) (ს. გა-
მდლისწყარო)

ლელიური ფართობ-ი – ლელიანი,
ჭაობნარი მიწა (ს. ზემოხანდა-
კი)
ლექსასვენახ-ი – ვენახი (ს. მეტე-
ხი)
ლექსასწყარო – წყარო (ს. 1. მეტე-
ხი, 2. რკონის სატყეო)
ლექსოსკაკალებ-ი –ფერდობი (ს.
ქვემოჭალა)
ლეღვისმიწებ-ი – სახნავი (ს. ქვე-
მოჭალა)
ლეჭიანთვენახებ-ი – ვენახი (ს.
ლამისყანა)
ლებურა – მდინარე (ქ. კასპი, სს.
იგოეთი, რგვალი ჭალა, სამთა-
ვისი, ქვემოჭალა)
ლებურისპირ-ი – სამოვარი (ს. სა-
მთავისი)
ლებურისრიყე // **სანაპირო** // **სანა-
პიროსქუჩა** – ქუჩა (ქ. კასპი)
ლებურისჭალებ-ი – ჭალა (ს. რგვა-
ლი ჭალა)
ლებურისხეობა – ხეობა (ს. ქვემო-
ჭალა)
ლებურისხიდი-ი – ხიდი (ს. იგოე-
თი)
ლებეებ-ი – ბალები, ვენახები (ს.
იდლეთი)
ლებოსზაღ-ი – ბაღი (ს. იდლეთი)
ლებოსვენახ-ი – ვენახი (ს. იდლე-
თი)
ლოგიასფერდა – ფერდობი (ს. მე-
ტეხი)
ლოგიასწყალ-ი // **ლოგიასწყარო** –
წყარო (ს. მეტეხი)
ლოგიასწყარო//ლოგიასწყალ-ი –
წყარო (ს. მეტეხი)
ლოდებისხეც-ი – ტყე (ს. ხოვლე)

ლოდებისხვევისწყალ-ი – ნაკადულ-ი (ს. ხოვლე)
ლოდიაანთხევი-ი – ხევი (ხოვლის სატყეო)
ლოდისმიწებ-ი – სახნავი (ს. ქვემოჩოჩეთი)
ლომიანთგზა // ბუზიანთუბნის-გზა – გზა (ს. წინარეხი)
ლომიანთჭა – ჭა (ს. ნიაბი)
ლომიანთხევი-ი – ხევი (ს.წინარეხი)
ლომიაშვილებისუბან-ი – უბანი (ს. ნიაბი)
ლომისა – სასაფლაო (ს. კავთისხევი)
ლომისასაყდარ-ი – ნიში (ს. კავთისხევი)
ლომისისნიშ-ი – სალოცავი (ს. რკონი)
ლომისისწყალ-ი – ნაკადული (ს. გარგარი)
ლოხოშანთუბან-ი – უბანი (ს. ახალქალაქი)
ლოუარსაბისციხე // ზემოციხე – საძოვარი, სახნავი, სათიბი (ს. ერთაწმინდა)
ლოუსიკასეულ-ი – ნასახლარი (ს. ახალსოფელი)

მ

მაზანანთუბან-ი – უბანი მაზანაშვილებისა (ს. ახალციხე)
მაზანანთწყარო – წყარო (ს. ახალციხე)
მათიანთწყარო – წყარო (ს.მეტეხი)
მათუშკასმიწებ-ი – მინდორი (კასპის სატყეო)

მაიორანთბოსელ-ი – ბოსლის ტერიტორია (ს. ზემოჩოჩეთი)
მაიორანთნაბოსლარ-ი // ნაბოსლარ-ი – ბოსლის ტერიტორია (ს. ზემოჩოჩეთი)
მაისურაძეებისწყარო – წყარო (ს. სასირეთი)
მაკინესგორა – გორაკი (ს. კაპრიშინი)
მამაჯანანთუბან-ი – უბანი მამაჯანაშვილებისა (ს. გრაკალი)
მამაჯანანთუბნისგზა – გზა მამაჯანაშვილების უბნისაკენ (ს. გრაკალი)
მამუკაკლდე – კლდე (ს. ხოვლე)
მანგლისისგზა – გზა მანგლისისაკენ (ს. გოსტიბე)
მანგლისისსასაზღვროქედი-ი – (ს. გოგოთი)
მანძულაანთუბან-ი – უბანი მანძულაშვილებისა 1. (ს. ახალციხე); 2. (ს. სამთავისი)
მანძულაანთუბნისგზა – გზა(ს. სამთავისი)
მარიამღვთიშობლის საყდარ-ი საყდარი (ს. რკონი)
მარიდაანთწისქვილი-ი – წისქვილი (ს. გომი)
მარღიანთმიწებ-ი – სახნავი, მარღიშვილები მრავლად ცხოვრობენ (ს. ლამისყანა)
მარღიანთუბან-ი – უბანი (ზემოხანდაკი)
მარღიანთწყარო – წყარო (ს. ლამისყანა)
მარშლიანთმიწებ-ი – ბაღები (ს. კაპრიშინი)

მარშლიანთსახლები – თავადის სახლები (ს. გარიყულა)
მასიკანთუბან – უბანი (ს. ლამისყანა)
მატორისკლდე – კლდე (ს. მირიანი)
მაღაზია // **ბირჟა** // **ცენტრი** – სოფლის ცენტრი (ს. ნიაბი)
მაღაზიასთან – სოფლის ცენტრი 1. (ს. ბორტა); 2. (ს. ხოვლე)
მაღაზიებთან – სოფლის ცენტრი (ს. ყარაღაჯი)
მაღაზიისუბან – // **მაღაზიისუკან** – უბანი (ს. ლამისყანა)
მაღაზიისუკან // **მაღაზიისუბან** – უბანი (ს. ლამისყანა)
მაღალაანთეულ – კერძო ნაკვეთები (მაღალაშვილებს ეკუთვნოდათ) (ს. ზემოჩოჩეთი)
მაღალაანთეული შენობა – შენობის მიმდებარე ტერიტორია (ს. მეტეხი)
მაღალაანთკომუკი – ნაკომუკარის ტერიტორია (ს. ბორტა)
მაღალაანთკომუკები – ნაკომუკარის ტერიტორია (კავთისხევის სატყეო)
მაღალაანთმიწები – სახნავი 1. (ს. ბორტა); 2. (წინარეხი)
მაღალაანთტყე – 1. ტყე, სახნავი (ს. წინარეხი); 2. სახნავი (ს. ბორტა)
მაღალაანთწყარო – წყარო (ს. ბორტა)
მაღალაშვილისეული მიწები – // **ურბეხან** – სახნავი, საძოვარი (ს. ცხავერი)

მაღალაძეებისეკლესია – ეკლესია (ს. წინარეხი)
მაღალურწყავი – მინდორი (ს. კავთისხევი)
მაყალაჯინი – მაყვლისმთა (ოსურად) (ს. ნიგოზა)
მაყიანთინიშ – ფერდობი (ს. ახალშენა)
მამლიანისმიწები // **ოთარას მიწები** – სახნავი (ს. ცხავერი)
მაჩაბლისეული მიწები – სახნავი (ს. ახალციხე)
მაცხოვარი – 1. ეკლესია (ქ. კასპი); 2. სალოცავი (ს. ხოვლე)
მაცხოვრისნაკვეთი – სახნავი (ს. საკორინთლო)
მაცხოვრისნიშ – სალოცავი (ს. თელადგორი)
მაცხოვრობა – დღეობა იმართება ამ ტერიტორიაზე (ქ. კასპი)
მაჭარაანთხევი // **მაჭარახევი** – ხევი (ს. ქვემორენე)
მაჭარახევი // **მაჭარაანთხევი** – ხევი (ს. ქვემორენე)
მახარაანთხევი// **მახარესხევი** – (ს. დოესი)
მახარებლისლეღე – ლარივით სახნავი ნაკვეთი (ს. ლამისყანა)
მახარობლისგზა – გზა (რკონის სატყეო)
მახარობლისწისქვილი – წისქვილი (რკონის სატყეო)
მგალობლისეულიებისსახლები – შენობები (ს. გარიყულა)
მგლისწყარო – წყარო (ს.სამთავისი)
მგლისხევი – ხევი (ს. ზემოჩოჩეთი)
მდგნალისწყარო – წყარო (რკონის სატყეო)

მდგნარისწყარო – წყარო (ახალქალაქის სატყეო)
მდინარისპირი-ი – სანაპირო (ს. მეტეხი)
მდორეწყალ-ი – ნაკადული (ს. ჩობალაური)
მედოლიანთაბანო // **სოფლისაბანო** – აბანო (ს. ს. გომი)
მეზვრიანთამიწებ-ი – სანერგე (ს. ქვემოხანდაკი)
მეკოკიველ-ი – სახნავი (ს. ერთაწმინდა)
მეკრავიანთგზა – გზა მეკრავიშვილების უბანში მიდის (ს. ყარაღაჯი)
მეკრავიანთუბან-ი – უბანი მეკრავიშვილებისა (ს. ყარაღაჯი)
მეკრიანთუბან-ი – ნასოფლარი
მეკრავიანთგზა – გზა მეკრავიშვილების უბნისაკენ (ს. ყარაღაჯი)
მელეს-ი – ტყე, მიწდორი, სამოვარი (ს. ჩაჩუბეთი)
მელესისგზა – გზა (ს. ჩაჩუბეთი)
მელესისტყე – ტყე (ს. დევენამუხლი)
მელესისტყე // **მელესისქედი**-ი (ს. ჭყოპიანი)
მელიგორა // **მელისგორა** – გორა (ს. გორაკა)
მელიებისქედი-ი – ქედი (ს. ჩობალაური)
მელიისსოროებ-ი – სახნავი (ს. ზემოჩოჩეთი)
მელისგორა // **მელიგორა** – გორა (ს. გორაკა)
მენოტიშვილისმიწებ-ი – სახნავი (ს. მირიანი)

მენოტიშვილისხევი-ი – ხევი (ს. მირიანი)
მეოთხეთარგ-ი – მოიცავს ყველა უსახელო ნაკვეთს ერთად ოკამშ (ს. ოკამი)
მეორეარტელისეული მიწებ-ი – სახნავი (ს. ხოვლე)
მეორეაუზ-ი – საბანაო რუზე (ს. ახალსოფელი)
მეორეთარგ-ი – ჭაობიანი ნაკვეთი (ს. ოკამი)
მერია – ნასოფლარი
მერიისგზა – (ახალქალაქის სატყეო)
მერიისწყარო – (ახალქალაქის სატყეო)
მერკულოვიანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
მესამეთარგ-ი – სახნავი (ს. ოკამი)
მეტეხ-ი – სოფელი (სოფლსაბჭოს ცენტრი)
მეტეხისგზა – გზა მეტეხისაკენ (ქ. კასპი)
მეტეხისგზა // **ცენტრალური გზა** – გზა (ს. ახალქალაქი)
მეტეხისრუ – რუ (ს. ზემოჩოჩეთი)
მეტივისგორა – სასაფლაო (ს. ეზატი)
მეტრეკლიანთუბან-ი – უბანი მეტრეკელებისა (ს. თელადგორი)
მეტრეკლიანთუბნისგზა – გზა (ს. თელადგორი)
მეურნეობისაბანო // **კავთისხევი-საბანო** – აბანო (ს. კავთისხევი)
მეურნეობისგზა – გზა (ს. ლამისყანა)
მეურნეობისკანტორასთან – ტერიტორია კანტორასთან (ს. ოკამი)

მეურნეობისხიდ-ი // **ხევისხიდ-ი**
– (ს. ახალქალაქი)
მეფისწყარო – წყარო 1. (ს. ბარნაბ-
იანთკარი); 2. (ს. ზემოჩოჩეთი)
მექანარიანთუბან-ი – უბანი მექა-
ნარიშვილებისა (ს. თვალადი)
მელორეობისკომპლექს-ი – ფერმა
(ს. ბარნაბიანთკარი)
მეშანთფერდ-ი – სამოვარი, ტყე
(ს. ხოვლე)
მეშველიანთუბან-ი – უბანი (ს.
ოკამი)
მეცხოველეობისფერმა – ფერმა (ს.
თეზი)
მდინარელავრისმონასტერ-ი – მო-
ნასტერი (ს. ლავრისხევი)
მდინარეხეხმელასხეობა // **ხე-
ხმელასხევი-ი** (ს. ხოვლე)
მზვარ-ი – სახნავი (ს. ახალქალაქი)
მზვარეთ-ი – ნასოფლარი
მზვარესტყე – ტყე (ს. ხოვლე)
მთაბარ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
მთავარანგელოზ-ი – მიწები (ქ.
კასპი)
მთავარანგელოზ-ი // **მთავარანგე-
ლოზის ეკლესია** – საყდარი 1.
(ქ. კასპი); 2. (ს. ქვემოხანდაკი)
მთავარანგელოზისეკლესია //
მთავარანგელოზ-ი – ეკლესია
(ს. ბარნაბიანთკარი)
მთავარანგელოზის სასაფლაო –
სასაფლაო (ს. ქვემოხანდაკი)
მთისგადასასვლელ-ი – (ს. იგოეთი)
მთიულთუბან-ი – სოფელი (ახ-
ალციხის მუნიციპალიტეტი)
მთიულთუბნისვაკე – სახნავი (ს.
მთიულთუბანი)

მთიულთუბნისლარებ-ი // **ლარებ-ი**
– სახნავი მიწები (ს. მთიულ-
თუბანი)
მთიულთუბნის სასაფლაო // **ახალ-
შენ-ი** – სასაფლაო (ს. მთიულ-
თუბანი)
მიგრაულისწყარო – წყარო (ს.
გოგოთი)
მილისწყარო – წყარო (ს. პანტიანი)
მინდვრებ-ი – 1. სახნავი (ს. წიფო-
რი); 2. სამოვრები (ს. ვერხოლ-
ლი)
მირიან-ი // **მირიანულ-ი** – სოფე-
ლი (კასპის მუნიციპალიტეტი)
მირიანულ-ი // **მირიან-ი** – სოფე-
ლი (კასპის საქალაქო მუნიცი-
პალიტეტი)
მისალოცავისეკლესია – ეკლესია
(ს. თვალადი)
მისაქცეველ-ი // **მისაქციელა** – სა-
ხნავი (ს. ახალქალაქი)
მისაქცეველისვენახ-ი – ვენახი (ს.
ახალქალაქი)
მისაქცეველისფერმა – ფერმა (ს.
ახალქალაქი)
მისაქციელა // **მისაქცეველ-ი** – სა-
ხნავი (ს. ახალქალაქი) ~ მიტოს-
ჭა – ჭა (ს. ქვემოჭალა)
მიტროსწისქვილი-ი – წისქვილი (ს.
ქვემოჭალა)
მიქელწყარო – სოფელი (იგოეთის
მუნიციპალიტეტი)
მიქრიანთუბან-ი – ნასოფლარი,
ტყე (ხოვლის სატყეო)
მიშელა – წყარო (ს. გომი)
მიშელაზე – საბანაო მტკვარზე (ს.
გომი)

მიხასეული მიწებ-ი – სახნავი (ს. ახალსოფელი)
მიხასხევ-ი – ხევი (ს. ახალსოფელი)
მიხეილასნაკვეთ-ი – საკარმიდამო ნაკვეთი (ს. ვაკე)
მიხეილისმიწა – სახნავი (ს. მთიულთუბანი)
მიხუანთწყალ-ი – წყარო (ს. დოესი)
მიხვეულა – სახნავი (ს. კავთისხევი)
მიხვეულებ-ი – ბაღი (ს. ეზატა)
მკითხავიანთუბან-ი – უბანი (ს. ნიაბი)
მლაშეებ-ი – 1. წყარო (ს. ერთაწმინდა); 2. მლაშე წყარო (ს. საკორინთლო); 3. ბაღები (ს. რგვალი ჭალა); სახნავი 4. (ს. გომი); 5. (ს. ერთაწმინდა); 6. სამოვარი (ს. ზემოხანდაკი); 7. ჭაობიანი მიწა (საკორინთლო); 8. გზა (ს. ოკამი)
მლაშეებ-ი // პარალელებ-ი – მინდორი (კასპის სატყეო)
მლაშეებისხევ-ი – ხევი (ს. გომი)
მლაშემიწებ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
მლაშემიწებ-ი // მლაშეებ-ი – ბაღი (ს. რგვალი ჭალა)
მლაშეწყალ-ი – წყარო 1. (ს. გომი); 2. (ს. ზემოჩოჩეთი); 3. (ს. ნიაბი); 4. (ს. ქვემოჩოჩეთი)
მლაშეწყარო – წყარო (ს. ნიგოზა)
მლაშეწყლებ-ი – ნაკადული (ს. ნიაბი)
მლაშეხევ-ი – ხევი ((სს. ქვემორენე, ჭყობიანი, ხოვლე)
მოდრეკილაან-ი // მოდრეკილაძეებისუბან-ი – უბანი (ს. გუდალეთი)

მოდრეკილაძეებისუბან-ი // მოდრეკილაან-ი – უბანი (ს. გუდალეთი)
მოდრეკილაანთუბან-ი – უბანი (ს. თვალადი)
მოედან-ი // ცენტრ-ი (ს. ერთაწმინდა)
მოკლეველ-ი – სამოვარი (ს. ხოვლე)
მოკლეველისტყე – ტყე (ს. ხოვლე)
მოლაპისეულ-ი – ბაღი (ს. ახალშენა)
მონასელიაან-ი // მონასელიანთუბან-ი – უბანი (ს. კავთისხევი)
მონასელიანთუბან-ი // მონასელიაან-ი – უბანი (ს. კავთისხევი)
მონასელიანთხიდე-ი – ხიდი მონასელიძეების უბანში (ს. კავთისხევი)
მორეე-ი – საბანაო 1. (ს. ჩაჩუბეთი); 2. (ს. წინარეხი)
მოურაან-ი – უბანი (ს. ოკამი)
მოურავისწყარო – წყარო (ს. გარეყულა)
მოყელებულ-ი – სახნავი (ს. ერთაწმინდა)
მოხვეულა – სახნავი (ს. ყარაღაჯი)
მრავალწყარო – წყარო 1. (ს. ვარჯაანი); 2. (კავთისხევის სატყეო)
მრავალწყაროსგზა // სამთოგზა – გზა (ს. ვარჯაანი)
მრგვალი ტყე – 1. ტყე (სს. ზენადრისი, ხოვლე); 2. მინდორი (ს. ზენადრისი)
მტკვარ-ი – მდინარე (ქ. კასპი, სს. გომი, დოესი, მეტეხი, მირიანი, ქვემოხანდაკი, ყარაღაჯი)

მტკვრიპირები-ი – სამოვარი (კასპის სატყეო)
მტკვრისშუა // **ჭორობ**-ი // რიყე – საქონლის დასარწყულელებელი (ს. დოესი)
მტკვრისხიდი-ი – ხიდი (ს. მეტეხი)
მტრედებისხევი-ი – ხევი (ს. მირიანი)
მუზაშვილიორლოზე – ორლოზე (ს. ალაიანი)
მუნისწყარო – წყარო (ს. ქვემოჩოჩეთი)
მუნჯიანთწისქვილი-ი – წისქვილი (ს. ბარნაბიანთკარი)
მუნჯიანთეული-ი // **ბარნაბიანთეული**-ი – სახნავი (ს. ბარნაბიანთკარი)
მუხა // **სოფლის წყარო** – წყარო (კასპის სატყეო)
მუხათწყარო – წყარო (ს. სამთავისი)
მუხასთან – საბოსტნე ადგილი (ს. ქვემოჭალა)
მუხაურ-ი // **მუხაურებისმიწები**-ი // **მუხაურისმიწები**-ი – ნასოფლარი, ბაღი (ს. ახალციხე)
მუხაურებისმიწები-ი // **მუხაურისმიწები**-ი // **მუხაურ**-ი – ნასოფლარი, ბაღი (ს. ახალციხე)
მუხაურისმიწები-ი // **მუხაურებისმიწები**-ი // **მუხაურ**-ი – ნასოფლარი, ბაღი (ს. ახალციხე)
მუხაურის საყდარი-ი – საყდარი (ს. ახალციხე)
მუხაურისწყალ-ი // **მუხაურისწყარო** – წყარო (ს. ახალციხე)
მუხაურისწყარო // **მუხაურისწყალ**-ი – წყარო (ს. ახალციხე)
მუხიანიტყე – ტყე 1. (სს. ლავრისხევი, პანტიანი)

მუხიანჭალა – ჭალა (ს. მირიანი)
მუხიანისხევი-ი – ხევი (ს. ბოქამი)
მუხიგულიანთუბანი-ი – მუხიგულაშვილების უბანი (ს. თელადგორი)
მუხიგულიანთუბნისგზა – გზა (ს. თელადგორი)
მუხისვენახ-ი – ვენახი (ს. თეზი)
მუხისნაკვეთ-ი – ვენახი (ს. ოკამი)
მუხისმიწები-ი – სახნავი (ს. ახალქალაქი)
მუხისწყარო – წყარო (ს. ქვემოხანდაკი)
მშრალხევი-ი – (ს. დოესი)
მღებრიანთუბანი-ი – უბანი მღებრიშვილებისა (ს. თელადგორი)
მღებრიანთუბნისგზა – გზა (ს. თელადგორი)
მღებრიანთუბნისწყარო – წყარო (ს. ნოსტე)
მღებრიანთუბნისგზა – გზა (ს. თელადგორი)
მღებრიანთხევი-ი – ხევი (ს. თელადგორი)
მღებრისუბნისწყარო – წყარო (ს. მთიულთუბანი)
მღვდლებისმიწა – სახნავი (ს. ნიგოზა)
მღვდლიანთხევი-ი // **დიდხევი**-ი – (ს. ზემოხანდაკი)
მშრალიხევი-ი – ხევი (სს. თელადგორი, თვაურები, ლამისყანა, ცხავერი)
მძვილეთისმთა – მთა (ს. თვაურები)
მძვილეთისმხარე – სამოვარი ვერდობი (ს. თვაურები)
მძვილეთისწყარო – წყარო (ს. თვაურები)

მწარისწყარო – წყარო (ს. სამოჭალო)
მწორისწყარო – წყარო (ს. ჭყოპიანი)
მჭედლიაანთმიწებ-ი – ფერმა (ს. ახალციხე)
მჭედლიაანთსახლებთან – მტკვარში ნახირი ჩადის (ს. დოესი)
მჭედლიაანთუბან-ი – უბანი მჭედლიშივლებისა (ს. გომი)

ნ

ნაბაგურისხევებ-ი – სამოვრები (ს. ნიგოზა)
ნაბაკვრებ-ი – წყლის სათავე (ს. ბოჟამი)
ნაბამბრევებ-ი – სახნავი (ს. ქვემოჭალა)
ნაბახტეველიანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. ნიაბი)
ნაბახტეველიანთუბან-ი – უბანი ნაბახტეველებისა (ს. ნიაბი)
ნაბახტეველიანთჭაჭა (ს. ნიაბი)
ნაბელიაანთსასაფლაო – სასაფლაო (ს. ხოვლე)
ნაბელიაანთსაყდარ-ი – საყდარი (ს. ხოვლე)
ნაბინავრებ-ი – სათესი (ს. ჩაჩუბეთი)
ნაბოგირალებ-ი – ბალი (ს. ოკამი)
ნაბორნალ-ი – ადგილი მტკვარზე (ს. გომი)
ნაბოსლარ-ი – სახნავი (ს. ლავრისხევი)
ნაბოსლარ-ი // **მაიორაანთნაბოსლარ**-ი – ნაბოსლარი (ს. ზემოჩოჩეთი)

ნადარბაზევისწყალ-ი – არხიდან წყალი გადმოდის (ს. ჩობალაური)
ნადარბაზევისხევე-ი – ხევი (ს. ჩობალაური)
ნადიასბუდკა – ჯიხურში ნადია მუშაობს (ს. ქვემოჭალა)
ნადირაანთკოშკ-ი – კოშკი, მინდორი (ს. გომისჯვარი)
ნადირაანთტყე – ტყე (ს. გომისჯვარი)
ნადირაანთუბან-ი // **გომისჯვარ**-ი – სოფელი (წინარების სოფლსაბჟო)
ნადირაანთუბან-ი // **გომისჯვრისმიწებ**-ი – სახნავები ამ უბანში (ს. გომისჯვარი)
ნადირაულ-ი – სახნავი (ს. ყარაღაჯი)
ნაგენახარ-ი – ვენახი (ს. ლამისყანა)
ნავროზაანთუბან-ი – ნავროზამვილების უბანი 1. (ს. გარიყულა); 2. (ს. ერთაწმინდა)
ნაზერეგ-ი – 1. ვენახი, ბაღი (ქ. კასპი); 2. სახნავი (ს. წინარები)
ნაზრიაანთვენახებ-ი – ვენახები (ს. ლამისყანა)
ნაზუქა // **ნაზუქებისმიწებ**-ი – ვენახი (ს. ახალციხე)
ნაზუქებისმიწებ-ი // **ნაზუქა** – ვენახი (ს. ახალციხე)
ნათათრალისმიწებ-ი – სათესი (ს. თელადგორი)
ნათათრალისმიწებისწყარო – წყარო (ს. თელადგორი)
ნათეთრალებ-ი – ვენახები, თეთრმიწა ნიადაგი (ს. ლამისყანა)
ნათლიმცემელ-ი – ტყე (ს. ცხავერი)

ნათლიმცემლისეკლესია – ეკლესია (ს. ცხავერი)
ნათლიმცემლისწყარო // **ცხავერი** – წყარო (ს. ცხავერი)
ნათლიმცემლისხევი – ხევი (ს. ცხავერი)
ნაიდაქიწყალ – წყარო (ს. ერთაწმინდა)
ნაიონჯარ – // **სატრქტოროპარკ** – სატრანსპორტო მეურნეობა (ს. მეტეხი)
ნაკალაურებ – სახნავი (ს. ლამისყანა)
ნაკალვარ – // **საწყობებისაკენ** – სოფლის კალო იყო (ს. დოესი)
ნაკალოვარ – სახნავი (ს. დოესი)
ნაკალოვარისმიწებ – საძოვარი, სახნავი (ს. ხოვლე)
ნაკალოვარისტყე – ტყე (ს. ხოვლე)
ნაკაფეველებ – სახნავი (ს. წიფორი)
ნაკომქარ – წყარო (ს. გრაკალი)
ნაკომქარიანთუბან – უბანი (ს. გრაკალი)
ნაკომქარიანთუბნისგზა – გზა (ს. გრაკალი)
ნალბანდიანთუკანაკვეთებ – სახნავი (ს. კოდისწყარო)
ნალოზაანთქედებ – ქედები (ს. ოკამი)
ნამგალასმიწებ – 1. სახნავი; 2. ნამგალა ხევთან მეორეცაა (ს. ნიგოზა)
ნამგალახევი – ხევი (ს. ნიგოზა)
ნამგალელებ – სახნავი (ს. ნიგოზა)
ნამგალელებ – სახნავი 1. (ს. გომი); 2. (ს. თელადგორი)
ნამუხლარისმიწებ – სახნავი (ს. ჭყოპიანი)

ნამცვერევი // **ნამცხვრეულ** – სახნავი (ს. ახალციხე)
ნამცხვრევი – სახნავი (ს. ახალციხე)
ნამცხვრეულ – // **ნამცვერევი** – სახნავი (ს. ახალციხე)
ნანაანთსაყდარი – // **ხვთიშობელი** – საყდარი (ს. ახალშენა)
ნანესტარი – ნესტიანი ნაკვეთები (ს. გომი)
ნანიანთნატეხ – // **ნანიანთეულ** – // **ნანიანთნატეხ** – სახნავი (ს. ლამისყანა)
ნანიანთტყე – ტყე (ს. ლამისყანა)
ნანიანთეულ – // **ნანიანთნატეხ** – სახნავი (ს. ლამისყანა)
ნანიანთნატეხ – // **ნანიანთეულ** – სახნავი (ს. ლამისყანა)
ნანიადვრელებ – სახნავი (ს. ახალშენა)
ნარიყალ – ბილიკი (ს. ახალშენა)
ნასელისგზა – გზა (ს. ოკამი)
ნასელისგზისპირები – ვენახები (ს. ოკამი)
ნასერლებ – სახნავი (ს. გომი)
ნასოფლარები – სახნავი, სოფელი ყოფილა ადრე (ს. ყარაფილა)
ნასოფლარისველებ – მინდორი (კავთისხევის სატყეო)
ნასყიდასსაყარი – (ს. ლამისყანა)
ნატბურა – 1. ტბა (ახალქალაქის სატყეო); 2. ბაღი (ქ. კასპი); 3. მინდორი (ს. გომი); 4. საძოვარი (ს. გორაკა); 5. საძოვარი (ს. წინარეხი)
ნატრაულა // **ნატრეულა** – ხევი (ს. ლამისყანა)
ნატრეულა // **ნატრაულა** – ხევი (ს. ლამისყანა)

ნატყევარ-ი – სახნავი (ს.ჰანტიანი)
ნატყევებ-ი – ბალი (ს. ქვემოჭალა)
ნაფარებლებ-ი // **ნიკუანთნაფარებლებ-ი** – სახნავი (ს. გუდალეთი)
ნაფუზვარ-ი // **ნაფუძვარ-ი** – ვენახები (ს. ხოვლე)
ნაფუძვარ-ი // **ნაფუზვარ-ი** – ვენახები (ს. ხოვლე)
ნაფუძვრებ-ი – 1. სახნავი (ს. ერთაწმინდა); 2. ყანები (ს. კაპრიშიანი)
ნაქალაქარისხევი-ი – ხევი (ს. იგოეთი)
ნაქალაქებ-ი – სახნავი (ს.ახალშენა)
ნაქალაქიანთხევი-ი – ხევი (ს. სამთავისი)
ნაქერლებ-ი – მინდორი (ს.აღიანი)
ნალუდღუშაურებ-ი – საყანე (ს. ლამისყანა)
ნაცვალაან-ი // **ნაცვალაანთუბან-ი** – უბანი ნაცვლიშვილებისა (ს. მეტეხი)
ნაცვალაანთ-გეჯაანთწყარო // **ნაცვალაანთწყარო** – წყარო (ს. მეტეხი)
ნაცვალაანთუბან-ი // **ნაცვალაან-ი** – უბანი ნაცვლიშვილებისა (ს. მეტეხი)
ნაცვალაანთწყარო // **ნაცვალაანთ-გეჯაანთწყარო** – წყარო (ს. მეტეხი)
ნაცვლიშვილების უბან-ი // **ხევი-დურელიანთუბან-ი** – უბანი (ს. თვალადი)
ნაცრიგორა – სწორი ადგილი (ქ. კასპი)

ნაცხვარალა – სამოვარი (ს. წინარეხი)
ნამალადევი-ი – უბანი 1. (ს. გომი); 2. (ს. იგოეთი)
ნამალადევი-ი // **ქუჯიანთნაკვეთი-ი** – ნაკვეთი (ს. თოგოიანთკარი)
ნამვიან-ი – სახნავი ველები (ს. ერთაწმინდა)
ნამვიანისთავებ-ი – სამოვარი (ს. ცხავერი)
ნამენარ-ი – ნამვიანი ფერდობი (ს. ქვემოჭალა)
ნაწისქვილარ-ი – 1. მიდამო (ახალქალაქის სატყეო); 2. საკარმიდამო ნაკვეთი (ს. თეზი)
ნახალოვკა // **რუსეთისუბან-ი** – უბანი (ს. გომი)
ნახაფანგარა – სახნავი (ს. ზემოშუბათი)
ნახაფანგარისწყარო – წყარო (ს. ზემოშუბათი)
ნახახვარ-ი – სათესი (ს. ფაშიანი)
ნახნავებ-ი – 1. ტყე (ს. წინარეხი); 2. მინდორი (ახალქალაქის სატყეო)
ნეკერჩხლისწყარო – (კავთისხევის სატყეო)
ნერგებისმიწა – სანერგე მეურნეობა (ს. ფაშიანი)
ნერგებისტყე // **რუსისტყე** (ახალქალაქის სატყეო)
ნერგიწყარო – წყარო (ს. ბარნაბიანთკარი)
ნესტორასკა – კა (ს. ქვემოჭალა)
ნიაბ-ი – სოფელი (გომის სოფ. ლსაბჭო)
ნიაბისგზა – გზა ნიაბისაკენ (ს. გომი, ზემოჩოჩეთი)

ნიაზისრუ – რუ (ს. ნიაზი)
ნიაზისწყალ-ი – წყარო (ს. ზემოჩოჩეთი)
ნიაზურუ // **ნიაზურუსწყალ**-ი – ნაკადული (ს. ახალქალაქი)
ნიადაქიწყალ-ი – წყარო (ს. ერთაწმინდა)
ნიგვზებიხევ-ი – ხევი (ს. ხოვლე)
ნიგვზებიხევისწყალ-ი – ნაკადული (ს. ხოვლე)
ნიგოზა – სოფელი (კოდისწყაროს მუნიციპალიტეტი)
ნიგოზასგზა // **ყარაფილასგზა** – გზა (ს. ყარაფილა)
ნიგოზასხევ-ი – ხევი (ს. ჩობალაური)
ნიკაანთეულ-ი // **ტახიანთეული ვენახ**-ი – ვენახი (ს. ზემოჩოჩეთი)
ნიკალაანთეული მიწებ-ი – სახნავი (ს. ბარნაზიანთკარი)
ნიკასენახ-ი // **ტახისმიწა** – ბაღი (ს. ზემოჩოჩეთი)
ნიკალასმორევი-ი – მორევი (ს. მირიანი)
ნიკოლოზისეკლესია – ეკლესია (ს. თვალადი)
ნიკოლოზისხევ-ი – ხევი (ს. ხოვლე)
ნიკოლოზისხევისწყალ-ი – ნაკადული (ს. ხოვლე)
ნიკოდლიანთი მიწებ-ი – კერძო მიწები (ს. ზემოჩოჩეთი)
ნიკუაანთნაფარებლებ-ი // **ნაფარებლებ**-ი – სახნავი (ს. გუდალეთი)
ნინესასმიწა – წყარო ნინესას მიწის ბოლოში (ს. ახალციხე)

ნინიკაანთსასაფლაო – სასაფლაო ნინიკაშილეებისა (ს. დოესი)
ნინოობა – დღეობა (ს. ალაიანი)
ნინოწმინდა – სალოცავი, ნიში (ს. ალაიანი)
ნინოწმინდის ნიშ-ი // **დიდმუხა-ნიშ**-ი – სალოცავი (ს. ალაიანი)
ნინოწმინდისფერდობებ-ი – ფერდობები (ს. მირიანი)
ნიორაკე – სათიბი (ს. ზემორენე)
ნიშიზოგირ-ი – ვენახები, ნიში მდგარა ადრე (ს. ლამისყანა)
ნიშივენახებ-ი – ბოსტანში ნიშია (ს. ზემო ხანდაკი)
ნიშისამთავისისა – (ს. სამთავისი)
ნიშისგზა – გზა ნიშისაკენ (ს. დოესი)
ნიშისმიწებ-ი – სახნავი (ს. ნოსტე)
ნიშისხევ-ი // **აგარისხევ**-ი (ს. დოესი) ნიზბურა – მდინარე (ს. გომისჯვარი)
ნიზბურასხეობა – ხეობა (ს. გომისჯვარი)
ნონიანთეულ-ი – ვენახები (ს. ზემოხანდაკი)
ნონიანთუბან-ი – უბანი (ზემოხანდაკი)
ნონიკაანთსაყდარ-ი – ნანგრევი (ს. ქვემოჩოჩეთი)
ნონიკაანთუბან-ი – უბანი (ს. ქვემოხანდაკი)
ნოსტე – სოფელი (ახალციხის მუნიციპალიტეტი)
ნოსტე-ახალქალაქისგზა // **ცენტრალური გზა** – გზა ((ს. ახალციხე)
ნოსტე-ახალქალაქისგზა – გზა (ს. ნოსტე)

ნოსტისგზა – გზა ნოსტესაკენ (ს. ახალქალაქი)
ნოსტისვაკეებ-ი // **ვაკეებ-ი** – სახნავი (ს. ნოსტე)
ნოსტისთავებ-ი – ამალღებულადილი (ს. გუდალეთი)
ნოსტისწისქვილ-ი – (ს. ნოსტე)
ნოსტურა – ლელე (ს. ნოსტე)
ნუსხულაანთუბან-ი // **ლავრისხეგ-ი** – სოფელი (წინარების მუნიციპალიტეტი)
ნუშთან-ი–სახნავი (ს.ახალქალაქი)

ო

ობლისნაკვეთ-ი – სახნავი (ს. ხოვლე)
ობოლკლდე – კლდე (ს. ვარჯაანი, კავთისხევის სატყეო)
ობოლფურცელა – ახო, სახნავი (ს. ლამისყანა)
ობოლანთ-გუგულაანთსასაფლაო –სასაფლაო (ს. მეტეხი)
ოდიშანთუბან-ი // **კომბინატისდასახლება** – უბანი (ს.მეტეხი)
ოვანანთგზა // **ლაჭიანთგზა** – გზა (ს. ახალქალაქი)
ოვანანთუბან-ი // **ლაჭიანთგზა** – გზა (ს. ახალქალაქი)
ოთარანთვენახებ-ი – (ს. ქვემოჭალა)
ოთარანთუბან-ი // **ქედისუბან-ი** – უბანი (ს. ქვემოჭალა)ოთარანთშენობა//აფთიაქ-ი //სასამართლოსშენობა – შენობა და მიმდებარე ტერიტორია (ს. ახალქალაქი)

ოთარასმიწებ-ი // **მაშლიანისმიწებ-ი** – სახნავი (ს. ცხავერი)
ოთაიან-ი – უბან-ი (ს. ეზატი)
ოთაიანთწყარო– წყარო (ს.მეტეხი)
ოთხთვლიანიწისქვილ-ი – გრუხინსკებისწისქვილ-ი (ს. თემისხევი)
ოკაანთწყარო – წყარო (ს. ქვემოჭალა)
ოკამ-ი – სოფელი (მუნიციპალიტეტის ცენტრი)
ოკამისგზა – გზა (ს. ჩანგილარი)ოკამისგორა – გორაკი (ს.ოკამი)
ოკრიანთვენახებ-ი – ვენახები (ს. ლამისყანა)
ოკრიანთუბან-ი – უბან-ი (ს. ლამისყანა)
ოლინკასწყარო – წყარო, სახნავი (ს. თვალადი)
ომანოსახო – სამოვარი, ფერდობი (ს. ხვითი)
ონოფრიან-ი – უბან-ი (ს. კავთისხევი)
ონოფრიანთუბან-ი – უბან-ი (ს. თვალადი)
ორბეთისწმინდაგიორგის ნი შ-ი – (ს. ცხავერი)
ორბელიანების სასახლე – 1. სასახლე, 2. სასახლის ეზო (ს. ლამისყანა)
ორგორა – გორაკი (ს.ახალქალაქი)
ორმოთხეგ-ი – ხევი (ს. ოკამი)
ორმოხეთქია – სახნავი (ს. კავთისხევი)
ორსაქცევა // **ორსაქცევებ-ი** – ბაღი (ს. კავთისხევი)
ორსაქცევებ-ი – სახნავი (ს. ეზატი)

ორსაქცევები // **ორსაქცევა** – ბაღი (ს. კავთისხევი)
ორლობები – ორლობე (ახალქალაქის სატყეო)
ორლობისწყალი – ნაკადული (ს. ალაიანი)
ორჭოშნულა – მდინარე (ს. ყარაფილა)
ორჭოსნულასწყალი – პატარა მდინარე (ს. ზადიანთკარი)
ორჭოსნულასხევი – ხევი (სს. ზადიანთკარი, ყარაფილა)
ოსებისველი – ტყიანი ფერდობი (ს. ახალციხე)
ოსებისვენახთან – მინდორი (ს. ლამისყანა)
ოსებისმხარე // **ოსებისუბანი** (ს. ოკამი)
ოსების სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ოკამი)
ოსებისუბანი – უბანი (ს. ფერმა)
ოსებისუბანი // **ოსებისმხარე** – უბანი (ს. ოკამი)
ოსებისუბნისსანახირო – სანახირო (ს. ოკამი)
ოსებისღელე – ტყე, მიწები, ხევი (ქ. კასპი)
ოსებისხევი // **ზეითუბნისგზა** – (ს. ზემოჩოჩეთი)
ოსეფანთუბანი – უბანი (ს. ზემოჩოჩეთი)
ოსეფანთკომუნი – კომუნი (ს. ზემოჩოჩეთი)
ოსეფანთმისასვლელი გზა – გზა (ს. ზემოჩოჩეთი)
ოსიაურები – სახნავი (ს. ყარაღაჯი)
ოქროპირადისეულიმიწები // **გმელამიწები** – სახნავი (ს. თეზი)

ოქროპირიძისწისქვილი – წისქვილი (ს. თეზი)
ოქრუანთგორა // **წოპწოპინა** – სამოვარი (ს. კაპრიშიანი)
ოქრუანთმიწები – ბაღები (ს. კაპრიშიანი)
ოქრუანთფერდობი – ფერდობი (ს. კაპრიშიანი)
ოქრუამიწა // **იოსებმიწა** – სახნავი (ს. ლამისყანა)
ომისები – ფერდობი, სახნავი (ს. ახალციხე)
ომისის საყდარი – საყდარი (ს. ახალციხე)
ომურა – ღელე (ს. ახალციხე)
ობერასხევი – ხევი (ს. თელადგორი)
ობერები – სახნავი (ს. თელადგორი)

კ

პააბი – სამოვარი, სახნავი (ს. ერთაწმინდა)
პაატანთწყარო – წყარო (ს. ერთაწმინდა)
პავლესძებვიანი – მინდორი (ს. ზუნადრისი)
პავლიანთბაგა – სახნავი (ს. ნიაბი)
პავლიანთმიწები – სახნავი (ს. ნიაბი)
პავლიანთტყეები – ტყე (ს. ქვემოჭალა)
პავლიანთუბანი – უბანი (ს. ქვემოჭალა)
პავლიანთფერდობები – ფერდობები (ს. ქვემოჭალა)

პაიჭაანთაღმართ-ი – აღმართი (ს. ლამისყანა)
პაიჭაანთვენახებისაკენ – გზა (ს. ლამისყანა)
პაიჭაანთტერიტორია – სახნავი (ს. გომი)
პაიჭახევისწყალ-ი – ნაკადული (ს. ხოვლე)
პალარებ-ი – სახნავი (ს. ზემოჩოჩეთი)
პალმეურ-ი – ბაღი (ს. ზემოხანდაკვი)
პანაბიურ-ი – მინდორი (ს. ახალქალაქი)
პანტიან-ი – 1. სოფელი (ქვემოჭალის მუნიციპალიტეტი); 2. ტყე (ს. ლავრისხევი)
პანტიანთმიწა–სახნავი(ს.ვაკე)
პანტიანისბაღებ-ი – ბაღი (ს. ქვემოჭალა)
პანტიანისგზა – გზა (სს. ვაკე, პანტიანი)
პანტიანისველებ-ი – სახნავი (ს. ცხავერი)
პანტიანის სასაფლაოებ-ი – სასაფლაო (ს. პანტიანი)
პანტიანისხევი-ი–ხევი (ს.პანტიანი)
პანტიმიწებ-ი – სათესი (ს. ჭყობიანი)
პანტისხევი-ი // **პანტიხევი-ი** – ხევი (ს. ახალციხე)
პანტიხევისწყალ-ი – წყარო (ს. ახალციხე)
პანტიხევი-ი // **პანტისხევი-ი** – ხევი (ს. ახალციხე)
პაპაჯანასწყარო – წყარო (ს. ახალციხე)

პაპიან-ი – უბანი პაპიაშვილებისა (ს. კავთისხევი)
პაპიძიანთხევი-ი – ხევი (ს. გომისჯვარი)
პაპიძიანთჭა – ჭა (ს. ზემო ჩოჩეთი)
პაპუანთუბან-ი–(ს.ქვემოჩოჩეთი)
პაპუანთწისქვილ-ი//**შაქარასწის-წიქვილ-ი** –წისქვილი (ს. ქვემოჭალა)
პარალებ-ი // **მლაშეებ-ი** – მინდორი (კასპის სატყეო)
პარალებისმიწებ-ი – სანერგე (ს. ქვემოხანდაკვი)
პარატის-ი – ნასოფლარი (კავთისხევის სატყეო)
პარატისსიველებ-ი – მინდორი (კავთისხევის სატყეო)
პარატისსითა – მთა (ს. წინარეხი)
პარატისსნიშ-ი – სალოცავი (კავთისხევის სატყეო)
პარკიძიანთორღობე – ორღობე (ს. ქვემოჭალა)
პარკიმიწებ-ი//**ამკიდესმიწებ-ი** – სახნავი (ს. გომი)
პასკასხევი-ი – ხევი (ს. ოკამი)
პატარაგუდალურა – მდინარე (ს. გუდალეთი)
პატარავარჯაან-ი – უბანი (ს. ვარჯაანი)
პატარავარჯაანისწყარო – წყარო (ს. ვარჯაანი)
პატარაკოლასწყარო – წყარო (ს. ყარაღაჯი)
პატარამთა – 1. მთა (ს. იგოეთი); 2. სათიბი, სწორი ადგილი, მთა საერთოდ არაა (ს. ქვემოორენე)
პატარარუ – რუ (ს. ყარაღაჯი)

პატარქლანთეულ-ი – სახნავი (ს. ბარნაზიანთკარი)
პატარქლანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
პატარძლისგორა–გორაკი (ს.გომი)
პატოსოლე – სამოვარი (ს. სამთავისი)
პირდაპირებ-ი – სახნავი (ქ. კასპი)
პირდაპირი ხევ-ი // **სოსუასხევ-ი** – (ს. ქვემოჭალა)
პირველარტელისეული მიწებ-ი – სახნავი (ს. ხოვლე)
პირველი აუზ-ი – საბანაო რუზე (ს. ახალქალაქი)
პირველი თარგ-ი – სახნავი (ს. ოკამი)
პირიქითმიწებ-ი–სახნავი (ს.გომი)
პირწითელეებ-ი // **პირწითელეებ-ი** – სახნავი (ს. გუდალეთი)
პირწითელეებ-ი // **პირწითელეებ-ი** – სახნავი (ს. გუდალეთი)
პიტნასმიწა – სახნავი, სამოვარი (ს. ხოვლე)
პაიჭაანთხევ-ი–ხევი (ს.ლამისყანა)
პლატონასეული მამულ-ი – სახნავი (ს. იგოეთი)
პლატონიანთვენახ-ი // **პლატონისეული ნაკვეთ-ი** – ვენახი (ს. ლამისყანა)
პლატონისეული ნაკვეთ-ი // **პლატონიანთვენახ-ი** – ვენახი (ს. ლამისყანა)
პოიანთწყარო–წყარო (ს.გომი)
პრისტავისმიწებ-ი – სამოვარი (ს. სალომე)
პრისტავისწყარო – წყარო (ს. სალომე)

პრიწია – ჭაობი (ს. ქვემოჭალა)პრიწიასწყალ-ი // პრიწიასწყარო – წყარო (ს. ქვემოჭალა)
პრიწიასწყარო//პრიწიასწყალ-ი – წყარო (ს. ქვემოჭალა)
პურისსაცხოზ-ი // **კავთისხევისფურნე** – ფურნე (ს.კავთისხევი)

ჟ

ჟამიანთელე – წყარო (ს. ხვითი)
ჟორასწყარო – წყარო (ს. ახალსოფელი)
ჟუჟუნას მლაზია – მლაზია (ს. ხოვლე)

რ

რამაზაანთეული მიწებ-ი – სახნავი (ს. ლამისყანა)
რამაზაანთწყარო // **გეჯაანთწყარო** – წყარო, ნაკადული (ს. მეტეხი)
რბილმინდლორ-ი–სახნავი, რბილი ნიადაგია (ს.ზადიანთკარი)
რგვალგორა – გორაკი (კასპის სატყეო)
რგვალი მიწებ-ი – სახნავი (ს. კავთისხევი)
რგვალი ჭალა – სოფელი (იგოეთის მუნიციპალიტეტი)
რგვალიჭალისწყალ-ი – სასმელი წყალი (ქ. კასპი)
რგვალმიწებ-ი // **თეთრმიწებ-ი** – ბაღი (ს. ახალშენა)
რევაზიანთუზან-ი – უზანი რევაზიშვილებისა (ს. ეზატი)
რენიკოდისწყარო – წყარო (ს. ნიგოზა)

რენიკოდიხევი – ხევი (ს. ზემო-რენე)
რენისბაღი – ბაღი (ს. კოდისწყარო)
რენისგზა – გზა (ს. ნოგოზა)
რესტორანთან – სოფლის ცენტრი (ს. იგოეთი)
რთველიანთმიწებ – სანერგე (ს. ქვემოხანდაკი)
რთველიანთმიწებ – სამოვარი (კასპის სატყეო)
რიჟასეული ნაკვეთი – ვენახი (ს. ლამისყანა)
რიყე – 1. თემის პირი (სს. ახალქალაქი, თემისხევი); 2. ლეხურის ნაპირები (ს. ქვემოჭალა)
რიყე // მტკვრისშუა // ჭოროხ – საქონლის დასარწყულბელი (ს. დოესი)
რიყეებ – სახნავი, რიყე (ს. გრაკალი)
რიყეზე – საქონლის გასარეკი ადგილი (ს. საკორინთლო)
რიყიანი – **ბაღებ** – ბაღი (ს. აღაიანი)
რიყიანი გზა // გუდალეთ-ვარჯაანისგზა – გზა (ს. ვარჯაანი)
რიყიანი მიწებ – სახნავი (ს. ქვემოჩოჩეთი)
რიყიანი ტყე – ტყე (ს. გუდალეთი)
რიყიანისფერდობ – ტყე (ს. ვარჯაანი)
რიყისპირ – წყლის პირი (ს. სამოჭალო)
რკინიგზისგადასასვლელი ხიდი – (ქ. კასპი)
რკინიგზისზეით – უბანი, სოფელს ლიანდაგები ჰყოფს (ს. მირიანი)

რკინიგზის სადგურ – სადგური (ქ. კასპი)
რკინიგზის სადგურ – **კასპისგზა** – სადგურიდან მიმავალი გზა (ს. კავთისხევი)
რკინიგზისქვეით – უბანი, სოფელს ლიანდაგები ჰყოფს (ს. მირიანი)
რკინიგზისქვემოდანბალარ – ბაღი (ქ. კასპი)
რკონი – ნასოფლარი
რკონისგამოქვაბულებ – გამოქვაბულები (ახალქალაქის სატყეო)
რკონისგზა – რკონისაკენ (ს. კაპრიშიანი)
რკონისკლდე – (ახალქალაქის სატყეო)
რკონისმთებ – მთები (სს. რკონი, სამოჭალო)
რკონისსალოცავი – სალოცავი (ს. რკონი)
რკონისტაძარ – ტაძარი (ს. რკონი)
რკონისტყე – ტყე (ს. რკონი)
რკონისდვთშობლისნაწილებ – (ს. სამოჭალო)
რკონისხეობა – ხეობა (ახალქალაქის სატყეო, ს. რკონი)
რომანოზაანთურწყავი – სახნავი (ს. თვალადი)
როსტომანთგორა // როსტომისგორა – მთა (ს. ბოჟამი)
როსტომისგორა // როსტომანთგორა – მთა (ს. ბოჟამი)
როსტომისხევი – ხევი (ს. ბოჟამი)
რუ // თემისწყალ – რუ გამოდის მდინარე თემმიდან (ს. ბარნაბიანთკარი)

რუსეთისუბან-ი // **ნახალოვკა** – უბანი (ს. გობი)
რუსთავზე – რუს თავი (ს. თემის-ხევი)
რუსიანთბაღებ-ი // **კავთურისბაღებ-ი** – ბაღები (ს. წინარეხი)
რუსისმიწებ-ი – სახნავი, ფერდობი (ს. ცხავერი)
რუსისტყე // **ნერგებისტყე** – (ახალქალაქის სატყეო)
რუსისწისქვილ-ი – (ს. საკორინთლო)
რუსისწყარო – წყარო, სახნავი (ს. თვალადი)
რუსსაბანაო–საბანაო (ს. დოესი)
რუსხმულ-ი – 1. სახნავი (ს. წინარეხი); 2. სერები, სახნავი (ს. გომისჯვარი)
რუჰანჭურაზე // **საყარი ჭალებ-ი** – ჭალები (ს. ოკამი)
რცხილიან-ი–ტყე (ს.თელადგორი)
რცხილიანისფერდა – ფერდობი (ს. ქვემოჩოჩეთი)
რცხილიანი ტყე – ტყე (კავთისხევის სატყეო)
რცხილიანი ხევ-ი – ხევი (ს.ოკამი)

ს

სამილახვრო – სახნავი (ს. გამდლისწყარო)
სამილახვროტყე – ტყე (ს. გამდლისწყარო)
საბადურებ-ი – ფერდობი (ს. გრაკალი)
საბავშვო ბაღ-ი // **თუხარლიანთეული ბაღ-ი** – საბავშვო ბავშვბაღი (ს. მეტეხი)

საბანაო – საბანაო მდინარე ლეხურაზე (ს. საკორინთლო)
საბანაოზე // **აგურხანებ-ი** – საბანაო (ს. თეზი)
საბანგოებ-ი – სახნავი (ს. ფაშიანი)
საბანგოებ-ი // **საბანკოებ-ი** – ბაღები (ს. ზემოხანდაკი)
საბანგოსხევი-ი – ხევი (ს.ჭყოპიანი)
საბერიოსმიწებ-ი // **საბერო** – ბაღი, ბერების საკუთრება იყო (ს. ახალციხე)
საბერო – ბაღები (ს. თვალადი)
საბერო // **საბერიოსმიწებ-ი** – ბაღი, ბერების საკუთრება იყო (ს. ახალციხე)
საბეროებ-ი – სახნავი (ს. ქვემოჩოჩეთი)
საბოლია – ნასოფლარი
საბოლიასმთა – მთა (ახალქალაქის სატყეო)
საბოლიასწყალ-ი – წყარო (ახალქალაქის სატყეო)
საბოლიასხევი-ი – ხევი (ახალქალაქის სატყეო)
საბოლიისგზა – გზა (ახალქალაქის სატყეო)
საბუზარო – სამოვარი (ს. სამთავისი)
საბუზაროსმთა – მთა (ს. სამთავისი)
საბუზაროს სასაფლაო – სასაფლაო (ს. სამთავისი)
საბურთალო – სამოვარი (ს. ერთაწმინდა)
საბჭოსთან // **ცენტრ-ი** – სოფლის ცენტრი (ს. კავთისხევი)
საბძელახევი-ი – სახნავები, გაჯსაც ჭრიან იმ ტერიტორიაზე 1. (ს.

ახალქალაქი); 2. (ს. ზემოჩოჩეთი)
საგაჯეებ-ი – სახნავი გაჯს ჭრიან
 1. (ს. ახალქალაქი); 2. (ს. ზემო-
 ჩოჩეთი)
საგომურო – სახნავი (ს. კავთისხე-
 ვი)
საგორავისგზა – ხეს აცურებდნენ
 (ს. წინარები)
საგუბარ-ი – წყალსაგუბარი (ს.
 ჭყოპიანი)
საგუბარისბალებ-ი // **საგუბრებ-ი** –
 ბალები (ს. ახალციხე)
საგუბარისწყარო – წყარო, სოფელ-
 ში რამდენიმე წყარო იყრის
 თავს აუზში და იქიდან
 გადმოდის (ს. ახალციხე)
საგუბრებ-ი // **საგუბარისმიწებ-ი** –
 სახნავი (ს. ახალციხე)
სადგურისგზა – გზა (ს. ქვემოჩო-
 ჩეთი)
საერთოებ-ი – სახნავი (ს. დოესი)
საველეკალო – სოფლის კალო (ს.
 ქვემოჭალა)
საზალიანო – სახნავი (ს. გა-
 მდლისწყარო)
საზალიანოტყე – ტყე (ს. გა-
 მდლისწყარო)
საზომებ-ი – ბალი (ს. მეტეხი)
სათბურ-ი – სათბური (ს. ქვემოჭა-
 ლა)
სათემოგზა – გზა (ს. ოკამი)
სათემოგზისველებ-ი – ველები (ს.
 ოკამი)
სათემოგზისპირებ-ი – სახნავი (ს.
 ოკამი)
სათვალაიანი ხევ-ი – ხევი (ს. გრა-
 კალი)

სათვლელა – ნახირს მირეკავდნენ
 და იქ ითვლიან დაყრილს (ს.
 ჩოჩეთი)
სათიბებ-ი – (ს. ახალქალაქი)
სათიხეებ-ი – სახნავი, თიხას იღე-
 ბენ (ს. ზემოჩოჩეთი)
სათუხალო – სამოვარი (ს. ახალქა-
 ლაქი)
სათუხარლო – ნასოფლარი
სათუხარლოსბილივ-ი – ბილივი
 (ს. თემისხევი)
სათუხარლოსმიწებ-ი – სახნავი 1.
 (ს. სათუხარლო); 2. (ს. თემის-
 ხევი)
სათუხარლოსმიწებ-ი // **სათუხარ-
 ლოსქედ-ი** – სახნავი (ს. ჭყოპი-
 ანი)
სათუხარლოსმოედან-ი – (ს. თემ-
 მისხევი)
სათუხარლოსტყე – ტყე (ს. თემ-
 მისხევი)
სათუხარლოსქედ-ი // **სათუხარ-
 ლოსმიწებ-ი** – სახნავი (ს. ჭყო-
 პიანი)
საკარტოფილე – ბოსტანი (ს. სა-
 მთავისი)
საკარტოფილეებ-ი – საბოსტნე (ს.
 წიფორი)
საკარტოფილეშიწებ-ი – სამოვ-
 რებ-ი (ს. სალომე)
საკირეებისმიწა – სამოვრები (ს.
 ნიაბი)
საკირეებისმიწებ-ი – სახნავი (ს.
 ნიაბი)
საკირეებისტყე – ტყე (ს. ხოვლე)
საკირისწყარო – წყარო (ს. გრაკა-
 ლი, დოესი)
საკმელა – წყარო (ს. ბორტა)

საკმელასწყალ-ი// **ბორტისწყალ-ი** – ნაკადული (ს. მეტეხი)
საკორინთლო – სოფელი (ქვემო-ჭალის მუნიციპალიტეტი)
საკორინთლოსგზა – გზა სოფელ საკორინთლოსაკენ (ს. ქვემო-ჭალა)
საკორინთლოსვენახ-ი – ვენახი (ს. ახალშენა)
საკორინთლოს სასაფლაო – სასაფლაო (ს. საკორინთლო)
საკოსწყარო – წყარო (ს. პანტიანი)
საკუთრის-ი – 1. ნასოფლარი, 2. მთა (ს. წინარეხი); 3. სახნავი, სამოვარი (ს. თელადგორი)
საკუპრე – სახნავი, ნავთობი ამოდის მინდორში (ს.კავთისხევი)
საკურთხის-ი – 1. ნასოფლარი, 2. ბილიკი (ს. კავთისხევის სატყეო)
საკურდღლაო– სახნავი (ს.მეტეხი)
საკურდღლია–მთა (ს.კაპრიშინი)
საკურდღლიასბილიკ-ი – ბილიკი (ს. კაპრიშინი)~საკურდღლიასმიწებ-ი – ბაღები (ს. კაპრიშინი)
საკურდღლიასფერდობ-ი – ფერდობი (ს. კაპრიშინი)
სალამანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. საკორინთლო)
სალამანთუბან-ი – უბანი (ს. საკორინთლო)
სალამანთნასახლარებ-ი – სამოვარი (ს. ახალშენა)
სალამანთწყარო – წყარო (ს. ახალშენა)
სალესავი კლდე – ტყე, კლდე (ს. წიფორი)

სალესავი კლდეებ-ი – კლდეები (კავთისხევის სატყეო)
სალომე – ნასოფლარი
სალომესბილიკ-ი – (ახალქალაქის სატყეო)
სალომეს ეკლესია // **წმინდაგიორგის ეკლესია** // **ღვთიშობლის ეკლესია** – ეკლესია (ს. ახალქალაქის ეკლესია)
სალომესმთა – მთა (ახალქალაქის სატყეო)
სალომესმთებ-ი – მთა (ს. სალომე)
სალომესმიწებ-ი – სამოვარი (ს. სალომე)
სალომესტყე – ტყე (ს. სალომე)
სალომესქედ-ი – ქედი (ს. სალომე)
სალომესწყარო– წყარო (ს.სალომე)
სალომეხევი – ხევი (ს. სალომე, ახალქალაქის სატყეო)
სალხინანათუბან-ი – უბანი სალხინაშვილებისა (ს. ზემოჩოჩეთი)
სამალავგორა – ძველი სასაფლაო (ს. ზემოჩოჩეთი)
სამანქანეგზა– გზა (ს.თემისხევი)
სამანქანოგზა – გზა (ს. თელადგორი)
სამგლეხევი-ი – ხევი (ს. ნიგოზა)
სამგლეხევი-ი – ხევი (სს. მირიანი, კოდისწყარო, ქვემოჭალა)
სამგლეხევებისმიწა // **სამგლეხევებისმიწებ-ი** – სახნავი (ს. მირიანი)
სამგორეებ-ი – სამი გორაა, სამოვრები, სახნავები (ს. გომი)
სამეზა – 1. ეკლესიის მიმდებარე არის სათიბები, სამოვარი (ს.

ერთაწმინდა); 2. სალოცავი (ს. ხვითი)
სამებისგორა – გორავი (ს. ხვითი)
სამების ეკლესია – ეკლესია (სს. 1. ახალციხე, 2. ქვემოოჩეთი)
სამების ნიშ-ი – სალოცავი (ს. ზემოხანდაკი)
სამების სასაფლაო – სასაფლაო 1. (სს.ახალციხე, 2. ზემოხანდაკი)
სამების საყდარ-ი – საყდარი (ს. ზემოოჩეთი)
სამელასეულ-ი – ვენახი (ს. ახალსოფელი)
სამთავის-ი – სოფელი (მუნიციპალიტეტის ცენტრი)
სამთავისისგზა-გზა (ს.სამთავისი)
სამთავისისმიჯნა // გრძელი მიწებ-ი // გრძელმიწებ-ი – სახნავი (ს. ლამისყანა)
სამთავისის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. სამთავისი)
სამთელა – ბაღი, თელები მდგარა (ს. ზემოოჩეთი)
სამთიულოგზა – გზა ს. მთიულეთისაკენ მიდის (ს. ხვითი)
სამთოგზა // მრავალწყაროსგზა – გზა (ს. ვარჯაანი)
სამნოანთწისქვილ-ი – წისქვილი (ს. კავთისხევი)
სამოლოზნო – სამოვარი (ს. ხოვლე)
სამოლოზნო // სამოლოზნოსტყე – ნასაყდრალი ტყე (ს. ხოვლე)
სამოლოზნოსტყე // სამოლოზნო – ნასაყდრალი ტყე (ს. ხოვლე)
სამოჭალო – ნასოფლარი
სამოჭალოსტყე – ტყე (ახალქალაქის სატყეო, ს. სამოჭალო)

სამოჭალოსქედ-ი – ქედი (ს. სამოჭალო)
სამოჭალოსწმინდაგიორგის საყდარ-ი – საყდარი (ახალქალაქის სატყეო)
სამოჭალოსწყალ-ი – წყარო (ახალქალაქის სატყეო)
სამოჭალოსხევი – ხევი (ს. სამოჭალო)
სამრელოსტყე – ტყე (ს.სამოჭალო)
სამტრედო – ნასოფლარი
სამტრედოებისგზა-გზა (ს.ხოვლე)
სამტრედოებისტყე-ტყე (ს.ხოვლე)
სამუხიანო – მინდორი (ს.აღაიანი)
სამუხნარო – ვენახები (ს.ფერმა)
სამძივე – მთა (კასპის სატყეო)
სამძივეებ-ი – სახნავი (ს. ქვემოოჩეთი)
სამძივემიწებ-ი – საწერგე (ქვემოხანდაკი)
სამძივისფერდა – ფერდობი (კასპის სატყეო)
სამხედრო – ვენახები (ს. აღაიანი)
სამხედროებ-ი – მთა, საბოსტნე, სამხედრო ნაწილი მდგარა მთაზე (ს. ქვემოჭალა)
სამხედროვენახებ-ი – ვენახები (კასპის სატყეო)
სამხედროხიდი-ი – ხიდი ს.აღაიანი)
სამხერხაოსწყალ-ი – წყარო (კავთისხევის სატყეო)
სანაანთუბან-ი – 1. უბანი (ს. ვარჯაანი); 2. ტყე (კავთისხევის სატყეო)
სანათაანთუბან-ი // სანათუბნებ-ი – სახნავი (ს. გუდალეთი)
სანათუბნებ-ი // სანათაანთუბან-ი – სახნავი (ს. გუდალეთი)

სანათაანთუბნებისტყე – ტყე (ს. გულდალეთი)
 სანალოებ-ი – ნიში, სახნავი (ს. ნიაბი)
 სანალოესგზა – გზა სანალოეს ტყისაკენ (ს. წინარეხი)
 სანალოესტყე – (ს. წინარეხი)
 სანალოეხევე-ი – ხევი (ს. თემძის-ხევი)
 სანალოსმიწებ-ი – სახნავი (ს. ჭყო-პიანი)
 სანაპირო // ლეხურისრიყე // სანა-პიროსქუჩა – ქუჩა (ქ. კასპი)
 სანაპიროსქუჩა // სანაპირო // ლე-ხურისრიყე – ქუჩა (ქ. კასპი)
 სანახირო – ნახირის შესაყრელი ადგილი 1. (კასპის სატყეო); 2. (ს. ალაინი); 3. (ს. ეზატი); 4. (ს. ერთაწმინდა); 5. (ს. ზემორენე); 6. (ს. თემძისხევი); 7. (ს. თვა-ლადი); 8. (ს. იგოეთი); 9. (ს. ლამისყანა); 10. (ს. ნიგოზა); 11. (ს. რგვალი ჭალა); 12. (ს. ქვე-მოჩოჩეთი); 13. (ს. წინარეხი)
 სანახირო //ზირჯა //ცენტრ-ი სოფ-ლის ცენტრ-ი (ს. ჩანგილარი)
 სანახირო // დიდმუხასთან – სა-ქონლის შესაკრები (ს. თეზი)
 სანახირო // საყარ-ი – საქონლის შესაკრები (ს. ახალქალაქი)
 სანახირო // ფარეხებ-ი – (ს. ნიაბი)
 სანაპიროჭალაზე – მდინარის სა-ნაპირო (ს. კავთისხევი)
 სანახშირესხევი-ი – ხევი (ს. ჭყოპია-ნი)
 სანახშიროებ-ი – ნახშირს წვავ-დნენ (ს. იგოეთი)

სანდონაგო – სვენახე ხევი (ოსუ-რად) (ს. ზენადრისი)
 სანერგე // გიგოსეული მიწა – სა-ნერგე მეურნეობა (ს. ქვემოხან-დაკი)
 სანერგემეურნეობა // კასპისსა-ტყეო – (კასპის სატყეო)
 სანიაგოებ-ი // სანიაო – სახნავი (ს. გომი)
 სანიორასქედ-ი // გაღმახოვლის-ქედ-ი // ხოვლოგორა – ქედი, გორა (ხოვლე)
 სანსალა // სანსალასწყარო – წყარო (ს. ახალციხე)
 სანსალასწყარო // სანსალა – წყარო (ს. ახალციხე)
 საოთარო – სათიბი (ს. ნიგოზა)
 საომისო – სახნავი (ს. ლამისყანა)
 საომისო // ქსანგამოდმავენახებ-ი – ვენახები (ს. თვაურები)
 საპანაურებ-ი // საპანურებ-ი – ბა-ლები (ს. ზემოხანადაკი)
 საპანურებ-ი // საპანაურებ-ი – ბა-ლები (ს. ზემოხანადაკი)
 სარდიონისეული მიწებ-ი – სახნა-ვი (ს. ახალსოფელი)
 სარიბარ-ი – სოფელი (კოდისწყა-როს მუნიციპალიტეტი)
 სარწყავი არხ-ი // ახმაჯისარხ-ი – არხი საქონლის სარწყულეზე-ლი (ს. ალაიანი)
 სარწყავი არხ-ი // საქონლისსარ-წყულ-ი // ახმაჯისარხ-ი – არ-ხი (ს. ალაიანი)
 სასამართლოსშენობა // ოთარაან-თშენობა // აფთიაქ-ი – შენობა (ს. ახალქალაქი)

სასამღვთოვექედ-ი – ქედი (ს. ზემოშუბათი)
სასაფლაო – სასაფლაო 1. (ს. ზენადრისი); 2. (ს. თვალადი); 3. (ს. ქვემოჩოჩეთი)
სასაფლაო // გალაგან-ი – საყდარი (ს. ალაიანი)
სასაფლაო // სასაფლაოებ-ი – სასაფლაო (ს. მირიანი)
სასაფლაოებისქედ-ი – სასაფლაო აშურიანის მთის ქედზე (ს. ჩობალაური)
სასაფლაოსგზა – გზა (ს.მეტეხი)
სასაფლაოსზემოდანმთა – მთა (ქ. კასპი)
სასაფლაოსმიწებ-ი – სახნავი (ს. ახალქალაქი)
სასაფლაოწითელსაყდართან – სასაფლაო (ს. იგოეთი)
სასვენი ველ-ი – სახნავი (ს. კავთისხევი)
სასირეთ-ი – სოფელი (ყარააჯის მუნიციპალიტეტი)
სასირეთისგზა – გზა სასირეთისაკენ (სს. გრაკალი, ზემოხანდაკვი, ყარაღაჯი)
სატივეებ-ი // სატივრებ-ი – ვენახი (ს. გრაკალი)
სატივო – საბანაო მტკვარზე (ს. ყარაღაჯი)
სატივრებ-ი // სატივეებ-ი – ვენახი (ს. გრა⁰ს კალი)
სატრაქტოროპარკ-ი//ნაიონჯარ-ი – სამანქანო პარკი (ს.მეტეხი)
სატყეოსშენობა – (ს. გარიყულა)
საურმეგზა // ხევ-ი – ხევი (ს. დევენამუხლი)

საფონდოვენახებ-ი – ვენახი (ს. ოკამი)
საფონიზოგირისვენახებ-ი – ვენახები ზოგირთან (ს. დოესი)
საფრინოსძირ-ი – არსენას გორის ფერდობი (ს. ბარნაზიანთკარი)
საფუზარა – სახნავი (ს. წინარე-ხი)
საფუზარისქედ-ი – ქედი (ს. წინარეხი)
საფუკავისტბა //საფუკავი ტბა-ე – სამოვარი, ადრე ტბა ყოფილა (ს. ახალციხე)
საქათმე – ადრე საქათმე მდგარა, ახლა სამოსახლოა (ს. ვაკე)
საქათმეებ-ი – სამოვარი, ადრე საქათმე იყო (ს. პანტიანი)
საქანაოხიდ-ი – ხიდი (ს. ახალქალაქი)
საქარის-ი – სალოცავი ნიში (ს. ერთაწმინდა)
საქარისის ეკლესია – ეკლესია (ს. კაპრიშვიანი)
საქარისის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. კაპრიშვიანი)
საქარისძირ-ი – სახნავი (ს. ნიგოზა)
საქარსიმო – სათიბი (ს. ნიგოზა)
საქაჩზე – წყალსაქაჩი (ს. საკორინთლო)
საქონლისსარწყულ-ი // სარწყავი არხ-ი // ახმაჯის არხ-ი – არხი (ს. ალაიანი)
საქუნქულო – გორა, ფერდობი (ს. ერთაწმინდა)
საქუნქულოსგზა – გზა (ს. ერთაწმინდა)
საღოლოვემთა – მთა (ს. ვარჯაანი)
საღორავისხევი-ი – ხევი (ს. ლამისყანა)

საღორეებ-ი – ფერმა (სს. 1. ბარნა-
ბიანთკარი, 2. გომი, 3. კაპრი-
შიანი, 4. ხვითი)

საღორეებ-ი // **შიმშილეებ-ი** – სა-
ხნავი (სს. 1. გრაკალი, 2. გომი)

საღორეებთან – სახნავი, საღორე
დგას იქვე (ს. ქვემოჭალა)

საყავრისგზა – გზა (ს. ხოვლე)

საყარ-ი – ნახირის შეაკრები (1.
კასპის სატყეო); სს. 2. ახალქა-
ლაქი, 3. გამდლისწყარო, 4. გა-
რიყულა, 5. გრაკალი, 6. ერთაწ-
მინდა)

საყარეებ-ი – ტყე (ს. რკონი)

საყარულოგორა – სახნავი (ს. ხოვ-
ლე)

საყარაულოსერ-ი – ქედი (ს. ქვე-
მოჩოჩეთი)

საყარაულოსწვერ-ი – მთა (ს. გომი)

საყარისმიწებ-ი // **საყარ-ი** – (კას-
პის სატყეო)

საყარიჭალებ-ი // **რუჭანჭურაზე** –
(ს. ოკამი)

საყადართან // **საჭიდაოზე** // **სკო-
ლასთან** – შესაკრები ადგილი,
ჭიდაობა იმართება (ს. ზემო-
ხანდაკი)

საყადრისწყარო – წყარო (ს. მეტეხი)

საყადრისხევ-ი – ხევი (ს. დოესი)

საყადრიძირ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)

საჩალე – მინდორი (ს. იგოეთი)

საცალფეხობილიკ-ი – ბილიკი (ს.
თემისხევი)

საცალფეხობიდი ლეხურაზე – ხი-
დი (ს. იგოეთი)

საცურავ-ი – სახნავი (ს. ერთაწმინ-
და)

საცურავისთავ-ი – სახნავი (ს. ერ-
თაწმინდა)

საცური გზა – ხეს აცურებდნენ (ს.
წინარეხი)

სამოვარი ტყეში – სამოვარი (ს. გა-
მდლისწყარო)

საწმინდეებ-ი – არხი (ს. ვერხოული)

საწყობებისაკენ // **ნაკალავარ-ი** –
სოფლის კალო იყო (ს. დოესი)

საჭიდაო – საჭიდაო მოედანი 1. (ს.
ახალქალაქი); 2. (ს. გომი); 3. (ს.
ოკამი)

საჭიდაოზე – ჭიდაობა იმართებო-
და (ს. ქვემოჭალა)

საჭიდაოზე // **სკოლასთან** – შესაკ-
რები ადგილი, ჭიდაობა იმარ-
თება (ს. ზემოხანდაკი)

საჭინჭრისწყარო // **საჭინჭრეწყა-
რო** – (ს. გომი)

სახანდაკოსქედ-ი – ქედი (ს. ახალ-
სოფელი)

სახეთქელა – სახნავი (ს. ახალქა-
ლაქი)

სახეთქელაებ-ი – სახნავი, სამოვა-
რი (ს. ზემოჩოჩეთი)

სახარჩობელებთან – ადგილი ფერ-
დობზე (ს. პანტიანი)

საჯილადოქვა – ძლევის ქედზე
ეჯობრებოდნენ ლოდის აწევ-
ში (ს. თვალადი)

სერებ-ი – 1. სახნავი (ს. კავთისხე-
ვი); 2. სამოვარი, სხვილოს ცი-
ხის ფერდობი (ს. პანტიანი)

სვანიაანთგზა – გზა (ს. ახალციხე)

სვანიაანთუბან-ი – უბანი სვანიშ-
ვილებისა (ს. ახალციხე)

სვენეთისგორა – გორაკი (ს. ახალ-
შენა)

სიდამონიძიანთუბან-ი – უბანი (ს. ნოსტე)
სიდასეული მიწებ-ი – სახნავი (ს. ახალსოფელი)
სიდასველ-ი – მინდორი (ს. თემ-მისხევი)
სიდასმიწებ-ი – სახნავი (ს. ახალ-სოფელი)
სიდასქედ-ი – ქედი (ს. თემმისხევი)
სიკოსეული მიწებ-ი – სახნავი (ს. ბარნაზიანთკარი)
სიმონასწილ-ი – ბაღი (ს. მეტეხი)
სინკასმიწებ-ი – სახნავი (ს. ლამის-ყანა)
სინოსწყალ-ი – რუ (ს. სხვითი)
სიმაანთნაკვეთ-ი – კერძო საკუთ-რება (ს. ვაკე)
სინოსმიწა – სახნავი (ს. ხვითი)
სიონ-ი – მდინარე (ს. ფაშიანი)
სიონებ-ი – ვენახები (ს. ხოვლე)
სიონებისარბ-ი – არხი (ს. ხოვლე)
სიონირუ – რუ (ს. ყარადაჯი)
სიონისარბ-ი – არხი (ს. ზემოხან-დაკი)
სიონისრუ – რუ (ს. ახალსოფელი)
სირხუმუარ-ი – წითელას სალო-ცავი (ს. ნიგოზა)
სისხლისგორა–1. სოფლის მიჯ-ნა (ს. გომი); 2. სახნავი გორაზე (ს. კავთისხევი)
სისხლისგორა // წითელი გორა – (ს. ნიაბი)
სიხაანთეული სააგურე – სააგურე მიწებ-ი – სააგურე მიწას იღებ-დნენ (ს. თვაურები)
სკოლასთან/საჭიდაოზე – სკო-ლის მიმდებარე ტერიტორია,

ჭიდაობა იმართება (ს. კავთის-ხევი)
სკოლასთან // საჭიდაოზე // საყ-დართან – შესაკრები ადგილი, ჭიდაობა იმართება (ს. ზემო-ხანდაკი)
სკოლასთან // ცენტრ-ი – სკოლის მიმდებარე ტერიტორია (ს. გუ-დალეთი)
სკოლისგზა // ზერისგზა – გზა (ს. ნიაბი)
სკოლისზვარ-ი – ვენახი (ს. ნიაბი)
სკოლისუბან-ი // **შკოლისუბან**-ი – სკოლას ეკვრის დასახლება (ს. ლამისყანა)
სოკოიანი მიწებ-ი – სახნავი (ს. გო-მი)
სოკოთხევი – სახნავი (ს. ახალქა-ლაქები)
სოლაღაურებ-ი – ბაღი (ს. კავთის-ხევი)
სოლომანთწისქვილ-ი – წისქვი-ლი (ს. გომი)
სოლომნისეული ნაკვეთ-ი – სა-ხნავი (ს. ლამისყანა)
სოლომნისეული ნატებ-ი // **სო-ლომონისნატებ**-ი – (ს. ლამის-ყანა)
სოლომონისნატებ-ი // **სოლომნი-სეული ნატებ**-ი – (ს. ლამისყანა)
სომხების ეკლესია // ღვთიშვილე-ბის ეკლესია – (ს. ახალქალაქი)
სომხების სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ყარადაჯი)
სოსანანთუბან-ი – უბანი (ს. ახალქალაქი)
სოსიასვაკე – ვაკე (ს. წინარეხი)
სოსიასტყე – ტყე (ს. წინარეხი)

სოსოსჭა – ჭა (ს. ქვემოჭალა)
სოსუასხევი // **პირდაპირხევი** –
 ხევი (ს. ქვემოჭალა)
სოფლიბოლო – ვენახი (ს. ჩობალა-
 ური)
სოფლიბოლო // **სოფლიბოლოს ბა-
 დები** // **სოფლისბოლოები** –
 (ს. ახალციხე)
სოფლიბოლოსბადები // **სოფლის-
 ბოლოები** // **სოფლიბოლო** –
 (ს. ახალციხე)
სოფლის აბანო // **მედოლიანთაბა-
 ნო** – (ს. ქვემოჭალა)
სოფლისბოლო // **ახალი უბანი** //
 სოფლისბოლოები – ბადები
 (ს. ახალციხე)
სოფლისბოლოები // **სოფლიბო-
 ლოები** // **სოფლისბოლოსბა-
 დები** – ბადები (ს. ახალციხე)
სოფლისგანაპირი // **ბირჯა** – სოფ-
 ლელთა შესაკრები ადგილი (ს.
 პანტიანი)
სოფლისგზა – გზა (სს. ერთაწმინ-
 და, დოესი)
სოფლისგზა // **ქვემოჭალისგზა** –
 გზა (ს. ქვემოჭალა)
სოფლისგზა // **შუაგზა** – გზა (ს.
 პანტიანი)
სოფლისუკანაკვეთები – ბოსტა-
 ნი (ს. ყარაფილა)
სოფლისწინმიწები – სახნავი (ს.
 ყარაფილა)
სოფლისწყარო – წყარო (ს. გომი)
სოფლისწყარო // **მუხა** – წყარო
 (კასპის სატყეო)
სტადიონისუბანი // **წერტი** –
 უბანი (ქ. კასპი)

სტადიონზე – სტადიონის მიმდებ-
 არე ტერიტორია (ს. გომი)
სტენდი // **ცენტრი** – (ს. ქვემო-
 ხანდაკვი)
სტეფანწყარო – წყარო (ს. სალომე)
სულიკოსმიწები – სახნავი (ს. ნი-
 აბი)
სულაანთგზა – გზა სულაშივი-
 ლების უბანი (ს. გარიყულა)
სულაანთუბანი – უბანი სულა-
 შვილებისა (ს. გარიყულა)
სუსნაშივილებისუბანი – უბანი
 (ს. ნიაბი)
სწორეყელე – ხევი, ტყე (ქ. კასპი)
სწორიალიზისმიწა – ალიზს, თი-
 ხას იღებდნენ (ს. ყარაფილა)
სხერტებისჭალა – ჭალა (ს. მეტეხი)
სხდონხმთა – სათიბი (ოსურად)
 (ს. ვაკე)
სხვილოსუკან – სათიბები (ს. პან-
 ტიანი)
სხვილოსციხე – ციხე, მთა (ს. პან-
 ტიანი)
სხვილოსციხისწყარო – წყარო (ს.
 პანტიანი)

ტ

ტარამანასმიწები – სახნავი (ს.
 ხოვლე)
ტატასნაკვეთი – სამოვარი (ს. ქვე-
 მოჩოჩეთი)
ტატასწყარო – წყარო (ს. ქვემოჩო-
 ჩეთი)
ტატელაანთორღობე – ორღობე (ს.
 ალაიანი)
ტატესგორა – გორაკი (ს. ახალსო-
 ფელი)

ტატესეული მიწები-ი // ალიმბარა-სეული მიწები - მიწები (ს. ახალსოფელი)

ტატუსსაგუზარი-ი - წყლის საგუზარი (ს. ახალციხე)

ტაფობისფერდობი - სათიბი (ს. ცხავერი)

ტაძრისწყარო - წყარო (ს. ზენადრისი)

ტახისმიწა // **ნიკასვენახი** - ბაღი (ს. ზემოჩოჩეთი)

ტახიანთეული ვენახი // **ნიკაანთეული ვენახი** - ვენახი (ს. ზემოჩოჩეთი)

ტახტები-ი - 1. ბაღები, ტერასებივით მიწებია (ს. ზემოხანდაკი); 2. ტყე (ს.ახალქალაქის სატყეო)

ტახტისქედი-ი - ქედი (ს. ხოვლე)

ტბა - ტბა (სს. ალაიანი, ერთაწმინდა)

ტერტერაანთუბანი-ი - უბანი (ს. ქვემოჭალა)

ტეტიასსერ-ი - სახნავი ქედზე (ს. ქვემოჩოჩეთი)

ტეტიახევი-ი - ხევი (ს. დოესი)

ტეპკანთბოგირი-ი - ბოგირი (ს. დოესი)

ტერტერაანთწყარო - წყარო (ს. ახალქალაქი)

ტერტერას საყდარი-ი - საყდარი (ს. იდლეთი)

ტექნიკუმი-ი - ტექნიკუმის მიდამოსაც ასე ეძახიან (ს. კოდისწყარო)

ტირიფონა // **ტირიფონასველი**-ი - ველი (ს. კოდისწყარო)

ტირიფონასველი-ი // **ტირიფონა** - ველი (ს. კოდისწყარო)

ტიტილაანთადმართი - გზა (ს. ლამისყანა)

ტიტილასეული ჭალები-ი - ქსნის პირი (ს. ლამისყანა)

ტიტოსტყე - ტყე (ს. ცხავერი)

ტოლისმიწა - სახნავი (ს. გომი)

ტონიები-ი - სახნავი (სს. 1. ქვემოჩოჩეთი, 2. იდლეთი)

ტონიებისწყარო - წყარო (ს. იდლეთი)

ტონიის საყდარი-ი // **ხუციაანთსაყდარი**-ი -საყდარი (ს. ქვემოჩოჩეთი)

ტონიისწყარო - წყარო (ს. ქვემოჩოჩეთი)

ტორიკაანთგზა - გზა (ს. ზემოჩოჩეთი)

ტორიკაანთეული წისქვილი-ი - წისქვილი (ს. ზემოჩოჩეთი)

ტორიკაანთსასაფლაო - სასაფლაო (ს. ზემოჩოჩეთი)

ტორიკაანთუბანი-ი - უბანი (ს. ზემოჩოჩეთი)

ტორიკაანთჭა-ჭა (ს. ზემოჩოჩეთი)

ტორტლა - მდინარე (სს. ახალშენა, გამდლისწყარო, იგოეთი, კოდისწყარო)

ტორტლისგამოღმა - სახნავი, ბაღები (ს. ქვემოჭალა)

ტორტლისგაღმა - სახნავი, ბაღები (ს. ქვემოჭალა)

ტორტლისგაღმა ნაკვეთი - სამოვრები (ს. კოდისწყარო)

ტორტლისმიწა - ბაღი (ს. ყარაფილა)

ტორტლისმიწები-ი - სახნავი (ს. გამდლისწყარო)

ტორტლისპირი-ი – სამოვარი (ს. სა-
რიბარი)
ტორტლისპირას – სამოვრები (ს.
კოდისწყარო)
ტორტლისპირებ-ი – სახნავი (ს.
ყარაფილა)
ტორტლისპირზე – საბალახო (ს.
ყარაფილა)
ტოტისხევი-ი – ხევი (ს. მირიანი)
ტოლიანთწყარო – წყარო (ს. დოე-
სი)
ტრაბიკიანისტყე – ტყე (ს. დოესი)
ტრაბიკიანისწყარო – წყარო (ს.
დოესი)
ტრასისგასწვრივბალებ-ი – ბალები
(ს. კოდისწყარო)
ტროფინიანთეული ახო – ახო (ს.
ლამისყანა)
ტუიანხევი-ი ხევი (ს. დოესი)
ტურანთუბან-ი – უბანი (ს. დოესი)
ტურანთხევი-ი – ხევი (ს. დოესი)
ტურიასწყლებისმიწა – სახნავი (ს.
წინარები)
ტუტისტყე – ტყე (ს. ხვითი)
ტურისწვერი-ი – მთა (ს. თვალადი)
ტუტისწყალ-ი – წყარო, ტუტე წყა-
ლი (ს. ხვითი)
ტურკეიჩიანთუბან-ი – უბანი (ს.
ზემოჩოჩეთი)
ტუფი-ი – ტუფს ჭრიდნენ (ს. კაპრი-
შიანი)
ტყემლიან-ი // **ტყემლოვან**-ი – ნა-
სოფლარი
ტყემლისმიწებ-ი – ბოსლები,
კვალსათბურები (ს. თვალადი)
ტყემლოვან-ი // **ტყემლიან**-ი – ნა-
სოფლარი

უ

უბნისგზა – გზა (ს. ყარაფილა)
უზნაქედი-ი – ქედი აშურიალის
მთაზე, უზნაგირივითაა (ს. ქვე-
მოჭალა)
უზნაძიანთუბან-ი – (ს. სამთავისი)
უზნაძიანთუბნისგზა – გზა (ს. სა-
მთავისი)
უკანჭალა – ბალები (ს. ზემოჩოჩე-
თი)
უკანჭალებ-ი – სახნავი (ს. მეტეხი)
უკანჭალებ-ი – ბალები (ს. ახალ-
ქალაქი)
უნაგირა – ქედი (ს. ხოვლე)
ურბეხან-ი – 1. სახნავი, წყარო (ს.
ერთაწმინდა); 2. წყარო (ს.
ახალქალაქი)
ურბეხან-ი // **მაღალაშვილისეული**
მიწებ-ი – სახნავი, სამოვარი (ს.
ცხავერი)
ურბეხანისწყარო – წყარო (ს. ცხა-
ვერი)
ურთხლიანისხევი-ი – ხევი (ს. ლავ-
რისხევი)
ურწყავი-ი – სახნავი (სს. 1. ახალცი-
ხე, 2. ზემოხანდაკი, 3. ქვემო-
ჩოჩეთი)
ურწყავი არხ-ი – არხი (ს. გომი)
ურწყავი მიწა – სახნავი ((ს. ზემო-
ხანდაკი)
ურწყავი მიწებ-ი – სახნავი (ს. გომი)
უსანეთაანთუბან-ი – უბანი უსა-
ნეთაშვილებისა (ს. ქვემოხან-
დაკი)
უსანეთაანთუბნისგზა – გზა უსა-
ნეთაშვილების უბნისაკენ (ს.
ქვემოხანდაკი)

უსტარაულ-ი – წყარო 1. (ს. ახალქალაქი); 2. (ს. ერთაწმინდა); 3. სახნავი (ს. ერთაწმინდა)

უსტარაულისწყარო – წყარო (ს. კაპრიშაინი)

ულელტეხილ-ი – თელადგორის გადასასვლელი (სს. აღიანი, მირიანი)

ფ

ფაგენის-ი – ეკლესია, ნიში, სასაფლაო (ს. გარიყულა)

ფაგენის-ი // ფაგენისის ეკლესია – ეკლესია (ს. კაპრიშაინი)

ფაგენისის ეკლესია – ეკლესია (ს. ერთაწმინდა)

ფაგენისის ეკლესია // ფაგენისისასაფლაო – სასაფლაო (ს. გარიყულა)

ფაგენისის სასაფლაო // ფაგენისის ეკლესია – სასაფლაო (ს. გარიყულა)

ფანტიანთეულ-ი – ბოსტანი (ს. ყარაღაჯი)

ფარდულებ-ი – საწყობი (ს. ქვემოჩოჩეთი)

ფარეხებ-ი – სამოვარი (ს. გომი)

ფარეხებ-ი // სანახირო – სახნავი (ს. ნიაბი)

ფარეხიმიწებ-ი – სახნავი (ს. ნიაბი)

ფარეხისმიწებ-ი – 1. სახნავი (ს. გომი); 2. სამოვარი, ფარეხი (ს. ყარაღაჯი)

ფარსაღანთუბან-ი – უბანი ფარსაღიშვილებისა (ს. ქვემოხანდაკი)

ფარსაღანთუბნისგზა – გზა ფარსაღიშვილების უბნისაკენ (ს. ქვემოხანდაკი)

ფასტა – სახნავი (სს. 1. ვაკე, 2. ქვემოერენე)

ფაფიებ-ი – სახნავი (ს. ერთაწმინდა)

ფაშაანთკაკალ-ი – მინდორი (ს. ბარნაბიანთვარი)

ფაშასმორევი – მორევი (ს. ნიაბი)

ფაშაანთეული მიწებ-ი – სახნავი (ს. ბარნაბიანთვარი)

ფაშაანისგზა – გზა სოფელ ფაშაანისაკენ (სს. ახალქალაქი, ზემოხანდაკი)

ფაშაანის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ფაშაანი)

ფაცხაჭალაში – (ს. აღიანი)

ფეიქრიანთუბან-ი // ფეიქრიშვილებისუბან-ი – უბანი ფეიქრიშვილებისა (ს. ზემოხანდაკი) **ფეიქრისხევ-ი** – ხევი (ს. ნიაბი)

ფეიქრიშვილებისუბან-ი // ფეიქრიანთუბან-ი – უბანი ფეიქრიშვილებისა (ს. ზემოხანდაკი) **ფერდა** – სამოვარი (ს. გამდლისწყარო)

ფერდატყე – ტყე (ს. ხვითი)

ფერდისთავ-ი – ფერდობი (ს. სამთავისი)

ფერდისმიწა – სათიბები (ს. ხვითი)

ფერდისტყე – ტყე (ს. სამთავისი)

ფერდისწყარო // ფერდიწყარო – ბაღი (ს. ეზატა)

ფერდიწყარო // ფერდისწყარო – ბაღი (ს. ეზატა)

ფერდობებ-ი – სათიბები (ს. ლავ-რისხევი)
ფერისაანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. წინარები)
ფერმა – სოფელი (ოკამის მუნიცი-პალიტეტი)
ფერმა // ჩანგილარისგზა – გზა (ს. ჩანგილარი)
ფერმებისგზა – გზა (ს. ნოსტე)
ფერმისგზა – გზა (ს. ფერმა)
ფერმიგზა // ფერმისგზა – გზა (ს. თეზი)
ფერმისგზა // ფერმიგზა – გზა (ს. თეზი)
ფერმის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ფერმა)
ფერსოსწყარო – წყარო (ს.წინარები)
ფეტვიანთწისქვილ-ი – წისქვილი (ს. გომი)
ფეხბურთის მოედან-ი – საფეხ-ბურთო მოედანი (სს. 1. თემ-მისხევი, 2. სასირეთი)
ფიდოსკაკალებ-ი – კაკალიანი ნა-კვეთია (ს. ახალშენა)
ფილაქნებ-ი – წყარო (ს. წინარები)
ფირანანთეული მიწებ-ი – სახნა-ვი (ს. ახალქალაქი)
ფირუზას მაღაზია – მაღაზია (ს. გომი)
ფიცარა – მთა, სამოვარი (ს. ნიგოზა)
ფიცარამიწა – მინდორი (ს. ახალ-შენა)
ფიცარებ-ი – მინდორი ს. ხიდის-ყური)
ფიცართავ-ი – სახნავი (ს. ერთაწ-მინდა)

ფიცართავ-ი // ფიცართავებ-ი // ფიცართავისმიწა // ფიცართავ-ისბალებ-ი – სახნავები, ბალები (ს. ახალციხე)
ფიცართავებ-ი // ფიცართავისმიწა // ფიცართავ-ი // ფიცართავის-ბალებ-ი – სახნავები, ბალები (ს. ახალციხე)
ფიცართავისბალებ-ი//ფიცართავ-ი // ფიცართავებ-ი // ფიცართავ-ისმიწა – სახნავი, ბალები (ს. ახალციხე)
ფიცართავისმიწა // ფიცართავ-ი // ფიცართავებ-ი // ფიცართავის-ბალებ-ი – სახნავები, ბალები (ს. ახალციხე)
ფიცესასგზა – გზა (ს. ზენადრისი)
ფიცრულა – წყარო (ს. წინარები)
ფიცრიჭყანტეებ-ი // ჭყანტობ-ი – წყლიანი მიწა (ს. წინარები)
ფიჭვიან-ი – ტყე (ს. ლავრისხევი)
ფიჭვნარა – ტყე (ს. წიფორი)
ფიჭვიან-ი // ფიჭვნარ-ი – ტყე (ს. გუდალეთი)
ფიჭვნარ-ი // ფიჭვიან-ი – ტყე (ს. გუდალეთი)
ფლატისპირებ-ი – თიხას იღებენ (ს. მეტეხი)
ფონ-ი – ფონი მტკვარზე (ს. კასპის სატყეო)
ფონა – ნაკადული(ს. მეტეხი)
ფონებ-ი – საბანაო ადგილი (ს. წი-ნარები)
ფონებისწყარო – წყარო (ს.წინარე-ბი)
ფოსტისგზა // ცენტრალური გზა (ს. სასირეთი)

ფუნგის-ი – გორაზე სალოცავი (ს. იგოეთი)
ფუნგისისმიწებ-ი – სამოვრები (ს. იგოეთი)
ფურნე //კავთისხევისფურნე// პურის საცხობ-ი – (ს.კავთისხევი)
ფურჩეჩანთჭა – ჭა (ს. ალაიანი)
ფშაველანთმამულებ-ი – სახნავი (ს. წიფორი)
ფშატისბოგირ-ი // ყვანყვალასბოგირ-ი – ბოგირი (ს. ხოვლე)
ფშატისმიწებ-ი – ბაღები (ს. სასირეთი)

ქ

ქავთარანთწყარო – წყარო (ს. დევნამუხლი)
ქათმისტყე – ტყე (ს. ახალქალაქის სატყეო)
ქალებისწილებ-ი – ტყე (ახალქალაქის სატყეო)
ქამხანთუბან-ი – უბანი ქამხაძეებისა (ს. ზემოხანდაკი)
ქარგლებ-ი – მინდორი, ტყე (ახალქალაქის სატყეო)
ქართველების ეკლესია – ეკლესია (ს. ახალქალაქი)
ქართველების სასაფლაო // წმინდაგიორგის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ყარაღაჯი)
ქართველებისუბან-ი – უბანი (ს. გრაკალი)
ქართველიშვილებისუბნისგზა – გზა (ს. გრაკალი)
ქართველიშვილებისწყარო – წყარო (ს. გრაკალი)
ქარისმიწებ-ი – სახნავი, ბაღი (ს. გრაკალი)

ქარისსაყდარ-ი – სახნავი (ს. საკორინთლო)
ქარუმასახო – ფერდობი, სამოვარი (ს. ხვითი)
ქარწის-ი – უბან-ი (ქ. კასპი)
ქასრა // ქასრეების სასაფლაო – სასაფლაო (სს. 1. კავთისხევი, 2. ქვემოჩოჩეთი)
ქასრაანთმიწებ-ი – სახნავი (სს. 1. კავთისხევი, 2. ქვემოჩოჩეთი)
ქასრაანთწყარო – წყარო (ს. კავთისხევი)
ქასრაანთხევი-ი (სს. კავთისხევი, ქვემოჩოჩეთი)
ქასრაანთხევი-ი // გოლასხევი-ი – ხევი (ს. კავთისხევი)
ქასრაანთხევისწყალი-ი – ხევი (ს. კავთისხევი)
ქასრეების სასაფლაო // ქასრა – სასაფლაო (ს. ერთაწმინდა)
ქაფქიაურ-ი–სახნავი (ს.ყარაღაჯი)
ქაქოსეულ-ი–ახო (ს. ლამისყანა)
ქებაან-ი – სოფელი (კავთისხევის მუნიციპალიტეტი)
ქებაან-ი // ქებაანისუბან-ი – (ს. ქვემოჩოჩეთი)
ქებაანისუბან-ი // ქებაან-ი – (ს. ქვემოჩოჩეთი)
ქედ-ი – ქედი (სს. დოესი, სამთავისი, წინარეხი)
ქედისბაღ-ი – ბაღი ქედზე გაშენებული (ს. ქვემოჭალა)
ქედისუბან-ი // ოთარანთუბან-ი – უბანი (ს. ქვემოჭალა)
ქელესსანთუბან-ი – უბანი ქელესსაშვილებისა (ს. გარიყულა)
ქენოსბაღ-ი – ბაღი (ს. ქვემოჭალა)
ქეჩარუხ-ი – უბანი (ქ. კასპი)

ქეჩარუხისკლუბი – კლუბი და მიმდებარე ტერიტორია (ქ. კასპი)

ქეჩარუხის სასაფლაო – სასაფლაო (ქ. კასპი)

ქეჩარუხისხიდი – ხიდი (ქ. კასპი)

ქვაბებისყელე – ხევი, ტყე (ქ. კასპი)

ქვაბთავისგამოქვაბულ – გამოქვაბული (ს. ხოვლე)

ქვაბთავისმიწა – მინდორი (ს. ხოვლე)

ქვაბისხევი – ხევი (ს. ახალქალაქი)

ქვათახევი – ხევი (ს. სახნავი)

ქვაკაცები – სახნავი (ს. ვერხოული)

ქვაკაცებისხევი – ხევი (ს. ვერხოული)

ქვაყრილა // ქვაყრილებ – ბაღი (ს. თეზი)

ქვაყრილებ – ბაღი (ს. ოკამი)

ქვაყრილებ – ბაღი (ს. თეზი)

ქვახვრელისარბ – არხი (ს. ყარაღაჯი)

ქვახიდა – ხიდი (ს. ხოვლე)

ქვედარუ – რუ (ს. ნიაბი)

ქვევრემიწებ – სახნავი (ს. თელადგორი)

ქვეითგორაკა // ქვემოგორაკა – ტერიტორია, სადაც ადრე გორაკელები ცხოვრობდნენ (ს. გორაკა)

ქვეითუბანი – უბანი (ს. ფერმა)

ქვემოარბ – არხი (ს. ყარაფილა)

ქვემოგომ – სოფელი (გომის მუნიციპალიტეტი)

ქვემოგორაკა // ქვეითგორაკა – ტერიტორია, სადაც ადრე გორაკელები ცხოვრობდნენ (ს. გორაკა)

კელები ცხოვრობდნენ (ს. გორაკა)

ქვემოგოსტიბე – ნასოფლარი

ქვემოველებ – სახნავი (ს. ცხავერი)

ქვემოთუბანი – უბანი (ს. კოდისწყარო)

ქვემოენე – სოფელი (ს. კოდისწყაროს მუნიციპალიტეტი)

ქვემოუბანი – უბანი (სს. 1. ახალშენი, 2. სასირეთი)

ქვემოუბნისგზა – გზა (ს. ზემოჩრეთი)

ქვემოშუბათ – ნასოფლარი

ქვემოჩრეთ – სოფელი (კავთისხევის მუნიციპალიტეტი)

ქვემოჭალა – სოფელი (მუნიციპალიტეტის ცენტრი)

ქვემოჭალისგზა // სოფლისგზა – გზა (ს. ქვემოჭალა)

ქვემოჭალის და იგოეთისგზა – გზა (ქ. კასპი)

ქვემოჭალის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ქვემოჭალა)

ქვემოხანდაკი – სოფელი – (კავთისხევის მუნიციპალიტეტი)

ქვემოხანდაკის და კავთისხევისგზა // ცენტრალური გზა – გზა (ს. ქვემოხანდაკი)

ქვითკირ – ქვითკირიწყარო – წყარო (ს. ალაიანი)

ქვითკირები – ნასახლარები – (ს. ლამისყანა)

ქვითკირისწყარო // ქვითკირ – წყარო (ს. ალაიანი)

ქვლივიანთუბანი – უბანი ქვლივიძეებისა (ს. თელადგორი)

ქვლივიანთუბნისგზა – გზა (ს. თელავგორი)
ქვრივიანთუბან-ი – უბანი ქვრივიშვილებისა (ს. ყარაღაჯი)
ქილისწყარო – წყარო (ს. ნოსტე)
ქლესადბიჭის საყდარ-ი – ეკლესია, გორაკი, მიდამო (ს. გომი)
ქოლოთ-ი – უბანი (ს. ახალმენა)
ქომებ-ი – ჭაობიანი ნაკვეთებ-ი (ს. ცხავერი)
ქონდარაან-ი//თემისხევისუბან-ი – უბანი (ს. კავთისხევი)
ქონდარაანთუბან-ი – უბანი (ს. ახალქალაქი)
ქონდარაანთწისქვილებ-ი – წისქვილები (ს. ახალქალაქი)
ქორათა // ქორეთისწყარო – წყარო (ს. გარიყულა)
ქორეთისწყარო // ქორათა – წყარო (ს. გარიყულა)
ქოროლიანთუბან-ი// ხაზარაან-ი – უბანი (ს. ახალქალაქი)
ქოჩორატყე – ტყე (ს. ვაკე)
ქოჩორაანთწყარო – წყარო (ს. იდ-ლეთი)
ქოჩორაანთეულ-ი – ნასახლარი (ს. ახალსოფელი)
ქოსახევი – ხევი (ს. გომი)
ქსან-ი – მდინარე (სს.აღიანი, თე-ზი, ლამისყანა, ფერმა, ხვითი)
ქსანგაღმა – სახნავი (ს. თვაურები)
ქსილის-ი – მთა (ს. გოსტიბე)
ქსილისისმთა – ქედი, საძოვარი (სს. 1. ახალციხე, 2. კავთისხევი, 3. წინარეხი, 4. წიფორი)
ქსანგამოდმა ვენახებ-ი // საომისოვენახებ-ი – ვენახები (ს. თვაურები)

ქსილისისწვერ-ი – მთის წვერი (ს. წინარეხი)
ქსილისისწყარო – წყარო (კავთის-ხევის სატყეო)
ქსილისისწყაროებ-ი – წყაროები (ს. წიფორი)
ქსილისისხევი – ხევი (ს.წიფორი)
ქსნიპირ-ი // ქსნისპირ-ი – მინდო-რი (ს. თეზი)
ქსნისარხ-ი – არხი (ს. ბოჟამი)
ქსნისგზა – გზა (ს. მირიანი)
ქსნისპირ-ი // ქსნიპირ-ი – მინდო-რი (ს. თეზი)
ქსოვრის-ი – 1. მინდორი (ს. კავ-თისხევი); 2. სახნავი (ს. ქვემო-ჩოჩეთი)
ქსოვრისისგზა – გზა (ს. თეზი)
ქურმიწებ-ი – კრამიტებს წვავდნენ (ს. ჭყოპიანი)
ქუქულასმთა – მთა (ს. ხვითი)
ქუქურელასხევი – ხევი (ს. ლა-მისყანა)
ქუჯიანთნაკვეთ-ი – სახნავი (ს. სამთავისი)
ქუჯიანთნაკვეთ-ი//ნაძალადევი – სახნავი (ს. თოგოიანთკარი)
ქუჯიანთწყარო – წყარო (ს. სა-მთავისი)

ღ

ღართავ-ი – სასაფლაო (ს.წინარეხი)
ღართახევი – ხევი (სს.გომი, ნიაბი)
ღერანასჭალა – ჭალა (სს. ერთაწ-მინდა, გომი)
ღვეჭიანთუბან-ი – უბანი (ს. ლა-მისყანა)
ღვთიშობელი-ი – 1. ეკლესია (ს. ოკამი); 2. სალოცავი აშურია-

ნის მთაზე (ს. ზემორენე); 3. ნიში (ს. ალაიანი); 4. გორა (ს. იგოეთი)

ღვთიშობელ-ი // **ხვთიშობელ-ი** – ეკლესია (ს. ზენადრისი)

ღვთიშობლისაკვან-ი – სალოცავი (ახალქალაქის სატყეო)

ღვთიშობლის ეკლესია – (სს. 1. ერთაწმინდა, 2. სასირეთი, 3. ყარაღაჯი, 4. ცხავერი, 5. წინარეხი)

ღვთიშობლის ეკლესია // სომეხების ეკლესია – ეკლესია (ს. ახალქალაქი)

ღვთიშობლის ეკლესია // წმინდაგიორგის ეკლესია // სალომეს ეკლესია – ეკლესია (ს. ახალქალაქი)

ღვთიშობლისდღეობა – ტერიტორია, სადაც აღნიშნავენ ღვთიშობლობას (ს. სარიბარი)

ღვთიშობლისნაქოშარ-ი // **თამარისნაქოშარ-ი** – (ახალქალაქის სატყეო)

ღვთიშობლის ნიში-ი – ნიში (სს. 1. დოესი, 2. ზემოხანდაკი, 3. ნიგოზა, 4. ჭყოპიანი)

ღვთიშობლის სასაფლაო – სასაფლაო (სს. 1. იგოეთი, 2. ლამისყანა, 3. სასირეთი)

ღვთიშობლის სალოცავ-ი – ნიში (ს. ვაკე)

ღვთიშობლის საყდარ-ი – ნიში ტყეში (ს. გუდალეთი)

ღვთიშობლისტყე – ნიში, ტყიანი ფერდობი (ს. ვაკე)

ღვთიშობლისფერდა – ნიში ტყიანი ფერდობზე (ს. ვაკე)

ღვთიშობლისწყარო // **გურამიშვილისწყარო** – წყარო (ს. ლამისყანა)

ღვთიშობლის ხატ-ი – საყდარი (ს. ლამისყანა)

ღვთიშობლობა – ტერიტორია, სადაც აღნიშნავენ ღვთიშობლობას (სს. 1. ალაიანი, 2. ცხავერი)

ღვინაძიანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. ნიგოზა)

ღვინაძიანთჭაობებ-ი – სათიბი, ჭაობი იყო (ს. კოდისწყარო)

ღვინაძიანთუბან-ი – უბანი (ს. ლამისყანა)

ღვინაძიანთეულ-ი – უბანი (ს. ლამისყანა)

ღვინას სასაფლაო – ლამისყანის სასაფლაო (ს. ლამისყანა)

ღვინიქარხანა – ქარხანა და ქარხნის ტერიტორია (ს. ალაიანი)

ღორისპირისნაკვეთებ-ი – სახნავი ორჭონსულას ხევიში (ს. ყარაფილა)

ღრმახევი-ი – ხევი, ტყე (ქ. ვასპი)

ღუღუშაურებისგვერდზე // **ღუღუშაურებისსახლთან** – მეურნეობის ვენახი (ს. ლამისყანა)

ღუღუშაურების სახლთან // **ღუღუშაურებისგვერდზე** – მეურნეობის ვენახი (ს. ლამისყანა)

ღუღუშაურიანთუბან-ი – უბანი (ს. ლამისყანა)

ყ

ყადასართარ-ი – ტყის პირები (ოსურად), სამოვარი (ს. ვაკე)

ყავრიანთწყარო – წყარო – (ს. მეტეხი)

ყაზახებ-ი – სახნავი (ახალქალაქის სატყეო)
ყაზახებისხეც-ი – ხევი (ს.ცხავერი)
ყაზიასქედებ-ი – ქედთა სისტემა (ს. ალაიანი)
ყანობილა – ნასოფლარი
ყანჩაველების შენობა (ს. ბარნაბი-ანთკარი)
ყანჩანთეულ-ი – სახნავი (ს. ბარ-ნაბიანთკარი)
ყანჩელაანთწისქვილ-ი – წისქვი-ლი (ს. ბარნაბიანთკარი)
ყანჩაანთსასაფლაო – სასაფლაო (ს. რგვალიჭალა)
ყარაფილა – სოფელი (კოდისწყა-როს მუნიციპალიტეტი)
ყარაფილასგზა // ნიგოზასგზა – გზა (ს. ყარაფილა)
ყარაფილას სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ყარაფილა)
ყარაფილასწყარო – წყარო (ს. ყარა-ფილა)
ყარაფილასგზა // ნიგოზასგზა – გზა (ს. ყარაფილა)
ყარაღაჯ-ი – სოფელი (მუნიციპა-ლიტეტის ცენტრი)
ყარაღაჯისრუ – რუ (ს. ზემოხან-დაკი)
ყვანყვალასფშატ-ი // ფშატისბო-გირ-ი – ბოგირი (ს. ხოვლე)
ყველაწმინდას სასაფლაო – სასაფ-ლაო (ს. ერთაწმინდა)
ყვითელი მიწებ-ი – სახნავი (ს. ხოვლე)
ყვითელი საყდარ-ი – საყდარი (ს. ხოვლე)
ყვირილა – მორევი მტკვარზე (ს. მირიანი)

ყორიანი ვაკე – ქვიანი ვაკე (კავ-თისხევის სატყეო)
ყოყოიანთ-ი – უბანი (ს. იდლეთი)
ყორულ-ი – მინდორი (კასპის სა-ტყეო)
ყორულისმიწებ-ი – სახნავი (ს. წი-ანრეხი)
ყრუველ-ი – ნასოფლარი, მინდო-რი (ს. ახალციხე)
ყრუველისტყე – ტყე (ს. ვერხოუ-ლი)

შ

შაველანთხეც-ი – ხევი (ს. თე-ლადგორი)
შავი ტყე – ტყე (სს. იგოეთი, სასი-რეთი)
შავი წყარო – წყარო (ს. ახალშენა)
შავიტყისფერდობ-ი – სამოვარი (ს. იგოეთი)
შავტყე – ტყე (ს. ლამისყანა)
შავწყალა – მდინარე (სს. ახალცი-ხე, გოსტიბე, რკონი, ქვემოჩო-ჩეთი)
შავწყალა // შავწყალებ-ი – მდინა-რე (ს. ქვემოჩოჩეთი)
შავწყალასხეც-ი // შავწყალასხეობა – ხევი (ს. რკონი)
შავწყალასხეც-ი – ხევი (ს. გოსტიბე)
შავწყალასხეობა // შავწყალასხეც-ი – ხევი (ს. რკონი)
შავწყალებ-ი // შავწყალა – მდინა-რე (ს. ქვემოჩოჩეთი)
შალიკაიწყარო – წყარო (ს. დოესი)
შამანაურებ-ი // შამანაურთუბან-თან – უბანი (ს. ოკამი)

შამანაურთუბანთან//შამანაურებ-ი – უბანი (ს. ოკამი)
შამპანურ-ი – ვენახი – (ს. ბარნაბი-ანთკარი)
შამპანურებ-ი – ვენახი (ს. ახალქა-ლაქი)
შამპანურიქარხანა – ქარხანა (ს. ქვემოჩოჩეთი)
შარაგზა // დიდი გზა – გზა (ს. ერ-თაწმინდა)
შარამანისგზა – გზა შარამანის ვე-ნახებისაკენ (ს. ქვემოჭალა)
შარამანისვენახ-ი – ვენახი (ს. ქვე-მოჭალა)
შარიბიჭისწისქვილ-ი – წისქვილი (ს. კავთისხევი)
შარიფანთწყარო – წყარო (ს. მე-ტეხი)
შარიქანთუბან-ი – უბანი (სს. 1. დოესი, 2. ნიაბი, 3. ყარაღაჯი)
შარიქანთწყარო – წყარო (ს.მეტე-ხი)
შატიკანთწყარო – წყარო შატიკაშ-ვილების გაკეთებულია (ს. ზე-მორენე)
შაქარანთუბან-ი – უბანი შაქარაშ-ვილებისა (სს. 1. დოესი, 2. ნია-ბი, 3. ყარაღაჯი)
შაქარანთხევი-ი – ხევი (ს. ნიაბი)
შაქარასწისქვილ-ი // გ-ი – (ს. ქვე-მოჭალა)
შაქარასჭა – ჭა (ს. თემისხევი)
შაყულანთუბან-ი – უბანი შაყუ-ლაშვილებისა (ს. კავთისხევი)
შაშვიკანთნატებ-ი – ახო (ს. ლა-მისყანა)
შაშოსადმართ-ი – აღმართი (ს. ქვე-მოჭალა)

შეკრული ტყე – ნაკრძალი (ს. გო-რაკა)
შერმადინანთწისქვილ-ი – წის-ქვილი (ს. სამთავისი)
შესაყარ-ი – ნახირის შესაყარი თემის პირზე (ს. თემისხევი)
შეშაბერიაანთუბან-ი – უბანი შეშა-ბერძეებისა (ს. თვალადი)
შვინდავაკე – მინდორი (ს. სამთა-ვისი)
შვინდავაკე // ხვთისოსზალ-ი – ბა-ლი (ს. ლმისყანა)
შვინდავაკისგზა – გზა (ს. ლამის-ყანა)
შვინდიანისმიწებ-ი – სახნავი (ს. ნიგოზა)
შვინდიანხევი-ი – ხევი (ს. ზენად-რისი)
შიდაგზებ-ი – პატარ-პატარა გზე-ბი სოფელში (ს. ოკამი)
შიკოამორევივენახ-ი – ვენახი (ს. ლამისყანა)
შიკოამორევისგზა – გზა (ს. ლა-მისყანა)
შიკოსმორევი-ი – (ს. ლამისყანა)
შიმშილა – სახნავი (ქ. კასპი)
შიმშილებ-ი // შიმშილებ-ი // ხე-ხილ-ი – ბაღი (ს. ალაიანი)
შიმშილებ-ი // შიმშილებ-ი // ხე-ხილ-ი – ბაღი (ს. ალაიანი)
შიმშილებ-ი // საღორებ-ი – სა-ხნავი (სს. 1. გრაკალი, 2. გომი)
შინდავაკეებ-ი – სახნავი (ს. გომი)
შინდარებ-ი – ბაღები (ს. ზემოჩო-ჩეთი)
შინდიანისველებ-ი – სახნავი (ს. ზენადრისი)

შინდიანისტყე – ტყე (ს. ზენადრი-სი)
შინდიწყარო – წყარო (ს. ნოსტე)
შინდისწყარო – წყარო (ს. ახალციხე)
შინმოუსვლელთაბაღი – ვაშლის ბაღი (ს. მეტეხი)
შითაანთნერგებ-ი – ნაკრძალი (სს. გრაკალი, დოესი)
შითომამულებ-ი // **შითომიწებ**-ი – სამოვარი (ს. ჩაჩუბეთი)
შითომიწებ-ი // **შითომამულებ**-ი – სამოვარი (ს. ჩაჩუბეთი)
შითსმიწებ-ი – სახნავი (ს. გომი)
შითსწყარო – წყალსაქჩი (ქ. კასპი)
შითხვევისწყალ-ი – წყარო (ს. გომი)
შკოლისუბან-ი // **სკოლისუბან**-ი – დასახლება სკოლას ეკვრის (ს. ლამისყანა)
შუაგზა // **სოფლისგზა** – (ს. პანტიანი)
შუაველებ-ი – სახნავი (ს. წინარეხი)
შუამთისგზა – გზა (ს. ნიგოზა)
შუამთისხევ-ი – ხევი (ს. მეტეხი)
შუამინდორ-ი – ბაღები (ს. ზემოხანდაკი)
შუარუ – რუ (სს. გომი, ნიაბი)
შუაუბან-ი – უბანი (სს. 1. ზემოხანდაკი, 2. იგოეთი, 3. კავთისხევი, 4. ქვემოჭალა)
შუაუბნისმიწებ-ი – ბაღები (ს. კავთისხევი)
შუაუბნისსანახირო – სანახირო (ს. კავთისხევი)
შუაუბნისსანახირო // **წყაროსთან** სანახირო – (ს. ოკამი)
შუაქედი-ი – ქედი (ს. თელადგორი)
შუახევ-ი – ხევი (ს. ახალშენი)

შუაჯირკის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. მეტეხი)
შუაჯირკისხევ-ი – ხევი (ს. მეტეხი)
შუბათ-ი – 1. ნასოფლარი; 2. ტყე (ს. ზემოშუბათი)
შუბათისტყე-ტყე (ს. ზემოშუბათი)
შუილათნატებ-ი // **შუილასნატებ**-ი – ახო (ს. ლამისყანა)
შუილასნატებ-ი // **შუილათნატებ**-ი – ახო (ს. ლამისყანა)
შურაველისხევ-ი – ხევი (ს. მეტეხი)
შურაველისგორა – გორაკი (ს. მეტეხი)
შურასეული მიწებ-ი – სახნავი (ს. ახალსოფელი)
შურდულებ-ი – მინდორი (ს. ნიაბი)

ჩ

ჩადრისთავ-ი – სახნავი (ს. წინარეხი)
ჩაკიბულებ-ი – ბაღები (ს. ზემოხანდაკი)
ჩაკირულა – სახნავი ფერდობი (ს. წინარეხი)
ჩალიან-ი – ჭალა (ს. გუდალეითი)
ჩანგილარ-ი – სოფელი (ოკამის მუნიციპალიტეტი)
ჩანგილარისგზა – გზა (ს. ფერმა)
ჩანგილარის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ჩანგილარი)
ჩანგილარისმიწებ-ი – სახნავი (ს. ჩანგილარი)
ჩაჩუბეთ-ი – სოფელი (ახალქალაქის მუნიციპალიტეტი)
ჩაჩუბეთისგზა – გზა (ს. ზენადრი-სი)

ჩაჩუბეთისხევი-ი – ხევი (ს. ჩაჩუბეთი)
ჩაჩქანასწყარო – წყარო (კავთისხევის სატყეო, სს. თვალადი, წინარეხი)
ჩაჭყვივილები-ი – საქონლის დასასვენებელი (ს. გომი)
ჩახერგილი ხევი-ი – ხევი (ს. ვარჯაანი)
ჩახრიელასგზა // გადასახედისგზა – გზა (ს. ლამისყანა)
ჩერქეზაანთგორა – გორაკი (ს. ბოჟამი)
ჩივანთწყარო – წყარო (ს. ეზატი)
ჩივადისეული ბოსლები-ი – ბოსლები უდგათ ჩივამეებს (ს. ეზატი)
ჩითაანთეული მიწები-ი – ბალები (ს. კაპრიშინი)
ჩიმხადიანთუბანი-ი – უბანი (ს. ქვემოჭალა)
ჩისტაანთუბანი-ი – უბანი ((ს. ჩაჩუბეთი)
ჩიტაანთუბანი-ი – უბანი (ს. ოვამი)
ჩიტასნასახლარი-ი – ნასახლარი (კავთისხევის სატყეო)
ჩიტესწყალ-ი // ჩიტესწყარო – წყარო (ს. ცხავერი)
ჩიტესწყარო // ჩიტესწყალ-ი – წყარო (ს. ცხავერი)
ჩიტრასმიწა-სახნავი (ს.ახალციხე)
ჩიქოვნებისკოშკი-ი – კოშკი (ს. ქვემოხანდაკი)
ჩიქოვნების საყდარი-ი – საყდარი (ს. ქვემოხანდაკი)
ჩიქოვნების სახლი-ი – ახლა სკოლაა (ს. ქვემოხანდაკი)
ჩიქოვნაანთგალავანი-ი – მიდამოს ჰქვია (ს. ქვემოხანდაკი)

ჩიხიაურები-ი – ბაღია ჩიხში (ს. სასირეთი)
ჩობალაური-ი – სოფელი (კოდისწყაროს მუნიციპალიტეტი)
ჩობალაურისგზა – გზა (ს. ჩობალაური)
ჩობალაურისმიწები-ი – სახნავი (ს. კოდისწყარო)
ჩოლახასწვერი-ი – მთა (ს. ქვემოგომი)
ჩოჩეთის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ზემოჩოჩეთი)
ჩოხიანი ტყე – ტყე (ს. იგოეთი)
ჩოჩეთისუბანი-ი – უბანი (ს. ქვემოჩოჩეთი)
ჩრდილა – ჩრდილიანი სახნავი (ს. თელადგორი)
ჩრდილისძირი-ი – სახნავი (ს. იგოეთი)
ჩუტნიაანთეული მიწები-ი – სახნავი (ს. ბარნაბიანთკარი)
ჩხრიალოები-ი – გორაკი (ს. ზემოჩოჩეთი)

ც

ცალბილიკა – ხიდი (ს. ქვემოხანდაკი)
ცაცაკანთვენახები-ი – ვენახი (ს. ხვითი)
ცაცხვისმიწები-ი – სახნავი (ს. ცხავერი)
ცაცხვისნაკვეთი-ი – ყანა (ს. გორაკა)
ცახარტე – სათესი (ოსურად) (ს. ვაკე)
ცემენტის ქარხანა // ცემქარხანა – ქარხანა და ქარხნის ტერიტორია (ქ. კასპი)

ცემქარხანა // **ცემენტის ქარხანა** – ქარხანა და ქარხნის ტერიტორია (ქ. კასპი)
ცენტრ-ი // **ბირჟა** – საქონელი იყრის თავს (სს. 1. გომი, 2. ფერმა, 3. ჩანგილარი)
ცენტრ-ი // **ბირჟა** // **მაღაზია** – მაღაზია სოფლის ცენტრში (ს. ნიაბი)
ცენტრ-ი // **ბირჟა** // **სანახირო** – (ს. ჩანგილარი)
ცენტრ-ი // **ბირჟა** // **სტენდ-ი** – სოფლის ცენტრი (ს. ქვემოხანდაკი)
ცენტრ-ი // **ბირჟა** // **წყაროსთან** – სოფლის ცენტრშია წყარო (ს. ოკამი)
ცენტრ-ი // **მაღაზია ბირჟა** – სოფლის თემესაყარი მაღაზიასთან (ს. ნიაბი)
ცენტრ-ი // **მოედან-ი** – სოფლის ცენტრი (ს. ერთაწმინდა)
ცენტრ-ი // **საბჭოსთან** – სოფლის ცენტრი (ს. კავთისხევი)
ცენტრ-ი // **სკოლასთან** – სკოლა სოფლის ცენტრია (ს. გუდალეთი)
ცენტრ-ი // **სტენდ-ი** – სოფლის ცენტრი (ს. ქვემოხანდაკი)
ცენტრალური გზა – გზა (სს. ახალსოფელი, გარგარი, ზემოჩოჩეთი, თელადგორი, მეტეხი, ოკამი, ჩანგილარი)
ცენტრალური გზა // **ასვალტისგზისკენ** – გზა (ს. ფერმა)
ცენტრალური გზა // **თბილის-იგოეთისგზა** – გზა (ს. იგოეთი)

ცენტრალური გზა // **მეტეხისგზა** – გზა (ს. ახალქალაქი)
ცენტრალური გზა // **ნოსტე-ახალქალაქისგზა** (ს. ახალციხე)
ცენტრალური გზა // **ფოსტისგზა** – გზა (ს. ყარაღაჯი)
ცენტრალური გზა // **ქვემოხანდაკის და კავთისხევისგზა** – გზა (ს. ქვემოხანდაკი)
ცერახევი – ხევი (ს. ქვემოჭალა)
ცივიწყაროსტყეებ-ი – ტყე (ს. ცხავერი)
ცივწყარო – წყარო – (კავთისხევის სატყეო)
ციკანთელე – ღელე (ს. ოკამი)
ციმორასწყარო – წყარო, ბაღი (ს. კავთისხევი)
ცირეკიანთნატეხ-ი – სახნავი (ს. ბოჟამი)
ციფრანა – გორა, ადრე სოფელი ყოფილა (ს. ზემოჩოჩეთი)
ციცნასჭაობ-ი – ჭაობიანი მინდორი (ს. კავთისხევი)
ციხეებ-ი – ციხის ნანგრევების ტერიტორია (ს. ახალშენა)
ციხიაგორა – გორაკი (ს. ქვემოჩოჩეთი)
ციხისგორა // **გუდაბერტყისგორა** – გორა (ს. ახალშენა)
ციხიაგორისმიწებ-ი – სახნავი (ს. ქვემოჩოჩეთი)
ციხისთავ-ი – მინდორი – (ს. ახალშენა)
ციხისუბანი – უბანი 1. (ს. გომი); 2. (ს. კავთისხევი)
ციხისჩრდილებ-ი – ქედი (ს. ზენადრისი)

ცორიკვანთნატეხ-ი – სახნავი (ს. ბოჟამი)
ცორცორებ-ი – 1. სამოვარი მთაზე (ს. ზემოჩოჩეთი); 2. ტყე (ახალქალაქის სატყეო)
ცორცორებ-ი // ცორცორებისმიწებ-ი – სამოვარი, სათიბი (ს. ცხავერი)
ცორცორებისგზა-გზა (ს.ცხავერი)
ცორცორებისმიწებ-ი // ცორცორებ-ი – სამოვარი, სათიბი (ს. ცხავერი)
ცორცორებისწყარო – წყარო (ს. ცხავერი)
ცორცორებისხევი-ი – ხევი (ს. ცხავერი)
ცუცაანთკოლასეული ნაკვეთ-ი – ვენახი (ს. ლამისყანა)
ცუცუნაანთუბან-ი – უბანი ცუცუნაშილებისა (ს. ლამისყანა)
ცუცუბან-ი – ტაძარი, ნიში, მინდორი (ს. ერთაწმინდა)
ცხავერისგადმოსაყარ-ი – ტყიანი ქედი, ხეებს აცურებდნენ (ს. ცხავერი)
ცხავერისგზა – გზა ცხავერისაკენ (სს. ახალქალაქი, ცხავერი)
ცხავერისფერდა – ტყე (ს.ცხავერი)
ცხავერისწისქვილ-ი – წისქვილი (ს. ცხავერი)
ცხავერისწისქვილის ხევი-ი // წისქვილისხევი-ი – ხევი (ს.ცხავერი)
ცხავერისწყარო // ნათლისმცემლისწყარო – წყარო (ს.ცხავერი)
ცხავერისხევი-ი – ხევი (ს. ნოსტე)ცხვარიჭამია – უბანი (ს. სამთავისი)

ცხვარიაჭამიასგზა – უბნის გზა (ს. სამთავისი)
ცხირეთისტყე – ტყე (ს. ახალქალაქი)
ცხირეთისციხე – ციხის ტერიტორია (სს. ერთაწმინდა, ცხავერი)
ცხირეთისხევი-ი – ხევი (სს. ახალქალაქი, ერთაწმინდა, ცხავერი)
ცხირულა – მდინარე (სს. ახალქალაქი, ერთაწმინდა, ცხავერი)
ცხრამუხევი-ი // ცხრამუხებისმიწებ-ი – ბაღი (ს. ახალშენა)
ცხრამუხებისმიწებ-ი // ცხრამუხევი-ი – ბაღი (ს. ახალშენა)

ძ

ძალისახო – საყანე (ს. ხვითი)
ძალისახოსგზა – გზა (ს. ხვითი)
ძამუკაანთუბან-ი – უბან-ი (ს. თვალადი)
ძენძეურასფერდობ-ი – ფერდობი (ს. ქვემოჭალა)
ძეძვიან-ი – 1. ძეძვიანი ფერდობი (ს. ქვემოჭალა); 2. ძეძვიანი სასაფლაოსთან (ს. პანტიანი)
ძეძვიან-ი // ძეძვიან-ი – მინდვრის ნაპირებზე ძეძვია მოღებულნი (ს. გორაკა)
ძეძვიახევი-ი – ხევი (ს. ქვემოჭალა)
ძეძვიანა // ძეძვიანებისმიწებ-ი – ბაღები (ს. ახალციხე)
ძეძვიანებისმიწებ-ი // ძეძვიანა – ბაღები (ს. ახალციხე)
ძეძვიანელებ-ი – სახნავი (ს. თვალადი)

ძეძვიანი-ი // **ძეძვიანი-ი** – მინდვრის
 ნაპირებზე ძეძვია მოდებული
 (ს. გორაკა)
ძეძვიანი-ი – ძეძვიანი ორღობე (ს.
 პანტიანი)
ძველი აბანო – აბანო (ქ. კასპი)
ძველი თელეზ-ი – სამოვარი (ს.
 ბოჟამი)
ძველიკანტორისშენობასთან –
 ცენტრი, შესაკრები ადგილი (ს.
 ყარაღაჯი)
ძველი სასაფლაო – ახალი საკარ-
 მიდამოა (ქ. კასპი)
ძველი სასაფლაოებ-ი – სასაფლაო
 (ს. ხვითი)
ძველი ფურნე – ფურნე (ქ. კასპი)
ძველი ხვით-ი – ნასოფლარი, გო-
 რა (ს. ხვითი)
ძველიხვითის სასაფლაო – სასაფ-
 ლაო (ს. ხვითი)
ძველიხვითისწყალ-ი – წყარო (ს.
 ხვითი)
ძველსასაფლაო – სასაფლაო (ს. წი-
 ნარეხი)
ძლევისქედ-ი – (ს. თვალადი)
ძუძუანთხეც-ი – ხევი (ს. ალაიანი)
ძუძუსწყარო – წყარო (ს. წინარეხი)

წ
წაბლარ-ი – სარწყავი არხი (ს.
 ახალქალაქი)
წაბლარუ – რუ (სს. ახალქალაქი,
 ერთაწმინდა, ზემოჩოჩეთი,
 კაპრიშიანი)
წაბლარუსბოგირ-ი – ბოგირ-ი (ს.
 ერთაწმინდა)
წაგლეჯილნერგ-ი – ტყიანი ფერ-
 დობი (ს. გომისჯვარი)

წაგლეჯილნერგისწყარო – წყარო
 (ს. გომისჯვარი)
წავატეხეებ-ი – სახნავი (ს. დოესი)
წკანწკარა // **ბალისწყარო** // **ბლის-**
წყარო – წყარო (ს. თელათგორი)
წასადეგარ-ი // **წასადეგარისმიწებ-**
ი – სახნავი (ს. ნოსტე)
წასადეგარისმიწებ-ი // **წასადეგარ-**
ი – სახნავი (ს. ნოსტე)
წელდაშვებულეებ-ი – სახნავი (ს.
 თვალადი)
წერუაშვილების ეკლესია – ეკლე-
 სია (ს. დოესი)
წერტ-ი // **სტადიონისუბან-ი** –
 უბანი (ქ. კასპი)
წვერანთხეც-ი – ხევი (ს. ახალქა-
 ლაქი)
წვერანთმიწებ-ი – სახნავი (ს.
 ახალქალაქი)
წვერელანთმიწებ-ი – სახნავი (ს.
 ახალქალაქი)
წვერიანანთმიწებ-ი – სახნავი (ს.
 ახალქალაქი)
წვერისწყარო – წყარო (ს. გრკალი)
წვერსუკან – სახნავი ქედს გადალ-
 მა სახნავი (ს. დოესი)
წვრილთახეც-ი – ხევი (ს. ხვლე)
წიბასახლისგვერდითმიწებ-ი –
 სახნავი (ს. ქვემოჭალა)
წივილან-ი – უბანი წივილაძეები-
 სა (ს. ეზატი)
წითელი გზებ-ი – გზები (ს. წინა-
 რეხი)
წითელი გორა // **სისხლისგორა** –
 გორა (ს. ნიაბი)
წითელი საყდრ-ი – საყდარი (ს.
 იგოეთი)

წითელსაყდრისხევი-ი – ხევი (ს. იგოეთი)

წითელიტირიფისწყარო // **წითელიტირიფისწყარო** – წყარო (ს. ალაიანი)

წითელიტირიფისწყარო // **წითელიტირიფისწყარო** – წყარო (ს. ალაიანი)

წითელხიდი-ი–ხიდი (ს.თვალადი)

წითლობი-ი – მინდორი (ქ. კასპი)

წითლობები-ი – სახნავი (ს. ნოსტე)

წითლობისხევი-ი – ხევი (ქ.კასპი)

წინარეხი-ი – სოფელი (მუნიციპალიტეტის ცენტრი)

წინარეხისგზა – გზა (ს. წინარეხი)

წინკარი-ი – სახნავი (ს. ყარაღაჯი)

წინწინები-ი–სამოვარი (ს.ჭყოპიანი)

წისქვილიმიწები-ი – სახნავები (ს. ნიაბი)

წისქვილისმიწები-ი – სახნავი (ს. ზემოჩოჩეთი)

წისქვილისრუდი // **წისქვილისწყალი**-ი – საბანაო (ს.ლამისყანა)

წისქვილისრუქსათავე – სათავეს იღებს რუქ (ს. ქვემოჭალა)

წისქვილისწყალი-ი // **წისქვილისრუდი** – საბანაო (ს. ლამისყანა)

წისქვილისწინ – რიყეზე გადასასვლელი ადგილი (ს. ქვემოჭალა)

წისქვილისხევი // **ცხავერისწისქვილისხევი**-ი– ხევი (ს.ცხავერი)

წიფლისწყალი-ი – წყარო (ს.დოესი)

წიფლისწყარო – წყარო (ს. ლამისყანა)

წიფორი-ი – ნასოფლარი

წიფორ-გუდალეთისგზა // **წიფორისგზა** – (ს. წიფორი)

წიფორისგზა // **წიფორისგზა** – (ს. წიფორი)

წიფორის ეკლესია – ეკლესია (კავთისხევის ხეობა)

წიფორისმთა– მთა (ს.კავთისხევი)

წიფორის ნიში-ი // **კვირაცხოვლობა** – ნიში (ს. წიფორი)

წიფორის სასაფლაო – სასაფლაო (ს. წიფორი)

წიფორისფერდობი-ი – ტყე (ს. წიფორი)

წიფორისწყალი-ი – მდინარე (ს. გუდალეთი)

წიფორისწყარო – წყარო (კავთისხევის სატყეო)

წიწილანთწყალი-ი – წყარო (ს. გრაკალი)

წკანწკარასხევი-ი – ხევი (ს. თელათგორი)

წკანწკარები-ი – ბაღი (ს. თელათგორი)

წკანწკარებისხევისწყარო – წყარო (ს. თელათგორი)

წლებისუღელტეხილი-ი – გადასასვლელი (ს. მირიანი)

წლევისმთა – მთა (ს. ოკამი)

წლევისტყე – ტყე (სს. ალაიანი, ოკამი, რგვალი ჭალა)

წლევისქედი-ი – ქედი (ს. რგვალი ჭალა)

წლევისძირები-ი – სამოვარი (ს. ოკამი)

წმინდააკოფას ეკლესია – ეკლესია (ს. დოესი)

წმინდაგიორგი – 1. საყდარი (ს. ახალშენა); 2. ნიში (ს.ჭყოპიანი)

წმინდაგიორგი // **წმინდაგიორგის ეკლესია** – (ს. თეზი)

წმინდაგიორგი // **წმინდაგიორგის ხატ-ი** – (ს. გუდალეთი)
წმინდაგიორგისდღეობა – ადგილი, სადაც აღნიშნავენ გიორგობას (ს. ყარაფილა)
წმინდაგიორგის ეკლესია – ეკლესია (სს. 1. ვარჯჯანი, 2. ზემოჩოჩეთი, 3. ოკამი, 4. ყარაღაჯი, 5. ჩაჩუბეთი, 6. წინარები)
წმინდაგიორგის ეკლესია // სალომეს ეკლესია // ღვთიშობლის ეკლესია – ეკლესია (ახალქალაქის სატყეო)
წმინდაგიორგის ეკლესია // წმიდაგიორგი – ნიში (ს. თეზი)
წმინდაგიორგის ეკლესია // წმინდაგიორგისნიშ-ი – ნიში (ს. ბარნაზიანთკარი)
წმინდაგიორგის ეკლესია // წმინდაგიორგის სალოცავ-ი – ნიში (ს. ყარაღაჯი)
წმინდაგიორგის ნიშ-ი – ნიში (სს. ახალციხე, გრაკალი, გომი, რგვალი ჭალა)
წმინდაგიორგის ნიშ-ი // წმინდაგიორგის ეკლესია – ნიში (ს. ბარნაზიანთკარი)
წმინდაგიორგის სალოცავ-ი – ნიში (სს. 1. პანტიანი, 2. საკორინთლო, 3. ხვითი)
წმინდაგიორგის სალოცავ-ი // ბირჟა – შესაკრები ნიშთან (ს. ყარაღაჯი)
წმინდაგიორგის სალოცავ-ი // წმინდაგიორგის ეკლესია – ნიში (ს. ყარაღაჯი)
წმინდაგიორგის სასაფლაო – სასაფლაო (სს. 1. გუდალეთი, 2.

ვარჯჯანი, 3. ნიაბი, 4. ოკამი, 5. ჩაჩუბეთი, 6. ცხავერი)
წმინდაგიორგის სასაფლაო // ქართველებისსასაფლაო – სასაფლაო (ს. ყარაღაჯი)
წმინდაგიორგის საყდარ-ი – საყდარი (სს. 1. ალაიანი, 2. ნიაბი, 3. ხოვლე)
წმინდაგიორგისტყე – ტყე (სს. გორკა, საკორინთლო, ხვითი)
წმინდაგიორგისფერდა – ფერდობი (ს. საკორინთლო)
წმინდაგიორგისქედი-ი – ქედი (ს. ხოვლე)
წმინდაგიორგისწვერ-ი – მთა (ს. ახალმენა)
წმინდაგიორგის ხატ-ი // გიორგობა – სალოცავი ნიში (ს. ოკამი)
წმინდაგიორგის ხატ-ი // წმინდაგიორგი – ნიში (ს. გუდალეთი)
წმინდაგიორგოლასგორა – გორაკი (ს. ქვემორენე)
წმინდაგიორგოლას ეკლესია – ეკლესია (ს. ქვემორენე)
წმინდაგიორგოლის სალოცავ-ი – სალოცავი (ს. ქვემოჭალა)
წმინდაესტატე – ხატი (ს. გუდალეთი)
წმინდაესტატეს ეკლესია – ეკლესია (ს. ერთაწმინდა)
წმინდაესტატეს ეკლესიის სასაფლაო – ეკლესია (ს. ერთაწმინდა)
წმინდათევდორეს ეკლესია – ეკლესია (სს. 1. თელადგორი, 2. ხოვლე), 3. ეკლესია, მინდორი (ს. ხოვლე)

წმინდათევდორეს ეკლესია // **წმინდათევდორე** – ეკლესია (ს. კოდისწყარო)

წყარო – წყარო (სს. გოსტიბე, ზადიანთკარი)

წყაროსგზა – გზა წყაროსკენ (ს. პანტიანი)

წყაროსთავი – წყაროს სათავე (ს. რგვალი ჭალა)

წყაროსთავი // **ბირჟა** – მაცხოვრებელთა თვშესაყრელი (ს. გრაკალი)

წყაროსთან // **შუაუბნისსანახირო** // **ცენტრ**-ი – (ს. ოკამი)

წყაროთვალ-ი – წყარო (ს.ახალციხე)

წყაროსმიდმაოებ-ი – სახნავი (ს. ოკამი)

წყაროსმიწა – საბოსტნე (ს. ყარაფილა)

წყაროსმიწებ-ი – სახნავი (სს. 1. მეტეხი, 2. ნოსტე)

წყაროსქედი-ი – წყარო ქედზე (ს. კოდისწყარო)

წყლისპირ-ი – მიწები ლეხურის პირზე (ს. რგვალი ჭალა)

წყრუთისტყე – ტყე (ს. წინარეხი)

წყუროსნაკაფი – სახნავი (ს. ცხავერი)

ჭ

ჭავრები-ი // **ჭავრისბადები**-ი – სახნავი (ს. ახალციხე)

ჭავრისბადები-ი // **ჭავრები**-ი – სახნავი (ს. ახალციხე)

ჭავჭავი – ნასოფლარი

ჭავჭვისგზა – გზა (ს. გოსტიბე)

ჭავჭავისქედი-ი – ქედი (სს. კაბერი, ჭავჭავი)

ჭაიანთაჭა – ჭა (ს. გომი)

ჭალა – ჭალა (სს. ზემოხანდაკი, მეტეხი, ჩაჩუბეთი)

ჭალა // **ჭალებ**-ი – სამოვარი (ს. ალაიანი)

ჭალატატიანთუბანი – უბანი (ს. ლამისყანა)

ჭალებ-ი – 1. ჭალა (ს. ქვემოჭალა); 2. ბადები (ს. მირიანი)

ჭალებ-ი // **ჭალა** – სამოვარი (ს. ალაიანი)

ჭალიგზა – გზა ქვემოჭალისაკენ (ს. ქვემორენე)

ჭალიპირები-ი // **ჭალიპირები**-ი – (ს. ალაიანი)

ჭალისპირები-ი // **ჭალიპირები**-ი – (ს. ალაიანი)

ჭალისპირებისგზა – გზა (ს. ალაიანი)

ჭალისპირებისორღობე – ორღობე (ს. ალაიანი)

ჭალიტატიანი-ი – ვენახი (ს. ლამისყანა)

ჭალიხევი-ი – ჭალელების ნახირო დადიოდა (ს. ქვემორენე)

ჭალისსერი-ი – სამოვარი (ს. პანტიანი)

ჭალისწყალ-ი – ნაკადული (ს. ერთაწმინდა)

ჭალისხევი-ი – ხევი (ს. მეტეხი)

ჭალისხეობა // **ხეობა** – ხეობა (ს. ერთაწმინდა)

ჭანდრებთან – სამოვარი (ს. ქვემოჭალა)

ჭანჭახ-ი – სახნავი (ს. წინარეხი)

კანკახებ-ი – ვენახი, სახნავი, ბაღი (ს. ერთაწმინდა)
კანტურიანთუბან-ი – უბანი (ს. ახალქალაქი)
კანტურაანთწყარო // **იარალაანთწყარო** – (ს. ახალქალაქი)
ჰაობ-ი (სს. ახალშენა, ბორტა, გრაკალი, ოკამი)
ჰაობ-ი // **ბუდაღან-**ი // **პრიწია** – ჰაობიანი მიწა – (ს. ქვემოჭალა)
ჰაობებ-ი – ჰაობიანი მიწა – (სს. 1. მეტეხი, 2. ქვემოჭალა, 3. ცხავერი)
ჰაობებ-ი // **ღვინაძიანთჰაობებ-**ი – სათიბი (ს. კოდისწყარო)
ჰაობებისწყარო – წყარო ჰაობიანი ადგილიდან გამოდის (ს. ცხავერი)
ჰაობიანი მიწებ-ი – ჰაობიანი ნაკვეთი (ს. ახალქალაქი)
ჰაობიანი ნაკვეთებ-ი – სახნავი (ს. ლამისყანა)
ჰაობისმიწა – ჰაობიანი ნაკვეთი (ს. ყარაფილა)
ჰერემონისნაკვეთ-ი – ვენახები (ს. ლამისყანა)
ჰერეხანთუბან-ი – უბანი (ს. საკორინთლო)
ჰერეხანთეული მიწებ-ი – ბაღი (ს. სამთავისი)
ჰეხანთეული ნაკვეთებ-ი – სახნავი, სათიბი (ს. ბოჟამი)
ჰეხანთხევი-ი – ხევი (ს. ბოჟამი)
ჰვიროსმთა – მთა (ს. ყარაღაჯი)
ჰვიროსმიწებ-ი – სამოვარი (ს. ხოვლე)
ჰვიროს საყდარ-ი – საყდარი (ს. ხოვლე)

ჰვიროსფერდობ-ი – ბუჩქნარი (ს. ყარაღაჯი)
ჰვიროსწყარო – წყარო (ს. ქვემოხანდაკი)
ჰვიროსხევი-ი – ხევი (ს. ზემოხანდაკი)
ჰიანურა – ბაღი (ს. ალაიანი)
ჰიანურა // **ჰიანურებ-**ი // **ჰიანურებისმიწებ-**ი – ბაღები (ქ. კასპი)
ჰიანურებ-ი // **ჰიანურა** // **ჰიანურებისმიწებ-**ი – ბაღები (ქ. კასპი)
ჰიანურებისმიწებ-ი // **ჰიანურა** // **ჰიანურებ-**ი – ბაღები (ქ. კასპი)
ჰიკლიაანთეული მიწებ-ი – სახნავი (ს. ბარნაბიანთვარი)
ჰინჭარახევი-ი – ხევი (ს. ახალშენა)
ჰინჭარაქაულ-ი – წყარო (ს. იგოეთი)
ჰინჭარაქაულ-ი // **ჰინჭარაქაულისწყარო** – წყარო (ს. სამთავისი)
ჰინჭარაქაულისწყარო // **ჰინჭარაქაულ-**ი – წყარო (ს. სამთავისი)
ჰინჭირიან-ი – ნასოფლარი
ჰინჭირიანთმიწებ-ი // **ჰინჭირიანისეული მიწებ-**ი – სამოვარი (ს. ჰინჭირიანი)
ჰინჭირიანისეული მიწებ-ი // **ჰინჭირიანთმიწებ-**ი – სამოვარი (ს. ჰინჭირიანი)
ჰინჭირიანისხევი-ი – ხევი (ს. ჰინჭირიანი)
ჰინჭირიანი ტყე-ტყე (ს. ჰინჭირიანი)
ჰინჭირისფერდა – ფერდობი (ს. გორაკა)
ჰიპლიაანთუბან-ი – უბანი (ს. ზემოხანდაკი)
ჰირისწყალ-ი – წყარო (ს. ბოჟამი)
ჰირისწყარო – წყარო (ს. წინარეხი)

ჭირისწყაროებ-ი – წყარო (ს. თელათგორი)

ჭირისწყლებ-ი – წყარო (ს. სამთავისი)

ჭიჭინაანთელ-ი – ვენახი (ს. ზემოხანდაკი)

ჭიხინაანთახოებ-ი – სახნავი (ს. ლამისყანა)

ჭიხინაანთუბან-ი – უბანი (ს. დოესი)

ჭონიაანთუბან-ი – უბანი (ს. დოესი)

ჭორობ-ი // **მტკვრისშუა** // **რიყე** – საქონლის დასარწყულებელი (ს. დოესი)

ჭოტისგორა – გორაკი (ს. სასირეთი)

ჭრიჭინახევი-ი – ხევი (ს. დოესი)

ჭურულა – მდინარე (ს. კოდისწყარო)

ჭყანტეებ-ი – ჭაობიანი მიწები (ს. ზემოხანდაკი)

ჭყანტესწყალ-ი – წყარო (ს. წინარეხი)

ჭყანტობ-ი // **ფიქლიჭყანტეებ-ი** – წყლიანი მიწა (ს. წინარეხი)

ჭყოპიანისგზა – გზა (ს. ზენადრისი)

ჭყოპიანისჭალა – ჭალა (ს. ჭყოპიანი)

ხ

ხაბარაან-ი // **ქოროღლიაანთუბან-ი** – უბანი (ს. ახალქალაქი)

ხალთებისსამყოფელ-ი – სამოვარი (ს. ჩობალაური)

ხალიანთვენახებ-ი – ვენახი (ს. ხვითი)

ხანდაკისგზა – გზახანდაკისაკენ (ს. ახალქალაქი, ზენადრისი)

ხანდაკურებ-ი – სახნავი (ს. იდლეთი)

ხარატაანთუბან-ი – უბანი (ს. ახალციხე)

ხარატაანთუბნისწყარო – წყარო (ს. ახალქალაქი)

ხარიჭამიასტყე // **ხარიჭამიასფერდ-ი** – ტყე, ფერდობი (ს. მეტეხი)

ხარიჭამიასფერდ-ი // **ხარიჭამიასტყე** – ტყე, ფერდობი (ს. მეტეხი)

ხარიჭამიასხევი-ი – ხევი (ს. მეტეხი)

ხატ-ი – საყდარი (ს. ლამისყანა)

ხატიმიწებ-ი – სახნავი (ს. ბარნაბიანთკარი)

ხატისტყე – ტყე (კავთისხევის სატყეო)

ხატკაციანთუბან-ი – უბანი (ს. სამთავისი)

ხატკაციანთუბნისგზა – გზა (ს. სამთავისი)

ხატკაციანთწისქვილ-ი – წისქვილი (ს. სამთავისი)

ხახეებ-ი – ვენახი (ს. გომი)

ხევი-ი – ხევი (ს. ბორტა, ვაკე, გარიყულა, დევენამუხლი, კოდისწყარო)

ხევთაშუა – სახნავი (ს. გომისწყარო)

ხევთაშუებ-ი – სახნავი (ს. გომისწყარო)

ხევისბოლო // **ხევისბოლო** // **ხევისბოლოსბალებ-ი** – ბალები (ს. ახალციხე)

ხევისბოლო // **ხევისბოლო** // **ხევისბოლოსბალებ-ი** – ბალები (ს. ახალციხე)

ხევისბოლოსბალებ-ი // **ხევიბოლო**
// **ხევისბოლო** – ბალები (ს. ახალციხე)
ხევისპირ-ი – 1. ბოსტნები (ს. ზენადრისი); 2. სათიბი (ს. ყარაფილა)
ხევისუბან-ი – უბანი (ს. ახალქალაქი)
ხევისწყალ-ი – მდინარე (სს. ახალქალაქი, გარიყულა, ჩაჩუბეთი)
ხევისწყარო – წყარო (სს. ჩსაჩუბეთი, ცხავერი)
ხევისხიდი-ი // **მეურნეობისხიდი-ი**
– (ს. ახალქალაქი)
ხევისგამოდმაუბან-ი – უბანი (ს. ყარაღაჯი)
ხევისგაღმაუბან-ი – უბანი (ს. ყარაღაჯი)
ხევისმელა – მდინარე (ს. ხვითი)
ხევისმელასხევი-ი // **ხევისმელასხეობა** – ხევი (ს. ხოვლე)
ხელაანთუბან-ი – უბანი (ს. ქვემოჭალა)
ხეობა // **ჭალისხევი-ი** – ხევი (ს. ერთაწმინდა)
ხეპრიანთუბან-ი – უბანი (ს. დოესი)
ხეტიკანთუბან-ი – უბანი (ს. დოესი)
ხეჩუან-ი // **ხეჩუანთუბან-ი** – უბანი (ს. გრაკალი)
ხეჩუანთეული-ი // **ხეჩუანთეული მიწებ-ი** – სახნავი (ს. გრაკალი)
ხეჩუანთეული მიწებ-ი // **ხეჩუანთეული-ი** – სახნავი (ს. გრაკალი)

ხეჩუანთუბან-ი // **ხეჩუან-ი** – უბანი (ს. გრაკალი)
ხეჩუანთუბნისგზა – გზა (ს. გრაკალი)
ხეხილ-ი // **შიშშილეებ-ი** // **შიშშილეებ-ი** – ბაღი (ს. ალაიანი)
ხეხმელა – პატარა მდინარე (სს. გრაკალი, ყარაღაჯი)
ხვედურელიაანთუბან-ი – უბანი 1. (ს. თვალადი); 2. (ს. კავთისხევი)
ხვედურელთახიდი-ი – ხიდი (ს. თვალადი)
ხვედურალაანთწყარო – წყარო (ს. კავთისხევი)
ხვედურელაანთხიდი-ი – ხიდი ხვედურელაანთუბნისკენ (ს. კავთისხევი)
ხვესარვარდუათ-ი – ყვავილის სალოცავი (ოსურად) (ს. ს. ზადიანთკარი)
ხვითიბოლოებ-ი – სათიბი (ს. ლამისყანა)
ხვითიშობელ-ი – საყდარი (ს. ახალშენა)
ხვითიშობელ-ი // **ნანაანთსაყდარ-ი** – საყდარი (ს. ახალშენა)
ხვითიშობელ-ი // **ღვითიშობელ-ი** – საყდარი (ს. ზენადრისი)
ხვითიშობლებ-ი – სათიბი (ს. ლამისყანა)
ხვთისბაღ-ი // **შენდავაკე** – ბაღი (ს. ლამისყანა)
ხვთისნაბაღარ-ი – ვენახი (ს. ლამისყანა)
ხვით-ი – სოფელი (ლამისყანის მუნიციპალიტეტი)

ხინჯიანთვენახებისაკენ – გზა ვენახებისაკენ (ს. ლამისყანა)
ხინჯიასეულ-ი – ვენახი (ს. ლამისყანა)
ხელიკისწყარო – 1. წყარო, მისდორი (ს. ეზატი); 2. წყარო, ბაღი (ს. ქვემოჭალა)
ხიდ-ი–1. ხიდი ლეხურაზე (ს. ქვემოჭალა); 2. დიდი რკინაა გადაებული ხევზე (ს. ზემორენე)
ხიდისყურ-ი – 1. სოფელი (აღაიანის მუნიციპალიტეტი); 2. ვენახი (ს. რგვალი ჭალა)
ხიზაბავრიანთუბან-ი – უბანი ხიზაბავრელებისა (ს. ნოსტე)
ხიზანანთწყარო – წყარო (ს. გომი)
ხიზანისმთა – დიდი ფერდობი (ს. ვარჯაანი)
ხიზანისწყალ-ი // **ხიზანისწყარო** – წყარო (ს. ზემომუბათი)
ხიზანისწყარო // **ხიზანისწყალ-ი** – წყარო (ს. ზემომუბათი)
ხითარიანთწიქვილ-ი – წიქვილი (ს. გომი)
ხმელი ფერდა – ფერდობი (ს. იგოეთი)
ხოდაბუნ-ი – 1. სახნავი (ს. ერთაწმინდა); 2. სახნავი (ს. ქვემორენე); 3. ვენახი (ქვემოჭალა)
ხოდაბუნებ-ი – 1. სახნავი (ს. ნიაბი); 2. ვენახი (ს. ბარნაბიანთკარი); 3. ვენახი (ს. თვალადი); 4. ვენახი (ს. ქვემოჭალა); 5. საძოვარი (ს. ხოვლე)
ხოდაბუნებ-ი// **დიდხოდაბუნებ-ი** – სახნავი (ს. ზენადრისი)
ხოდაბუნებისბოლოს – სახნავი (ს. ქვემოჭალა)

ხოდაბუნებისტყე – ტყე (ს. ზენადრისი)
ხოდაბუნებისქედ-ი – ქედი (ს. ზენადრისი)
ხოდაბუნებისწყარო – წყარო (ს. ზენადრისი)
ხოდაბუნიტბა // **ჯუარატბა** – ტბა (ს. ერთაწმინდა)
ხოდაკლდეებ-ი – სამოვრები, კლდეები (ს. ჩაჩუბეთი)
ხოდაკლდეებისკომჰ-ი – კომჰი (ს. ჩაჩუბეთი)
ხოვლეგორუკანა – ვენახი, სახნავი (ს. ხოვლე)
ხოვლეგორუკანმიწებ-ი – სახნავი (ხოვლის სატყეო)
ხოვლეგორწინმიწებ-ი – სახნავი – (ს. ხოვლის სატყეო)
ხოვლეგორა // **გაღმახოვლისქედ-ი** // **სანიოროსქედ-ი** – ქედი (ს. ხოვლე)
ხოვლისგზა–გზა (ს. ზემოხანდაკი)
ხოვლისგორა – გორა (ხოვლის სატყეო)
ხოვლისსრუ // **დუსრუ** – რუ (ს. თემისხევი)
ხოვლისტყე – ტყე (ხოვლის სატყეო)
ხოვლისქედ-ი – ქედი (ს. ზენადრისი)
ხოკერაან-ი // **ხოკერაშვილებისუბან-ი** – უბანი (ს. ზენადრისი)
ხოკერაანთამულეებ-ი – სახნავი (ს. გუდალეთი)
ხოკერაშვილებისუბან-ი // **ხოკერაან-ი** – უბანი (ს. ზენადრისი)
ხოკერაშვილებისხიდი-ი – ხიდი (ს. გუდალეთი)

ხოლერიანების სასაფლაო – სასაფლაო (ს. ახალქალაქი)

ხოწურუანთმიწებ-ი – სახნავი (ს. გრაკალი)

ხორბალაძეებისუბან-ი//ხორბალანთუბან-ი – უბანი (ს. დოესი)

ხორბალანთუბან-ი // **ხორბალაძეებისუბან-ი**–უბანი (ს.დოესი)

ხორხე-ი – ღორღიანი საბოსტნე მიწა (ს. გამდლისწყარო)

ხორხოტ-ი– ბაღი (ს. ზემოხანდაკი)

ხორხოტებ-ი – ბაღები (ს. გომი)

ხორჯოვსკისბაღებ-ი –ბაღები (ს. თოგოიანთკარი)

ხოსარ-ი – სალოცავი, ცხარე ხატი (ოსურად) (ს. ნიგოზა)

ხოჯოვსკისბაღებ-ი – ბაღები (ს. სამთავისი)

ხრიაკ-ი – 1. ხრიოკი ფერდობი (ს. ყარაფილა) ; 2. სამოვარი (ს. ნიგოზა)

ხრიაკ-ი // **ხრიაკებ-ი** – ხრიოკი, ქვიანი ბორცვი (ს. კოდისწყარო)

ხრიაკა – ქვიანი სამოვარი (ს. ზადიანთკარი)

ხრიაკა // **ხრიოკასფერდა** – ველი, ტყე (ახალქალაქის სატყეო)

ხრიაკებ-ი – მინდორი (ს. ოკამი)

ხრიოხრიაკებ-ი // **ხრიაკ-ი** – ხრიოკი, ქვიანი ბორცვი (ს. კოდისწყარო)

ხრიოკასფერდა // **ხრიაკა** – ველი, ტყე (ახალქალაქის სატყეო)

ხრიკულიანთველებ-ი –სახნავი (ს. ლამისყანა)

ხრიკულიანთტყე – ტყე (ს. ლამისყანა)

ხრიკულიანთუბან-ი – უბანი (ს.თეზი)

ხრიოკ-ი – სამოვარი (ს. გამდლისწყარო)

ხრიოკასფერდა // **ხრიაკა** – ველი, ტყე (ახალქალაქის სატყეო)

ხუტანთწისქვილ-ი – წისქვილ-ი (ს. სამთავისი)

ხუციანთსაყდარ-ი // **ტონის საყდარ-ი** – საყდარი (ს. ქვემოჩოჩეთი)

ხუციანთუბან-ი – უბანი ხუციშვილების უბანი (ს. ს. ხოვლე)

ჯ

ჯაგიანებ-ი – ჯაგნარი (ს. თელათგორი)

ჯავახანთუბან-ი – უბანი (ს. ხოვლე)

ჯავახთუბნებ-ი – ბაღები (ს. თვალადი)

ჯავახიანთეულ-ი – ვენახები (ს. ზემოხანდაკი)

ჯავახიანთუბან-ი – უბანი (ს. დოესი)

ჯანანანთუბან-ი – უბანი (ს. ხოვლე)

ჯანანიგორ-ი – გორაკი (ს. ხოვლე)

ჯანანიგორისმიწებ-ი – სახნავი, სამოვარი (ს. ხოვლე)

ჯანაურასგზა – გზა (ს. პანტიანი)

ჯანგლანთხრამებ-ი – მინდორი (ს. კავთისხევი)

ჯანდარანთმიწებ-ი – სახნავები (ს. ზემოხანდაკი)

ჯარდალისთელა – კერძო ნაკვეთი (ს. ოკამი)

ჯვარა – ეკლესია, სახნავი (ს. ერ-
თაწმინდა)

ჯვარდაბალ-ი – ეკლესია (ს. წინა-
რეხი)

ჯვარდაბალისტყე – ტყე (ს. წინა-
რეხი)

ჯვარიპატიოსნის ეკლესია – ეკლე-
სია (ს. წინარეხი)

ჯვარისტყე – მთა, ტყე (ს. ქვემოჭა-
ლა)

ჯივარაანთმიწებ-ი – ნაკვეთები (ს.
კოდისწყარო)

ჯიქურაანთმიწებ-ი – ნაკვეთებ-ი
(ს. საკორინთლო)

ჯიქურაანთწისქვილ-ი // **ახალშე-
ნასწისქვილ-ი** – წისქვილი (ს.
ახალშენა)

ჯიქურაანთუბან-ი – უბანი (ს.
ახალშენა)

ჯიქურაანთხევ-ი – (ს. ახალშენა)

ჯონჯოლიანი ტყე – ტყე (ს. იგოე-
თი)

ჯორიტლინკასგზა – გზა (ს.ნოსტე)

ჯუარა – ეკლესია, სახნავი (ს. ერ-
თაწმინდა)

ჰ

ჰაეროდრომისმიწებ-ი – სამოვარი
(ს. სასირეთი)

ჰასანასქილისა – საყდარი, სასაფ-
ლაო (ოსურად) (ს. ჩანგილარი)

კასპის ტოპონიმთა
ინვერსიული
ლექსიკონი

ა

ახალი დასახლება
 კომბინატისდასახლება
 სამება
 კიკნაობა
 სანერგე მეურნეობა
 ხეობა
 შავწყალასხეობა
 მდინარე ხევხმელასხეობა
 ნიჩბურასხეობა
 კაბერ-ჭავჭავისხეობა
 ლაკვისხეობა
 იკვისხეობა
 იგოეთისხეობა
 ჭალისხეობა
 ხევხმელასხეობა
 თეძამისხეობა
 რკონისხეობა
 ლავრისხეობა
 კავთურისხეობა
 ლეხურისხეობა
 ღვთიშობლობა
 ოთარაანთშენობა
 მაღალაანთეული შენობა
 ერისთავისეული შენობა
 ყანჩაველების სატყეოსშენობა
 სასამართლოს შენობა
 ტბა
 ჯუარატბა
 ხოდაბუნიტბა
 საფქვევისტბა
 პავლიაანთბაგა
 აჩუნაანთბაგა
 ლეზურაანთბაგა
 ქვახიდა
 კვირიკაწმინდა
 კოდა

გვერდა
 ხმელი ვერდა
 კორომივერდა
 ლოგისვერდა
 ბასილასვერდა
 წმინდაგიორგისვერდა
 სამძივოსვერდა
 ხრიოკისვერდა
 ღვთიშობლისვერდა
 ზღმარტლიველისვერდა
 რცხილიანისვერდა
 ორსაქცევა
 ლაკვა
 საჯილდაოქვა
 ბაქაისქვა
 დალაქისქვა
 შარაგზა
 შუაგზა
 საურმეგზა
 სამანქანეგზა
 ლომიანთგზა
 სვანიაანთგზა
 გადასხეპიაანთგზა
 ლაჭიაანთგზა
 ტორიკაათნგზა
 თანდილაანთგზა
 ოვანაათგზა
 სულოაანთგზა
 თათხაანთგზა
 ბარნაბიანთგზა
 მეკრავიანთგზა
 დიდი გზა
 გადასახვევი გზა
 გომისაკენმიმავალი გზა
 ჭალიგზა
 ოსეფაანთმისასვლელი გზა
 ვერმიგზა
 რიყიანი გზა

ცენტრლური გზა	ქვემოხანდაკის- და
საცური გზა	კავთისხევისგზა
აბრევისაკენგზა	იკვისგზა
სათემოგზა	თეზისგზა
სამთოგზა	ინტოზისგზა
სამთიულოგზა	ვარჯაანის- და შუბათისგზა
თელადგორისსასოფლოგზა	ჩაჩუბეთისგზა
ზემოგზა	დაჭრილინაკვეთისგზა
სამანქანოგზა	თვალად-გუდალეთისგზა
ნიგოზასგზა	წიფორ-გუდალეთისგზა
ცხვარიჭამიასგზა	ეხატ-გუდალეთისგზა
ჯორტლინკასგზა	ქვემოჭალის- და იგოეთისგზა
ჩახრიელასგზა	თბილის-იგოეთისგზა
ყარაფილასგზა	სასირეთისგზა
ჯანაურასგზა	შუამთისგზა
ფიცესასგზა	გოგთისგზა
სანალოესგზა	ზირთისგზა
ნიაზისგზა	საბოლიისგზა
გოზალ-ოღლებისგზა	მერიისგზა
ფერმებისგზა	ხანდაკისგზა
სამტრედოებისგზა	ზემოხანდაკისგზა
ცორცორებისგზა	ვაკისგზა
ჭალისპირებისგზა	შვინდავაკისგზა
გოსტიებისგზა	ქვემოჭალისგზა
ნოსტისგზა	მახარობლისგზა
მეურნეობისგზა	ზღმარტლიველისგზა
გუბისგზა	ბიგრაველისგზა
თვალადისგზა	ნასელისგზა
კავთისხევ-თვალადისგზა	ხოვლისგზა
გადასახედისგზა	გრაკლისგზა
ერთაწმინდისგზა	სკოლისგზა
ზეგარდისგზა	გუდალეთ-ვერხოულისგზა
საფქვავისგზა	სოფლისგზა
საგორავისგზა	ახალსოფლისგზა
ჭავჭვისგზა	ოკამისგზა
შიკომორევისგზა	გომისგზა
კავთისხევისგზა	ფერმისგზა
	თეზი-ფერმისგზა

გუდალეთ-ვარჯაანისგზა
აღიანისგზა
ჭყოპიანისგზა
კატრიანისგზა
პანტიანისგზა
ფაშიანისგზა
შარამანისგზა
ბრანისგზა
უბნისგზა
ზეითუბნისგზა
ბადაანთუბნისგზა
დაბრუნდაანთუბნისგზა
თამაზაანთუბნისგზა
უსანეთაანთუბნისგზა
ქვლივიანთუბნისგზა
ბუზიაანთუბნისგზა
მღებრიაანთუბნისგზა
ბერიანთუბნისგზა
კარიანთუბნისგზა
ლავრელაანთუბნისგზა
გოგლაანთუბნისგზა
მუხიგულაანთუბნისგზა
მანძულაანთუბნისგზა
ადამაანთუბნისგზა
ბაბაჯანაანთუბნისგზა
ბოჭორაანთუბნისგზა
ხეჩუაანთუბნისგზა
ფარსადაანთუბნისგზა
მეტრეველიანთუბნისგზა
გრაკლიანთუბნისგზა
ნაკოშკრიანთუბნისგზა
ხატკაციანთუბნისგზა
უზნადიანთუბნისგზა
ახალიუბნისგზა
ქვემოუბნისგზა
ზემოუბნისგზა
ბეგლაროვებისუბნისგზა
გოგილაშვილებისუბნისგზა

ქართველიშვილებისუბნისგზა
ვარდისუბნისგზა
რენისგზა
ავაზნისგზა
რკონისგზა
ქსნისგზა
კომუნისგზა
კასპისგზა
იგოეთ-კასპისგზა
ზადიანთკარისგზა
ჩანგილარისგზა
ფერმი-ჩანგილარისგზა
ცხავერისგზა
საყავრისგზა
ზვრისგზა
ბებრისგზა
გორისგზა
ახალგორისგზა
იგოეთ-ლამისყანა-
ახალგორისგზა
წიფორისგზა
ჩობალაურისგზა
სადგურისგზა
გველდესისგზა
დოესისგზა
მელესისგზა
სამთავისისგზა
მანგლისისგზა
ზენადრისისგზა
ქსოვრისისგზა
პარატისისგზა
ბოტისისგზა
ეზატისგზა
ბორტისგზა
ნოსტისგზა
ფოსტისგზა
ახალქალაქისგზა
ნოსტე-ახალქალაქისგზა

კავთისხევ-ახალქალაქისგზა	ვარჯაანისმთა
თემქისგზა	აშურიანისმთა
ნიშისგზა	წიფორისმთა
ვენახისგზა	კოჯრისმთა
წინარეხისგზა	ქსილისისმთა
კავთისხევ-წინარეხისგზა	პარატისისმთა
მეტეხისგზა	ბოტისისმთა
ნოსტე-ახლციხისგზა	ჭვიროს მთა
ყარაღაჯისგზა	სხდონხმთა
სასაფლაოსგზა	კვართა
საკორინთლოსგზა	მაღაზია
საქუნქულოსგზა	ფირუხასმაღაზია
წყაროსგზა	ამირანისმაღაზია
მრავალწყაროსგზა	თინასმაღაზია
კოდისწყაროსგზა	ჟუჟუნასმაღაზია
ძალისახოსგზა	საბოლოა
ნიგოზა	საკურდღლია
აუზა	კოლონია
თავკავთა	მერია
ქორათა	პაიჭამიანთტერიტორია
პატარამთა	წმინდაგრიგოლას ეკლესია
სალოლოვემთა	წმინდააკოვას ეკლესია
დიდი მთა	სალომეს ეკლესია
სასაფლაოსზემოდანმთა	წმინდას ტეფანეს
ელიასმთა	წმინდათევედორეს ეკლესია
საბოლიასმთა	წმინდაესტატეს ეკლესია
ქუქულასმთა	მაღალურამეების ეკლესია
ხიზანასმთა	ქართველების ეკლესია
სალომესმთა	წერუაშვილების ეკლესია
თათრებისმთა	სამეების ეკლესია
წლევისმთა	სომეების ეკლესია
თოხამისმთა	წმინდაგიორგის ეკლესია
გუდალეთისმთა	მთავარანგელოზის ეკლესია
თრიალეთისმთა	ნოკოლოზის ეკლესია
მძვილეთისმთა	კვართის ეკლესია
ზირთისმთა	მისალოცავის ეკლესია
კვერნაკისმთა	ღვთიშობლის ეკლესია
დაჭრილისმთა	კვირაცხოვლის ეკლესია

ნათლისმცემლის ეკლესია	ყვირილა
იდლეეთისნათლისმცემლის	შიშშილა
ეკლესია	ტორტლა
წმინდამარიამის ეკლესია	კატრაულა
ახაშენის ეკლესია	ბერშოულა
ჯვარიპატიოსნის ეკლესია	ცხირულა
ფავნისის ეკლესია	აკლდამა
საქარისის ეკლესია	ფერმა
პრიწია	მეცხოველეობის ფერმა
ხრიაკა	მისაქცეველის ფერმა
გორაკა	გაღმა
ბილიკა	გამოდმა
ცალბილიკა	ტყემლოვანა
კიკოლიკა	ციფრანა
არსენაბუდკა	ლამისყანა
ნადიასბუდკა	ღვინიქარხანა
დამპალა	შამპანურიქარხანა
ნაცხვარალა	ცემქარხანა
სანსალა	ცემენტისქარხანა
ახტალა	ახალშენა
შავწყალა	დესეტინა
ჭალა	კომუნა
მუხიანჭალა	თეზისმიჯნა
კოლასჭალა	სამთავისისმიჯნა
სხერტებისჭალა	ბირჟა
თემისჭალა	კომუნისბირჟა
ჭყოპიანისჭალა	ნახაფანგარა
ღერანისჭალა	ჯვარა
კვანჭისჭალა	წკანწკარა
დიდელა	ნაფულარა
ზედაველა	ფიცარა
მისაქციელა	თეკნარა
საკმელა	ლავრა
ხეცხმელა	სოფლისგანაპირა
თევნელა	ციხიაგორა
მიშელა	წოწოლაგორა
გრძელა	ზენაგორა
გადასხვეპილა	დიდგორა

სამალავგორა	კავთურა
ჩერქეზიანთგორა	ჭიანურა
ამილახვრიაანთგორა	გუდალურა
როსტომიანთგორა	კოწახურა
ოქრუანთგორა	ლესურა
ლევანიანთგორა	ჰასანქილისა
წითელი გორა	ლომისა
მელიგორა	ბორტა
ნაცრიგორა	ხევთაშუა
ხოვლგორა	გზებშუა
იორამგორა	მტკვრისშუა
საყარაულოგორა	თემქა
ორგორა	სანაპიროსქუჩა
წმინდაგრიგოლასგორა	ვარცლამიწა
არსენასგორა	ფიცარამიწა
ტატესგორა	ოქრუამიწა
სამეზისგორა	გზებშუამიწა
წმინდასალოცავისგორა	თევზამიწა
მეტევისგორა	იოსებმიწა
სვანეთისგორა	პანტიანთმიწა
მელისგორა	იასეანთმიწა
შურავლისგორა	თითიკვანტიანთმიწა
ხოვლისგორა	ურწყავი მიწა
კვირაცხოვლისგორა	თელამიწა
სისხლისგორა	ბასოიმიწა
პატარძლისგორა	კურკასმიწა
ოკამისგორა	კულასმიწა
იორამისგორა	ოკამისმიწა
როსტომისგორა	პიტნასმიწა
ფავნისისგორა	ჩიტნასმიწა
ჭოტისგორა	ნინესასმიწა
გრაფისგორა	ოქრუასმიწა
არყისგორა	ნერგებისმიწა
გუდაბერტყისგორა	საკირეებისმიწა
ციხისგორა	სამგლეხევეებისმიწა
კანტორა	მღვდლებისმიწა
კატაურა	ტურისწყლებისმიწა
ნატბეურა	ბერებისმიწა

კომკავშირისმიწა	ბ
ჭაობისმიწა	ნიაბ-ი
ქვაბთავისმიწა	პააებ-ი
ფიცართავისმიწა	სახეთქელაებ-ი
სწორიალიზისმიწა	სათიბებ-ი
თელისმიწა	აშურიანის ქვაბ-ი
დიდთელისმიწა	ჭაობებ-ი
მიხეილისმიწა	ფერდობებ-ი
ტორტლისმიწა	პავლიაანთფერდობებ-ი
ტახისმიწა	ნინოწმინდისფერდობებ-ი
ბრინჯაოსმიწა	წითლობებ-ი
გაბოსმიწა	თეთრობებ-ი
სინოსმიწა	ბაგებ-ი
წყაროსმიწა	შიოანთნერგებ-ი
ბალისწყაროსმიწა	დავითასნერგებ-ი
ბესოსმიწა	ნალოზაანთქედებ-ი
ჭაიაანთაჭა	ყაზიასქედებ-ი
ვანკიაანთაჭა	იკვისქედებ-ი
ლომიანთაჭა	თრიალეთისქედებ-ი
ტორიანთაჭა	კუტიშვილისქედებ-ი
ბიძინანთაჭა	აშურიანისქედებ-ი
კინწურაანთაჭა	თოფსაწმენდებ-ი
ფუჩეჩანთაჭა	ლიბეებ-ი
დარიბიანთაჭა	ორღობეებ-ი
ნაბახტეველიანთაჭა	დუბეებ-ი
პაპიძიანთაჭა	ხოდაკლდეებ-ი
კვანჭა	სლესავი კლდეებ-ი
გოგრასჭა	თეთრი კლდეებ-ი
კაკნასჭა	საწმინდეებ-ი
ნესტორისჭა	კოდეებ-ი
ალიოშასჭა	სატივეებ-ი
შაქროსჭა	სამძივეებ-ი
სოსოსჭა	თავქვეებ-ი
მიტოსჭა	ვაკეებ-ი
მუხა	შიდავაკეებ-ი
	დიდვაკეებ-ი
	ნოსტის ვაკეებ-ი

ნამგალები-ი	ნაბამბრევერები-ი
შავწყალები-ი	ნაზვერევერები-ი
უკანჭალები-ი	ნატრევერები-ი
პირწითელები-ი	ორსაქცევერები-ი
გრძელები-ი	დინგვახევერები-ი
გძელები-ი	ნაბაგურისხევერები-ი
ჩაჭყვივლები-ი	ბაჩანიკოვერები-ი
შიშშილები-ი	ხახვერები-ი
შურდულები-ი	კომკისვაზები-ი
ვარცლები-ი	შიდაგზები-ი
საქათმეები-ი	წითელი გზები-ი
ზვარეები-ი	ზემოპანტიანისგზები-ი
წკანწკარეები-ი	კომუნის უკანააკვეთები-ი
ძებვნარეები-ი	ბულბულანთნაკვეთები-ი
ფიცარეები-ი	ალექსანთნაკვეთები-ი
ოხერეები-ი	ვანუანთნაკვეთები-ი
საყავრეები-ი	ჭეხანთნაკვეთები-ი
ბერიასაკირეები-ი	ასვალტისქვემოთნაკვეთები-ი
დიდგორეები-ი	ასვალტისზემოთნაკვეთები-ი
სამგორეები-ი	ბიბანთელი ნაკვეთები-ი
საღორეები-ი	ჭეხანთელი ნაკვეთები-ი
კირკიტეები-ი	ჭაობიანი ნაკვეთები-ი
ჭყანტეები-ი	ნალბანდიანთუკანნაკვეთები-ი
ფიქლიჭყანტეები-ი	სოფლიუკანნაკვეთები-ი
ბორტეები-ი	ზემორენესნაკვეთები-ი
რიყეები-ი	ღორისპირისნაკვეთები-ი
პავლიანთტყეები-ი	ღორიეთები-ი
ცივიწყაროსტყეები-ი	კალთები-ი
მლაშეები-ი	თრიალეთისკალთები-ი
ციხეები-ი	სალომესმთები-ი
საგაჯეები-ი	გოგოთისმთები-ი
წავატეხეები-ი	კვერნაკისმთები-ი
სათიხეები-ი	რკონისმთები-ი
ვაჩიანთციხეები-ი	ამურიანისმთები-ი
გოხეები-ი	გადმოსაყარისმთები-ი
ფიცართავები-ი	გელურთები-ი
ნამვიანისთავები-ი	კვირიკიები-ი
ნახნავეები-ი	ტონიები-ი

ფაფიებ-ი	ალეველებ-ი
დიდვაკებ-ი	ციხისჩრდილებ-ი
ხრიაკებ-ი	ქონდარაანთწისქვილებ-ი
გორაკებ-ი	გოჭოიანთწისქვილებ-ი
მაღალანთკომშებ-ი	კიკიტაანთწისქვილებ-ი
ნამგალებ-ი	ზემოყურის წისქვილებ-ი
პარალებ-ი	ქვაყრილებ-ი
ნათეთრალელებ-ი	დაჭრილებ-ი
ნაბოგირალელებ-ი	შიმშილებ-ი
ჭალებ-ი	რკონისღვთიმობლისნაწილებ-ი
ბარათაანთჭალებ-ი	კუტიანთნაწილებ-ი
ბარათიანთჭალებ-ი	არჩილწილებ-ი
აბუანთჭალებ-ი	ქალებისწილებ-ი
ტიტლიასეული ჭალებ-ი	გაწყვეტილებ-ი
საყარი ჭალებ-ი	ფიდოსკაკლებ-ი
უკანჭალებ-ი	ლექსოსკაკლებ-ი
ახალშენიჭალებ-ი	გრაკლებ-ი
ლახურისჭალებ-ი	ნასერლებ-ი
ქარგლებ-ი	ნაქერლებ-ი
შუაველებ-ი	ბოსლებ-ი
ზედაველებ-ი	ჩივადისეული ბოსლებ-ი
დიდველებ-ი	კალოზნისგამოქვაბულებ-ი
კაჩაანთველებ-ი	რკონისგამოქვაბულებ-ი
ხრიკულიანთველებ-ი	თამარისგამოქვაბულებ-ი
გრძელველებ-ი	წელდაშვებულებ-ი
ქვემოველებ-ი	ჩაკიბულებ-ი
ზემოველებ-ი	ფარულებ-ი
შინდიანისველებ-ი	მიხვეულებ-ი
პანტიანისველებ-ი	დაქცეულებ-ი
სათეზოგზისველებ-ი	ფშაველაანთმამულებ-ი
ნასოფლარისველებ-ი	ხოკრანთმამულებ-ი
პარატისისველებ-ი	აბულაანთმამულებ-ი
ნაკაფველებ-ი	შიოთმამულებ-ი
პირთელებ-ი	გრუზინსკებისმამულებ-ი
ძველი თელებ-ი	თარხნიშვილებისმამულებ-ი
ნანიაღვრელებ-ი	დავითისმამულებ-ი
ბეჟანანთყელებ-ი	ბუჭულებ-ი
გოგოთისყელებ-ი	მლაშეწყლებ-ი

ჭირის წყლები-	გაღმაკაოლები-
ვარცლები-	თარხნიშვილებისკაოლები-
ბარბიკვიანთსახლები-	სანალოები-
მარშლიანთსახლები-	ხვითბოლოები-
მგალობლიშვილების სახლები-	სოფლისბოლოები-
ნაფარეხლები-	ზვრისბოლოები-
ნიკუანთნაფარეხლები-	ბექთათებისმიდამოები-
ლამები-	წყაროსმიდამოები-
ჯანგლარაანთხრამები-	აბანოები-
საზომები-	კრავიწყაროები-
ქომები-	ბებრიწყაროები-
კურდღელაანები-	ბერთახევისწყაროები-
ჯაგიაანები-	ჭირისწყაროები-
თუთიანები-	წყაროები-
გრაკლიანები-	სანახშიროები-
კოშკიტანები-	მელიისსოროები-
დიდი ყანები-	სამხედროები-
ლამისყანები-	საბეროები-
აგურხანები-	ახოები-
ჯავახთუბნები-	ჭიხინაანთახოები-
სანათუბნები-	გოჯისახოები-
დილაგნები-	შინდარები-
ბერყენები-	ლარები-
კაპნები-	ნასოფლარები-
სიონები-	პალარები-
ფონები-	დიდი პალარები-
ბაბილაანთნაქონები-	შინდარები-
ბოსტნები-	ნასოფლარები-
ხოდაბუნები-	ნოლისსაგუბრები-
ფილაქნები-	სერები-
ძველი სასაფლაოები-	იდლეთისსერები-
პანტიანის სასაფლაოები-	ნაბინავრები-
გამდლისწყაროს სასაფლაოები-	ჭავრები-
სანაგოები-	მინდვრები-
სანიავოები-	ბოტისსმინდვრები-
საერთოები-	ზვრები-
ჩხრიალოები-	სატივრები-
კალოები-	ნაბაკვრები-

ნაფუძვრებ-ი	ნამუხრებ-ი
ზედაჯვრებ-ი	გველდესებ-ი
ნაფუზრებ-ი	ბრილისებ-ი
ბოგირებ-ი	ბენისებ-ი
ქვითვირებ-ი	ოდისებ-ი
პირდაპირებ-ი	ლაკოტებ-ი
ჭალიპირებ-ი	ხორხოტებ-ი
მტკვრისპირებ-ი	ტახტებ-ი
სათემოგზისპირებ-ი	ხევთაშუებ-ი
გუბისგზისპირებ-ი	ნაქალაქებ-ი
ნასელისგზისპირებ-ი	ახალქალაქებ-ი
ჭალისპირებ-ი	ბალებ-ი
ტორტლისპირებ-ი	გზებშუაბალებ-ი
ფლატისპირებ-ი	ახალშენასთავებალებ-ი
ვერდიძირებ-ი	ტრასისგასწვრივბალებ-ი
წლევისძირებ-ი	გივიაანთბალებ-ი
გორებ-ი	რუსიაანთბალებ-ი
ცორცორებ-ი	კრეჭიაანთბალებ-ი
ბედაურებ-ი	იმნაანთბალებ-ი
ნოლისსაზადურებ-ი	თოგოაანთბალებ-ი
თვაურებ-ი	თუთუაანთბალებ-ი
ოსიაურებ-ი	ახალი ბალებ-ი
ნაკალაურებ-ი	ნამყენიანი ბალებ-ი
შამანაურებ-ი	ჭვრისბალებ-ი
საპანაურებ-ი	პანტიანასბალებ-ი
გოგინაურებ-ი	გელურთებისბალებ-ი
სოლალაურებ-ი	ფიცართავისბალებ-ი
ნალუდუშაურებ-ი	ბაჩანიკოვისბალებ-ი
ჩიხაურებ-ი	ხორჯოვსკისბალებ-ი
საზადურებ-ი	საგუბარისბალებ-ი
კავთურებ-ი	კავთურისბალებ-ი
ხანდაკურებ-ი	ხევისბოლოსბალებ-ი
დოლურებ-ი	სოფლიბოლოსბალებ-ი
ჭიანურებ-ი	გამდლისწყაროსბალებ-ი
შამპანურებ-ი	ქვაკაცებ-ი
ლამისყანურებ-ი	გრძელამიწებ-ი
ახალქალაქურებ-ი	თავშელმამიწებ-ი
ნაფუძრებ-ი	თავქვემიწებ-ი

საკარტოფილემიწებ-ი
მლაშემიწებ-ი
წიბასსახლისგვერდითმიწებ-ი
გალავნისგვერდითმიწებ-ი
პირიქითმიწებ-ი
გზისიქითმიწებ-ი
კიკვანთმიწებ-ი
დათანთმიწებ-ი
მჭედლიანთმიწებ-ი
რთველიანთმიწებ-ი
წვერიანთმიწებ-ი
მეზვრიანთმიწებ-ი
კობოურიანთმიწებ-ი
კლერტიანთმიწებ-ი
ვაჩიანთმიწებ-ი
მარღიანთმიწებ-ი
ჭინჭრიანთმიწებ-ი
ბაჯიანთმიწებ-ი
ბალანთმიწებ-ი
მალღაანთმიწებ-ი
წვერელაანთმიწებ-ი
ბათილაანთმიწებ-ი
გუგულაანთმიწებ-ი
სალამაანთმიწებ-ი
წვერიანთმიწებ-ი
ბიძინაანთმიწებ-ი
ჯანდარაანთმიწებ-ი
იაგორაანთმიწებ-ი
ბოჭორაანთმიწებ-ი
ქასრაანთმიწებ-ი
ჯიქურაანთმიწებ-ი
ფერისაანთმიწებ-ი
კიკუაანთმიწებ-ი
თუთუაანთმიწებ-ი
ხონკრუაანთმიწებ-ი
ოქრუაანთმიწებ-ი
კუდუხაანთმიწებ-ი
მერკულოვიანთმიწებ-ი

გრუზინსკიანთმიწებ-ი
პატარქალიანთმიწებ-ი
ნიკოდელიანთმიწებ-ი
რთველიანთმიწებ-ი
ნაბახტველიანთმიწებ-ი
მარშლიანთმიწებ-ი
დალაქიანთმიწებ-ი
ღვინაძიანთმიწებ-ი
ზომბორიძიანთმიწებ-ი
შიოთმიწებ-ი
ურწყავი მიწებ-ი
ნიკოდელიანთ მიწებ-ი
პარკიმიწებ-ი
რგვალი მიწებ-ი
თავშალი მიწებ-ი
ყვითელი მიწებ-ი
გრძელამიწებ-ი
გრძელი მიწებ-ი
წისქვილიმიწებ-ი
რამაზაანთეული მიწებ-ი
ჩითაანთეული მიწებ-ი
ჭიკლიაანთეული მიწებ-ი
ჩუტმიაანთეული მიწებ-ი
ფაშაანთეული მიწებ-ი
მიხაკაანთეული მიწებ-ი
ნიკაანთეული მიწებ-ი
პატარქალაანთეული მიწებ-ი
მალღაანთეული მიწებ-ი
ფირანაანთეული მიწებ-ი
კოლურაანთეული მიწებ-ი
ხეჩუაანთეული მიწებ-ი
ჭეხაანთეული მიწებ-ი
ბარნაბიანთეული მიწებ-ი
მუნჯიანთეული მიწებ-ი
სიდასეული მიწებ-ი
კოლასეული მიწებ-ი
ალიმბარასეული მიწებ-ი
შურასეული მიწებ-ი

მიხასეული მიწებ-ი
ტატესეული მიწებ-ი
მაჩაბლისეული მიწებ-ი
მეორეარტელისეული მიწებ-ი
პირველარტელისეული
მიწებ-ი
მაღალაშვილისეული მიწებ-ი
თარხნიშვილისეული მიწებ-ი
ჭინჭრიანისეული მიწებ-ი
სარდიონისეული მიწებ-ი
ოქროპირიძისეული მიწებ-ი
სიკოსეული მიწებ-ი
გალაჯული მიწებ-ი
ჭაობიანი მიწებ-ი
სოკოიანი მიწებ-ი
წნორიანი მიწებ-ი
რიყიანი მიწებ-ი
დუქნიმიწებ-ი
ქვევრიმიწებ-ი
ხატიმიწებ-ი
კვანტიმიწებ-ი
პანტიმიწებ-ი
ფარეხიმიწებ-ი
რგვალი მიწებ-ი
გრძელი მიწებ-ი
ხოვლგორუკანმიწებ-ი
წინმიწებ-ი
ხოვლგორწინმიწებ-ი
სოფლისწინმიწებ-ი
თეთრმიწებ-ი
ქურმიწებ-ი
სიდასმიწებ-ი
ვალვაზასმიწებ-ი
საკურდღლიასმიწებ-ი
ფშატისმიწებ-ი
სინკასმიწებ-ი
მათუშკასმიწებ-ი
ნამგალასმიწებ-ი

თალალასმიწებ-ი
ჩანგილასმიწებ-ი
კუკულასმიწებ-ი
ოთარასმიწებ-ი
ოქრუასმიწებ-ი
ბაჩასმიწებ-ი
ამკიდესმიწებ-ი
სამძივესმიწებ-ი
სალომესმიწებ-ი
კლდეებისმიწებ-ი
საკირეებისმიწებ-ი
კოშკებისმიწებ-ი
პარალებისმიწებ-ი
კოშკიტანებისმიწებ-ი
კომუნებისმიწებ-ი
ლარებისმიწებ-ი
ძემვენარებისმიწებ-ი
ცორცორებისმიწებ-ი
თვაურებისმიწებ-ი
მუხაურებისმიწებ-ი
ჭიანურებისმიწებ-ი
ნაზუქებისმიწებ-ი
ცხრამუხებისმიწებ-ი
ლოდისმიწებ-ი
პრისტავისმიწებ-ი
ამოსაწევისმიწებ-ი
თავქვისმიწებ-ი
ლედვისმიწებ-ი
ცაცვისმიწებ-ი
ავკეთისმიწებ-ი
ზვილეთისმიწებ-ი
გოგოთისმიწებ-ი
ეკლესიისმიწებ-ი
კოშკისმიწებ-ი
ნათათრალისმიწებ-ი
დიდჭალისმიწებ-ი
თელისმიწებ-ი
წისკვილისმიწებ-ი

მენოტიშვილისმიწებ-ი	მუხისმიწებ-ი
ტყემლისმიწებ-ი	სასაფლაოსმიწებ-ი
კუნლისმიწებ-ი	საბერიოსმიწებ-ი
ტორტლისმიწებ-ი	შიოსმიწებ-ი
ყორულისმიწებ-ი	სულიკოსმიწებ-ი
ვაშლისმიწებ-ი	სანალოსმიწებ-ი
დევენამუხლისმიწებ-ი	სათუხარლოსმიწებ-ი
ჰაეროდრომისმიწებ-ი	წყაროსმიწებ-ი
ბოჟმისმიწებ-ი	კოდისწყაროსმიწებ-ი
შვინდიანისმიწებ-ი	ჭვიროსმიწებ-ი
მაშლიანისმიწებ-ი	ყაზახებ-ი
აშურიანისმიწებ-ი	თემმისგაღმავენახებ-ი
ტარაბანისმიწებ-ი	ქსანგაღმავენახებ-ი
შუაუბნისმიწებ-ი	დათაანთვენახებ-ი
გალავნისმიწებ-ი	ბარათაანთვენახებ-ი
წასადეგარისმიწებ-ი	დავითაანთვენახებ-ი
გარგარისმიწებ-ი	ნაზრიანთვენახებ-ი
ნაკალოვარისმიწებ-ი	ოკრიანთვენახებ-ი
გომისჯვრისმიწებ-ი	ბაჯრიანთვენახებ-ი
ნამუხლარისმიწებ-ი	ლეჭიანთვენახებ-ი
ქარისმიწებ-ი	ცაცკაანთვენახებ-ი
საყარისმიწებ-ი	გლარჯულაანთვენახებ-ი
ბოგირისმიწებ-ი	ბალხამაანთვენახებ-ი
გორისმიწებ-ი	გაბოაანთვენახებ-ი
ციხიაგორისმიწებ-ი	ლაზარაანთვენახებ-ი
ვანანიგორისმიწებ-ი	ოთარაანთვენახებ-ი
ჩობალაურისმიწებ-ი	გარსუაანთვენახებ-ი
მუხაურისმიწებ-ი	კუდუხაანთვენახებ-ი
ბურისმიწებ-ი	ზალიაანთვენახებ-ი
ავკურისმიწებ-ი	გარაყაძიანთვენახებ-ი
ზესურისმიწებ-ი	ბაჯიანთვენახებ-ი
ფუნგისისმიწებ-ი	ბიძუაანთეული ვენახებ-ი
რუსისმიწებ-ი	ნიშივენახებ-ი
ბორტისმიწებ-ი	საფონდოვენახებ-ი
ყორულისმიწებ-ი	ახახლშენისღვენახებ-ი
ნიშისმიწებ-ი	კოდიწყაროელებისვენახებ-ი
ფარეხისმიწებ-ი	საფონიბოგირისვენახებ-ი
იციხისმიწებ-ი	კვანჭისვენახებ-ი

ბოსვენახევი
 ჭანჭახევი
 ფარეხევი
 ნატეხევი
 თიხევი
 ხორხევი
 ცხრამუხევი
 ჭაობი
 დიდჭობი
 ციცინასჭაობი
 ოქრუანთფერდობი
 საკურდღლისფერდობი
 მენძურასფერდობი
 ტაფობისფერდობი
 აშურიანისფერდობი
 რიყიანისფერდობი
 წიფორისფერდობი
 შავიტყისფერდობი
 იციხისფერდობი
 აბანოსსასაფლაოსფერდობი
 ჭვიროსფერდობი
 ლელიური ფართობი
 ვარცლევებისფართობი
 წითლობი
 ჭყანტობი
 გარაჯისსაწყობი
 პურისსაცხობი
 ქეჩარუხისკლები

ბ

მესამეთარგი
 მეორეთარგი
 მეოთხეთარგი
 პირველი თარგი
 ციხისთარგი
 წაგლეჯილწერგი

დ

თვალადი
 ქედი
 კიკოლაქედი
 უზნაქედი
 გაყინაქედი
 შუაქედი
 კიკოანთქედი
 არსანიძიანთქედი
 გამოახედი ქედი
 მანგლისისსასაზღვროქედი
 ელიასქედი
 სიდასქედი
 სანიორასქედი
 სალომესქედი
 ებრალიძეებისქედი
 მელიებისქედი
 სასაფლაოებისქედი
 წმინდაგიორგისქედი
 გვრდასქედი
 ჭავჭვისქედი
 ძლევისქედი
 წლევისქედი
 იკვისქედი
 თრიალეთისქედი
 გოგოთისქედი
 ხოვლისქედი
 გაღმახოვლისქედი
 ახალსოფლისქედი
 დევენამუხლისქედი
 სალომისქედი
 კალობნისქედი
 გვირგვინისქედი
 ხოდაბუნისქედი
 საფუზარისქედი
 კახაბერისქედი
 მელესისქედი

ზენადრისისქედ-ი
 ტახტისქედ-ი
 სახანდაკოსქედ-ი
 სამოჭალოსქედ-ი
 სათუხარლოსქედ-ი
 წყაროსქედ-ი
 გადმოსახედ-ი
 გოზალოღლებისგადმოსახედ-ი
 ხიდ-ი
 ხვედურელთახიდ-ი
 ხვედურელაანთხიდ-ი
 მონასელაანთხიდ-ი
 გადმოსასვლელი ხიდ-ი
 დაკიდული ხიდ-ი
 წითელხიდ-ი
 საქანოხიდ-ი
 სამხედროხიდ-ი
 ხოკერაშვილებისხიდ-ი
 რუსებისხიდ-ი
 მეურნეობისხიდ-ი
 ხევსხიდ-ი
 კავთისხევსხიდ-ი
 ეკლესიისხიდ-ი
 გარიყულასხიდ-ი
 თამარისხიდ-ი
 მტკვრისხიდ-ი
 კავთურისხიდ-ი
 ლეხურისხიდ-ი
 ქეჩარუხისხიდ-ი
 სტენდ-ი
 ზეგარდ-ი
 მეშაანთფერდ-ი
 ჭამიასფერდ-ი
 ხარიჭამიასფერდ-ი

ქვემოგოსტიზე
 ზემოგოსტიზე
 კუდუხაანთორღობე
 პარკაძიანთორღობე
 დიდ ორღობე
 მუზაშვილიორღობე
 გორაკასორღობე
 ლამებისორღობე
 ჭალისპირებისორღობე
 დუბე
 დიდუბე
 სანერგე
 ვირიაკლდე
 მამუკაკლდე
 ბადრიაანთკლდე
 სალესავი კლდე
 თაფლიანი კლდე
 თეთრი კლდე
 ობოლკლდე
 არსენასკლდე
 რკონისკლდე
 მატორისკლდე
 წისქვილისრუსსათავე
 სამძივე
 თავქვე
 სანახიროჭალაზე
 მიშელაზე
 რუჭანჭურაზე
 საცალფეხობიდი ლეხურაზე
 ღუდუშაურებისგვერდზე
 რიყეზე
 რუსთავზე
 სტადიონზე
 საჭიდაოზე
 საბანაოზე
 ბალიბოლოზე
 ტორტლისპირზე
 საქაჩზე

ე

გოსტიზე

არხზე	მძვილეთისმხარე
ვაკე	წმინდათევდორე
შვინდავაკე	საკუპრე
ბერყენავაკე	სიხაანთეული სააგურე
ყორიანი ვაკე	წმინდაესტატე
სოსიასვაკე	ივლიტე
ავდარახევისვაკე	ცახარატე
მთიულუბნისვაკე	ნოსტე
ნიორაკე	რიყე
საჩალე	ლეხურისრიყე
ციკანანთელე	ფერდატყე
ჟამიანთელე	ქოჩორატყე
თამადასდელე	შავტყე
ოსებისდელე	ნანიანთტყე
მახარობლისდელე	მაღალანთტყე
ვირიაყელე	კოლაანთტყე
სწორი ყელე	ნადირაანთტყე
გაშლილი ყელე	დინგუანთტყე
დამწვარი ყელე	ხრიკულიანთტყე
ბესუასყელე	შავი ტყე
ქვაბებისყელე	აგვიტყე
გაღმაყელე	მრგვალი ტყე
დავლაიანთოლე	ჩდილი ტყე
პატოსოლე	შეკრული ტყე
ერისთავების სასახლე	რცხილიანი ტყე
ორბელიანების სასახლე	ჯონჯოლიანი ტყე
საქათმე	კატრიანი ტყე
სალომე	ჭინჭრიანი ტყე
ქვემორენე	რიყიანი ტყე
ზემორენე	ჩოხიანი ტყე
გრუზინსკების თონე	გამოწეული ტყე
ფურნე	საზალიანოტყე
ახალი ფურნე	ხარიჭამიასტყე
ძველი ფურნე	სოსიასტყე
კავთისხევისფურნე	კოწიასტყე
ზვარე	სანალოესტყე
ოსებისმხარე	მზვარესტყე
ახმაჯისჭაობისმხარე	ივლიტესტყე

ნერგებისტყე
საკირეებისტყე
გრძელელებისტყე
სანათუნებისტყე
ხოდაბუნებისტყე
სამტრედოებისტყე
ახოებისტყე
გოსტიბესტყე
წმინდაგიორგისტყე
ახმადისტყე
ერთაწმინდისტყე
ფერდისტყე
კაბერ-ჭავჭავისტყე
წლევისტყე
თეთრათხვისტყე
ზვრისხვისტყე
იკვისტყე
შუბათისტყე
ავკეთისტყე
ძვილეთისტყე
ცხირეთისტყე
გოგოთისტყე
წყრუთისტყე
ვაკისტყე
ჯვარდაბლისტყე
ღვთიშობლისტყე
მოკლევლისტყე
ყრუველისტყე
ველისტყე
ფელისტყე
ხოვლისტყე
ვერხოულისტყე
დევენამუხლისტყე
ქათმისტყე
შინდიანისტყე
ტრაბიკიანისტყე
რკონისტყე
გარგარისტყე

ნაკალოვარისტყე
ჯვარისტყე
ლავრისტყე
გომისჯვრისტყე
კავთურისტყე
გველდესისტყე
მელესისტყე
დოესისტყე
ბოტისისტყე
რუსისტყე
ხატისტყე
ივლიტისტყე
ტუტისტყე
სამოჭალოსტყე
სამრელოსტყე
სათუხარლოსტყე
ტიტოსტყე
იციხე
დეკციხე
ახალციხე
ზემოციხე
ახოციხე
არსენასციხე
ლუარსაზბისციხე
ცხირეთისციხე
იისციხე
დრისისციხე
სხვილოსციხე

3

ღართათავ-ი
ფიცართავ-ი
კლდისთავ-ი
საცურავისთავ-ი
კოტაკლისთავ-ი
ჩადრისთავ-ი
გერისთავ-ი
წყაროსთავ-ი

კუსთავ-ი	დათიახე-ი
თელავ-ი	გაგნიახე-ი
საცურავ-ი	ლაფნიახე-ი
ურწყავ-ი	ტეტიახე-ი
რომანოზიანთურწყავ-ი	ლაფიახე-ი
ბარდანანთურწყავ-ი	ლაჯიახე-ი
მაღალურწყავ-ი	ნამგალახე-ი
აბრამიანთსალოცავ-ი	გველახე-ი
ელიას სალოცავ-ი	საბძელახე-ი
წმინდათევდორეს სალოცავ-ი	ვარცლახე-ი
ანგელოზების სალოცავ-ი	ღრმახე-ი
წმინდაგიორგის სალოცავ-ი	ჭინჭარახე-ი
წმინდანიკოლოზის სალოცავ-ი	აგარახე-ი
კვართის სალოცავ-ი	ავდარახე-ი
ღვთიშობლის სალოცავ-ი	აფთარახე-ი
წმინდაგრიგოლის სალოცავ-ი	მაჭარახე-ი
კალობნის სალოცავ-ი	ჭინჭარახე-ი
რკონის სალოცავ-ი	ცერახე-ი
აფციაურის სალოცავ-ი	ქოსახე-ი
ზენადრისის სალოცავ-ი	შუახე-ი
ჭავჭავ-ი	კეჭახე-ი
ნაძალადე-ი	პაიჭახე-ი
ახალსოფლისმოსახე-ი	დიდხე-ი
ნაზვრე-ი	სამგლეხე-ი
ნამცხვრე-ი	სანალოეხე-ი
მორე-ი	მლაშეხე-ი
გუგულანთმორე-ი	თეთრათხე-ი
ნიკოლასმორე-ი	სამგლეთხე-ი
ფაშასმორე-ი	ბარტყეთხე-ი
ტატესმორე-ი	გიგანთხე-ი
ნიკოსმორე-ი	გეიგანთხე-ი
ბესოსმორე-ი	ზარდანთხე-ი
ხე-ი	გიგანთხე-ი
გუდახე-ი	ვალანთხე-ი
ქვათახე-ი	ლომიანთხე-ი
წვრილთახე-ი	იგნიანთხე-ი
ღართახე-ი	კაციანთხე-ი
ძეძვიახე-ი	პაპიძიანთხე-ი

დანდალანთხევი	პანტიხევი
გოლანთხევი	მშრალი ხევი
კუნძულანთხევი	ბოგიველხევი
წვერანთხევი	შვინდიანხევი
თათეანთხევი	კაკლიანხევი
ძუმუნანთხევი	ტურიანხევი
შაქარანთხევი	ლაჯიანხევი
მაჭარანთხევი	შიოხევი
მახარანთხევი	ნიგოზასხევი
ქასრანთხევი	დათასხევი
ტურანთხევი	საბოლიასხევი
ჯიქურანთხევი	ხარიჭამიასხევი
დონგუანთხევი	პასკასხევი
პაიჭანთხევი	შავწყალასხევი
ჭეხანთხევი	ხეხმელასხევი
ლოდიანთხევი	ქუქურელასხევი
ბერდიანთხევი	გოლასხევი
მღვდლიანთხევი	აბრაულასხევი
შაველიანთხევი	ორჭომწულასხევი
ბათლომიანთხევი	წკანწკარასხევი
მღებრიანთხევი	ოხერასხევი
ნაქალაქიანთხევი	კოწახურასხევი
არსანიმიანთხევი	დარუასხევი
ბერათხევი	სოსუასხევი
თეთრათხევი	მიხასხევი
სოკოთხევი	ზესხევი
ორმოთხევი	სალომესხევი
ნიგვზებხევი	ბათლომესხევი
დიდი ხევი	სანახშირესხევი
რენიკოდიხევი	ქვაბისხევი
დამშრალი ხევი	მტრედებისხევი
ჭალიხევი	მლაშეებისხევი
ჩახერგილი ხევი	ლოდებისხევი
ანდროსული ხევი	გოჯისახოებისხევი
სათვალისხევი	ცორცორებისხევი
რცხილისხევი	ბენისებისხევი
ზვარიხევი	ოსებისხევი
პირდაპირი ხევი	ბაღებისხევი

ქვაკაცებისხვე-ი
ყაზახებისხვე-ი
წითლობისხვე-ი
ერთაწმინდისხვე-ი
კოტაკლისთავისხვე-ი
საღორავისხვე-ი
ნადარბაზვისხვე-ი
ამოსაწვეისხვე-ი
ლაკვისხვე-ი
იკვისხვე-ი
გზისხვე-ი
ნიკოლოზისხვე-ი
ჩაჩუბეთისხვე-ი
გუდალეთისხვე-ი
ზვილეთისხვე-ი
ცხირეთისხვე-ი
კავთისხვე-ი
შუამთისხვე-ი
გოგოთისხვე-ი
თუთისხვე-ი
ვაკისხვე-ი
შუაჯირკისხვე-ი
კომკისხვე-ი
ჭალისხვე-ი
მგლისხვე-ი
შურაველისხვე-ი
თეკნელასხვე-ი
წისქვილისხვე-ი
ცხავერისწისქვილისხვე-ი
მენოტიშვილისხვე-ი
კაკლისხვე-ი
ვერხოულისხვე-ი
ნათლიმცემლისხვე-ი
ვარცლისხვე-ი
კირხლისხვე-ი
ლაგმისხვე-ი
როსტომისხვე-ი
ზოჟმისხვე-ი

თეძმისხვე-ი
ურთხლიანისხვე-ი
ჭინჭრიანისხვე-ი
პანტიანისხვე-ი
მუხიანისხვე-ი
კალობნისხვე-ი
ახაშენისხვე-ი
თონისხვე-ი
არყნისხვე-ი
აგარისხვე-ი
ნაქალაქარისხვე-ი
საყდრისხვე-ი
წითელისაყდრისხვე-ი
ცხავერისხვე-ი
ლავერისხვე-ი
ლევანიზვრისხვე-ი
ზედაჯვრისხვე-ი
ასურისხვე-ი
ფეიქრისხვე-ი
ქსილისისხვე-ი
ზენადრისისხვე-ი
პანტისხვე-ი
ტოტისხვე-ი
ნიშისხვე-ი
საბანგოსხვე-ი
სამოჭალოსხვე-ი
აბანოსხვე-ი
ჭვიროსხვე-ი
იკვ-ი
დიდრუფ-ი
ბაჩანიკოვ-ი

ზ

თეზ-ი
მთავარანგელოზ-ი
მეორეაუზ-ი
პირველი აუზ-ი

თ

შუბათ-ი
 ქვემოშუბათ-ი
 ზემოშუბათ-ი
 ხვესარვარდუათ-ი
 ჩაჩუბეთ-ი
 ტორტლისგაღმანაკვეთ-ი
 ქუჯიანთნაკვეთ-ი
 სიმანთნაკვეთ-ი
 ბედოანთნაკვეთ-ი
 დაჭრილი ნაკვეთ-ი
 ცუცანთკოლასეული ნაკვეთ-ი
 რიჟასეული ნაკვეთ-ი
 სალომნისეული ნაკვეთ-ი
 პლატონისეული ნაკვეთ-ი
 კუზიანი ნაკვეთ-ი
 მიხეილასნაკვეთ-ი
 ტატასნაკვეთ-ი
 ილურიძეებისნაკვეთ-ი
 თვაურებისნაკვეთ-ი
 ცაცხვისნაკვეთ-ი
 ობლისნაკვეთ-ი
 ჭერემონისნაკვეთ-ი
 მაცხოვრისნაკვეთ-ი
 მუხისნაკვეთ-ი
 ავკეთ-ი
 გუდალეთ-ი
 იგოეთ-ი
 მზვარეთ-ი
 სასირეთ-ი
 ლეგმაშეთ-ი
 ქვემოჩოჩეთ-ი
 ზემოჩოჩეთ-ი
 რკინიგზისქვეით-ი
 რკინიგზისზეით-ი
 ხვით-ი
 ძველი ხვით-ი

ლეგმაშით-ი
 ბოჟმურაღმართ-ი
 ბენინათაღმართ-ი
 ტიტიალანათაღმართ-ი
 პაიჭაანათაღმართ-ი
 ახალშენასაღმართ-ი
 ბორნისაღმართ-ი
 დინისოსაღმართ-ი
 შიმოსაღმართ-ი
 გოგოთ-ი
 ქოლოთ-ი
 გეგუთ-ი
 აღმართ-ი

ო

საფქვავი ტპაფ
 წმინდაგიორგი
 თირიწყაროდ
 ფაცხაჭალაში
 ვენახები ლამისყანაში
 სამოვარი ტყეში

კ

ქვემოხანდაკ-ი
 ზემოხანდაკ-ი
 ხრიაკ-ი
 ბილიკ-ი
 საცალფეხობილიკ-ი
 საკურდღლიასბილიკ-ი
 სალომესბილიკ-ი
 თემისბილიკ-ი
 კლდეკარისბილიკ-ი
 სათუხარლოსბილიკ-ი
 ხრიოკ-ი
 სატრაქტოროპარკ-ი
 კომკ-ი
 ბეჟაკომკ-ი

მაღალანთკოშკ-ი
ნადირანთკოშკ-ი
ოსეფანთკოშკ-ი
ხოდაკლდეებისკოშკ-ი
ჩიქოვანებისკოშკ-ი
კაკლიანიხევისკოშკ-ი
კვართისკოშკ-ი
თამარისკოშკ-ი
გომისჯვრისკოშკ-ი
თამარმეფისკოშკ-ი

ლ

ჯვარდაბალ-ი
წყაროსთვალ-ი
აბაზანთკაკალ-ი
ფაშანთკაკალ-ი
გრაკალ-ი
ნაბორნალ-ი
ნარუალ-ი
მდორეწყალ-ი
მლაშეწყალ-ი
გეიგანთწყალ-ი
გივიანთწყალ-ი
ანდრიაწყალ-ი
წიწილანთწყალ-ი
გიგოლანთწყალ-ი
მიხუანთწყალ-ი
გოგირდოვანი წყალ-ი
ნიადაქი წყალ-ი
დამპალწყალ-ი
ლოგისწყალ-ი
საბოლიასწყალ-ი
საკმელასწყალ-ი
ორჭომულასწყალ-ი
ლავერულასწყალ-ი
ხიზანასწყალ-ი
გოგიჯანასწყალ-ი

ბებრასწყალ-ი
კეპწასწყალ-ი
ბაბალესწყალ-ი
ჭყანტესწყალ-ი
ნიაბისწყალ-ი
ბენისებისწყალ-ი
ორლობისწყალ-ი
კაბერ-ჭავჭავისწყალ-ი
ნადარბაზევისწყალ-ი
ხევისწყალ-ი
გაგნიახევისწყალ-ი
პაიჭახევისწყალ-ი
ქასრანთხევისწყალ-ი
შიოხევისწყალ-ი
ზესხევისწყალ-ი
ლოდებისხევისწყალ-ი
ნიგვზებისხევისწყალ-ი
ნიკოლოზისხევისწყალ-ი
ბოგირხევისწყალ-ი
პანტიხევისწყალ-ი
აბანოსხევისწყალ-ი
იკვისწყალ-ი
ავკეთისწყალ-ი
ძველიხვითისწყალ-ი
გოგოთისწყალ-ი
ვაკისწყალ-ი
კოშკისწყალ-ი
ჭალისწყალ-ი
თეკნელასწყალ-ი
გურამიშვილისწყალ-ი
მილისწყალ-ი
ბარდულისწყალ-ი
წიფლისწყალ-ი
თამარდედოფლისწყალ-ი
თემისწყალ-ი
თეკნერისწყალ-ი
ლავრისწყალ-ი
ჭირისწყალ-ი

წიფორისწყალ-ი	ვერგრძელ-ი
ლომისისწყალ-ი	ბზეებისადგილ-ი
ბორტისწყალ-ი	მარიდაანთწისქვილ-ი
ტუტისწყალ-ი	ფეტვიანთწისქვილ-ი
თამარმეფისწყალ-ი	კობოურიათწისქვილ-ი
სამხერხაოსწყალ-ი	მუნჯიანთწისქვილ-ი
დავითისწყალ-ი	კოსტალაანთწისქვილ-ი
ვანანოსწყალ-ი	ყანჩელაანთწისქვილ-ი
სამოქალაოსწყალ-ი	სოლომანთწისქვილ-ი
სინოსწყალ-ი	შერმადინანთწისქვილ-ი
დიდრუსწყალ-ი	სამნოანთწისქვილ-ი
თეკნერისწყალ-ი	დოყოანთწისქვილ-ი
ნიაბურუსწყალ-ი	ჯიქურანთწისქვილ-ი
ღვთიშობელ-ი	ხუტანთწისქვილ-ი
ხვთიშობელ-ი	პაკუნანთწისქვილ-ი
ზედაველ-ი	ხატკაცანთწისქვილ-ი
მოკლეველ-ი	ხითარანთწისქვილ-ი
მისაქცეველ-ი	ტორიკანთეული წისქვილ-ი
მეკოკიველ-ი	ოთხთვლიანი წისქვილ-ი
ზღმარტლიველ-ი	ახალშენას წისქვილ-ი
სასენი ველ-ი	შაქარას წისქვილ-ი
გრძელველ-ი	გრუზინსკების წისქვილ-ი
კვირაცხოველ-ი	კომუნების წისქვილ-ი
ბოგირველ-ი	ერისთავის წისქვილ-ი
სიდასველ-ი	კაბერ-ჭავჭავის წისქვილ-ი
ოხებისველ-ი	მახარობლის წისქვილ-ი
აშურიანისველ-ი	ცხავერის წისქვილ-ი
კაწრიანისველ-ი	რუსის წისქვილ-ი
ყრუველ-ი	ნოსტის წისქვილ-ი
რკინიგზისგასასვლელ-ი	ოქროპირიდის წისქვილ-ი
მთისგასასვლელ-ი	შარიბიჭის წისქვილ-ი
ნათლიმცემელ-ი	მიტროს წისქვილ-ი
ივანნათლიმცემელ-ი	ქვაყრილ-ი
მაიორანთბოსელ-ი	სიმონასწილ-ი
გრუზინსკებისბოსელ-ი	უღელტეხილ-ი
ახალსოფელ-ი	წლებისუღელტეხილ-ი
ხალთებისსამყოფელ-ი	აღაიანისუღელტეხილ-ი
კომკისყელ-ი	ხეხილ-ი

ბადრიაულ-ი
უსტარაულ-ი
ნადირაულ-ი
ჰინჭარაულ-ი
არსენასგამოქვაბულ-ი
ქვაბთავისგამოქვაბულ-ი
მოყელეზულ-ი
ზარდულ-ი
დეკანოზიანთეულ-ი
წონიანთეულ-ი
იგრიანთეულ-ი
ფანტიანთეულ-ი
ყანჩელაანთეულ-ი
ღვინიანთეულ-ი
ოთინაანთეულ-ი
ჰიჭყინაანთეულ-ი
კუტუნაანთეულ-ი
დაბირაანთეულ-ი
იაგორაანთეულ-ი
ქოჩახაანთეულ-ი
ნანიანთეულ-ი
ღვინიანთეულ-ი
ბატონიანთეულ-ი
ჯავახიანთეულ-ი
თედეკულ-ი
მირიანეულ-ი
ნამცხვარეულ-ი
ბაკლიასეულ-ი
ხვინჯიასეულ-ი
ლუკასეულ-ი
სამელასეულ-ი
ბათილასეულ-ი
ანასეულ-ი
გორასეულ-ი
თუთუასეულ-ი
მოლაძისეულ-ი
ქაქოსეულ-ი
რუსხმულ-ი

ვერხოულ-ი
ლავრულ-ი
საქონლისსარწყულ-ი
ჩიქოვნებისსახლ-ი
დეწვენამუხლ-ი

მ

ოკამ-ი
ბოჟამ-ი
თემამ-ი
გომ-ი
ტექნიკუმ-ი

ნ

ქებან-ი
თავჯიან-ი
ოთიან-ი
მონასელიან-ი
ონოფრიან-ი
გაბრუმკან-ი
ნაცვალან-ი
წივილან-ი
მოდრეკილან-ი
კოკოლან-ი
აბულან-ი
გუგულან-ი
ხაბარან-ი
ქონდარან-ი
ხოკერან-ი
მოურან-ი
თოთოსან-ი
თუთაან-ი
ბუდაღან-ი
გეჯან-ი
ვარჯან-ი
პატარავარჯან-ი
დიდი ვარჯან-ი

კალოზბან-ი	კონიანთუბან-ი
გაღმაუბან-ი	ნონიანთუბან-ი
ხევსგაღმაუბან-ი	ჭონიანთუბან-ი
გამოღმაუბან-ი	კონიანთუბან-ი
ხევსგამოღმაუბან-ი	მექანარიანთუბან-ი
შუაუბან-ი	მღებრიანთუბან-ი
ქვეითუბან-ი	ბერიანთუბან-ი
სანათუბან-ი	შემბერიანთუბან-ი
ზეითუბან-ი	მევრიანთუბან-ი
მთიულთუბან-ი	ოკრიანთუბან-ი
გაბაანთუბან-ი	კელაპტრიანთუბან-ი
ბიბაანთუბან-ი	ხეპრიანთუბან-ი
ბადაანთუბან-ი	იტრიანთუბან-ი
ზავრადანთუბან-ი	ონოფრიანთუბან-ი
ელისაბედანთუბან-ი	ფეიქრიანთუბან-ი
დაბრუნდანთუბან-ი	მიქრიანთუბან-ი
ხეჩუანთუბან-ი	კვესიანთუბან-ი
რევაზაანთუბან-ი	კლერტიანთუბან-ი
თამაზაანთუბან-ი	მარღიანთუბან-ი
ამრეზაანთუბან-ი	კაჩიანთუბან-ი
ნავროზაანთუბან-ი	ხუციანთუბან-ი
უსანეთაანთუბან-ი	ღვეჭიანთუბან-ი
იანთუბან-ი	კრეჭიანთუბან-ი
გოგიაანთუბან-ი	ბუჯიანთუბან-ი
მევრავიანთუბან-ი	ნონიკანთუბან-ი
თავგვიანთუბან-ი	ტორიკანთუბან-ი
გივიანთუბან-ი	ბასიკანთუბან-ი
ქვრივიანთუბან-ი	ხეჩიკანთუბან-ი
ბუზიანთუბან-ი	ბიჭიკანთუბან-ი
ალიანთუბან-ი	ძამუკანთუბან-ი
ღურგლიანთუბან-ი	ნაცვალანთუბან-ი
მჭედლიანთუბან-ი	კაკალანთუბან-ი
გელიანთუბან-ი	მეშველანთუბან-ი
ხვედურელიანთუბან-ი	ლავრელიანთუბან-ი
პავლიანთუბან-ი	ხვედურელიანთუბან-ი
მუხიგულაიანთუბან-ი	ხელაანთუბან-ი
სვანიანთუბან-ი	ნუსხელაანთუბან-ი
ღვინიანთუბან-ი	გოგოლაანთუბან-ი

თანდილანთუბან-ი
მოდრეკილანთუბან-ი
ჭიპლანთუბან-ი
გუგულანთუბან-ი
შაყულანთუბან-ი
მანძულანთუბან-ი
ადამანთუბან-ი
სალამანთუბან-ი
ბარდანანთუბან-ი
ოვანანთუბან-ი
მიზანანთუბან-ი
სანანთუბან-ი
სოსანანთუბან-ი
ჯანანთუბან-ი
მამაჯანანთუბან-ი
ბენინანთუბან-ი
ბიძინანთუბან-ი
ჭიხინანთუბან-ი
სალხინანთუბან-ი
კასნანთუბან-ი
ცუცუნანთუბან-ი
გოგინანთუბან-ი
კიკოანთუბან-ი
სულოანთუბან-ი
ალიმბარანთუბან-ი
ქონდარანთუბან-ი
ოთარანთუბან-ი
ბეგლარანთუბან-ი
შაქარანთუბან-ი
ტენტერანთუბან-ი
ლაფერანთუბან-ი
ნადირანთუბან-ი
ბოჭორანთუბან-ი
დემეტრანთუბან-ი
ტურანთუბან-ი
ჯიქურანთუბან-ი
ჭანჭურანთუბან-ი
ქელესანთუბან-ი

ხარატანთუბან-ი
ბეჟიტანთუბან-ი
ჩისტანთუბან-ი
გოჭუანთუბან-ი
ოსეფანთუბან-ი
შარიქანთუბან-ი
ფარსლანთუბან-ი
გარაყანთუბან-ი
ოდოშანთუბან-ი
ლოხოშანთუბან-ი
კრიჭანთუბან-ი
ჯავახანთუბან-ი
თათხანთუბან-ი
ქამხანთუბან-ი
განჯანთუბან-ი
ბარნაბინთუბან-ი
მკითხავანთუბან-ი
კალატოზიანთუბან-ი
თხინვალიანთუბან-ი
ზალიანთუბან-ი
მონასელიანთუბან-ი
მეტრევილიანთუბან-ი
ნაბახტევილიანთუბან-ი
გრაკლიანთუბან-ი
ხრიკულიანთუბან-ი
ქოროღლიანთუბან-ი
ხიზაბავრიანთუბან-ი
ნაკომკრიანთუბან-ი
ლუდუშურიანთუბან-ი
ზანგურიანთუბან-ი
ჭალიტატიანთუბან-ი
ტურკეიჩიანთუბან-ი
ხატკაციანთუბან-ი
უზნაძიანთუბან-ი
ჩიმხაძიანთუბან-ი
ასანიძიანთუბან-ი
სიდამონიძიანთუბან-ი
გაბომიძიანთუბან-ი

ჯავახოანთუბან-ი	სკოლისუბან-ი
ზემოთუბან-ი	შკოლისუბან-ი
არხსზემოთუბან-ი	ლამისუბან-ი
შამანაურთუბან-ი	ქებანისუბან-ი
ახალი უბან-ი	სტადიონისუბან-ი
ქვემოუბან-ი	ციხისუბან-ი
არხსქვემოუბან-ი	ცუცუბან-ი
ზემოუბან-ი	მოედან-ი
კალოუბან-ი	ფეხბურთისმოედანი-ი
თითიკვინტასუბან-ი	სათუხარლისმოედანი-ი
ხორბალამეებისუბან-ი	რკინიგზისქვემოდან
მოდრეკილამეებისუბან-ი	გალავანი-ი
თაგვიანშილებისუბან-ი	აკვანი-ი
კავთიაშილებისუბან-ი	ღვთიშობლის აკვანი-ი
ლომიაშილებისუბან-ი	ტყემლოვანი-ი
სუსუნაშილებისუბან-ი	საღორეებთან
ბერიაშილებისუბან-ი	მაღაზიებთან
კაციაშილებისუბან-ი	საღრჩობელებთან
გიგიაშილებისუბან-ი	კოლექტივისბოსლებთან
ლაშქარაშილებისუბან-ი	მჭედლიანთსახლებთან
ხოკერაშილებისუბან-ი	კოლმეურნეობისფერმებთან
ზოზრაშილებისუბან-ი	ჭადრებთან
ბერბიჭაშილებისუბან-ი	ამუნაანთწისქვითან
ქართველიშილებისუბან-ი	ახალი უბან-ი
ნაცვლიშილებისუბან-ი	დავითგურამიშვილისცენახებთან
ჩიტანებისუბან-ი	კლუბთან
კომუნებისუბან-ი	გარიყულასხიდთან
კომუნარებისუბან-ი	კიოსკთან
გერებისუბან-ი	კობოურიანთწისქვილთან
თათრებისუბან-ი	ღუღუშაურებისსახლთან
ოსებისუბან-ი	კულტსახლთან
ქედისუბან-ი	რესტორანთან
ვარდისუბან-ი	კბილასეულფშანთან
ხევისუბან-ი	საყდართან
რუსეთისუბან-ი	სასაფლაო წითელსაყდართან
ჩოჩეთისუბან-ი	ძველიკანტორისშენობასთან
მაღაზიისუბან-ი	მაღაზიასთან
გორაკისუბან-ი	ამბულატორიასთან

სკოლასთან	გარაჯსუკან
კანტორასთან	ზვარიკოტმან-ი
მეურნეობისკანტორასთან	ქსან-ი
მუხასთან	ხვეისპირაბოსტან-ი
დიდმუხასთან	კოდისწყაროსკენბოსტან-ი
აბანოსთან	ურბეხან-ი
წყაროსთან	საწყობებისაკენ
საბჭოსთან	ხვანჯიანთვენახებისაკენ
ოსებისვენახთან	პაიჭიანთვენახებისაკენ
აღაიან-ი	ასვალტისგზისკენ
ნაძვიან-ი	ახაშენ-ი
ძემვიან-ი	ახალშენ-ი
პავლესძემვიან-ი	გზაჯვარედინ-ი
ფიჭვიან-ი	წისქვილისწინ
თუთიან-ი	მალაყაჯინ-ი
ჩალიან-ი	სიონ-ი
რცხილიან-ი	რკონ-ი
ტყემლიან-ი	ბორაღსტონ-ი
თხილიან-ი	ფონ-ი
კუნიან-ი	ხოდაბუნ-ი
თოგოიან-ი	დიდხოდაბუნ-ი
პაპიან-ი	დალაგდუნ-ი
აღაპიან-ი	
მირიან-ი	ო
კატრიან-ი	საჭიდაო
აშურიან-ი	სასაფლაო
ჭინჭრიან-ი	ლეკიანთსასაფლაო
ჭალიტატთან-ი	ნაბელიანთსასაფლაო
პანტიან-ი	ნინიკაანთსასაფლაო
რიყიან-ი	ტორიკაანთსასაფლაო
კაპრიშიან-ი	ოდოშანთ- და
ნუშიან-ი	გოგოლანთსასაფლაო
ძემიან-ი	აბულაანთსასაფლაო
კლანჭიან-ი	ოდოშანთ- და
მუხიან-ი	გუგულაანთსასაფლაო
მაღაზიისუკან	თათანაანთსასაფლაო
სხვილოსუკან	ყარანაანთსასაფლაო
წვერსუკან	

აბუჯანთსასაფლაო
თათხანთსასაფლაო
გაბოიანთსასაფლაო
ახალი სასაფლაო
კვირაცხოვლისძველი
სასაფლაო
ძველსასაფლაო
ღვინიას სასაფლაო
გორაკს სასაფლაო
ახალშენას სასაფლაო
წმინდათევდორეს სასაფლაო
ქსრების სასაფლაო
ებრალიძეების სასაფლაო
ქართველების სასაფლაო
ზაალიშვილ-
ავლობაშვილების სასაფლაო
სამების სასაფლაო
ოსების სასაფლაო
ხოლერიანების სასაფლაო
სომხების სასაფლაო
გოსტიბის სასაფლაო
გიორგობის სასაფლაო
წმინდაგიორგის სასაფლაო
იდლეეთის სასაფლაო
ყველაწმინდის სასაფლაო
თემისხევის სასაფლაო
მთავარანგელოზის სასაფლაო
ჩოჩეთის სასაფლაო
ძველიხვიეთის სასაფლაო
ეკლესიის სასაფლაო
წმინდაესტატესეკლესიის
სასაფლაო
ვაკის სასაფლაო
შუაჯირკის სასაფლაო
ქვემოჭალის სასაფლაო
ღვთიშობლის სასაფლაო
კვირაცხოვლისახალის სასაფლაო
კვირაცხოვლის სასაფლაო

ამირეზაშვილის სასაფლაო
ყარაფილას სასაფლაო
გრაკალის სასაფლაო
შუაჯირკლის სასაფლაო
ივანენათლისძველლის სასაფლაო
ვერხოულის სასაფლაო
გარიყულის სასაფლაო
ბოქამის სასაფლაო
ფერმის სასაფლაო
ვარჯაანის სასაფლაო
თოგოიანის სასაფლაო
ფაშიანის სასაფლაო
კალოზნის სასაფლაო
მთიულთუბნის სასაფლაო
კასპის სასაფლაო
ჩანგილარის სასაფლაო
თელათგორის სასაფლაო
წიფორის სასაფლაო
სამთავისის სასაფლაო
ფავნისის სასაფლაო
საქარისის სასაფლაო
ქეჩარუხის სასაფლაო
საკორინთლოს სასაფლაო
აბანოს სასაფლაო
საბუზაროს სასაფლაო
საკურდღლაო
საბანაო
კვანჭასსაბანაო
წმინდაწყლისსაბანაო
რუსსაბანაო
სანდიაგო
სამტრედო
კასპისსატყეო
სატყეო
საბურთალო
საველეკალო
გრუზინსკებისკალო
სამოჭალო

სათუხარლო	ზუზიანთწყარო
საკორინთლო	ზადიანთწყარო
ხევიბოლო	ბუზიანთწყარო
სოფლიბოლო	მათიანთწყარო
ზვრიბოლო	ოთიანთწყარო
ივლიტესბოლო	ცივწყარო
ილმიტესბოლო	ხვედურელაანთწყარო
გრძელეებისბოლო	პოიანთწყარო
ვენახებისბოლო	ყავრიანთწყარო
ხევისბოლო	გზირიანთწყარო
სოფლისბოლო	ტოლიანთწყარო
კაკნიანთვენახისბოლო	მარლიანთწყარო
ვახტანგისვენახიბოლო	ქუჯიანთწყარო
საქუნქულო	იონჯანთწყარო
მედოლიანთაბანო	შატიკანთწყარო
ძველი აბანო	ბიჭიკანთწყარო
ბაღარას აბანო	ნაცვალაანთწყარო
მეურნეობის აბანო	იარალაანთწყარო
კავთისხევის აბანო	მაღალაანთწყარო
სოფლის აბანო	გიგილაანთწყარო
დავითგურამიშვილისწყალთანო	გუგულაანთწყარო
საზალიანო	გლარჯულაანთწყარო
სამუხიანო	სალამაანთწყარო
სამოლოზნო	მაზანაანთწყარო
საბუზარო	ხიზანაანთწყარო
საოთარო	დეიმაანთწყარო
წაბლარო	ალიმბარაანთწყარო
წყარო	ჯივარაანთწყარო
წმინდაწყარო	ქავთარაანთწყარო
თეთრაწყარო	ტერტერაანთწყარო
კოსტაწყარო	ლაფერაანთწყარო
მლაშეწყარო	ქოჩორაანთწყარო
გოგიათწყარო	ქასრაანთწყარო
მუხათწყარო	ჭანჭურაანთწყარო
გაზათწყარო	გურმისაანთწყარო
რამაზაანთწყარო	პატაანთწყარო
ჩივანთწყარო	შარიფაანთწყარო
დავითაანთწყარო	შარიქაანთწყარო

გეჯანთწყარო	ზაქარასწყარო
ნაცვალანთ-გეჯანთწყარო	კენჭიყარასწყარო
ბარნაზიანთწყარო	თებრასწყარო
ზალიანთწყარო	ციმორასწყარო
თუხარლიანთწყარო	ჟორასწყარო
ბოგვრლიანთწყარო	ნინესასწყარო
გაბროიანთწყარო	ლექსასწყარო
გორგაძიანთწყარო	ტატასწყარო
წლიკაძეწყარო	ევლუასწყარო
ნერგიწყარო	ბაბალესწყარო
აბაზასწყარო	იორდანესწყარო
ბაჯრიანთეული წყარო	სალომესწყარო
დავადიწყარო	სტეფანესწყარო
დავითასწყარო	იასესწყარო
დამპალწყარო	ჩიტესწყარო
ვასიკოძეწყარო	მაკაისწყარო
თეთრი წყარო	ჭაობებისწყარო
ლოგიასწყარო	ვარცლემებისწყარო
მიქელწყარო	მაისურაძეებისწყარო
მრავალწყარო	კობაიძეებისწყარო
რენიკოდიწყარო	დორიეთებისწყარო
ფერდიწყარო	ტონიებისწყარო
შავი წყარო	დავითაშვილებისწყარო
შინდიწყარო	გიგილაშვილებისწყარო
ხევიბოლოწყარო	ქართველიშვილებისწყარო
კიტასწყარო	ფონებისწყარო
პრიწიასწყარო	საგუბარებისწყარო
ისაკასწყარო	ცორცორებისწყარო
ოლინკასწყარო	ნათათრალისმიწებისწყარო
სანსალასწყარო	ვახტანგისწყარო
ბასილასწყარო	წაგლეჯილნერგისწყარო
კოლასწყარო	კოკოლაქედისწყარო
პატარკოლასწყარო	შინდისწყარო
ბიგანასწყარო	კოდისწყარო
ხიზანასწყარო	მოურავისწყარო
ჩაჩქანასწყარო	პრისტავისწყარო
პაპაჯანასწყარო	ხევისწყარო
ახალშენასწყარო	აფთარახევისწყარო

თეთრათხევისწყარო
წკანწკარასხევისწყარო
ზვრისხევისწყარო
იკვისწყარო
ზვილეთისწყარო
მძვილეთისწყარო
ქორეთისწყარო
ტონისწყარო
მერიისწყარო
ხვლიკისწყარო
გრუზინსკისწყარო
კომკისწყარო
ალისწყარო
ბალისწყარო
მდგნალისწყარო
რგვალქალისწყარო
ღვთიშვილისწყარო
მელისწყარო
გამდლისწყარო
გურამიშვილისწყარო
ყარაფილისწყარო
ქილისწყარო
თხილისწყარო
კაკლისწყარო
ნათლიმცემლისწყარო
წიფლისწყარო
მიგრიალისწყარო
უსტარაულისწყარო
ჭინჭარაულისწყარო
ლავრულისწყარო
ვერხოულისწყარო
წიფლისწყარო
სოფლისწყარო
ვარცლისწყარო
ნეკერჩხლისწყარო
პატარავარჯაანისწყარო
დიდვარჯაანისწყარო
ტრაბიკიანისწყარო

არყიანისწყარო
ურბეხანისწყარო
კალოზნისწყარო
მღებრიანთუზნისწყარო
ხარატანთუზნისწყარო
მღებრისუზნისწყარო
ახალშენისწყარო
ხოდაბუნისწყარო
მუნისწყარო
ნახაფანგარისწყარო
გომისჯვარისწყარო
მდგნარისწყარო
მწარისწყარო
საყდრისწყარო
ცხავერისწყარო
წვერისწყარო
თირისწყარო
საკირისწყარო
ქვითკირისწყარო
ასურისწყარო
ზენადრისისწყარო
ივლიტისწყარო
მეფისწყარო
მუხაურისწყარო
მწირისწყარო
რუსისწყარო
საჭინჭრისწყარო
ტაძრისწყარო
წითელტირიფისწყარო
წიფორისწყარო
ჭირისწყარო
ქლესაბიჭისწყარო
ლექსოსწყარო
გველამიწისწყარო
სხვილოსწყარო
მუხისწყარო
ზეითგორაკასსაფლოოსწყარო
თედოსწყარო

ლაზოსწყარო	წასადეგარ-ი
დავითოსწყარო	გარგარ-ი
შიოსწყარო	ნაბელიაანთსაყდარ-ი
სიკოსწყარო	ხუციანთსაყდარ-ი
დათიკოსწყარო	ნონიკაანთსაყდარ-ი
ხევისბოლოსწყარო	ნანაანთსაყდარ-ი
ჭვიროსწყარო	ყვითელისაყდარ-ი
ფერსოსწყარო	წითელისაყდარ-ი
ახოსწყარო	ტერტერასაყდარ-ი
ძუმუსწყარო	ლომისასაყდარ-ი
სამხედრო	აბუაშვილებისაყდარ-ი
საბერო	სამეზბისაყდარ-ი
დოდესსაპარიკმახერო	წმინდაგიორგისაყდარ-ი
კლონწოსსაპარიკმახერო	სამოჭალოსწმინდაგიორგის
სანაპირო	საყდარ-ი
სანახირო	ავკეთის საყდარ-ი
შუაუბნისსანახირო	ტონიის საყდარ-ი
ახალუბნისსანახირო	ღვთიშობლის საყდარ-ი
ოსებისუბნის სანახირო	მარიამღვთიშობლის საყდარ-ი
სამილახვრო	ივანენათლისმცემლის საყდარ-ი
საგომურო	კალობნის საყდარ-ი
საოძისო	ქარის საყდარ-ი
საქარსიძო	მუხურის საყდარ-ი
ახო	ოძისის საყდარ-ი
ბეგიაანთეული ახო	ჭვიროს საყდარ-ი
ტროფიაანთეული ახო	დათიკოსნაზინავარ-ი
ბაჯიაანთეული ახო	ნატყვევარ-ი
ქარუმასახო	ზვარ-ი
ძალისახო	მზვარ-ი
ომანოსახო	სკოლისზვარ-ი
გარსოსახო	ლევანისზვარ-ი
	ნაფუზვარ-ი
	მტკვარ-ი
რ	
მთაბარ-ი	ნაკალვარ-ი
სარიბარ-ი	ნაკალოვარ-ი
საგუბარ-ი	კვერნაკისსამოვარ-ი
ტატუასსაგუბარ-ი	მაცხოვარ-ი
	ნაფუმვარ-ი

ნახავარ-ი	წვერ-ი
ზედაჯვარ-ი	გრიგოლასწვერ-ი
გორიჯვარ-ი	ჩოლახასწვერ-ი
ბაზარ-ი	წმინდაგიორგისწვერ-ი
ახალქალაქის ბაზარ-ი	ტურისწვერ-ი1
ყადასართარ-ი	ქსილისისწვერ-ი
კლდეკარ-ი	საყარაულოსწვერ-ი
სალამანთკარ-ი	კირქვისწვერ-ი
ბარნაბიანთკარ-ი	საყარაულოწვერ-ი
ზადიანთკარ-ი	ტეტიასსერ-ი
თოგოიანთკარ-ი	ზეგარდისსერ-ი
ნაკოშკარ-ი	იდლეთისსერ-ი
ჩანგილარ-ი	ჭალისსერ-ი
ნაწისქვილარ-ი	იკვის მონასტერ-ი
კოდისწყაროსნაწისქვილარ-ი	ლავრის მონასტერ-ი
ნაბოსლარ-ი	მდინარელავრის მონასტერ-ი
მაიორაანთნაბოსლარ-ი	ბოხერ-ი
გოგიაანთნაბოსლარ-ი	გარდამოტვერ-ი
ზადიაანთნასახლარ-ი	ბოგირ-ი
ჩიტას ნასახლარ-ი	იგნიაანთბოგირ-ი
ნამქნარ-ი	ტეპკაანთბოგირ-ი
ფიჭვნარ-ი	ნიშიბოგირ-ი
ხოსარ-ი	ფშატიასბოგირ-ი
ნანესტარ-ი	ალიზებისბოგირ-ი
ნახიძულარ-ი	წაბლარუსბოგირ-ი
ხვითისნაბაღარ-ი	ქვითკირ-ი
საყარ-ი	ხევისპირ-ი
შესაყარ-ი	ტორტლისპირ-ი
ცხავერისგადმოსაყარ-ი	წყლისპირ-ი
გველდესისგადმოსაყარ-ი	თემმისპირ-ი
ნასყიდას საყარ-ი	ქსნისპირ-ი
ღვთიშობლისნაქოშარ-ი	მდინარისპირ-ი
თამარისნაქოშარ-ი	კავთურისპირ-ი
თამარისნაქოშარ-ი	ლეხურისპირ-ი
რკონისტამარ-ი	ბრილისისპირ-ი
ნავენახარ-ი	საყდრისძირ-ი
ნაიონჯარ-ი	გორიძირ-ი
კაბერ-ი	ბეჟაკოშკისძირ-ი

ჩრდილისძირ-ი
საქარისძირ-ი
გადმოსაყარისძირ-ი
ზედაჯვრისძირ-ი
დიდგორისძირ-ი
საფრინაოსძირ-ი
წოპწოპინაგორ-ი
თელადგორ-ი
ჯანანიგორ-ი
შუამინდორ-ი
რბილმინდორ-ი
ლაკლაკასმინდორ-ი
კოწახურასმინდორ-ი
კოდისმინდორ-ი
ავკეთისმინდორ-ი
წიფორ-ი
კოჯორ-ი
ცენტრ-ი
ქაფქიაურ-ი
ჩოზალაურ-ი
კაკალაურ-ი
აბანაურ-ი
მუხაურ-ი
სათბურ-ი
ავტოსადგურ-ი
რკინიგზის სადგურ-ი
პალმედურ-ი
გავაზურ-ი
პანამიურ-ი
ახალსოფლურ-ი
შამპანურ-ი
ხიდისყურ-ი
გულისყურ-ი

ს

ტორტლისპირას
გველდეს-ი

მელეს-ი
დოეს-ი
ფუნგის-ი
სამთავის-ი
ბრილის-ი
ქსილის-ი
ბენის-ი
ფავნის-ი
საქარის-ი
ზენადრის-ი
ქსოვრის-ი
საკუთრის-ი
პარატის-ი
ბოტის-ი
ქარწის-ი
საკურთხის-ი
ხოდაბუნისბოლოს
მეღორეობისკომპლექს-ი

ტ

ეზატ-ი
ელექტროაპარატ-ი
ყვანყვალასფშატ-ი
ხატ-ი
ბირხინეხატ-ი
წმინდაგიორგის ხატ-ი
ღვთიშობლის ხატ-ი
კვირაცხოვლის ხატ-ი
ხორხოტ-ი
წერტ-ი

უ

რუ
ქედარუ
ზედარუ
წაბლარუ
პატარარუ

შუარუ
სიონირუ
ნიაზისრუ
ხოვლისრუ
წისქვილისრუ
თემისრუ
სიონისრუ
კორექისრუ
მეტეხისრუ
ყარაღაჯისრუ
დუსრუ
ნიაბურუ

ფ

წუგროსნაკაფ-ი
ტუფ-ი

ქ

აფთიაქ-ი
ახალქალაქ-ი
ვალენლენქ-ი
კვრნეხტზენქ-ი

ღ

შინმოუსვლელთაბაღ-ი
კანტორისუკანაბაღ-ი
კანტორისწინაბაღ-ი
ბიჭუკანთაბაღ-ი
იმნანთაბაღ-ი
კატლიბაღი
თუხარლიანთეული ბაღ-ი
საბავშვობაღ-ი
გრუზინსკებისბაღ-ი
დაბალმიწებისბაღ-ი
დუბეებისბაღ-ი
ზარიძისბაღ-ი
ქედისბაღ-ი

ხვითისბაღ-ი
რენისბაღ-ი
ბორტისბაღ-ი
ლიბოსბაღ-ი
ქენოსბაღ-ი
კოდისწყაროსბაღ-ი
ყორუღ-ი

შ

დიდმუხანიშ-ი
მაყიანთნიშ-ი
გუცაანთნიშ-ი
გერისთავინიშ-ი
გორიჯვრინიშ-ი
ელას ნიშ-ი
ისაკას ნიშ-ი
ბუღას ნიშ-ი
ანგელოზების ნიშ-ი
გაზაშვილების ნიშ-ი
იაშვილების ნიშ-ი
ზალიშვილების ნიშ-ი
სამების ნიშ-ი
კიკნაობის ნიშ-ი
გიორგობის ნიშ-ი
ბარბარობის ნიშ-ი
თევდორობის ნიშ-ი
წმინდაგიორგის ნიშ-ი
ორბეთის წმინდაგიორგის ნიშ-ი
ნინოწმინდის ნიშ-ი
ზეგარდის ნიშ-ი
გერისთავის ნიშ-ი
კავთის ნიშ-ი
ღვთიშობლის ნიშ-ი
გარგლის ნიშ-ი
კვირაცხოვლის ნიშ-ი
მაცხოვრის ნიშ-ი
გორიჯვრის ნიშ-ი

წიფორის ნიშ-ი
აფციაურის ნიშ-ი
გავაზურის ნიშ-ი
სამთავისის ნიშ-ი
ლომისის ნიშ-ი
პარატისის ნიშ-ი
ჭამელაანთ ნიშ-ი
იაკოფაანთ ნიშ-ი
გერისთვის ნიშ-ი
ბატონის ნიშ-ი
პაპას ნიშ-ი
თევდორეს ნიშ-ი
შუაჯირკლის ნიშ-ი
ყვაილისტყის ნიშ-ი
ანიკოს ნიშ-ი
დარზიანთეული კომში-ი

ბ

ასვალტისქვედავენახ-ი
ასვალტისზედავენახ-ი
ბუდაღანთვენახ-ი
პლატონაანთვენახ-ი
შიკოდვენახ-ი
ნიკაანთეული ვენახ-ი
კურდღელაანთეული ვენახ-ი
ტახიანთეული ვენახ-ი
ნიკასვენახ-ი
გრმელასვენახ-ი
ლექსასვენახ-ი
თვაურებისვენახ-ი
დორიეთისვენახ-ი
მისაქცეველისვენახ-ი
შარამანისვენახ-ი
მუხისვენახ-ი
ლიბოსვენახ-ი
საკორინთლოსვენახ-ი

ჭანჭახ-ი
ვეხ-ი
წინარეხ-ი
ნანიანთნატეხ-ი
ცირიკეანთნატეხ-ი
შუილაანთნატეხ-ი
დარალოიანთნატეხ-ი
შაშიკოიანთნატეხ-ი
სოლომონისეული ნატეხ-ი
შუილასნატეხ-ი
სოლომონისნატეხ-ი
მეტეხ-ი
ჭოროხ-ი
არხ-ი
სარწყავი არხ-ი
ქვემოარხ-ი
ზემოარხ-ი
სიონებისარხ-ი
ურწყავი არხ-ი
იგოეთისარხ-ი
ქვახვერელისარხ-ი
დოეს-გრაკლისარხ-ი
თეზი-ოკამისარხ-ი
ლამისყანისარხ-ი
სიონისარხ-ი
ქსნისარხ-ი
დოესისარხ-ი
ახმაჯისარხ-ი
ქეჩარუხ-ი

ჯ

გარაჯ-ი
ყარადაჯ-ი
ალარჯ-ი
ვასტერჯ-ი

კასპის რეგიონის მეტსახელთა ლექსიკონი

მეტსახელის შერქმევის ტრადიცია ქართველურ ტომებში ძველთაგანვე ყოფილა გავრცელებული და, როგორც ირკვევა, გვარსახელთა ძირითადი ნაწილის პირველწყაროც ადამიანთა სახელებთან ერთად, მეტსახელებიცაა.

მეტსახელები, როგორც ცნობილია, იქმნებოდა იმპროვიზებულად. მათ შეთხზვაში გონებამახვილობას, ხალხურ იუმორსა და სატირას, ხშირად – ირონიასაც, განუსაზღვრელი ასპარეზი ჰქონდა. ამ მიზნით უფრო უწყინარ, მსუბუქი იუმორით შეფერილ გამოთქმებს არჩევდნენ ხოლმე: ბოხვერა, კრიჭა, პაწოი, ფიჩხა... მაგრამ არაიშვიათად საკვიმატო, გამოსაჯავრებელი, ზოგჯერ შეურაცხმყოფელი გამოთქმებიც კი უხმარიათ: ბაჩონკა, ბელტიყლაპია, გიჟუა, თავდიდა...

მეტსახელები, სახინჯრები, თიკუნები ყურადღებას ამახვილებს ადამიანის პირად თვისებებზე, მისწრაფებებზე, მოსაქმეობაზე, ფიზიკურ მონაცემებსა და გარეგნობაზე. ზოგჯერ პირს მეტსახელით უფრო იცნობენ, ვიდრე სახელით. არის შემთხვევები, როდესაც ადამიანს –რამდენიმე თიკუნს შეარქმევდნენ და თანასოფლელებს ნამდვილი სახელი არც კი აგონდებათ და თავად ადამიანიც რეაგირებას სახინჯარზე უფრო ახდენს.

მეტსახელის შერქმევის ტრადიცია ქართველურ ტომებში ძველთაგანვე ყოფილა გავრცელებული და, როგორც ირკვევა, გვარსახელთა ძირითადი ნაწილის პირველწყაროც ადამიანთა სახელებთან ერთად, მეტსახელებიცაა.

მეტსახელები, როგორც ცნობილია, იქმნებოდა იმპროვიზებულად. მათ შეთხზვაში გონებამახვილობას, ხალხურ იუმორსა და სატირას, ხშირად – ირონიასაც, განუსაზღვრელი ასპარეზი ჰქონდა. ამ მიზნით უფრო უწყინარ, მსუბუქი იუმორით შეფერილ გამოთქმებს არჩევდნენ ხოლმე: ბოხვერა, კრიჭა, პაწოი, ფიჩხა... მაგრამ არაიშვიათად საკვიმატო, გამოსაჯავრებელი, ზოგჯერ შეურაცხმყოფელი გამოთქმებიც კი უხმარიათ: ბაჩონკა, ბელტიყლაპია, გიჟუა, თავდიდა...

მეტსახელები, სახინჯრები, თიკუნები ყურადღებას ამახვილებს ადამიანის პირად თვისებებზე, მისწრაფებებზე, მოსაქმეობაზე, ფიზიკურ მონაცემებსა და გარეგნობაზე. ზოგჯერ პირს მეტსახელით უფრო იცნობენ, ვიდრე სახელით. არის შემთხვევები, როდესაც ადამიანს რამდენიმე თიკუნს შეარქმევდნენ და თანასოფლელებს ნამდვილი სახელი არც კი აგონდებათ და თავად ადამიანიც რეაგირებას სახინჯარზე უფრო ახდენს.

ა

- აბლოჩიტი** – (ოთარი, ლამისყანა) მოძრავი, ბევრის მოლაპარაკე კაცია
- ადაჯა** – (ნოდარი, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია
- ადვოკატი, სტარიკა** – (ილუშა, სამთავისი) ყველას გამოსარჩლება ყვარებია
- ადვოკატიანი** – (ქვემოგომი) ახლა ოჯახს ჰქვია
- ადოანი** – (ქსოვრელები, ქვემოჩოჩეთი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია
- ადუმელაანი** – (კაციაშვილები, ქვემოგომი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია
- ადლაანი** – (ბესო, იდლეეთი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია
- ავარა** – (ვასო, ქვემოჩოჩეთი) ავარდნილი ბიჭია
- ალაყაფი** – (არტემი, ახალქალაქი) დიდი, ფართომხარბეჭიანი, მოსული, „მოდლლეშილი“ კაცია
- ალელო** – (ალე, ზემოხანდაკი) სახელიდან შეარქვეს მოფერებით
- ალია** – (მიშა, ლამისყანა) თათარს წაგავს
- ალდინა** – (ალიკა, ქვემოჭალა) მოცინარე ბიჭია
- ამზრია** – (გიორგი, კოდისწყარო) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია
- ამერიკელი** – (ილო, სამთავისი) ამერიკელს ჰგავსო
- ანგლია** – (ვლადა, წინარეხი) ორი სიტყვა იცოდა ინგლისური და ყველა სიტყვას აყოლებდა

- ანჩხა** – (თამაზი, ქვემოჭალა) აცხავერ უთქვამს ბავშვობისას კატი-სათვის და მეტსახელად შერჩა
- აუიანი** – (ნონიკაშვილები, ქვემოჩოჩეთი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია
- არ მემღერება** – (ნოდარი, ზემოხანდაკი) მამას უთქვამს, დალიე, შვილო, იმღერეო. შვილს უპასუხია – და რო არ მემღერებაო?
- არაქელაანი** – (იოსები, წინარეხი) არაქელა რქმევია წინაპარს
- ასორკილოანა** – (სიმონა, დოესი) 70 კილოგრამი ყოფილა და ჭიდაობისას ასორკილოიან კაცს გადახტომია, მე ვეჭიდავები, მეც ასორკილოიანი ვარო
- ასრათა** – (ივანე, ჩაჩუბეთი) სიტყვადვირი კაცი ყოფილა
- აფრენა** – (ალფეზა, ქვემოჭალა) ხან ერთ სოფელში მუშაობს, ხან მეორეში
- აღჩა** – (არჩილა, ქვემორენე) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია
- აყიროანი** – (შალიკო, ყარაღაჯი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია, ახლა შვილებს ემახიან
- აწნა** – (ვახტანგი, ზემოხანდაკი) პირის გაწკლაპუნება უყვარსო

ბ

- ბაგრატა** – (გიორგი, თეზი) წინაპარს რქმევია
- ბადალა** – (კოტე, ახალციხე) მაგათ მშობლებს 19 წლის ბიჭი მოუკვდათ და რამდენიმე თვეში ეს ბავშვი გაჩნდა, თითქოს საბადლო იყოო

ბადრიკა, ჩორჩე – (ვახტანგი, სამთავისი) პაპას ეძახდნენ ჩორჩესო

ბათო – (გიორგი, სამთავისი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია

ბაკაჭუკა – (ანდრო, ჩობალაური) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია

ბაკონანანი – (ლიზა, ყარაღაჯი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია

ბაკულანანი – (ვანო, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია

ბალა – (ბაგრატა, სამთავისი) პატარაობისას ენას უკიდებდა

ბანდალანანი – (თემური, თემმისხევი) პაპა დაბანდალებდა, შემდეგ შთამომავლებს გადმოეცათო

ბატა – (გოგია, ზემოხანდაკი) ბატიაო

ბატი – (ვალიკო, ბოჯამი) ფეხებს ძლივს დაათრევსო

ბატიანანი – (სიმონა, ახალციხე) წინაპარს ბატას ეძახდნენო

ბატონა – (ექვთიმე, დოესი) ბატონივით სულ თავისკენ მიითვლისო

ბაქა – (საშა ქალია, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია

ბაღაჯანანი – (ბაღაჯანაშვილი, დოესი) გვარის მიხედვით შერქვათო

ბაღიანანი – (მამუკა, თემმისხევი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია

ბაღლარა – (ნოდარი, ლამისყანა) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია

ბაღრიანანი – (სანდრო, ყარაღაჯი) მამის თუ პაპის მიხედვით ეძახიანო

ბაყაყებისჭამია, შავტუხა – (შოთა, სამთავისი) მართლა შეუჭამია ბაყაყები, შავია

ბაში-აჩუკი – (ვალიკო, ზემოხანდაკი) ფიცხი ბიჭია

ბაში-აჩუკი – (ღვთისო, სამთავისი) ყოჩალი კაცი იყო

ბაჩა – (ბარნა, ახალციხე) მოფერებით ეძახიანო

ბაჩა – (კოლა, ოკამი) პატარაა

ბაჩონკა – (ქვემოჭალა, ნამდვილი სახელი არ თქვეს) სმის მოყვარულია

ბაცუკიანანი – (ბაქრამეები, ქვემოგომი) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია

ბაძა – (ვანო, ზემოხანდაკი) ხშირად იცოდა თქმა, კაცის ნუ შეგშურდება, მიბაძეო

ბაჭია – (გიორგი, თემმისხევი) კურდღლები ყვარებია და ჰყოლია

ბახა – (დავითი, კოდისწყარო) არ ახსოვთ რატომ შერქმევია

ბახაია – (დათო, დოესი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

ბახალა – (დიმიტრი, ლამისყანა) ბახალას წააგავსო

ბებერა – (რეზო, ლამისყანა) მშობლებს მოხუცებულობაში შეძენიათ

ბეკე – (სანდრო, ლამისყანა) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

ბელადურიანი – (ქვრივიშვილები, ყარაღაჯი) ქვრივიშვილებს ეძახიან, უფროსობა უყვართო

ბელტიყლაპია – (სოსო, საკორინთლო) ძალიან მაღიანი ჭამა იცისო

ბენდუკა – (ვანო, ლავრისხევი) უხეირო, უვარგისი კაცია. მთიელებში თურმე ბენდუკა უკანასკნელ მთიელს ნიშნავს. კამათისას მოწინააღმდეგეს

რომ ვერ გაუჩერებია, ბედუ-
კაო უთქვამს

ბერულაანი – (ბერულაშვილები, ქვემოგომი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

ბესაანი – (გოლა, ჩაჩუბეთი) ბესოს შთამომავლებს უძახიან

ბეტენა – (ვახტანგი, ცხავერი) მამისს ბატონი ჰყოლია ამ სახელის, ძალიან ჰყვარებია და შვილიშვილსაც დაარქვა

ბირხა – (კოლა, სამთავისი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

ბიძია – (ოთარა, სამთავისი) ბიძიას აყოლებს ყოველ სიტყვას

ბლოკე – (სანდრო, ზემოხანდაკი) ბლოკებზე მუშაობდაო

ბლუტე – (შალიკო, კოდისწყარო) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

ბოთლა – (შაქრო, ბარნაბიანთკარი) არაყს იპარავდაო (მეტს სვამდა)

ბოჟმურა – (გიორგი, ლამისყანა) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

ბორახა – (გუჯა, სამთავისი) ქონის ლობიო უყვარსო

ბოტა – (როლანდი, საკორინთლო) დიდი კაცია

ბოტიტრიკი – (ვიქტორი, სამთავისი) მსუქანი, დაბალი კაცია, ერთი დიდი ბოტი ჰყოლიათ სოფელში და ძალიან დიდი ტრიკები ჰქონია. ეგ ლამის იმხელა იყოო

ბოქლომა – (ლევანი, ქვემოჭალა) სიტყვამუნწია

ბოშა – (გიორგი, ქვემორენე) წინათ ბოშური ქცევა ჰქონდაო

ბოხვერა – (თემური, ქვემოჭალა) ბავშვობაში დიდი იყო და თავიც დიდი ჰქონია

ბუ – (გაბრიელი, წინარეხი) დიდი თვალები ჰქონია

ბუტალა – (ლადიკო, ახალციხე) თვალების ჟუჟუნი, ბუტვა უყვარსო

ბუბუ – (რუბენა, ზადიანთკარი) ძალიან წყნარი კაცია

ბუდიონი – (დიმიტრი, ლავრისხევი) დიდი ულვაშები აქვს

ბუზიყლაპია – (ვაჟა, საკორინთლო) პირღია დადის

ბუკა – (ვახტანგი, სამთავისი) ბავშვობაში ახალი ტუფლები უყიდეს და ჰაკაბუკით დადიოდა

ბურთა – (გურამი, სამთავისი) ბურთივით მრგვალიაო

ბუტა – (გაბრიელი, წინარეხი) ოჯახის მეექვსე ვაჟიშვილი ყოფილა და ძალიან ანებივრებდნენ, ამიტომაც ბუტიაობა ჰყვარებია

ბუღდანა – (ნიკოლოზი, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

ბუღლო – (ნიკოლოზი, კოდისწყარო) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

ბუღოჭა – (გოგი, ახალციხე) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

ბუჭუტაანი – (მარიდაშვილები, ქვემოგომი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

ბუხუა – (ვახო, თვაურები) მსუქანი იყოო

ბულუკა – (გოგია, ქვემოჭალა) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

გ

გაგაანი – (ვანო, წინარეხი) მამას ეძახდნენ მეტსახელად და ახლა შვილს (შოთას) გადმოუტანეს

გაგრია – (ვასო, სამთავისი) გაგრიშვილია გვარად

გადავლალე – (ამირანი, ზემოხანდაკი) შოფერია, ამბობს: ამ ხალხს გადავლალავ და გადმოვლალავო

გაიგონე – (ილუშა, ბოჟამი) ყურს აკლია და სულ ეკითხებიან, გაიგონეო?

გაკმანა – (გოგლა, ბარნაბიანთკარი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

გალა – (ჯემალი, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

გალიფე – (მიხეილი, კოდისწყარო) პატარაობიდანვე უყვარდა გალიფე შარვალი

გალუაანი – (ხეჩიკამვილები, დოესი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

განარო – (ვასო, ახალციხე) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

განჯაანი – (ბერშვილები, ყარალაჯი) განჯიდან გადმოსულან ჩვენი წინაპრებიო, ასე ამბობენ

გაოხრებული – (კოტე, ბოჟამი) ხუმარა კაცია

გარდილანი – (ბიძინაშვილები, ქვემოგომი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

გარსე – (გოლა, ჩაჩუბეთი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

გაფთხა – (მიხეილი, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

გეთეაანთული – (შიო, ჩაჩუბეთი) გეთე ერქვა პაპას და ახლა შთამომავლებს უძახიანო

გეკო – (გივი, ქვემოჭალა) ფეხბურთს თამაშობდა კარგად

გენაზა – (სიკო, თვალურები) გერმანულად ლაპარაკობდაო

გეპეო – (ოთარი, წინარეხი) ძმას ნათლავდა და გეპეო უნდა დავარქვა, დიდი ხალხის სახელიაო. ხალხმა ვერ გაიგო რას ნიშნავდა და ამიტომ შეარქვეს

გერინგი, ცეცო – (შალიკო, სამთავისი) ომში ყოფილა და გერინგის ცოლთან დავდიოდიო ტრაბახობდა

გველანა – (გიორგი, სამთავისი) გველივით დამვრებო

გვერდილა – (შაქრო, წინარეხი) გვერდულად დადიოდა. მხარი გვერდზე ეჭირაო

გვიტა – (ალექსი, ახალციხე) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

გვიტა – (გიორგი, ქვემოჭალა) ერთი შვილი ჰყავდა მამამის და სულ გვრიტო, გვრიტოს ეძახდაო

გიგა – (ვალიკო, ახალციხე) გაუგებარ, შეუსმენელ კაცს ეძახიან გიგასო

გიგუცა – (გია, ახალშენა) მოფერებით შეარქვესო

გიგვანუა – (ვანუა, ქვემოჭალა) შფოთისთავია, სულ შარს ემებდაო

გიჟლორანდა – (ლორანდი, ქვემოჭალა) სულელია, დებილივითააო

გიჟუა – (ბიჭიკო, ვაკე) დალევის შემდეგ ყვირილი და ხმაურის მოყვარულიაო

გიჟუა – (ბიჭიკო, ქვემოჭალა) ჩხუ-
ბისთავია, ყვირილი და გიჟუ-
რი ლაპარაკი იცისო

გიბილა – (მიშა, ქვემოჭალა) არ ახ-
სოვთ, რატომ შერქმევია

გლაზანნი – (ბერიამვილები, ქვე-
მოგომი) არ ახსოვთ, რატომ
შერქმევია

გლებო – (ბაგრატა, ზემორენე) არ
ახსოვთ, რატომ შერქმევია

გოდრე – (გურამი, სამთავისი) გო-
დორსა ჰგავს

გოდრე – (ნოდარი, ქვემოჭალა)
გოდორსა ჰგავს

გოტე – (შოთა, ქვემოჭალა) არ ახ-
სოვთ, რატომ შერქმევია

გრაფინკა – (ილო, ქვემოჭალა) სმა
უყვარს ძალიან

გროშა – (ვანო, ჩაჩუბეთი) არ ახ-
სოვთ, რატომ შერქმევია

გუგუტაანი – (გიორგი, ყარადაჯი)
არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

გუდრა – (კონსტანტინე, წინარე-
ხი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმე-
ვია

გულა – (გიორგი, კოდისწყარო)
დიდი გული აქვსო

გულიკო – (ალექსანდრე, წინარე-
ხი) ბავშვობაში ეფერებოდნენ
ეგრეო

დ

დაგნა – (ნოდარი, ზემოხანდაკი)
არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

დათვი, კეტი – (ვანო, ლავრისხე-
ვი) დიდი კეტივით ჩასხმული
კაცი იყო

დარდია – (თედო, სამთავისი)
ყველაფერი ადარდებდაო

დარჩო – (დავითი, კოდისწყარო)
არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

დაღამდანი – (დავითო, ჩაჩუბე-
თი) დაღამების მერე არ გამო-
დიოდა, კაჩაკეტილი იყო

დაღელაანი – (ხორგუაშვილი,
დოესი) პაპას ეძახდნენ და
შტოზეც გადმოვიდაო

დაჯუა – (ჯემალი, ზემოხანდაკი)
არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია,
თითქოს ჯემალისგანო

დედიკო – (მარიამი, ზემოხანდა-
კი) ექვსი შვილი ჰყავს და ხში-
რად ხმარობს სიტყვა „დედი-
კოს“

დიდი ბაკი – (ვახტანგი, ზემოხან-
დაკი) ჰყავს ძმა პატარა ბაკა, არ
იციან, რატომ შერქმევიათ

დიდი კატა – (კოლა, ლამისყანა)
დიდი კატა, პატარა კატა, კნუ-
ტი ბიძაშვილები არიან, ჩხუ-
ბი უყვართ და კატებივით
ფხაჭნიან ერთმანეთს. უფ-
როს-უმცროსობით შეერქვათ

დიდი შოფანა – (შალიკო, დოესი)
არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

დივა – (სერგო, იდლეთი) თავად
უთქვამს: „დობრი დივა“ ვარო
და აქედან შეერქვაო

დიყო – (დათიკო, ქვემორენე) დი-
დი კაცია ტანად

დოდე – (იოსები, ლამისყანა) არ
ახსოვთ, რატომ შერქმევია

დოლა – (შალიკო, ქვემოგომი)
დოლის დაკვრა უყვარდაო

დომური – (დემური, ერთაწმინ-
და) არ ახსოვთ, რატომ შერქმე-
ვია

დომფულა – (ელიზბარი, ახალშე-
ნა) მსუქანი ბავშვი იყო

დონდორა – (რომანოზი, ერთაწმინდა) მიშას მამას ერქვა და ახლა შვილსაც უძახიანო

დორბლიანი – (გაბრიელა, ახალციხე) დორბლი იცოდა, რომ გაბრაზდებოდაო

დოყო – (ილო, სამთავისი) დიდი კაციაო

დოყო – (მიშა, გამდლისწყარო) მსუქანი კაცია

დოყო – (ტრისტანი, სამთავისი) მსუქანი კაცია

დოხაბური – (არსენა, სასირეთი) გოლიათები არიან, მსხვილი ხალხია, ბევრსაც ჭამენ

დრაცა – (გიორგი, იდლეთი) მოდრუნცული, მსუქანია

დუა – (ვანო, საკორინთლო) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

დუდა – (ომარი, ბოჟამი) დუნდულად დადისო

დუდალა – (ნოდარი, სამთავისი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

დუმზარაანი – (ზაქარაძეები, ქვემოგომი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

დუნდულაანი – (პავლე, ერთაწმინდა) სქელი დუნდულები აქვსო

დურგლიაანი – (მარუსა, საკორინთლო) მამა დურგალი იყო და დურგლიაანთ ქალიო, ამბობენ

ე

ეგეია – (თამარი, ქვემოჭალა) საუბრისას ხშირად იყენებს „ეგეი“

ერბოკვერცხიანთი – (შაქრო, ქვემოგომი) ახლა შთამომავლებს უძახიან

ვ

ვაზნა – (მიტო, ქვემოჭალა) მონადირეა და ვაზნები სულ ჯიბით დააქვსო

ვანეზა – (ივანე, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

ვატანა, ზოოლოგია – (ვახტანგი, ქვემოჭალა) ვატანა – მოფერებითი სახელია; ზოოლოგია – ბავშვობისას სწავლა არ ჰყვარებია, რომ ევითხებოდნენ რა გიყვარსო, სულ ზოოლოგიას გაიძახოდაო

ვექილი, ფანქვანტა – (ოთარი, წინარეხი) ბევრს დადის და დაფარფატებს, ბევრს ლაპარაკობს

ვირთხა – (ავთო, ქვემოჭალა) კლასში ყველაზე დიდი ყოფილა და როგორც ვირთხა წრუწუნებში, ისე იყოო

ვირჰამლეტა – (ჰამლეტი, ქვემოჭალა) დიდი კაცია ტანად

ვრეხეცა – (ზერო, სამთავისი) გამხდარი, თხელი თევზია „ვრეხეცი“ და ის ყვარებია ძალიანო

ზ

ზაბაიკალა – (ილო, ზემოხანდაკი) დაბალი კაცია, სოფელში ყოფილა დაბალი კაცი ამ მეტსახელით (რუსეთში ნამყოფი) და ამასაც ასე ეძახიანო

ზაბაიკალანი – (სეროჟა, ახალქალაქი) ბაიკალზე იყო ნამყოფი და კარგად მღეროდა „ბაიკალს“

ზანდუკელა – (სანდრო, ზემოხანდაკი)
ზარქო – (კოტე, ცხავერი) ზაქროსაგან შეარქვეს
ზეესი – (ნუგზარი, ქვემოჭალა) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია
ზიზილა – (ანდრო, სამთავისი) წითელი ლოყები აქვს ზიზილასავით
ზიმიანი – (დათო, ქვემოგომი) მჭედლიშვილების გვარსაც ახლა ასე ეძახიან
ზოოლოგია, ვატანა – (ვახტანგი, ქვემოჭალა) ბავშვობისას სწავლა არ ჰყვარებია, რომ ეკითხებოდნენ რა გიყვარსო, სულ ზოოლოგიას გაიძახოდა; ვატანა – მოფერებითი სახელია
ზორბა – (გიორგი, ლამისყანა) ბრვე მოყვანილობისაა
ზურაბა – (სანდრო, ჩაჩუბეთი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია

თ

თავგასული – (დომენტი, სამთავისი) დიდი თავი აქვს
თავდიდა – (მიხო, ქვემოჭალა) დიდი თავი აქვსო
თათარი – (მიხელი, ახალციხე) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია
თამაზაანი – (ხორბალაძეები, დოესი) პაპას ერქვა და ნაყარზეც გავრცელდა
თამაზიანთი – (ხორბალაძეები, დოესი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია
თამსალა-მაკო – (იზო, ქვემოჭალა) ახალგაზრდაა და ბებერით წყველა კი იცისო

თაქლა – (სანდრა, ცხავერი) ფიცხია, თაქლა თათარი ხომ არა ხარო, ამბობენ იქაურები
თაქლა – (დავითი, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია
თეთრო – (კაკო, თეზი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია
თობე – (ვანო, ცხავერი) ფიცხი კაცი იყო
თოიშანი – (მეტეხი) მთელ გვარს მოიხსენიებენ ასე
თოიშიანი – (თოიძეები, ჩაჩუბეთი)
თოროზა – (გიგო, ცხავერი) დიდი ცხვირი აქვს
თოხლიანთი – (თათანაშვილები, დოესი) მაგათ პაპას ერთ ჯერზე ერთი თოხლი შეუჭამია
თრითინა – (ალექსანდრე, წინარეხი) თრითინას საქციელს უგავს, მწარე ენა აქვსო (თრითინა ენას რასაც მიადებს იქვე კლავსო)
თურქია – (პარმენა, დოესი) პარმენას, ჯემალს, დათოსა და ზაურს „რეკორდის“ მსგავსი შემთხვევა ჰქონიათ

ი

იანი – (იასონი, ქვემოჭალა) შემოკლებით ასე ეძახდნენ, ახლა შვილიშვილებს შეერქვათ
იტურნე – (ნატა, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია
იუდა – (გიორგი, ზემოხანდაკი) უვარგისი კაცი იყო

კ

- კაკალა** – (დათიკო, რკონი) არ ახსოვთ, რატომ შერქმევია
- კაკატო** – (ნანი, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია
- კაკნა** – (მიშა, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია
- კაკუნა** – (სანდრო, სამთავისი) ცივად ჭედავდა ნალეზსაც და სხვა ნივთებსაც
- კალია** – (დათო, ქვემოჭალა) გამხდარი ბიჭია
- კამჩა** – (პეტრე, ახალციხე) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია
- კანდელაკიანი** – (ნიკო, ერთაწმინდა) ძალიან ძლიერი, მოსული კაცი იყო (სანდრო კანდელაკს (ლეგენდარული მოჭიდავე) ჰგავდაო)
- კანიანი** – (ბერიაშვილები, ყარაღაჯი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია
- კანკელა** – (ვანო, სამთავისი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია
- კანკლა** – (ვანო, ბოჭამი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია
- კანკლუნე** – (სანდრო, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია
- კარგო, ნიგადიცა** – (ვარდენი, სამთავისი) ბავშვობაში რომ ჰკითხავდნენ კარგი ვინ არისო, მეო, იძახდა. შეარქვეს კი, პირიქით
- კაუჭა** – (ივანე, წინარები) სუსტი იყო ბავშვობაში
- კეკვა** – (სერგო, ბარნაბიანთკარი) სულ „კეკვა“ ქუდი ეხურა

- კერენსკი** – (შოთა, ახალქალაქი) კერენსკის ფული ჰქონდა ბევრიო
- კეტი, დათვი** – (ვანო, ლავრისხევი) დიდი, კეტოვით ჩასხმული კაცი იყო
- კვაჭა** – (ივანე, იდლეთი) კვაჭი კაციო
- კვერნაქიანი, ნასწავლიანი** – (მჭედლიშვილები, ქვემოგომი)
- კვირია** – (მიხეილი, ქვემოჭალა) კვირია ჩიტოვით კარგად მღერისო, მაკვირია ბიჭიაო არისო
- კვირია, შარეკილა** – (მიშა, ბოჭამი) ფუტკრიჭამია კვირია ჩიტოვით ცხვირი აქვსო; ლოთბაზარაა, დაღევა უყვარსო
- კვიტა** – (პავლე, ახალციხე) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია
- კიკიტანი** – (ქვემოგომი) ახლა ოჯახს უძახიან, ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევიათ
- კინტო** – (გიორგა, წინარები) კინტოსავით იტყუებაო
- კიტაია** – (გიორგი, ახალციხე) პატარა კაციო
- კიჭი** – (შოთა, ქვემოჭალა) დიდი კბილები აქვს და კიჭა ბიჭს ეძახიანო
- კლინკურა** – (შალიკო, სამთავისი) იკლანკებოდაო
- კლოკა** – (გიგუცა, ზემორენე) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია
- კლოკა** – (შოთა, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია
- კლონწო** – (ვალიკო, ლამისყანა) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კლოჭინა – (ვანიჩკა, ახალციხე) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კნაჭა – (გელა, ჩაჩუბეთი) გამხდარი კაციაო

კნუტი – (კოლა, ლამისყანა) კნუტი, დიდი კატა, პატარა კატა ბიძაშვილები არიან, ჩხუბი უყვართ და კატებივით ფხაჭნიან ერთმანეთს. უფროს-უმცროსობით შერქვავთ

კოდა – (ნიკოლოზი, წინარეხი) იმდენი თაფლი ჰქონია, კოდით წონიდა თურმეო

კოდალა – (მარიამი, ზემოხანდაკი) კოდალასავით დიდი ცხირი აქვსო

კოდალანი – (თამაზა, ერთაწმინდა) დიდი ცხვირი ჰქონდაო

კოკელა – (ნიკოლოზი, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კოკნიჭება – (თემური, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კოკოლანი – (ბარჯაძე, დოესი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კონკა – (გრიშა, ზემოხანდაკი)

კონტორა – (გოჩა, ქვემოჭალა) ბავშვობისას კანტორის შენობაზე უთქვამს კონტორაო

კოჟია – (კოლა, სამთავისი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კორდი ზულა – (ამირანი, დოესი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კოტორა – (იოსები, წინარეხი) თმა სულ გადაკოტრილი ჰქონდაო ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კოტრიალა – (გიორგი, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კრაზანა – (ილია, წინარეხი) ბრაზიანი კაცია, მწარეო

კრეტელა, ცაცო – (ალექსანდრე, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კრეჭიანი – (თენგიზ, ახალქალაქი) სულ იკრიჭებოდაო

კრიმოლანი – (გიგოლაშვილები, დოესი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კრიჭა – (ცეზარი, ახალშენა) სულ იცინის

კრუხიანი – (გიგა, ახალციხე) ბევრი შვილი ჰყავდა და დაერქვაო

კულანი – (ეთერი, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კულალა – (ვლადიმერი, სამთავისი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კუკუტარია – (ვანო, კავთისხევი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კუნელა – (ნიკა, სამთავისი) კუნელს ჭამდა ტყეში მწყერობისას

კუპანა – (ლადო, კოდისწყარო) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კურატი – (შალიკო, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კურკა – (გურამი, ახალციხე) პატარა კაციაო

კურკა – (ვახტანგი, ქვემოჭალა) მსუქანი, დაბალი კაცია

კურუში – (ტატია, რკონი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კუტა – (გოჩა, ჩაჩუბეთი) დაბალი კაცი იყო

კუტა – (ელიოზი, ცხავერი) მამამისს კამეჩი ჰყავდა ფიცხი. ელიოზიც ფიცხი ყოფილა და მამას კამეჩის სახელი შეურქმევია

კუტანანი – (რეზო, ახალქალაქი) ჯუჯა იყო

კუტი – (თენგიზი, წინარები) კუტა, მოკლე თითები აქვს

კუტიანანი – (ხორბალაძეები, დოესი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

კუტკანანი – (ქვემოგომი) ახლა ოჯახს უმახიანო

კუტულანანი – (ზაქარია, ყარაღაჯი) კუტი ყოფილა

კუწა – (პავლე, წინარები) ბავშვობაში ეფერებოდნენ ეგრეო

კუჭა – (ვახტანგი, ქვემოჭალა) ბევრს ჭამსო

კუჭო – (გურამი, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

ლ

ლაზარუანი – (ლაზარე, თემისხევი) სოფელში ჩამოივლიდა გვალვის დროს

ლალე – (ლავრენტი, ქვემოჭალა)

ლაპუა – (გრიშა, სამთავისი) ბიჭს ნიშნავს ოსურად

ლაყაფა – (გოგია, საკორინთლო) ბევრი ლაპარაკი იცის

ლაყუჩა – (არჩილა, ქვემოჭალა) დიდი პირი აქვს

ლეგა – (ბუჯიაშვილი, თეზი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

ლეზურიანი – (ბესა, ახალციხე) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

ლეკა – (მიშა, საკორინთლო) ჩხირკედელაა

ლობიო – (ივანე, დოესი) ლობიო უყვარდა ძალიან

ლოდაშა – (ვალიკო, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

ლოლაძე – (სანდრო ნონიკაშვილი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

ლომა – (ვახტანგი, ზემოხანდაკი) ღონიერი იყო

ლომა – (როლანდი, ჩაჩუბეთი) ძალიან ღონიერიაო

ლომანანი – (რევაზიშვილები, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შერქმევია

ლოქე – (ტრისტანი, სამთავისი) ვერ ძღება, თან ლოქოც უყვარს ძალიან

ლორთი – (ვალიკო, ნოსტე) შავი კაცია

ლუყურტიანთი – (გიორგი, თელადგორი) უგემურს ნიშნავს და ახლა მის შთამომავლებსაც უმახიანო

მ

მაილო – (ნაზო, ზემოხანდაკი) დაბალი ტანისაა

მაიორა, პიშუ – (ნოდარი, ზემორენე)

მაკლაი – (კაკო, დოესი) საწყობში მუშაობს და სულ მაკლაის იმახისო

მაკრუაანი – (კულაშვილები, მეტეხი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

მალამო – (ვანო, ქვემოგომი) ყველას ტკბილად ელაპარაკება, მალამოსავით ედებო

მალამო, მიმინო – (ოთარა, ახალციხე) სასიამოვნო კაცია, მალამოსავით

მამედა – (არსენა, ბოჟამი) თათარსა ჰგავსო

მაო მე დუნი – (ვასო, კავთისხევი) ჩინელივით პატარაო

მასიკა – (ვასო, ლამისყანა) მასიკაშვილია გვარად

მაქექი – (ჩიტაშვილი, ოკამი) პატარაა

მაქო – (ვანა, ქვემოგომი) ყველგან მაქებდნენ, იმან მაქო, ამან მაქო

მალაღაანი – (მალაღაშვილები, ჩაჩუბეთი) გვარის მიხედვით შეერქვათ

მაჩანა – (ლავრენტი, წინარეხი) ფეხი ცოტა ათრევით დააქვსო

მაჩუჩიანი – (ბატკუაშვილები, ერთაწმინდა) დიდი პაპა ფაჩუჩის მაგივრად მაჩუჩას ამბოდა, ასე შეერქვათო

მგელი, მშიერი – (ვაჟა, სამთავისი) სულ შიო

მგელო – (გურამი, ზემოხანდაკი) თვალხარბი, მუშა კაცია

მგლიაანთა – (თაბუაშვილები, დოესი) წინაპარს მგელას ემახდნენ

მედროგე – (ვანო, ლამისყანა) თბილისში დროგს დაატარებდაო; ვირის „ტაჭკით“ სიარული უყვრდაო

მელა – (კოლა, თოგოიათკარი) მელასავითააო

მელაანი – (რაზმაძეები, დოესი) მელა ერქვა წინაპარსო

მეტუაანი – (მიტუა, ერთაწმინდა) მიტუასაგან შეერქვა

მიმინო, მალამო – (ოთარა, ახალციხე) სასიამოვნო კაცია, მალამოსავით

მირონაანი – (მირონი, ბარნაბიანთკარი) მთელ მონაგარს ასე მოიხსენიებენ

მიტრუა – (ლადო, სამთავისი) სოფელში ერთი გიჟი ყოფილა სახელად მიტო. ლადოს მამა გაუბრაზებია, გამოკიდებია, ვერ დაუჭერია და შე გიჟმიტრუო, მიუძახნია

მიქოიანი – (ნასყიდა, ლამისყანა) შავია, მიქოიანს ჰგავსო

მიხრიკა – (ვახტანგი, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

მიხრიკა – (მიშა, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

მკალაგიანი – (ბეგლარაშვილები, დოესი) მკალაგი ჰყავდათ წინაპარი

მოზეიმე – (რობინზონი, ქვემოჭალა) სულ კარგ ხასიათზეა

მოკეთე – (გაიოზი, დოესი) ყოველ ფრაზას მოკეთეს უმძღვარებს

მოლეკულა – (მარინე, ქვემოჭალა) დაბალი გოგოა

მოსიანი – (გოგია, დოესი) პაპას ერქვა ეს მეტსახელი

მოსიანი – (ტარიელი, დოესი) მოსე ერქვა მამასო

მოურავიანთ მარო – (მარო, გარიყულა) მოურავი ყოფილა მამა

მოხარშული – (ალექსანდრე, ქვემოჭალა) სულ მოხარშული, უქმურად დადისო

მოხუცა, თვალეზდაჭყეტილი – (მიშა, სამთავისი)

მურთხა – (ომარი, ზემოხანდაკი) მურთხსა (გამხდარი, სუსტი, შავი, პატარა თხუნელასავით) ჰგავსო

მღვდელი – (გოგა, ახალციხე) გარეგნულად, ქვევით მღვდელსა ჰგავსო

მყრალი – (რაჟდენი, ახალციხე) მყრალი კაცი იყოო

მშიერი, მგელი – (ვაჟა, სამთავისი) სულ შიაო

მცივანა – (კოლა, ქვემოჭალა) მეგარმონე

მცურავიანი – (ქვემოგომი) ახლაოჯახს უმახიან

მხატვრიანთი – (მოსე, გარიყულა) ვანოს მხატვარს უმახოდენენ, მერე შვილსაც გადმოჰყვა

ნ

ნაბიანი – (ბეგლარაშვილები, დოესი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ნაგერლიანი – (გიგა, ახალციხე) ალბათ გერად მოჰყვაო

ნანკრე – (თენგიზი, საკორინთლო) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ნაპოვნა, ძალი ამღერე – (ვანო, სამთავისი) ღორებში დადიოდა, დაკარგვოდა, რომ იპოვა, ვიპოვნეო და ნაპოვნა შეარქვეს; სიმღერას რომ დაიწყებდა, ძალიც ამუვლდებოდა. ეს ვანო ერისთავთან მდგარა

მწყემსად, რომ წამოსულა, ერთი კარგი ძალიც გამოუყოლებია ხელს. ბატონს მოსამართლესთან უჩივლია. მოსამართლეს უთქვამს, მე როგორ გავიგო, ვისიაო. ნაპოვნა ვანოს უთქვამს, თუ ბატონისაა, ამღეროსო. თვითონ დაუწყია სიმღერა და ძალიც აცმუვლებულა. ეგრე ჰყოლია დაჩვეული. შეერქვა „ძალი ამღერე“.

ნარცეხლანი – (გივი, ერთაწმინდა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ნასიბა – (დათიკო, სამთავისი) ადრე მამამისს ემახდნენ ეგრე

ნასწავლიანი, კვერნაქიანი – (მჭედლიშვილები, ქვემოგომი)

ნაქუჩა – (თენგო, ქვემოჭალა) ჭიდაობისას იტყოდა ხოლმე, შენ დაუკა, ნაქუჩაო და ეგრე დაარქვეს

ნიბლია – (გოგია, ქვემოჭალა) მამას ერქვა მეტსახელად და ახლა მას ემახიან

ნიგადიგა, კარგო – (ვარდენი, სამთავისი) ბავშვობაში რომ ჰკითხავდნენ კარგი ვინ არისო, მეო იმახდა. შეარქვეს კი, პირიქით

ნიკია – (ვასო, თეზი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ნიკისა – (ნიკა, ბოჟამი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ნინია – (ოთარი, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ნინიკანი – (ვანო, ქვემოგომი) პაპის მეტსახელიდან შეერქვათ შთამომავლებს

ნიჩარტა – (ალექსანდრე, კოდის-წყარო) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ნონიანი – (ნონიაშვილები, ჩაჩუბეთი)

ნოსტურა – (კეკე, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ნოლა – (ზაქარია, გომისჯვარი) ნოლა ცხვირი აქვსო

ნუგზარანი – (ნუგზარის შთამომავლები, ჩაჩუბეთი)

ო

ოპლე – (ნოდარი, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ოტიანი – (ხორგუაშვილები, დოესი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვათ

ოტლე – (გიორგი, გარიყულა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ოქლაქი – (მათე, ქვემოგომი) მალალი იყო

ოქრუა – (მიშა, ბოჟამი) ოქრო, გამოსადეგი კაციაო

ოჩება – (ოსები, ლამისყანა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ოჩია – (ოთარი, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ოხანა – (მიშა, სამთავისი) უხარია ქვეყანა

პ

პაგარენია – (ნინა, ყარაღაჯი) ურმის თვალი ჭრიალებდა, ნაპერწკლებს ისროდა, ვითომ რუსული კარგად ვიცო და თქვა „პაგარენია ბუდეცო“. რძალი ამბობს, რუსული კარგად იცოდა, „პაჟარ ბუძეტ“

თქვა და სოფელელებმა ვერ გაიგესო.

პაგარენიანი ჟორა – (ჟორა, ყარაღაჯი) პაგარენია ნინას შვილია და ახლა მას ეძახიან ასე

პავლიანი – (პავლე, ჩაჩუბეთი) პავლეს შთამომავლებს უძახიან

პალეჭა – (პალიკო, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

პაპა – (ანდრო, სამთავისი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

პარტა – (ვახტანგი, სამთავისი) ენას უკიდებდა, ბუბუნებდა

პასკა – (შამანაური, ოკამი) პასკა უყვარდაო

პასტა – (ოთარი, ქვემოჭალა) პატარა კაცია პასტასავითო

პატარა ბაკა – (უმანგი, ზემოხანდაკი) ჰყავს ძმა დიდი ბაკა

პატარა კატა – (არჩილა, ლამისყანა) პატარა კატა, დიდი კატა, კნუტი ბიძაშვილები არიან, ჩხუბი უყვართ და კატებივით ფხაჭნიან ერთმანეთს. უფროს-უმცროსობით შეერქვათ

პატარა ჩოფანა – (კოლა, დოესი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

პატაშვილი – (კოტე, ჩაჩუბეთი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

პაწიანი – (ოსები, წინარები) პატარა კაცი ყოფილა და ახლა მისიანებს ყველას ეგრე უძახიანო

პაწი – (გიორგი, დოესი) პაწიასო

პეტრიკანი – (ახალკაცები, დოესი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

პეტრიკულა – (ჟორა, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

პიპიშა – (ნოდარა, ქვემოჭალა) სულ ჭიჭყინებდა ბავშვობისას და მანქანასავით პიპიშებსო

პიტნა – (ალექსანდრე, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

პიშუ, მაიორა – (ნოდარი, ზემორენე) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

პლიმო – (ნიკოლოზი, თელადგორი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

პლიუ – (მიხეილი, წინარეხი) ლაპარაკში სულ პლიუს-მინუს იცოდა

პოეტი – (იასონი, ახალციხე) იცოდა ლექსები

პოეტი – (კოტე, ახალციხე) ლექსები უყვარდა

პოია – (ვასო, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

პოჟია – (ნიკოლოზი, კოდისწყარო) პატარა კაცი იყო

პოხოზა – (თამაზი, ქვემოჭალა) დაბალი მსუქანი ბიჭიაო

პროსტო, ხაშნიკა – (ნოდარი, ქვემოჭალა) საუბრისას ხშირად იყენებს სიტყვა „პროსტო“

პრუწუნა – (კოლა, დოესი) მეტსახელი შვილზეც გადმოვიდა

პუტია – (რეზო, ქვემოჭალა) სულ იბუტებოდა ბავშვობისასო

პუწკურა – (ვახო, ქვემოჭალა) ყველაფერზე იპუწკებოდა ბავშვობისასო

ქ

ქამურა – (ქვემოჭალა) ძალიან უყმური ქალია, ხნიერებსაც არ

ახსოვთ მისი ნამდვილი სახელიო

ქებეპა – (დომენტი, იდლეეთი) მძიმე კაცი იყოო.

ქებეპაანი – (დომენტი, იდლეეთი) ღვინიაშვილლების ოჯახს ეძახიან, ადრე კი მამას ერქვა. მძიმე კაცი იყოო.

ქირნა – (იოსები, ახალციხე) ბავშვობაში მსუქანი იყოო

ქიტი – (სერგო, ახალციხე) ქიტი, ხელმოჭერილი, ურიასავით კაცი იყოო

ქულიკიანი – (გიგუცა, ახალციხე) მატყუარა იყოო

რ

რთველიაანთი – (რთველიაშვილები, ჩაჩუბეთი) გვარის მიხედვით შერქმევიათ

რიჟა – (გოგია, თოგოიანთკარი) „რიჟა“

რიჟა – (რეზო, ახალციხე) „რიჟა“ რომო – (რომანოზი, ქვემოჭალა) სახელის შემოკლებით შეერქვა

ს

სარაკლამა – (თემური, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

სართია – (ლადო, ოკამი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

სარიჩევია – (სოსო, სამთავისი) სართან მჯდარა და თავი ვერ შეუკავებია

სარქველა – (დავითი, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

საღლანა – (შოთა, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

სვარკა – (ციალა, ქვემოჭალა) მამა ჰყავს შემდულელებლი

სიაანი – (მამულაშვილები, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

სიკა – (ვახტანგი, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

სისონა – (ვასილი, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

სისხლამეები – (გელაშვილები, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

სოლაანი – (მაზმიშვილები, ყარაღჯი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

სტარიკა, ადვოკატი – (ილუშა, სამთავისი) ყველას არიგებდა, ესარჩლებოდა

სტარშინა (გიგუცა, ქვემორენე) ჯარში ყოფნისას „სტარშინა“ ყოფილა

სუბიტა – (შალიკო, რკონი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ტ

ტაგუა – (როსტომი, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ტამჰე – (ოთარა, სამთავისი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ტანკა – (ილიკო, ლამისყანა) პატარა, ჭია კაციაო, მასხრობით შეარქვეს

ტარიკელა – (ოლია, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ტახა – (გიორგი, ახალციხე) ჩასხმული კაცი იყო ახალგაზრდობაში

ტიკინა – (თენგიზი, ქვემოჭალა) დაბალი კაცია

ტინტლიანი – (ზურა, ბარნაბიანთკარი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ტიპო – (მაღხაზი, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ტიტლია – (ილიკო, ლამისყანა) უყვარს ტიტინი, ლაპარაკი

ტიღანი – (ვიქტორი, ჩოჩეთი) შავი, ოხერი კაცია

ტიკპა – (სიმონა, ჩაჩუბეთი) პატარა ძალიან, შთამომავლებსაც ასე უძახიან

ტლაპო – (დიმიტრი, ლამისყანა) სულ ტლაპოში ამოსვრილია

ტლაპო – (ვანო, ქვემოჭალა) ბავშვობაში ძალიან მსუქანი ყოფილა და სულ ტლაპოში ვარდებოდა

ტოპე – (თამაზი, სამთავისი) ტლაპოებში დატოპავდა თურმე

ტრიბიშოკი – (გიგოლა, ლამისყანა) მუდმივ თავს ივარცხნიდა ქალივით („გრიბიშვიდან“)

ტრიცატი – (ვასო, მთიულთუბანი) წინადადების თავში ტრიცატს ამბობდა ხშირადო

ტუზი – (იოსები, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ტუკა – (გიორგი, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ტუკაპა – (ვანო, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ტუნია – (თამარი, თელადგორი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ტურკეიჩი – (მახო, ახალქალაქი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ტუტა, წრუტნა – (აბრამი, წინარეხი) პირს სულ აწკლაპუნებდა, „ტუტ“ გამოსდიოდა; ღვინოს ისე გამოწრუტავდა, წვეთს არ ჩასტოვებდაო

ტუტე – (გურამი, ქვემოჭალა) ცუდი ხასიათის ბიჭიაო

ტულუიანთი – (ტარიელი, ახალსოფელი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ტულუ – ერქვა პაპას და ახლა შვილიშვილებს ასე ეძახიან

ტუჩანნი – (შიო, ახალქალაქი) ტუჩი ჰქონდა ჩამოხეულიო, ახლა შთამომავლებს ეძახიან

ტუჩიანი – (იასონი, ოკამი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ტუხა – (ვლადიმერი, თეზი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ტუხანნი – (კარპე, ჩაჩუბეთი) პაპა შვტუხა იყო, ახლა შთამომავლებს უძახიან

ტყაპანა – (ია, იოსები, ჭყოპიანი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

უ

უბალო – (ვასო, თეზი) ბალი არ ედგა

უდარდელა – (გივი, სამთავისი) არაფერს არ დარდობს

უნარა – (იური, დოესი) მუშაობაში უნარი გამოიჩინაო

უნგა – (მიტო, ლამისყანა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ფ

ფალალანი – (ბერიაშვილები, მეტეხი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ფანქვანტა, ვეილი – (ოთარი, წინარეხი) ბევრს დადის და დაფარფატებს, ბევრს ლაპარაკობს

ფარსა – (გოგლა, ცხავერი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ფარჩაანთი – (კოსტა, ერთაწმინდა) ფარჩასავით ლამაზი იყო და იმიტომ შეერქვაო

ფაშანი – (ილა, წინარეხი) მსუქანი კაცი იყო, გაფაშვამებული, ახლა მაგის შვილებს და შვილიშვილებს ეძახიან ფაშას

ფაცანანი – (იაძეები, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ფახალანი – (ქემხაძეები, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ფეთლურა – (დათიკო, ჩაჩუბეთი) ეშმაკი კაცი იყოო

ფინაჩა – (ივანე, წინარეხი) ძველ ფეხსაცმელებს აკერებსო

ფიჩხა – (ჯუმბერი, ქვემოჭალა) გამხდარი და მაღალი ბიჭია

ფოფოლა – (მეტეხი) ბაბოს რქმევია, ახლა მთელ გვარს ეძახიანო

ფოქუზი – (მალხაზი, ახალციხე) ეშმაკი კაციაო

ფრანგისტანიანი – (მარლენი, ერთაწმინდა)

ფსუკე – (ოთარი, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ფურთხა – (ანდრო, ჩაჩუბეთი) ფურთხეზა უყვარს, სულ იწიტებაო

ფუსე – (ვანე, ჩაჩუბეთი) ფუსფუსი უყვარსო

ფუსე – (კოლა, სამთავისი) ტყუილა დაფუსფუსებს და ვერაფერს ვერ აკეთებს

ფუსე – (მიშა, სამთავისი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ფუსტიანი – (გოლა, ყარადაჯი) დურგალი ყოფილა და სულ ფუსტა (იარალი) ეჭირა ხელშიო. „პუსტა“ ვერ უთქვამს სწორადო

ფუშურა – (ვალიკო, ყარადაჯი) ენაბლუა, ცოტა ფუშფუშებსო

ფუჩეჩა – (ვანო, ახალციხე) მსუბუქი კაცი იყო, გამხდარიო

ფუჩეჩა – (ვახტანგი, სამთავისი) ფუჩეჩს კრავდა კარგად

ფხორია – (ალე, ქვემოჭალა) სულ გაფხორილი დადისო

ქ

ქალაქურა – (სონა, ბარნაბიანთკარი) ქალაქში სიარული უყვარსო

ქანქარა – (გულიკო, ზემოხანდაკი) ცოტა ცერცეტი ქალიაო

ქარცა – (სიკო, თვაურები) სულ ტყავი ეცვაო (ოსურად ქარცა ტყავია)

ქასურანი – (კოლა, ახალციხე) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ქაშანი – (გიორგა, მთიულუბანი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ქაცაბი – (ნიკოლოზი, წინარები) ძალლივით ბრაზიანი ყოფილა

ქაჯანა – (მაშო, მეტეხი) ბავშვობაში ძალიან ცელქი, ახტაჯანა იყო

ქაჯანანთი – (მეტეხი) ადრე ერთ პირს, მაშოს ეძახდნენ, ახლა მთელ ოჯახზე გადმოვიდა

ქეთაანი – (მეტეხი) ბაბოს რქმევია, ახლა მთელ გვარს ეძახიან

ქერქა – (დავითი, ახალციხე) გამხდარი, ხმელი კაციაო

ქერქა – (სერგო, ახალციხე) გამხდარი კაცია

ქვირა – (სერგო, ახალციხე) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ქია – (იოსები, დოესი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ქილიკი – (ტარიელი, დოესი) ყველას გაქილიკება უყვარსო

ქიმზარა – (სანდრო, მეტეხი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ქიმი – (გიგო, ცხავერი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ქინქლა – (ნოდარი, ქვემოჭალა) არაფრით გამორჩეული ბიჭიაო

ქირა – (მიხელი, მეტეხი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ქირია – (არჩილა, კოდისწყარო) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ქიტაანი – (ქიტიაშვილები, ბარნაბიანთკარი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ქიქი – (ზაური, თელადგორი) პატარა კაცი იყო

ქიშლა – (მიხელი, ლავრისხევი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ქიჩმანა – (ალექსანდრე, თელადგორი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ქიცილა – (მიშა, სამთავისი) ადრე ოსი კაცი ყოფილა ამ მეტსახელით და იმას ჰგავდა, ეგვიპტე ხელმრუდი იყო.

ქოროლი – (ჯავრიშვილები, ერთაწმინდა) პაპა იყო ვაჟკაცი და იმით შეერქვა გვარსო

ქოსაანი – (ზახტაძეები, ყარაღაჯი) პაპას ეძახდნენ, ახლა შვილსო

ქოშოტი – (ომარა, სამთავისი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ქოჩობელა – (კოტე, წინარეხი) ენას უკიდებს

ქოცო – (ვასო, ყარაღაჯი) ღვინო უყვარს

ქუცუანი – (მამულაშვილები, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ქშეულია – (ისიდორე, კოდისწყარო) ქსუტუნებს და ისე ლაპარაკობსო

ქშუტანი – (გიორგი, თელადგორი) ქშუტა, მსუბუქი კაცია გარეგნულადაც და ჭკუითაც

ღ

ღადარა – (ილა, ოკამი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ღალღა – (ბიჭიკო, ქვემოჭალა) ღალღას ჰგავსო

ღაპია – (გოგია, პანტიანი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ღვედიაანი – (ვანო, ახალქალაქი) ბევრი გუთანი ჰქონდაო

ღვთისაანთი – (პატა, ჩაჩუბეთი) ღვთისნიერი ხალხიაო

ღვტიკა – (ვანო, ქვემოჭალა) პატარა კაცი ყოფილა

ღვტიკელაანი – (ვასო, თემისხევი) პატარა კაცი ყოფილა პაპა

და შთამომავლებსაც ასე უძახიან

ღინტუ – (ჯემალი, დოესი) ჯემალს, დათოს, პარმენასა და ზაურს „რეკორდის“ მსგავსი შემთხვევა ჰქონიათ

ღიპა – (ვახტანგი, ქვემოჭალა) დიდი მუცელი აქვს

ღირიტო – (ლექსა, ბოჭამი) ღირინებდა ხოლმე უგერგილოდ

ღილა – (გიგა, ახალციხე) ღალღანა კაცი იყო, სულ ყვანებდაო

ღიჭაანთი – (ლექსა, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ღორი – (თემო, სამთავისი) ბევრს ჭამსო

ღრუბელა – (სიმონა, ჩაჩუბეთი) მეცხვარე იყო, რატომ შეერქვა არ ახსოვთ

ღრუტუნა – (იასონი, ზემოხანდაკი) ლაპარაკისას სხვანაირად გამოთქვამს ბგერებს

ყ

ყაზუმა (სვიმონი, ჩაჩუბეთი) მდიდარი კაცი იყო

ყარაჯაანი – (ივანე, წინარეხი) ყარაჯა ერქვა მეტსახელად პაპას და ახლა შვილიშვილებსაც ასე ეძახიანო

ყარბუზანი – (ალექსა, ქვემოგომი) შემდეგ მთელ გვარსაც ასე უძახიან („ყარბუზს“ საზამთროს უძახიან)

ყაშა – (ზადრი, ბარნაბიანთკარი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ყიბილა – (ნესტორა, ზადიანთკარი) ოსურად პატარა გოჭს

ჰქვია. პატარა კაცია და ალბათ იმიტომ დაარქვესო

ყიზბოლა – (ვასო, დოესი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ყინტურა – (მიშა, ბოჟამი) მოკაკული კაცია

ყიყა – (ესტატე, წინარეხი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ყიყლიყო – (მიშა, ზემოხანდაკი) დიდი ცხვირი აქვს

ყუყუ – (შოთა, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

შ

შაბათა, შაფათა – (ზაქარია, ზემოხანდაკი) მუშაობა არ უყვარდა, მიშაბათება იცოდაო

შავი მელა – (დავითა, დოესი) ძმას წაბლა მელას უძახიან

შავტუხა, ბაყაყებისჭამია – (შოთა, სამთავისი) შავია, მართლა შეუჭამია ბაყაყები

შარევილა, კვირია – (მიშა, ბოჟამი) ფუტკრიჭამია კვირია ჩიტით ცხვირი აქვსო; ლოთბაზარაა, დაღვეა უყვარსო

შარიანთა – (ხორბალაძეები, დოესი) სულ შარს ეძებდნენ მათი წინაპრებიო

შარო – (შალვა, ქვემოჭალა) შარიანი კაცია

შაქარაანი – (შაქარაშვილები, დოესი) გვარს ამართლებენ, ტკბილი ხალხია ძალიანო

შეშელაანი – (შეშლიძეები, ჩაჩუბეთი) პაპას ეძახდნენ შეშელას და ახლა შთამომავლებს უძახიან

შიოლაანი – (შიო, ჩაჩუბეთი) შიოს შთამომავლებს ეწოდათ

შიპლია – (შალიკო, წინარეხი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

შუშკულა – (მაიორა, ჩაჩუბეთი) კარგი სახელი ჰქონდაო

ჩ

ჩაბალა – (ამირანი, ქვემოჩოჩეთი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჩანკაია – (ღვთისო, ჩაჩუბეთი) ჩინელს ჰგავსო

ჩანჩხარა – (ნიკა, ჩობალაური) სულ მოძრაობსო

ჩაპკანა – (სანდრო, ახალციხე) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჩაურიანთა – (ბეგლარაშვილები, დოესი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ჩაჩაანი – (კაციაშვილები, ქვემოგომი) მამას რქმევია და ახლა შვილებზე გადავიდა

ჩახოჩა – (თამაზი, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ჩერჩილა, ჩეჩილა – (შალვა, ახალციხე) კოჭლი კაცია

ჩესნაკო – (ილიკო, წინარეხი) ნიორივით მყრალი კაცი იყო („ჩისნოკიდან“)

ჩესნაკოანთი – (წინარეხი) ჩესნაკოს შვილებს ეძახიან ახლა

ჩეფიანაანთი – (ვასილი, ყარაღაჯი) ახლა შვილებს ეძახიან

ჩეჩია – (ნუგზარი, ქვემოჭალა) კაცს ეძახდნენ, ახლა შვილზე ამბობენ, ჩეჩიას ქალიაო

ჩეჩილა, ჩერჩილა – (შალვა, ახალციხე) კოჭლი კაცია

ჩვართი – (ვახო, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჩიბირაანთ გერი – (გურამი, საკორინთლო) კარგი კაცი ყოფილა, გვარად ჩიბირაშვილი, და ვინც კარგ საქმეს აკეთებს, ეტყვიან ჩიბირაანთ გეროლ

ჩიკლია – (გიორგი, წინარეხი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჩიმჩა – (ლევანა, წინარეხი) პატარა, მოკლე კაცი იყო

ჩისტა – (კაკო, ჩაჩუბეთი) სისუფთავე უყვარდა ძალიან

ჩისტანნი – (ვასო, ჩაჩუბეთი) მამას ეძახდნენ და ახლა შთამომავლებსაც ასე მოიხსენიებენ

ჩისტი – (ვანო, გარიყულა) მამა იყო ძალიან სუფთა და შვილსაც გამოჰყვა

ჩიტებიანი – (რეზო, სამთავისი) ცოტა მხიარულად იყო „ზემო სართულში“

ჩიტო – (აკაკი, თეზი) მოფერებით შეერქვა

ჩიტრა – (ილიკო, ახალციხე) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ჩიფთა – (ალექსანდრე, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჩიფლიკო – (ზალიკო, რკონი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჩიხო – (იოსები, დოესი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჩლახვი – (გენო, სამთავისი) ჩლახვია, ქანაობით დადის

ჩომბახანანი – (თედო, ახალციხე) სულ კეტით დადიოდაო

ჩომბე – (რამაზი, რკონი) ჩომბეს ჰგავდაო

ჩოპკა – (გიგო, ცხავერი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჩორნა – (ვანო, ნოსტე) შავი იყო ძალიანო

ჩოჩე – (შოთა, სამთავისი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჩოჩე, ბადრიკა – (ვახტანგი, სამთავისი) პაპას ეძახდნენ ჩოჩესო

ჩობტიკა – (ნიკოლოზი, ცხავერი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჩუბარა – (კოტია, ერთაწმინდა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჩუვი – (იოსები, კოდისწყარო) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვათ

ჩუმანთი – (გაბრო, თემისხევი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ჩუპრა – (ნიკოლოზი, ახალციხე) ჩუპრა ქოჩორი ჰქონდაო, ხუჭუჭა

ჩურბენა – (არსენა, ქვემოჩოჩეთი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვათ

ჩუსტა – (დათიკო, კავთისხევი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჩუჩლა – (ვასო, ლამისყანა) ჩაუცმელი, ჭუჭყიანი დადის სულ

ჩხიკა – (მიშა, ქვემოჭალა) გამხდარი კაცია

ც

ცალტვინა – (სოფრომა, თოგოიანთკარი) თავის ტვინის ოპერაცია აქვს გაკეთებულიო

ცაცო, კრეტელა – (ალექსანდრე, ქვემოჭალა)

ცერა – (მიხეილი, ზადიანთკარი) კისერმოგრებილია და ცერად გამოხედვა იცის

ცერაძე – (ჩიტაშვილი, ოკამი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ცეცო, გერინგი – (შალიკო, სამთავისი) ომში ყოფილა და გერინგის ცოლთან დავდიოდო ტრაზახობდა

ციბალა – (ალექსი, ახალციხე) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ციგანა – (გოგია, სარიბარი) შავგვრემანია ბოშასავით (ციგანივით)

ციგო, ხუტანთმგელი – (გიგო, სამთავისი) მგელივით დადიოდაო

ციკანანთი – (თათანაშვილები, დოესი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ციკე – (ივანე, წინარეხი) პატარობისას ჩიტების ბუდეებს დაეძებდა, რომ უპოვია, ჩიტების მაგივრად ჩიკე უთქვამს

ციკონა – (მაყვალა, ზემოხანდაკი) ვენახებსა და ხეებზე დამგრეზაო

ციყვა – (კოლა, ჩაჩუბეთი) საწყობში მუშაობდა, სასუსნავი უყვარდაო

ცრიცა – (შალო, სამთავისი) გაციებულა, სულ ცივაო

ცუგო, ცუგრია – (მერაბი, ქვემოჭალა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ცხვირა – (ანზორა, ქვემოჭალა) დიდი ცხვირი აქვსო

ცხვირა – (გერისო, დოესი) დიდი ცხვირი აქვსო

ცხვირა – (ჟორა, ცხავერი) დიდი ცხვირი აქვსო

ძ

ძაბრუნე – (გიორგი, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ძამელა – (ჯემალი, სამთავისი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ძალლი ამღერე, ნაპოვნა – (ვანო, სამთავისი) სიმღერას რომ დაიწყებდა, ძალლიც ამუვლდებოდა; ღორებში დადიოდა, დაკარგვოდა, რომ იპოვა, ვიპოვნეო და ნაპოვნა შეარქვეს. ეს ვანო ერისთავთან მდგარა მწყემსად, რომ წამოსულა, ერთი კარგი ძალლიც გამოუყოლებია ხელს. ბატონს მოსამართლესთან უჩივლია. მოსამართლეს უთქვამს, მე როგორ გავიგო, ვისიაო. ნაპოვნა ვანოს უთქვამს, თუ ბატონისაა, ამღეროსო. თვითონ დაუწყია სიმღერა და ძალლიც აცმუვლებულა. ეგრე ჰყოლია დაჩვეული. შეერქვა „ძალლი ამღერე“.

ძაღლო – (გიგუცა, ზემორენე) ძაღლური კაცია, სულ იღრინებაო

ძულაი – (მიხა, ლამისყანა) ქალები უყვარს ძალიან

წ

წაბლა მელა – (კოლა, დოესი) ძმას შავ მელას უძახიან

წარბა – (მიშა, კავთისხევი) დიდი წარბები აქვსო

წაწა – (იასონი, კოდისწყარო) პატარაობისას სუსტი იყოო

წიზა – (იოსები, გამდლისწყარო) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

წიპუკა – (მაღზაზი, ქვემოჭალა) მოწვიპული ბიჭიაო

წიპწიპო – (იოსება, წინარეხი) პატარა კაცი იყოო

წიტა – (გელა, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

წიტუანი – (გიგა, ახალციხე) სულ აწიტებდა, აფურთხებდაო

წიწუა – (ვასო, წინარეხი) სამ დას ერთი ძმა ჰყოლია და ეფერებოდნენ

წრუტნა, ტუტა – (აბრამი, წინარეხი) პირს სულ აწკლაპუნებდა, „ტუტ“ გამოსდიოდა; ღვინოს ისე გამოწრუტავდა, წვეთს არ ჩასტოვებდაო

წუკები – (ყორა, სამთავისი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

წურიანი – (თანდილაშვილები, ქვემოგომი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭ

ჭავლანთი – (მჭედლიშვილები, ბარნაბიანთკარი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვათ

ჭაიანთი – (გოგია, ქვემოგომი) ახლა შთამომავლებს ქვიათ

ჭანე – (ალექსი, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჭანტრე – (ვასო, ნოსტე) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭანჭრა – (გივი, ლამისყანა) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჭანჭურა – (ალექსანდრე, სამთავისი) ჭანჭური ყვარებია

ჭალარა – (შურა, ქვემოჭალა) მონადირე კაცია, მონადირეებში მარტო ეგაა თეთრთმიანი

ჭალია – (ილა, თელადგორი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭალმანი – (გიორგი, გრაკალი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭაჭნა – (მიხელი, კოდისწყარო) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭაჭნა – (შალვა, წინარეხი) სულ გარმონს უკრავდა და აჭაჭანებდაო

ჭვინტა, ხოშგორა – (ვალიკო, ახალციხე) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჭია – (ნოდარი, ქვემოჭალა) გამხდარია

ჭია გოგია – (გოგია, ქვემოჭალა) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭიგუა – (პავლე, მთიულთუბანი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭიკო – (ანზორი, ზემოხანდაკი) ჩვეულებრივი, საშუალო ტანის კაციაო

ჭიკორა – (სანდრო, სამთავისი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭიმკანი – (ჯიხვამე, ქვემოგომი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჭიოლიანი – (სევე, ახალქალაქი) სულ ჭყიოდაო

ჭიპა – (ომარი, წინარეხი) პატარა რომ ყოფილა, მუცელი ატკივებია და ჭიპი მტკივიაო

ჭიპრანი – (თაბუაშვილები, დოესი) პაპას ერქვა და მათ ნაყარს შერჩა

ჭირიანი – (მიშა, ქვემოჭალა) ავად იყო, მოკვდა და იმის შვილებსა და სიმესაც ჭირიანებს ეძახიან

ჭიტუა – (ზაქარია, გომისჯვარი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭიჭია – (პავლიკა, რკონი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭიჭიანი – (ვანო, გარიყულა) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ქიქილანი – (ვანო, ყარაღაჯი) ქიქილა პატარა სასმისია, სმა უყვარს

ქიქიმე – (ზაური, სამთავისი) ბავშვობაში ბრაზიანი იყო და სულ ქიქიმებდაო

ქიქინა – (სერგო, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ქიჭყაიანი – (ხორგუაშვილები, დოესი) ქიჭყინი უყვართო

ქნავი – (ალექსანდრე, კოდისწყარო) ლაპარაკისას იჭყანება

ქოლიკა – (გოგია, ლამისყანა) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ქოჭოტი – (ალე, საკორინთლო) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭრელანი – (ბეგლაროვები, ჩაჩუბეთი) ჭრელი ხალხია, არასწორიო

ჭრინტა, ხაშანურა – (თენგიზა, სამთავისი) ჭრელი თვალები აქვს

ჭრიჭინა (გოგია, ქვემოგომი) ბევრი ლაპარაკი იცოდაო

ჭუპალა – (გოგია, მეტეხი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჭურიანთა – (ოსანაშვილები, დოესი) ჭურში ჩავარდნილა მაგათი წინაპარი

ჭუტალა – (ალექსანდრე, კოდისწყარო) თვალებს ჭუტავსო

ჭუტალა – (ნინა, დოესი) თვალებს ჭუტავსო

ჭყაპიაანი – (ზაქარია, ყარაღაჯი) ბავშვობაში ღვინოში ჩაყრილი პური ყვარებია და ჭყაპს ეძახდა, ახლა შვილებს უძახიან

ჭყეტი – (ვასო, ქვემოჭალა) დიდი დაჭყეტილი თვალები ჭჭონდაო

ჭყიმა – (ლევანი, ერთაწმინდა) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ხ

ხავილა – (გოგია, მეტეხი) ყელში ლაპარაკობს

ხალთა – (ეთერი, ქვემოჭალა) ჩიტ ხალთასავით არისო

ხალიტაანი – (ნიკა, ჩაჩუბეთი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვათ

ხამსა – (ვაჟა, ქვემოჭალა) ავარდნილი ბიჭია

ხარბი – (დიმიტრი, ლამისყანა) გაუმაძღარი ჭამა იცისო

ხაშანურა, ჭრინტა – (თენგიზა, სამთავისი) ჭრელი თვალები აქვს

ხაშნიკა, პროსტო – (ნოდარი, ქვემოჭალა) საუბრისას ხშირად იყენებს სიტყვას „პროსტო“

ხახვიანი – (კოლა, ყარაღაჯი) ხახვი უყვარს ძალიან მთელ ოჯახს

ხეტეხანი – (ხეტელაშვილები, ბარნაბიანთკარი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვათ

ხეჩუა – (საქო ქსოვრელი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ხვლიკი – (გოგია, ყარაღაჯი) სუსტი ყოფილა ძალიან

ხია – (ომარი, ქვემოჭალა) ფინთი კაციო

ხიფათა – (ირაკლი, სამთავისი) სულ ხათაბალაზე დადიოდა

ხიშიანი – (ვანო, მთიუთუბანი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ხიხია – (მიშა, წინარეხი) ცუდი კაციო

ხლაფორთი – (ვანო, ქვემოგომი) ხათაბალას ტეხავს ყველგან

ხოზერა – (ბადრი, ახალშენა) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ხორთუმა – (არკაშა, ზემორენე) ცხვირის ჩამოშვება იცის გაბრაზებისას

ხოშგორა, ჭვინტა – (ვალიკო, ახალციხე) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ხოხონაანი – (ქვემოგომი) ახლა ოჯახსაც უძახიან

ხრაკი – (ვასო, დოესი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ხუმარა – (გოგია, ბოჭამი) ხუმარაა

ხუტა უფროსი – (ზაური, დოესი) ზაურს, ჯემალს, დათოსა და პარმენას „რეკორდის“ მსგავსი შემთხვევა ჰქონიათ

ხუტაანთ მგელი, ციგო – (გიგო, სამთავისი) მგელივით დადიოდაო

ჯ

ჯაგირაანი – (ვასო, ერთაწმინდა) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჯადო – (იაშა, ქვემორენე) ჯადო კაცია, ყველაფერი იცის

ჯადოაანი – (კოლა, ყარალაჯი) ეშმაკი კაცი ყოფილა ძალიან, ახლა ოჯახს ეძახიანო

ჯანუმა – (ლევანი, წინარეხი) ხშირად იცოდა ჯანუმის დაყოლება

ჯარდალა – (დავითი, ოკამი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჯაყე – (შალიკო, რკონი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჯახო – (ვანო, ზემოხანდაკი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჯეჯიანი – (იოსები, ყარალაჯი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჯიგრიგულა – (მიხეილი, ზემოხანდაკი) კარგი კაცი იყოო

ჯიორა – (გიგოლა, ოკამი) არ ახსოვთ, რატომ შეერქვა

ჯიყია – (კოლა, ზემოხანდაკი) ვერ იგონებენ, რატომ შეერქვა

ჯოკია – (დათო, დოესი) დათოს, პარმენას, ზაურსა და ჯემალს „რეკორდის“ მსგავსი შემთხვევა ჰქონიათ

ჯორაანი – (გოგია, ერთაწმინდა) ჯორით გადმოსულან საიდანლაც

ჯოხა – (კოსტა, საკორინთლო) კერპია, ხე კაციაო

ჯოჯოსაანი – (ავთო, ახალქალაქი) ჯოჯოსავით კაცი იყო, ახლა შთამომავლებს ეძახიან

ჯუჯღუნა – (თამაზი, ქვემოჭალა) ცხვირში ლაპარაკობსო

ჰ

ჰაიდუმა – (იოსება, წინარეხი) „ჰაიდომ“ ასეთნაირად უთქვამს ვილაცას და ამ კაცს დაარქვენს